

ΕΚΠ

Ρα

2081

ΕΚΠ

Ρα

2081

Εισ. 2081 Fa

ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΥ Ι. ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΥ

ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΑ
ΤΗΣ
ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

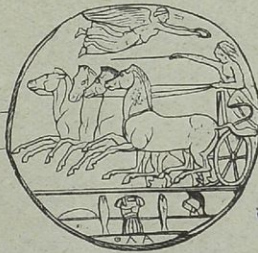
ΔΙΑ ΤΗΝ Α' ΤΑΞΙΝ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ

ΜΕ 100 ΠΕΡΙΠΟΥ ΕΙΚΟΝΑΣ ΚΑΙ ΧΑΡΤΑΣ

3^η
ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΡΙΤΗ

Αριθμός άδειας κυκλοφορίας $\frac{761}{23-10-925}$

Τιμᾶται μετὰ τοῦ βιβλιοσήμου καὶ φόρου ἀναγκαστικοῦ δανείου..... Δρ.	16.70
Τιμὴ βιβλιοσήμου..... >	6.20
Πρόσθετος φόρος ἀναγκαστικοῦ δανείου... >	0.90

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΙΩΑΝΝΟΥ Ν. ΣΙΔΕΡΗ

46 ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ—ΜΕΓΑΡΟΝ ΑΡΣΑΚΕΙΟΥ

1925

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΜΑΘΗΜΑΤΑ

ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ

ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ

ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ

ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΥ Ι. ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΥ

ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ

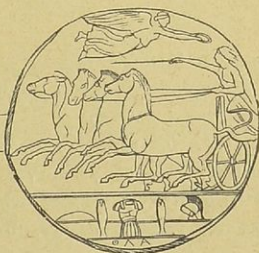
ΙΣΤΟΡΙΑ
ΤΗΣ
ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΔΙΑ ΤΗΝ Α΄ ΤΑΞΙΝ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ

ΜΕ 10 ΠΕΡΙΠΟΥ ΕΙΚΟΝΑΣ ΚΑΙ ΧΑΡΤΑΣ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΡΙΤΗ

Κωλ. 782^ο/1927.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΙΩΑΝΝΟΥ Ν. ΣΙΔΕΡΗ

46 ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ—ΜΕΓΑΡΟΝ ΑΡΣΑΚΕΙΟΥ

1925

Εως 2081 Fa

ΚΥΚΛΟΣ Α'— Διὰ τὰ Ἑλληνικὰ Σχολεῖα :

- 1) Ἀρχαία Ἑλληνικὴ ἱστορία, διὰ τὴν α' τάξιν.
- 2) Ρωμαϊκὴ καὶ Βυζαντινὴ, διὰ τὴν β' τάξιν.
- 3) Νεωτέρα Ἑλληνικὴ καὶ Εὐρωπαϊκὴ, διὰ τὴν γ' τάξιν.

ΚΥΚΛΟΣ Β'— Διὰ τὰ Γυμνάδια :

- 1) Ἑλληνικὴ καὶ Ρωμαϊκὴ ἱστορία, διὰ τὴν Β' τάξιν.
- 2) Βυζαντινὴ ἱστορία, διὰ τὴν Γ' τάξιν.

- Α. Διαίρεσις.** Ἐκάστη ἱστορία διαιρεῖται εἰς μέρη, καὶ ταῦτα εἰς κεφάλαια. Ἐκαστον δὲ κεφάλαιον εἰς διδακτικὰς ἐνότητες. — Περιλήψεις ἐκτενεῖς καὶ γενικαὶ κρίσεις.
- Β. Ἱστορικὸν ὕλικὸν** νέον καὶ μὲ νέας ἀπόψεις. Ὡς κέντρον εἶναι ὁ πολιτισμὸς, — ἔξαρσις τῶν μεγάλων ἐκπολιτιστικῶν φαινομένων.
- Γ. Εἰκονογράφησις.** Εἰκόνες πολλαί, πρωτότυποι, καὶ χάρται συνοπτικοί. Διὰ τῆς εἰκονογραφήσεως ἡ ἐρμηνεία τοῦ κειμένου.

Αἱ κρίσεις τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου ἐξαιροῦν ἐντόμως τὴν λογοτεχνικὴν δεξιότητα, τὴν μετὰ τόλμης καινοτομίαν, τὴν μορφωτικὴν καὶ ἐθνικὴν σημασίαν τῶν ἱστορικῶν τούτων ἐγχειριδίων.

Αἱ μικραὶ αὐταὶ ἱστορίαι ἀποτελοῦν ἑνιαῖον σύστημα διδασκαλίας τῆς Ἱστορίας τοῦ Α' κύκλου (διὰ τὴν α', β' καὶ γ' τάξιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Σχολείου).

Ἡ *θεμελιώδης ἰδέα* εἶναι ἡ σαφὴς ἔκθεσις τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἔθνους ἡμῶν, τῆς δημιουργίας τοῦ πολιτισμοῦ αὐτοῦ, ὁ ὁποῖος ἔγινεν ὁ σημερινὸς Εὐρωπαϊκὸς πολιτισμὸς. Ὑπεράνω δὲ πάντων οἱ ἀγῶνες καὶ αἱ θυσίαι τῶν προγόνων πρὸς δημιουργίαν καὶ πρόοδον τοῦ ἔθνους ἡμῶν.

Ἡ ἔκθεσις εἶναι ἀπλὴ καὶ σαφὴς, τὰ πολιτικὰ γεγονότα, αἱ λεπτομέρειαι μαχῶν κ.λ. ὅσον τὸ δυνατόν ὀλιγώτεραι, μόνον εἰς μερικὰ μεγάλα γεγονότα παραθέτω ἀφηγηματικὴν ἔκθεσιν. Ἡ σημαντικὴ θέσις ἀνήκει εἰς τὸν πολιτισμὸν.

Εἰς δὲ τὴν *εἰκονογράφειαν* διδεται ἐξαιρετικὴ προσοχή, διότι θεωρῶ αὐτὴν μεγάλῃς σημασίας. Ἀφορᾷ δὲ αὕτη εἰς τὰ *πράγματα*, τὰ ὁποῖα εἶναι ἀνάγκη νὰ ἴδῃ ὁ μαθητὴς, διὰ νὰ συμπληρώσῃ τὰς γνώσεις περὶ τοῦ βίου καὶ τοῦ πολιτισμοῦ. Αἱ ἐξηγήσεις συμπληρῶνουν τὸ κείμενον μὲ χαρακτηριστικὰς πληροφορίας.

Ἡ *Ἀρχαία Ἑλληνικὴ ἱστορία*, εἶναι ἡ βᾶσις καὶ ἡ ἀρχὴ πάσης ἱστορικῆς γνώσεως. Δι' ὅλους τοὺς λαοὺς τοῦ κόσμου ἡ *Ἀρχαία Ἑλληνικὴ ἱστορία* θεωρεῖται ὡς ἰδίαι ἱστορία. Διὰ τοὺς Ἑλληνόπαιδας πρέπει νὰ εἶναι ἡ ἱστορία τῶν μεγάλων προγόνων καὶ τῶν μεγάλων δημιουργῶν τοῦ πολιτισμοῦ. Τὴν γενικὴν αὐτὴν ἰδέαν ἐπροσπάθησα εἰς ὅλην τὴν ἀνάπτυσίν μου μὲ ἀκρίθειαν καὶ σαφῆνειαν νὰ ἐξάρω.

ΑΔ. ΑΔ.

Τὸ Ἐκπαιδευτικὸν Συμβούλιον καὶ αἱ κρίσεις τῶν εἰσηγητῶν (κ. κ. Σ. Δάμψα καὶ Π. Γρατσιαίου) ἐξαίρουσιν τὰς ἀρετὰς αὐτάς.

«Ἡ γλῶσσα, λέγουσιν, εἶναι ἀπλὴ καὶ ὁμαλὴ, ἡ δὲ ἀφήγησις πάντοτε εὐληπιτος καὶ πολὺ ζωηρά. Ἐνίστε ὁ συγγραφεὺς παρενεῖρει περικοπὰς ἀπὸ ἀρχαίους συγγραφεῖς, καλῶς ἐξηγημένας καὶ ἐκλεκτάς, ὥστε νὰ συγκινοῦν τοὺς μαθητὰς καὶ νὰ διδάσκουν. Αἱ παρατιθέμεναι κρίσεις εἰς τὸ τέλος ἐκάστου μέρους εἶναι σύντομοι, εὐληπτοι καὶ ὀρθοί. Ἰδίως πολὺ εὐστοχα εἶναι τὰ περὶ πολιτισμοῦ, περὶ τῶν ὁποίων ἐν ἐκάστῳ μέρει πραγματεύεται χωριστὰ καὶ μὲ ἰδιαιτέραν ἐπιγραφὴν».

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

Γενική διαίρεσις :

- ΜΕΡΟΣ Α' : **Οἱ παλαιοὶ χρόνοι.**
[2000—500 π. X.].
- » Β' : **Ἡ ἀκμὴ τῆς Ἑλλάδος.**
[500—400 π. X.].
- » Γ' : **Ἡ παρακμὴ.—Ἡ Μακεδονικὴ κοσμο-
κρατορία.**
[400—300 π. X.].

ΠΡΟΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑΙ ΓΝΩΣΕΙΣ

Ο πολιτισμὸς καὶ ἡ ἱστορία.—Οἱ ἄνθρωποι δὲν ἦσαν πάντοτε οἱ ἴδιοι, ὅπως εἶναι σήμερον. Ὑπῆρξαν χρόνοι, κατὰ τοὺς ὁποίους οἱ πρῶτοι ἄνθρωποι ἦσαν σχεδὸν ἄγριοι. Δὲν ἐγνώριζον οὔτε νὰ καλλιεργοῦν τὴν γῆν, οὔτε νὰ ἐνδύονται. Ἐπέρασε πολὺς καιρὸς διὰ νὰ μάθουν νὰ ζοῦν καλύτερα. Ἀργότερα πάλιν, μὲ τὴν πάροδον χιλιάδων ἐτῶν, ἤρχισαν νὰ μανθάνουν μικρὸν κατὰ μικρὸν νὰ κτίζουν πόλεις, νὰ ἀναγινώσκουν καὶ νὰ γράφουν, νὰ ζωγραφίζουσιν, νὰ κάμνουν κτίρια καὶ ὄρατα ἀγάλματα.

Ἡ πρόοδος αὕτη, πρὸς τὴν ὁποίαν ἐβάδιζεν ἡ ἀνθρωπότης, ὀνομάζεται **πολιτισμὸς**. Ἡ διήγησις δὲ τῆς προόδου τῶν ἀνθρώπων, ὡς καὶ διήγησις ἐν γένει τοῦ παρελθόντος αὐτῶν, εἶναι ἡ **ἱστορία**.

Ὅταν οἱ ἄνθρωποι ἤρχισαν νὰ συνενώνωνται πρὸς ἀλλήλους, ἀπετέλεσαν **κοινωνίαν** ἀνθρώπων. Πολλὰ οἰκογένεια ἀπετέλεσαν μίαν φυλὴν, καὶ πολλὰ πάλιν φυλαὶ ἠνωμένα ἓνα **λαὸν** ἢ **ἔθνος**. Οἱ ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι ὁμιλοῦν τὴν ἰδίαν γλῶσσαν καὶ ὑπακούουσιν εἰς μίαν διοίκησιν καὶ εἰς τοὺς ἰδίους νόμους, εἶναι **πολιτισμένοι** καὶ ἀνήκουν εἰς ἔθνος, τὸ ὁποῖον λέγεται **κράτος**.

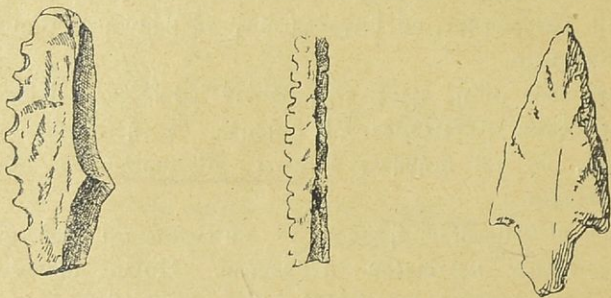
Αἱ πηγαί.—Τὴν ἱστορίαν τῶν παλαιῶν ἀνθρώπων μανθάνομεν ἀπὸ ὅσα ἐγραψαν οἱ ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι ἐγεννήθησαν πρὶν ἀπὸ ἡμᾶς.

Ἄλ' ἐκτὸς τούτου διεσώθησαν διάφορα λείψανα τοῦ βίου τῶν παλαιότερων ἀνθρώπων, ὅπως κτίρια, τάφοι, μάρμαρα καὶ ἄλλα. Τὰ ἀρχαῖα αὐτὰ λείψανα ὀνομάζονται **μνημεῖα**. Ἡ ἐπιστήμη, ἡ ὁποία ἐξετάζει τὰ ἀρχαῖα μνημεῖα λέγεται **ἀρχαιολογία** καὶ δίδει μεγάλην βοήθειαν εἰς τὴν ἱστορίαν.

Οἱ προῖστορικοὶ χρόνοι.—Ὑπῆρξαν χρόνοι, τῶν ὁποίων δὲν δυνάμεθα νὰ γνωρίζωμεν τὴν ἱστορίαν. Διότι οἱ ἄνθρωποι δὲν ἄφησαν οὔτε μνημεῖα, οὔτε συγγράμματα διὰ νὰ φωτισθῶμεν. Μὲ τὰς ἀνασκαφὰς ὅμως εἰς πολὺ βαθέα

στρώματα τῆς γῆς ἀνεκαλύφθησαν μερικὰ ἴχνη τῆς ὑπάρξεως τῶν παμπάλαιων ἐκείνων ἀνθρώπων.

Κατ' ἀρχὰς οἱ πανάρχαιοι ἐκείνοι ἄνθρωποι ἔζων ὡς ἄγριοι ἐν μέσῳ τῶν ἀγρίων θηρίων. Διὰ τὸ ὑπερασπίζονται τὴν ζωήν των, κατασκεύαζον πελέκεις ἀπὸ λίθων. Ἔζων μὲ τὸ κρέας τῶν θηρίων, τὰ ὁποῖα ἐφόρνεον, καὶ ἐνεδύοντο μὲ τὰ δέρματά των. Ἡ ἀπολίτιστος περίοδος αὕτη τῆς ἀνθρωπότητος ὀνομάζεται **ἐποχὴ τοῦ λίθου**.

Εἰκ. 1.—Τὰ πρῶτα ἐργαλεῖα τῶν ἀνθρώπων.—Πριόνια καὶ αἰχμη βέλους ἀπὸ τυρόλιθον (τουφεκόπετραν).

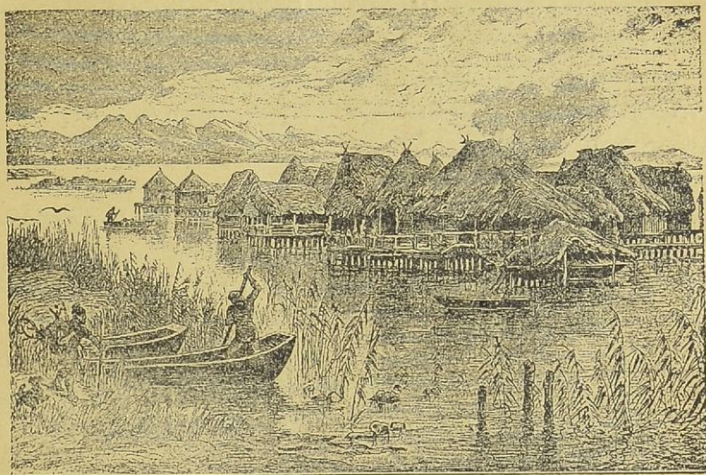
Πολλὰ χιλιάδες ἔτη ἐπέρασαν, ἕως οὗτο ὁ ἄνθρωπος μάθη νὰ ζῆ καλύτερα. Τότε εὔρε τὰ μέταλλα. Ἦρχισε νὰ κατασκευάζῃ ὄπλα καὶ ἄλλα ἐργαλεῖα ἀπὸ τὸν **χαλκόν**, ὁ ὁποῖος εἶναι μαλακὸν καὶ εὐχρηστον μέταλλον, ἔπειτα ἀπὸ τὸν σίδηρον. Αἱ περίοδοι αὗται ὀνομάζονται **ἐποχὴ τοῦ χαλκοῦ**, **ἐποχὴ τοῦ σιδήρου**.

Ἀπὸ τότε ἀρχίζουν οἱ ἄνθρωποι μικρὸν κατὰ μικρὸν νὰ γίνονται πολιτισμένοι. Ἀπὸ τότε ἀρχίζομεν νὰ γνωρίζωμεν καὶ τὴν ἱστορίαν των. Οἱ παλαιότεροι χρόνοι, κατὰ τοὺς ὁποίους δὲν γνωρίζομεν τὴν ἱστορίαν, οἱ χρόνοι πρὸ τῆς ἱστορίας, ὀνομάζονται **προϊστορικοὶ χρόνοι**.

Αἱ διαιρέσεις τῆς ἱστορίας.— Ὅταν διηγοῦμεθα ἕν γεγονός τῶν περασμένων χρόνων, θέλομεν νὰ γνωρίζωμεν καὶ πότε ἀκριβῶς συνέβη. Ὁ ἀριθμὸς, μὲ τὸν ὁποῖον δεικνύο-

μεν τὸ ἔτος, κατὰ τὸ ὅποιον συνέβη τὸ γεγονός· τοῦτο, ὀνομάζεται **χρονολογία**.

Ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ ὡς ἀρχὴν τῆς χρονολογίας ἔχομεν τὴν **Γέννησιν τοῦ Χριστοῦ**. Μετὰ Χριστὸν οἱ ἀριθμοὶ αὐξάνονται, ὅσον κατερχόμεθα εἰς τοὺς νεωτέρους χρόνους. Τὸ ἐνάντιον, πρὸ

Εἰκ. 2 Αἱ πρῶται κατοικίαι τῶν ἀνθρώπων ἦσαν σπήλαια. Κατόπιν ἔκαμαν ξυλίνας οἰκίας ἐπάνω εἰς πασσάλους εἰς τὰς λίμνας, διὰ νὰ προφυλάσσωνται ἀπὸ τὰ ἄγρια θηρία. Αἱ κατοικίαι αὗται λέγονται **λιμναῖαι οἰκίσεις**.

Χριστοῦ οἱ ἀριθμοὶ αὐξάνονται, ὅσον ἀνερχόμεθα εἰς παλαιότερους χρόνους.

Ἄλλα τὰ γεγονότα, τὰ ὅποια συνέβησαν πρὸ Χριστοῦ, καὶ ὀλίγον ὕστερον, τὰ διηγείται ἡ **Ἀρχαία Ἱστορία**. Ὅσα συνέβησαν κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνας ἀνήκουν εἰς τὴν **Νεωτέραν Ἱστορίαν**. Μεταξὺ τῶν δύο εἶναι οἱ **Μέσοι χρόνοι ἢ αἰῶνες, ὁ Μεσαιῶν**.

Οἱ λαοὶ τῆς Μεσογείου.—Ὁ πολιτισμὸς, ὁ ὅποιος ἔγινεν ἰδικὸς μας, ὁ σημερινὸς πολιτισμὸς, ἤρχισεν ἀπὸ τὴν Ἀνατολήν. Πέντε χιλιάδες ἔτη π. Χ. ἡ Εὐρώπη ἦτο κατοικη-

μένη, ἀλλ' οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἦσαν ἀκόμη ἄγριοι καὶ ἔξω εἰς τὰ σπήλαια. Κατὰ τὸν χρόνον ἐκεῖνον οἱ ἄνθρωποι, οἱ ὅποιοι ἔξω εἰς τὴν Ἀνατολήν, ἦσαν πολὺ πολιτισμένοι καὶ εἶχον δημιουργήσει κράτη. Οἱ λαοὶ οὗτοι ἦσαν οἱ *Αἰγύπτιοι* καὶ οἱ *Ἀσσύριοι*, κατόπιν οἱ *Φοίνικες*, οἱ *Ἑβραῖοι* καὶ οἱ *Πέρσαι*. Τὸν πολιτισμὸν τῆς Ἀνατολῆς τὸν ἐτελειοποίησαν οἱ Ἕλληνες. Μετὰ τοὺς Ἕλληνας οἱ Ῥωμαῖοι, εἰς ἄλλος ἰσχυρὸς λαός, διέδωκαν τὸν Ἑλληνικὸν πολιτισμὸν εἰς ὅλον τὸν κόσμον.

Ἡ ἱστορία τῶν ἀρχαίων τούτων λαῶν τῆς Μεσογείου εἶναι ἡ *Ἀρχαιότης*. Ὁ πολιτισμὸς τῆς Ἀρχαιότητος, ὅπως τὸν ἐτελειοποίησαν οἱ Ἕλληνες, ἔγινεν ὁ ἰδικὸς μας, ὁ Εὐρωπαϊκὸς πολιτισμὸς.

Ἡ Ἑλληνικὴ ἱστορία.—Ἡ Ἑλλὰς εἶναι αἱ χῶραι, τὰς ὁποίας βρέχει τὸ Αἰγαῖον πέλαγος μεταξὺ τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Εὐρώπης. Εἰς ὅλας τὰς χώρας αὐτὰς κατοικεῖ ἀπὸ τοὺς παναρχαίους χρόνους ἕως σήμερον εἰς καὶ ὁ ἴδιος λαός, οἱ Ἕλληνες. Ἡ Ἑλλὰς λοιπὸν εἶναι ἡ χώρα τῶν πατέρων μας, εἶναι ἡ *πατρίς* μας. Ἡ ἱστορία τῆς Ἑλλάδος ἢ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους εἶναι ἡ *ἐθνικὴ* μας *ἱστορία*. Ἀρχίζει ἀπὸ τοὺς παλαιστάτους χρόνους καὶ φθάνει ἕως σήμερον.

Ἡ Ἑλληνικὴ ἱστορία διαιρεῖται εἰς τρεῖς μεγάλας περιόδους, αἱ ὁποῖαι λέγονται:

1ον) *Ἀρχαία Ἑλληνικὴ ἱστορία*, ἀπὸ τοὺς παναρχαίους χρόνους ἕως τὸν Δ' αἰῶνα μετὰ τὴν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ.

2ον) *Μεσαιωνικὴ Ἑλληνικὴ ἱστορία*, ἡ ὁποία λέγεται καὶ *Βυζαντινὴ ἱστορία*. Διότι τότε ἤκμασεν ἐν μέγα Ἑλληνικὸν κράτος μετὰ πρωτεύουσαν τὴν *Κωνσταντινούπολιν* ἢ *Βυζάντιον*. Ἡ Βυζαντινὴ ἱστορία διαρκεῖ περισσότερον ἀπὸ 1100 ἔτη (325—1453 μ. Χ).

3ον) *Νεωτέρα Ἑλληνικὴ ἱστορία* (ἀπὸ τὸ 1453 ἕως σήμερον).

Ἡ Ἑλληνικὴ ἱστορία δὲν εἶναι μόνον ἡ πλέον μακρὰ ἱστορία. Θὰ μάθωμεν ὅτι εἶναι καὶ ἡ πλέον ἐνδοξὸς ἱστορία ἀπὸ τὰς ἱστορίας ὄλων τῶν ἄλλων λαῶν.

Α' ΟΙ ΠΑΛΑΙΟΙ ΧΡΟΝΟΙ

2000-500 π.Χ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'

Η ΧΩΡΑ ΚΑΙ ΟΙ ΚΑΤΟΙΚΟΙ

Ἡ Ἑλλάς κατέχει πολὺ μικρὰν θέσιν ἐπάνω εἰς τὴν γῆν, εἶχε δὲ καὶ εἰς τὴν ἀρχαιότητα πολὺ ὀλίγους κατοίκους. Ἄλλ' ἢ ὄρατα φύσις καὶ ἡ φιλεργία τῶν κατοίκων τῆς συνετέλεσαν εἰς τὸ νὰ δημιουργήσῃ τὴν λαμπροτάτην ἱστορίαν καὶ νὰ δοξασθῇ εἰς ὅλον τὸν κόσμον.

Εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐγεννήθησαν μεγάλοι ἄνδρες, ποιηταί, φιλόσοφοι, καλλιτέχναι. Εἰς τὴν Ἑλλάδα παρήχθησαν αἱ ὑψηλότεραι ἰδέαι, αἱ ὁποῖαι ἐξηυγένισαν τὴν ἀνθρωπότητα. Οἱ Ἕλληνες πρῶτοι ἐδίδαξαν εἰς τὸν κόσμον, ὅτι ὀφείλει καθεὶς νὰ ὑπακούῃ εἰς τοὺς νόμους καὶ ν' ἀγαπᾷ τὴν πατρίδα του τόσον πολὺ, ὥστε νὰ θυσιάσῃ δι' αὐτὴν καὶ τὴν ζωὴν του ἀκόμῃ.

Τὰ ὑψηλὰ παραδείγματα καὶ διδάγματα, τὰ ὅποια ἀφήκεν ἡ ἀρχαία Ἑλλάς, μένουσιν ἀθάνατα διὰ τὴν ἀνθρωπότητα. Οἱ Ἕλληνες ὑπῆρξαν αἱ διδάσκαλοι τῶν λαῶν. Διὰ τοῦτο ἡ ἀρχαία Ἑλληνικὴ ἱστορία διδάσκειται εἰς ὅλους τοὺς πολιτισμένους λαούς, ὡς νὰ εἶναι ἰδικὴ τῶν ἱστορία. Δι' ἡμᾶς εἶναι ἡ ἱστορία μεγάλων καὶ ἐνδόξων προγόνων.

α.— Αἱ Ἑλληνικαὶ χῶραι.

Τὸ Αἰγαῖον πέλαγος.—Αἱ χῶραι, τὰς ὁποίας βρέχει τὸ Αἰγαῖον πέλαγος εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Μεσόγειον θάλασσαν, ὑπῆρξαν ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα ἕως σήμερον ἡ κατοικία τῶν Ἑλλήνων. Ἡ θάλασσα τοῦ Αἰγαίου πελάγους εἰσχωρεῖ βαθύως εἰς τὴν ξηράν, ἡ ὁποία τὸ περιτριγυρίζει. Σχηματίζει ἀπέριους

κόλπους, λιμένας χερσονήσους και ἀκρωτήρια. Σκεπάζεται ἀπὸ νήσους μικρὰς και μεγάλας. Τὸ Αἰγαῖον πέλαγος εἶναι ὡς μία μεγάλη Ἑλληνική λιμνη.

Ἡ Εὐρωπαϊκὴ Ἑλλάς.—Ἡ κυρίως Ἑλλάς εἶναι τὸ Νότιον μέρος τῆς Α. Χερσονήσου τῆς Εὐρώπης πρὸς τὴν Ἀσίαν, ἡ χώρα μεταξὺ τοῦ Αἰγαίου και τοῦ Ἴονίου πελάγους. Ὅλη ἡ χώρα αὐτὴ εἶναι ἡ *Εὐρωπαϊκὴ Ἑλλάς*.

Αἱ μεγάλαι Ἑλληνικαὶ χῶραι, ἡ *Θράκη* και ἡ *Μακεδονία*, κλείουν πρὸς Β. τὸ Αἰγαῖον πέλαγος. Πρὸς Ν. εἶναι ἡ Ἡπειρος και ἡ Θεσσαλία, ἀκόμη δὲ νοτιώτερον ἡ *Πελοπόννησος*.

Τὸ κέντρον τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἑλλάδος διασχίζεται ἀπὸ μεγάλην σειρὰν ὄρεων, ἡ ὁποία λέγεται *Πίνδος*. Οἱ κλάδοι τῆς Πίνδου πηγάζουν πρὸς Α. και πρὸς Δ. ἕως τὴν θάλασσαν και σχηματίζουν πολλὰ ὄρη.

Πρὸς Νότον τῆς Μακεδονίας εἶναι ἡ *Θεσσαλία*. Τὸ ὄνομαστὸν ὄρος *Ὀλυμπος* χωρίζει τὰς δύο αὐτὰς χώρας. Μεταξὺ τῶν ὄρεων και τῆς θαλάσσης εἶναι τὸ στενὸν αἱ *Θερμοπύλαι*, αἱ ὁποῖαι φέρουν ἀπὸ τὴν Θεσσαλίαν πρὸς τὰς Νοτίας χώρας, ὅπου εἶναι ἡ *Βοιωτία* και ἡ *Ἀττικὴ*. Εἰς τὰς κοιλάδας αὐτῶν ἤχημασαν αἱ *Θῆβαι* και αἱ ἑνδοξοὶ *Ἀθῆναι*.

Ἡ Πελοπόννησος.—Ἡ νοτιωτέρα χώρα τῆς Ἑλλάδος εἶναι μία μεγάλη νῆσος, τὴν ὁποίαν χωρίζει ἀπὸ τὴν Ἡπειρωτικὴν Ἑλλάδα ὁ *Ἴσθμος τῆς Κορίνθου*.

Εἰς τὴν Ἀνατολικὴν πεδιάδα τῆς Ἀργολίδος ἤχημασαν αἱ *Μυκῆναι*, τὸ Ἄργος και ἡ *Κόρινθος*. Πρὸς Δυσμὰς εἶναι ἡ Ἥλις μετὰ τὴν *Ὀλυμπίαν*. Πρὸς Ν. εἶναι ἡ *Δακωνία* μετὰ τὴν κοιλάδα τοῦ Εὐρώτα, ὅπου ἦτο ἡ ἑνδοξος *Σπάρτη*. Πρὸς Δυσμὰς ἀπὸ τὴν ἄλλην πλευρὰν τοῦ Ταυγέτου ἀπλώνεται ἡ ὠραία Μεσσηνιακὴ πεδιάς.

Ἡ Νησιωτικὴ Ἑλλάς.—Ἡ Ἑλλάς εἶναι περιτριγυρισμένη ἀπὸ νήσους. Πρὸς δυσμὰς ἔχομεν τὸ Ἴόνιον πέλαγος μετὰ τὰς Ἴονίους νήσους. Ἰδίως ὅμως αἱ Ἀνατολικαὶ ἀκταί, τὰς ὁποίας βλέχει τὸ Αἰγαῖον πέλαγος, εἶναι γεμάται ἀπὸ νήσους.

Ποταὶ ἐξ αὐτῶν ἀποτελοῦν συμπλέγματα. Πρὸς Β. κείνται αἱ *Σποράδες* νῆσοι, εἰς τὸ μέσον αἱ *Κυκλάδες*, πρὸς Ν. τὰ *Δωδεκάνησα*. Αἱ δὲ μεγάλαι νῆσοι *Κρήτη* και *Κύπρος* κλείουν πρὸς Ν. τὸ Αἰγαῖον πέλαγος.

Ἡ Ἀσιατικὴ Ἑλλάς.—Αἱ νῆσοι τοῦ Αἰγαίου πελά-

γους είναι τόσον πολλοί, ὥστε φαίνονται ὡς μία γέφυρα, ἣ ὅποια ἐνώνει τὴν Ἑλλάδα μὲ τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἡ Ἑλλὰς λοιπὸν ἐξακολουθεῖ καὶ πέραν τοῦ Αἰγαίου πελάγους, εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν.

Αἱ δύο αὐταὶ χώραι εἶναι ὁμοίωταται καὶ ἔχουν τὸ ἴδιον κλίμα. Ὁ ἴδιος λαὸς κατοικεῖ εἰς αὐτάς ἀπὸ ἀρχαιοτάτους χρόνους. Καὶ εἰς τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἤκμασαν μεγάλαι πόλεις, ὡς ἡ Σμύρνη καὶ ἡ Μίλητος, αἱ ὅποια καὶ αὐταὶ συνετέλεσαν εἰς τὴν δόξαν τοῦ Ἑλληνικοῦ ὀνόματος.

Ἡ χώρα καὶ τὸ κλίμα τῆς Ἑλλάδος.—Καμμία ἄλλη χώρα εἰς τὸν κόσμον δὲν εἶναι τόσον ὄρεινῃ, ἐνῶ συγχρόνως εἶναι τόσον πλησίον εἰς τὴν θάλασσαν. Τὰ ὄρη διασχίζουσι τὴν Ἑλλάδα καθ' ἕλας τὰς διευθύνσεις καὶ ἡ θάλασσα ἀπὸ παντοῦ τὴν περιγυρίζει. Ἡ χώρα ἔχει μεγάλην ποικιλίαν καὶ διαφόρων εἰδῶν φυσικὰς καλλονάς. Εἰς τὰς κοιλάδας ἐμεγάλωσαν αἱ πόλεις, καὶ κάθε χωρισμένος τόπος ἀπὸ βουνὰ ἀπετέλεσε καὶ ἓν κράτος.

Ὅπως ἡ χώρα, ἐπίσης καὶ τὸ κλίμα τῆς Ἑλλάδος ἔχει μεγάλην ποικιλίαν. Εἰς τὰ ὑψηλὰ βουνὰ εἶναι ψυχρὸν, εἰς τὰς πεδιάδας θερμὸν. Ὁ τόπος δὲν εἶναι παρὰ πολὺ εὐφορὸς. Μὲ κόπον καλλιεργεῖται. Διὰ τοῦτο οἱ Ἕλληνες ἐτίμων πολὺ τὴν ἐργασίαν καὶ ἔλεγον πάντοτε: «μὲ κόπους τὰ καλὰ ἀποκτιῶνται».

Ἡ θάλασσα καὶ οἱ Ἕλληνες.—Τὸ σπουδαιότερον εἶναι ὅτι εἶχον ἐμπρὸς τῶν τὴν θάλασσαν. Ἐκαμαν πλοῖα καὶ ἤρχισαν νὰ πλέουν. Πρῶτα μὲ δειλίαν πλησίον εἰς τὰς ἀκτὰς, ἔπειτα ἐπῆραν τόλμην, ἐπροχώρησαν ἀνοικτὰ εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἔγιναν οἱ καλύτεροι ναυτικοὶ τῆς Μεσογείου. Ἡ θάλασσα ἔκαμε τοὺς Ἕλληνας ναυτικοὺς καὶ ἐμπόρους. Διὰ τοῦ ἐμπορίου ἀπέκτησαν μεγάλα πλοῦτη καὶ ἔκαμαν ἰσχυρὰ κράτη. Ὅπως ἡ ξηρά, ὁμοίως καὶ ἡ θάλασσα τοὺς ἠνάγκασε νὰ κοπιᾶζουσι. Συγχρόνως ὅμως ἀνεπτύσσετο καὶ τὸ πνεῦμα τῶν μὲ τὰ μακρινὰ ταξείδια.

Οἱ κάτοικοι.—Ἡ ὥραία φύσις, τὰ ὄρη καὶ ἡ θάλασσα ἐπέδρασαν πολὺ εἰς τὸ ν' ἀναδειξοῦσι τοὺς Ἕλληνας. Τοὺς ἔκαμαν ν' ἀγαποῦν τὴν πατρίδα τῶν, νὰ γίνουσι ἀνδρεῖοι καὶ φιλόπονοι. Ἐν μέσῳ τῆς καθαρᾶς ἀτμοσφαιρας καὶ τοῦ φωτεινοῦ οὐρανοῦ οἱ Ἕλληνες ἀπέκτησαν ζωηρὸν πνεῦμα καὶ λαμπρὰν φαντασίαν.

Τὸ σπουδαιότερον ὅμως αἴτιον, τὸ ὅποιον ἐξηγεῖ τὸ μεγαλεῖον τῆς Ἑλλάδος εἶναι τὰ φυσικὰ χαρίσματα τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς.

Ἐκ τῆς ἀπορίας αὐτῆς ἔβλεπον οἱ Ἕλληνες καὶ πῶς ἔγιναν μεγάλοι θὰ τὸ μάθω-
μεν εἰς τὰ ἐπόμενα κεφάλαια.

β. — Οἱ Πελασγοὶ καὶ οἱ Ἕλληνες.

Οἱ Πελασγοί.—Οἱ πρῶτοι ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι κατέκτησαν εἰς τὰς Ἑλληνικὰς χώρας, ἦσαν σχεδὸν ἄγριοι. Ἐξῶν εἰς τὰ σπη-
λαια, κατεσκεύαζον δὲ ὄπλα ἀπὸ λίθου διὰ τὸ ἀποκρούουσι τὰ ἄγρια
θηρία, ἐτρῶγον τὸ κρέας των, καὶ ἐνεδύοντο μὲ τὰ δέρματά των. Ἡ
ἐποχὴ ἐκείνη εἶναι διὰ τὴν Ἑλλάδα ἡ ἐποχὴ τοῦ λίθου.

Μετὰ τοὺς ἀγρίους ἐκείνους τῆς ἐποχῆς τοῦ λίθου κατέβησαν
ἀπὸ τὰ Βόρεια μέρη ἄλλοι λαοὶ ἡμερώτεροι. Οἱ λαοὶ οὗτοι ἤρχοντο
ἀπὸ τὴν Ἀνατολήν. Εἶχον διάφορα ὀνόματα, οἱ ἀρχαῖοι τοὺς ὀνό-
μαζον μὲ ἐν ὄνομα Πελασγούς.

Οἱ Πελασγοὶ ἐκαθάρισαν τὸν τόπον ἀπὸ τὰ ἄγρια θηρία καὶ
ἀπὸ τὰ πυκνὰ δάση. Ἐπειτα ἐκαλλιέργησαν τὸ ἔδαφος καὶ ἔκαμαν
πολλὰ ὠφέλιμα ἔργα διὰ τὴν ἐξημερώσουσι τὸν τόπον. Αὐτοὶ ἔδρυσαν
καὶ τὰς πρῶτας πόλεις, αἱ ὁποῖαι ὑπῆρξαν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἐρχι-
ζον λοιπὸν νὰ εἶναι ἄνθρωποι πολιτισμένοι.

Αἱ ἀρχαὶ τοῦ πολιτισμοῦ.—Εἰς πολὺ παλαιὸς χρό-
νους, 3000 ἔτη πρὶν ἀπὸ σήμερον (3000 π. X.), οἱ πρῶτοι ἐκεῖ-
νοι κάτοικοι εἶχον κάμει μερικὰς προόδους εἰς τὸν πολιτισμόν.
Ἐγνώριζον τὸν χαλκόν, ὁ ὁποῖος, ὡς μαλακώτερος, εἶναι τὸ πλέον
εὐχρηστον ἀπὸ τὰ μέταλλα. Μὲ τὸν χαλκόν καὶ μὲ ψημένον χῶμα
τῆς γῆς κατεσκεύαζον διάφορα ἐργαλεῖα καὶ οἰκιακὰ σκευῆ. Ἦσαν
βέβαια κατεσκευασμένα χωρὶς τέχνην, ἀλλ' ἦσαν πράγματα χρήσιμα
διὰ τὸν βίον, ὄπλα ἀπὸ χαλκόν, ἀγγεῖα ἀπὸ χῶμα καὶ διάφορα ἄλλα
ἀντικείμενα.

Οἱ Ἕλληνες.—Μετὰ τοὺς Πελασγούς ἦλθον, πάλιν ἀπὸ τὰ
Βόρεια μέρη, οἱ Ἕλληνες, λαὸς συγγενῆς με οὗτους. Ἐκ τῶν Ἑλ-
ληνας ἔλαβεν ἡ χώρα τὸ ὄνομα, τὸ ὁποῖον ἔχει ἕως σήμερον, Ἑλλάς.

Οἱ Ἕλληνες ἀνήκουν εἰς τὴν μεγάλην φυλὴν τῶν ἀνθρώπων, ἡ
ὁποία ὀνομάζεται Ἀρία ἢ Ἰνδοευρωπαϊκὴ φυλὴ. Ἀπὸ τὸ κέντρον
τῆς Ἀσίας διάφοροι Ἄριοι λαοὶ ἐξεκίνησαν πρὸς τὴν Εὐρώπην εἰς
χρόνους ἀμνημονεῦτους, τοὺς ὁποῖους δηλαδὴ δὲν ἐνθυμεῖται ἡ ἱστο-
ρία. Ἄλλοι ἀπὸ αὐτοὺς ἐξηκολοῦθησαν τὸν δρόμον των πρὸς Δυσμὰς
καὶ ἀπετέλεσαν τοὺς κατοίκους τῆς Εὐρώπης. Ἄλλοι κατέβησαν πρὸς

Νότον. Οἱ τελευταῖοι αὐτοὶ ἦσαν οἱ Πελασγοὶ καὶ ἔπειτα οἱ Ἕλληνες.

Αἱ Ἑλληνικαὶ φυλαί.— Οἱ Ἕλληνες δὲν ἦλθον ὅλοι μαζί εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ καθ' ὀμάδας καὶ κατὰ διαφόρους χρόνους. Ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας κατέβαινον ἀπὸ τὸν Βορρᾶν Ἑλληνικοὶ λαοί, οἱ ὅποιοι εἶχαν διάφορα ὀνόματα. Διὰ τοῦτο ἀργότερον ἐσχηματίσθησαν τέσσαρες μεγάλαι Ἑλληνικαὶ φυλαί, δηλαδὴ οἰκογένειαι : οἱ Ἀχαιοί, οἱ Αἰολεῖς, οἱ Ἴωνες καὶ οἱ Δωριεῖς. Ὅλα ὅμως τὰ ὀνόματα αὐτὰ δεικνύουσιν ἓνα καὶ τὸν ἴδιον λαόν, ὁ ὅποιος ἔχει τὸ γενικὸν ὄνομα Ἕλληνες.

Αἱ παραδόσεις.— Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες δὲν ἐγνώριζον τὴν ἀληθινὴν καταγωγὴν των, οὔτε τὴν ἱστορίαν των κατὰ τοὺς παναρχαίους ἐκείνους χρόνους. Ἐπλασαν λοιπὸν διαφόρους διηγήσεις, αἱ ὅποιοι λέγονται παραδόσεις, διότι μεταδίδονται ἀπὸ στόμα εἰς στόμα.

Κατὰ τὰς παραδόσεις, τὰς ὁποίας διηγούντο οἱ Ἕλληνες, ὁ δημιουργὸς τῶν ἀνθρώπων ἦτο εἰς θεός, ὁ Προμηθεύς. Διὰ νὰ τοὺς βοηθήσῃ ἐκλεψε τὸ πῦρ ἀπὸ τὸν οὐρανόν. Ἄλλ' ὁ μέγας θεὸς Ζεὺς τὸν ἐτιμώρησεν. Ἐπειτα ὁ Ζεὺς ἠθέλησε νὰ τιμωρήσῃ ὀλοκλήρον τὸ ἀνθρώπινον γένος καὶ ἔκαμε κατακλυσμόν διὰ νὰ τὸ καταστρέψῃ. Ἄλλ' ὁ υἱὸς τοῦ Προμηθέως Δευκαλίων ἐσώθη. Ἐκ τοῦ Δευκαλίωνος ἐγεννήθη ὁ Ἕλληγ, ἀπόγονοι δὲ τοῦ Ἕλληγος ἦσαν ὁ Δῶρος, ὁ Αἴολος, ὁ Ἴων, καὶ ὁ Ἀχαιοός. Τοιαύτην ἐξηγήσιν ἔδιδον οἱ Ἕλληνες εἰς τὴν καταγωγὴν των καὶ εἰς τὰ ὀνόματα τῶν τεσσάρων φυλῶν.

Οἱ ἥρωες.— Διὰ νὰ ἐξηγήσουσιν ἐπίσης πῶς ἐξεπολιτίσθη ἡ χώρα των, ἐφαντάσθησαν οἱ Ἕλληνες ὅτι οἱ πρόγονοὶ των ἦσαν ὑπερφυσικὰ ὄντα καὶ ὀνομάζονται ἥρωες. Μὲ τὴν ὑπεράνθρωπον δυνάμιν των οἱ ἥρωες ἐκαθάρισαν τὸν τόπον ἀπὸ τὰ ἄγρια θηρία καὶ ἀπὸ τοὺς ληστές, ἔκτισαν πόλεις καὶ ἴδρυσαν βασιλεία. Οἱ ἥρωες λοιπὸν εἶναι οἱ μεγάλοι πρόγονοι, οἱ παλαιοὶ βασιλεῖς, οἱ ἀνδρεῖοι πολεμισταί, οἱ ὅποιοι ἔφεραν τὴν ἐξημέρωσιν καὶ τὸν πολιτισμόν εἰς τὸν τόπον.

Οἱ ξένοι ἥρωες.— Οἱ πρῶτοι μεγάλοι ἥρωες ἦλθον ἀπὸ τὴν Ἀνατολήν. Ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον ἦλθεν ὁ Κέκροψ εἰς τὴν Ἀττικὴν. Οἱ κάτοικοι ἔζων ὡς ἄγριοι. Ὁ Κέκροψ τοὺς ἔμαθε νὰ ζοῦν ἠνωμένοι, νὰ ὑπακούουσιν εἰς νόμους, καὶ νὰ καλλιεργοῦν τὴν ἄμπελον καὶ τὴν ἐλαίαν.

Ἄλλος πάλιν Αἰγύπτιος, ὁ Δαναός, ἔδρυσε τὸ Ἄργος. Ἀπὸ δὲ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν ἦλθεν ὁ Πέλοψ εἰς τὴν χώραν, ἣ ὁποία ὠνομάσθη ἀπὸ τὸ ὄνομά του Πελοπόννησος. Ἀπὸ τὴν Φοινίκην ἦλθε ὁ Κάδμος, ὁ ὁποῖος ἔκτισε τὰς Θήβας. Ὁ Κάδμος ἔμαθε τοὺς κατοίκους νὰ κατεργάζωνται τὰ μέταλλα διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ βίου, καὶ ἀκόμη τοὺς ἔμαθε τὸ ἀλφάβητον, δηλαδὴ τὰ γράμματα διὰ νὰ γράφουν.

Οἱ Ἕλληνας καὶ ἡ Ἀνατολή.—Εἰς τοὺς παμπαλαιούς ἐκείνους χρόνους, οἱ ὁποῖοι εἶναι πολὺ σκοτεινοί, δύσκολα ἡμποροῦμεν νὰ εὕρωμεν τὴν ἀλήθειαν. Ἡ ἀλήθεια εἶναι, ὅτι οἱ λαοὶ τῆς Ἀνατολῆς ἦσαν πολὺ παλαιότεροι ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας καί, καθ' ὄν χρόνον οἱ Πελασγοὶ ἤρχισαν νὰ ἐξημερώνουν τὴν Ἑλλάδα, οἱ Ἀνατολικοὶ λαοὶ εἶχον ἤδη φθάσει εἰς μέγαν πολιτισμόν.

Ἐπὶ πολὺν χρόνον ἤρχοντο εἰς τὴν Ἑλλάδα διάφοροι ξένοι λαοὶ ἀπὸ τὴν Ἀνατολήν. Οἱ κάτοικοι τῶν Ἑλληνικῶν χωρῶν εἶχον σχέσεις μὲ αὐτούς. Ἐπειτα κατεσκεύασαν πλοῖα καὶ ἐπήγαιναν εἰς τὰς χώρας τῆς Ἀνατολῆς. Ἐσχετίζοντο λοιπὸν μὲ λαοὺς περισσότερον πολιτισμένους καὶ ἐδιδάσκοντο ἀπὸ αὐτούς. Διὰ τοῦτο πρὶν προχωρήσωμεν, πρέπει νὰ γνωρίσωμεν τοὺς λαοὺς τῆς Ἀνατολῆς, οἱ ὁποῖοι εἶχον κάμει μεγάλας προόδους εἰς τὸν πολιτισμόν.

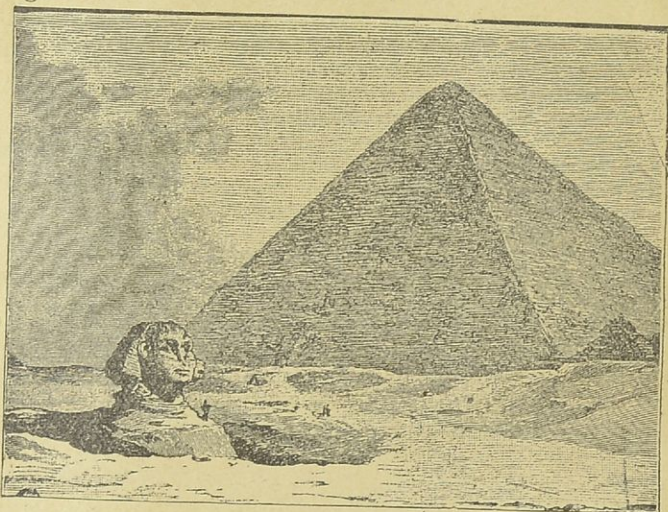
γ.— Οἱ Ἀνατολικοὶ λαοί.

Οἱ ἀρχαῖοι δὲν ἐγνώριζον ἕλον τὸν κόσμον. Ἐγνώριζον καλῶς μόνον τὰς χώρας, τὰς ὁποίας βρέχει ἡ Μεσόγειος θάλασσα. Ἡ ἱστορία τῆς ἀρχαιότητος εἶναι ἡ ἱστορία τῶν ἀρχαίων λαῶν, οἱ ὁποῖοι κατέκουν τριγύρω εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Μεσογείου. Ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους δὲ τούτους λαοὺς πρῶτοι ἐδημιούργησαν πολιτισμόν οἱ Ἀνατολικοὶ λαοί.

Οἱ Αἰγύπτιοι.—Κατὰ τὴν ἐποχὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος ἦσαν ἀκόμη εἰς τὴν βαρβαρότητα, οἱ Αἰγύπτιοι εἶχον κάμει μεγάλας προόδους εἰς τὸν βίον των, εἶχον φθάσει εἰς πολιτισμόν (ἀπὸ 4000 ἔτη π. Χ.). Ἐγνώριζον νὰ καλλιεργοῦν τὴν γῆν, νὰ κτίζουν πόλεις καὶ νὰ ζοῦν ἡνωμένοι μὲ νόμους καὶ μὲ διοίκησιν ὑπὸ μίαν κυβέρνησιν. Ὁ μέγας ποταμὸς Νεῖλος, ὁ ὁποῖος ποτίζει τὴν χώραν, συνετέλεσε πολὺ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ πολιτισμοῦ.

Ὁ λαὸς τῆς Αἰγύπτου ὑπῆκουεν εἰς ἓνα βασιλέα, ὁ ὁποῖος εἶχε τὸν τίτλον Φαραώ. Τὴν Αἴγυπτον ἐκυβέρνησαν πολλαὶ οἰκογένειαι τῶν Φαραώ (26 οἰκογένειαι), αἱ ὁποῖαι ὀνομάζονται δυναστεῖαι. Ὁ πρῶτος Φαραώ ἐβασίλευσε κατὰ τὰ 5.000 ἔτη π. Χ. εἰναι δὲ ὁ πρῶτος βασιλεὺς, ὁ ὁποῖος ὑπῆρξεν εἰς τὸ ἀνθρωπινον γένος.

Οἱ Αἰγύπτιοι ἐπίστευον εἰς πολλοὺς θεοὺς καὶ εἶχον βαθύτατον

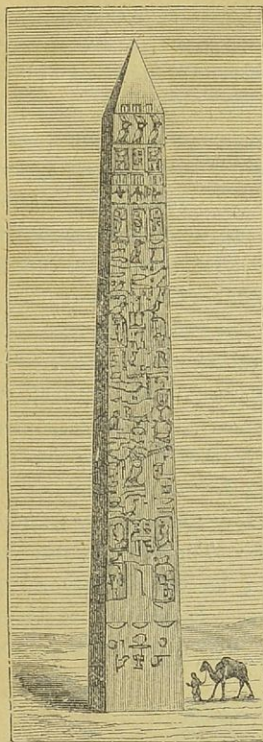

Εἰκ. 3. Αἱ μεγάλαι πυραμίδες τῆς Αἰγύπτου.—Διὰ νὰ κτιοθῶν ἐχρειάσθησαν 100 ἔτη καὶ πολλαὶ χιλιάδες ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι εἰργάζοντο χωρὶς διακοπὴν. Ἡ μεγάλη πυραμὶς φθίνει εἰς ὕψος 160 μέτρων. Ὁ πύργος τοῦ Ἄιφελ εἰς τὸ Παρίσι ἔχει ὕψος 300 μ.

σεβασμὸν εἰς αὐτοὺς. Μέγαν ἐπίσης σεβασμὸν εἶχον πρὸς τοὺς νεκροὺς των, τοὺς ὁποῖους ἐλάτρευον ὡς νὰ ἦσαν θεοί. Ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου ἐξακολουθεῖ νὰ ὑπάρχη καὶ μετὰ θάνατον, ἐφ' ὅσον τὸ σῶμα δὲν καταστρέφεται. Διὰ τοῦτο λοιπὸν ἔπρεπε νὰ διατηροῦν τὸ σῶμα ἄφθαρτον. Τὸ ἐδαλσάμωναν καὶ τὸ ἔκαμαν μίαν μομίαν.

Ὡς κτιοκίαν τῶν νεκρῶν (δηλαδὴ τῆς μομίας) οἱ Αἰγύπτιοι ἐκτιζον μεγάλους τάφους ὑπὸ τὴν γῆν (ὑπόγεια οἰκήματα). Πλησίον τοῦ Καΐρου εἶναι ἀκόμη ὄρθιαί τρεῖς μεγάλαι πυραμίδες, αἱ ὁποῖαι

ἦσαν τάφοι βασιλέων. Πρὸς λατρείαν δὲ τῶν θεῶν ἔκτιζον οἱ Αἰγύπτιοι κολοσσιαίους ναοὺς. Ἐμπροσθεν τοῦ ναοῦ ἦσαν δύο ὑψηλότατοι μονόλιθοι, οἱ ὅποιοι ἐλέγοντο **ὀβελίσκοι**.

Ὀβελίσκος γεμάτος ἀπὸ ἱερογλυφικά.

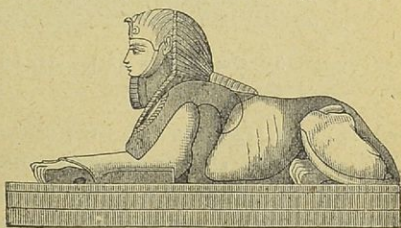
Εἰς τοὺς τοίχους τῶν ναῶν καὶ εἰς ὅλα τὰ κτίριά των οἱ Αἰγύπτιοι ἔγραφον διάφορα σημεῖα, τὰ ὅποια ὀνομάζονται **ἱερογλυφικά**. Ἦσαν μία γραφή πολὺ δύσκολος, διότι διὰ κάθε λέξιν ἐχρειάζετο ἰδιαιτέρον σημεῖον. Συγχρόνως ἐζωγράφιζον εἰς τοὺς τοίχους διάφορους παραστάσεις. Εἰς τὰς ζωγραφίας αὐτὰς ἀπεικονίζετο ὁλόκληρος ὁ βίος των. Βλέπεις ἀνθρώπους νὰ καλλιεργοῦν τὴν γῆν καὶ νὰ θερίζουν τὸν σῖτον, ἄλλους νὰ βόσκουν ποίμνια προβάτων. Βλέπεις ἐπίσης ἑορτὰς καὶ πανηγύρεις, εἰς τὰς ὅποιας χορεύουν καὶ παίζουν λύραν, ἢ τοὺς πολέμους καὶ τὰ κατορθώματα τῶν Φαραῶ.

Οἱ Ἀσσύριοι καὶ οἱ Βαβυλώνιοι.—Οἱ συγγενεῖς αὗτοι λαοὶ ἐδημιούργησαν ἰσχυρὰ κράτη εἰς τὴν **Μεσοποταμίαν**, τὴν ὁποίαν ποτίζουν οἱ δύο ποταμοὶ Τίγρης καὶ Εὐφράτης. Αἱ δύο μεγάλαι πόλεις αὐτῶν ἦσαν ἡ **Νινευῦ** καὶ ἡ **Βαβυλῶν**. Εἶχον ἰσχυ-

ροὺς βασιλεῖς. Περὶφημος ἦτο εἰς τοὺς ἀρχαίους ἢ ἥρωϊκὴ βασίλισσά των **Σεμίραμις**, κατόπιν ὁ **Ναβουχοδονόσωρ**.

Ἡ Βαβυλῶν ὑπῆρξεν ἡ μεγαλύτερα πόλις τοῦ κόσμου. Ἦτο ἑπτὰ φορὰς μεγαλύτερα ἀπὸ τὸ σημερινὸν Παρίσι.

Εἶχε μεγάλους πύργους καὶ ἀπέραντα παλάτια. Ἡ τεραστία ἐκείνη πόλις ἦτο περίφημος διὰ

Σφίγξ.

Ἄδ. Γ. Ἀδαμαντίου Ἱστορία Ἀρχ. Ἑλλάδος. Ἔκδ. Γ'

τὸν πλοῦτον καὶ τὴν πολυτέλειαν αὐτῆς. Οἱ Ἕλληγες ἐγνώριζον τὴν Βαβυλῶνα πολὺ καλὰ καὶ ὠμίλουν δι' αὐτὴν μὲ θαυμασμόν.

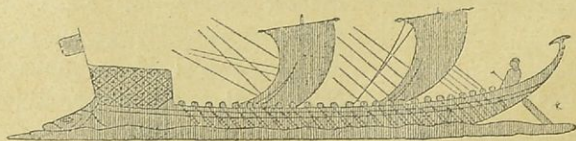
Οἱ Ἀσσύριοι καὶ οἱ Βαβυλώνιοι ἐδημιούργησαν καὶ αὐτοὶ σπουδαῖον πολιτισμόν. Τὰ μεγάλα αἰκοδομήματά των τὰ ἐστόλιζον μὲ ἀγάλματα καὶ διαφόρων εἰδῶν διακοσμήσεις. Κατεσκεύαζον ὑφάσματα, ὠραϊότητα σκευὴ καὶ κοσμήματα. Ἴδίως εἶχον φήμην τὰ ἀγγεῖά των ἀπὸ ψημμένον χῶμα. Οἱ ἱερεῖς των, οἱ ὁποῖοι ἐλέγοντο *Χαλδαῖοι* καὶ *μάγοι*, ἦσαν πολὺ σοφοὶ καὶ ἐδημιούργησαν τὴν ἀστρονομίαν καὶ τὰ μαθηματικά.

Πολεμιστὰ Ἀσσύριοι. — Ἦσαν ἐνδεδυμένοι μὲ μακρὰ φορέματα καὶ ὀπλισμένοι μὲ μεγάλα τόξα.

Κανεῖς ἄλλος λαὸς δὲν εἶχε τολμήσει ἀκόμη νὰ ταξιδεύσῃ μακρὰν εἰς τὴν θάλασσαν. Πρῶτοι οἱ Φοῖνικες κατεσκεύασαν

Οἱ Φοῖνικες. — Ἡ χώρα, εἰς τὴν ὅπουσαν κατῶκουσιν οἱ Φοῖνικες, εἶναι πολὺ πτωχή, διότι ἡ *Φοινίκη* ἦτο μὴ στενὴ παραλία ἐπάνω ἀπὸ τὴν Συρίαν. Αἱ σπουδαιότεραι πόλεις ἦσαν ἡ *Σιδῶν* καὶ ἀργότερα ἡ *Τύρος*, αἱ ὁποῖαι ἐγίναν περίφημοι διὰ τὸν πλοῦτον αὐτῶν.

Τὸ Φοινικικὸν πλοῖον εἶχε 50 κώπας (πεντηκόντορος).

πλοῖα καὶ ἤρχισαν νὰ ταξιδεύουσιν. Ἀπὸ τὸ **1500** π. Χ. ἔπλεον μακρὰν εἰς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν.

Ἡ βιομηχανία. — Οἱ Φοῖνικες ἐγνώριζον καὶ κατεσκεύαζον πολλῶν εἰδῶν πράγματα χρήσιμα διὰ τὸν βίον: διάφορα οἰκιακὰ σκευὴ, ἰδίως ἀγγεῖα, κοσμήματα, λεπτότατα ὑφάσματα. Ἡ κατασκευὴ τοιούτων ἀντικειμένων εἶναι ἡ *βιομηχανία*.

Ἡ σπουδαιότερα βιομηχανία των ἦτο ἡ κατασκευὴ τῆς *πορφύ-*

ρας. Μὲ τὸ κόκκινον χρῶμα ἐνὸς κογχυλίου ἔβαφον τὰ πολυτελέστατα ὑφάσματα. Ὅλων τῶν ἀρχαίων λαῶν οἱ βασιλεῖς ἐφόρουσαν πορφύρας.

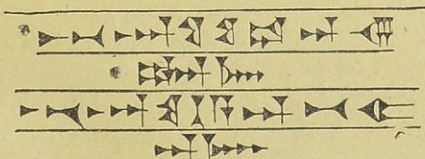
Τὸ ἐμπόριον. — Οἱ Φοίνικες μετέφερον διὰ τῆς θαλάσσης εἰς ἄλλους τοὺς λαοὺς τὰ ἰδικά των καὶ τὰ ξένα προϊόντα (δέρματα ζῶων, μέταλλα, διάφορα προϊόντα τεχνητὰ ἢ φυσικά), καὶ ἐλάμβανον ὡς ἀντάλλαγμα ἄλλα χρήσιμα πράγματα. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἤρχισε τὸ ἐμπόριον. Εἰς τὴν ἀρχὴν ἐγένετο μὲ ἀνταλλαγὴν πραγμάτων, ἀργότερα οἱ ἄνθρωποι κατεσκεύασαν τὰ νομίσματα καὶ τότε τὸ ἐμπόριον ἐγένετο εὐκολώτερον.

Οἱ Φοίνικες ἀπέκτησαν μὲ τὸ ἐμπόριον ἀπειράριθμα πλούτη. Αὐτοὶ πρῶτοι ἔδειξαν εἰς τὸν κόσμον πόσῃ σπουδαιότητι ἔχει ἡ βιομηχανία, ἡ ναυτιλία καὶ τὸ ἐμπόριον.

Τὸ ἀλφάβητον. — Οἱ Φοίνικες ἀκόμη ἀνεκάλυψαν καὶ τὴν γραφὴν. Ὡς ἔμποροι, εἶχον ἀνάγκη νὰ κρατοῦν ἐμπορικὰ βιβλία. Ἀνεκάλυψαν διὰ κάθε ἤχον φωνῆς καὶ ἓν ἰδιαιτερον σημεῖον. Οἱ Ἕλληνες ἐπῆραν ἀπὸ τοὺς Φοίνικας τὰ σημεῖα αὐτὰ καὶ οὕτως ἔκαμαν τὰ γράμματα, τὰ ἑποῖα ὠνομάσθησαν ἀλφάβητον (διότι τὰ πρῶτα εἶναι τὸ Α καὶ τὸ Β).

Ἱερογλυφικά (δειγμα Αἰγυπτιακῆς γραφῆς)

Σφηνοειδῆ (δειγμα Ἀσσυριακῆς γραφῆς). Ἡ δύσκολος αὐτῆ γραφὴ τῶν Αἰγυπτίων καὶ τῶν Ἀσσυρίων δεῖκνυσι πόσον μεγάλη ἦτο ἡ ἀνακάλυψις τοῦ ἀλφαβήτου.

Οἱ Πέρσαι. — Τοὺς πολιτισμένους αὐτοὺς λαοὺς τῆς Ἀνατολῆς καὶ πολλοὺς ἄλλους ἀπολιτίστους καθυπέταξαν οἱ Πέρσαι. Ὅλαι αἱ χῶραι τῆς Ἀνατολῆς ἀπετέλεσαν τὸ ἀπέραντον Περσικὸν κράτος, τὸ μεγαλύτερον κράτος, ποῦ εἶχε γίνεαι εἰς τὸν κόσμον ἕως τότε. Κατωτέρω θὰ γνωρίσωμεν καὶ τοὺς Πέρσας, διότι ἐπροσπάθησαν νὰ καθυποτάξουν καὶ τὴν Ἑλλάδα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

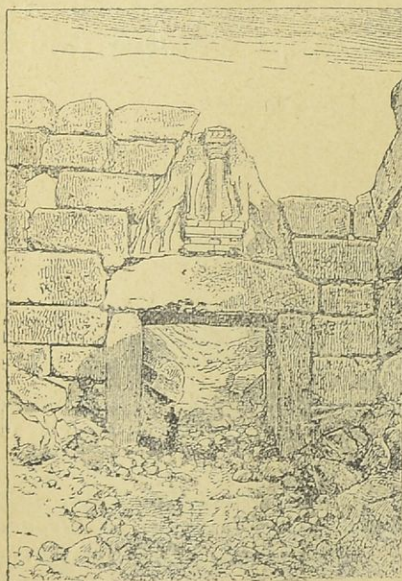
Ο ΠΡΩΤΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

Η ΚΡΗΤΗ ΚΑΙ ΑΙ ΜΥΚΗΝΑΙ — ΟΙ ΗΡΩΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ

2000—1000 π. Χ.

α'. — Ὁ Μυκηναϊκὸς πολιτισμὸς.

Εἰς τὰς νήσους καὶ τὰ παράλια τοῦ Αἰγαίου πελάγους ἤρχισε νὰ δημιουργῆται ἀπὸ πανάρχαια ἔτη πολιτισμὸς, ὁ ὅποιος ἔφθασεν εἰς μεγάλην λαμπρότητα. Ὁ πολιτισμὸς αὐτὸς ἤρχισεν ἀπὸ τὴν Κρήτην

Πελασγικὰ τεῖχη. Ἡ πύλη τῶν λεόντων
εἰς τὰς Μυκῆνας.

καὶ διεδόθη εἰς τὰς νήσους καὶ τὰ παράλια τῆς Ἑλλάδος. Διήρκεσε πολλοὺς αἰῶνας (ἀπὸ τὸ 2000 — 1000 π. Χ.), καὶ ἔφθασεν εἰς τὴν ἀκμὴν του κατὰ τὸ 1500 π. Χ.

Τὸ μέγα κέντρον τοῦ πανάρχαιου ἐκείνου πολιτισμοῦ ἔγιναν αἱ Μυκῆναι εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Ἀργολίδος. Διὰ τοῦτο ὀνομάζεται Μυκηναϊκὸς πολιτισμὸς.

Τὰ Πελασγικὰ τεῖχη.
— Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες δὲν ἐγνώριζον τίποτε ἀπὸ τὸν λαμπρὸν ἐκεῖνον πολιτισμόν. Ἔβλεπον μόνον εἰς πολλὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος τεράστια τεῖχη, τὰ ὅποια ἦσαν κατεσκευασμένα ἀπὸ μεγάλους ὄγκους λίθων. Τὰ

τείχη αὐτὰ ἐκτίσθησαν ἀπὸ τοὺς Πελασγοὺς καὶ λέγονται *Πελασγικὰ τεῖχη*. Οἱ ἀρχαῖοι τὰ ἐθαύμαζον καὶ ἔμενον ἐκπληκτοὶ διὰ τὸ μέγεθος καὶ τὸ βάρος των. Διηγοῦντο ὅτι κατεσκευάσθησαν ἀπὸ μίαν γενεὰν γιγάντων μὲ ὑπερφυσικὴν δύναμιν, οἱ ὅποιοι ἐλέγοντο Κύκλωπες. Διὰ τοῦτο τὰ ὠνόμαζον καὶ *Κυκλώπεια τεῖχη*.

Ἡμεῖς σήμερον γνωρίζομεν τὸν Μυκηναϊκὸν πολιτισμὸν ἀρκετὰ καλά. Οἱ ἀρχαιολόγοι ἔκαμαν ἀνασκαφὰς καὶ εὔρον σπουδαῖα λείψανα τῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ.

Ζωγραφία ἐπάνω εἰς τοῖχον (τοιχογραφία) τῆς Μυκηναϊκῆς ἐποχῆς.
Παριστάνει ἀγῶνας μὲ ταύρον.

Τὰ ἀνάκτορα τῆς Κρήτης. — Εἰς τὴν Κνωσὸν τῆς Κρήτης καὶ εἰς ἄλλα μέρη τῆς μεγαλονήσου ἀνεκαλύφθησαν μεγάλα ἀνάκτορα. Εἶναι στολισμένα μὲ ζωγραφίας εἰς τοὺς τοίχους, εἰς τὰς ὁποίας βλέπομεν ζωγραφισμένας γυναῖκας εἰς τὸ φυσικὸν μέγεθος· ἔπειτα βλέπομεν ὀλοκλήρους σκηνάς, αἱ ὁποῖαι παριστάνουν κυνήγια ἀγρίων θηρίων καὶ ἄλλας πολὺ ζωηρὰς παραστάσεις.

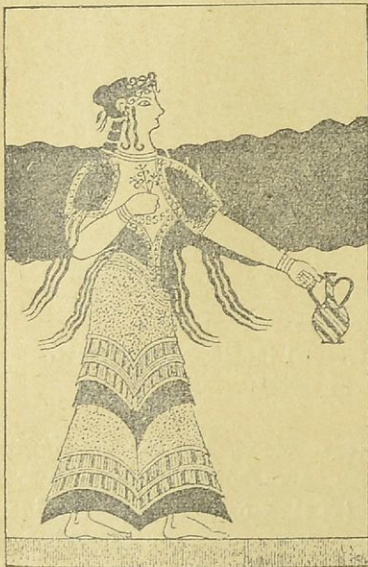
Αἱ ζωγραφίαι αὐταί, ὅπως καὶ ἄλλα εὐρήματα, μᾶς δεικνύουν εἰς πόσῃ ἀνάπτυξιν εἶχε φθάσει τότε ὁ πολιτισμὸς εἰς τὴν Κρήτην καὶ εἰς ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδος. Οἱ παμπάλαιοι ἐκεῖνοι ζωγράφοι ἤξευραν καλὸν σχέδιον καὶ ἐζωγράφιζαν μὲ μεγάλην κομψότητα. Αἱ γυναῖκες εἶναι γεμάται ἀπὸ κοσμήματα, φοροῦν ἐνδύματα μόδας, ἢ ὁποῖα ἐνθυμίζει τὰς σημερινάς.

Αἱ Μυκηναεῖς. — Ὅταν πηγαίνωμεν ἀπὸ τὴν Κόρινθον εἰς τὸ Ἄργος, περνοῦμεν ἐν στενὸν καὶ ἔπειτα ἐξερχόμεθα εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Ἀργολίδος, ἢ ὁποῖα φθάνει ἕως τὴν θάλασσαν. Ὅταν περάσωμεν τὸ στενὸν, βλέπομεν πρὸς Α. ἓν ἄλόφον, εἰς τὸν ὅποιον σώζονται

ἀκόμη Πελασγικά τείχη. Ἐκεῖ ἦσαν αἱ «πολύχρυσοι Μυκῆναι», ὅπως τὰς ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι ποιηταί.

Διὰ τὴν ἀναβῆ κανεῖς εἰς τὸν λόφον, ὅπου ἦτο τὸ ἀνάκτορον τῶν βασιλέων, διέρχεται τὴν Πύλην τῶν λέοντων. Εἶναι μία κολοσσιαία πύλη, ἐπὶ τῆς ὁποίας στηρίζεται μεγάλη πλάξ μὲ δύο σκαλιστοὺς λέοντας.

Οἱ θησαυροὶ τῶν Μυκητῶν—Εἰς τὰς Μυκῆνας ἀνεκαλύ-

Τοιχογραφία τῆς παλαιᾶς Μυκηναϊκῆς ἐποχῆς. Κυρία μὲ κομψὴν καὶ πολυτελεῖ ἔνδυμασιν.

φθῆσαν τάφοι μὲ σκελετοὺς καὶ μὲ πολλὰ πολύτιμα ἀντικείμενα.

Εἰς τοὺς τάφους τῶν γυναικῶν εὐρέθησαν διάφορα γυναικεῖα κοσμήματα: χρυσοῦ δακτυλῖδια, βραχιόλια, ἐνώτια, περιδέλαια καὶ ἄλλα πολύτιμα πράγματα. Οἱ ἄνδρες ἦσαν θαμμένοι μὲ τὰ ὅπλα των, καὶ εἰς τοὺς τάφους των εὐρέθησαν ἐγχειρίδια, ξίφη καὶ λόγχαι. Εἰς ὅλους δὲ τοὺς τάφους ὑπῆρχον ἀγγεῖα κατεσκευασμένα ἀπὸ χῶμα, ἄλλα ἀγγεῖα χρυσοῦ ἢ ἀργυροῦ, πολλὰ δακτυλῖδια καὶ σφραγίδες. Οἱ τάφοι ἐκεῖνοι ἦσαν βεβαίως τάφοι βασιλέων.

Ἡ Μυκηναϊκὴ τέχνη.—

Ὅλα τὰ ἀντικείμενα αὐτὰ εἶναι μὲ πολὺ μεγάλην τέχνην κατεσκευασμένα. Τὰ ὅπλα, τὰ ἀγγεῖα εἶναι στολισμένα μὲ λεπτότατα

κοσμήματα. Ἀκόμη καὶ ἐλόκληροι σκηναὶ μάχης ἢ κυνηγίου παριστάνονται μὲ τόσην ζωηρότητα, ὥς νὰ εἶναι ἀληθινὰ.

Παρόμοια ἀντικείμενα εὐρέθησαν καὶ εἰς τὴν Τίρουθα καὶ εἰς ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδος. Ἐντύπωσιν κάμνει ὁ μέγας ἀριθμὸς τῶν χρυσοῦν καὶ ἀργυροῦν πραγμάτων. Ἡ ἐποχὴ ἐκείνη ἦτο πάρα πολὺ πλουσία καὶ οἱ ἀρχοντες εἶχον τότε μεγάλην δύναμιν.

Τὰ πανάρχαια Ἑλληνικὰ βασίλεια.—Αἱ πανάρχαιαι ἐκεῖναι πόλεις ἦσαν κτισμέναι εἰς ἕνα λόφον περιτειχισμένον. Ἐπά-

νω εἰς τὸν λόφον ἦτο τὸ ἀνάκτορον τοῦ βασιλέως, στολισμένον μὲ ζωγραφίας εἰς τοὺς τοίχους καὶ μὲ ἄλλα ἔργα τέχνης. Ὁ λόφος ἦτο ἢ Ἀκρόπολις

Εἰς τὴν Ἀκρόπολιν κατῴκουν οἱ βασιλεῖς τῆς Μυκηναϊκῆς ἐποχῆς, κάτω δὲ εἰς τὴν πεδιάδα κατῴκουν οἱ ὑπῆκοοι αὐτῶν. Ὄταν οἱ κάτοικοι ἤθελον νὰ προφυλαχθοῦν ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς ἢ τοὺς πειρατὰς, κατέφευγον εἰς τὴν Ἀκρόπολιν.

Οἱ πανάρχαιοι ἐκεῖνοι βασιλεῖς εἶχον στρατόν, ἐπήγαιναν εἰς μακρινὰς χώρας μὲ τὰ πλοῖα των, διὰ νὰ κάμνουν κατακτήσεις. Ἦσαν ἰσχυροὶ καὶ σπουδαῖα ἦσαν τὰ βασίλειά των.

Τοιαῦτα πανάρχαια Ἑλληνικὰ βασίλεια ἦσαν τὸ βασίλειον τῆς Κρήτης, τῶν Μυκηνηῶν καὶ ἄλλα. Οἱ ἀρχαῖοι ποιηταὶ ἔφαλλον δι' αὐτὰ διαφόρους παραδόσεις, καὶ σήμερον οἱ ἀρχαιολόγοι ἀνακαλύπτουν μὲ τὰς ἀνασκαφὰς των τὰ ἔχνη τοῦ βίου, τὰ ὅποια ἄφησαν οἱ πανάρχαιοι ἐκεῖνοι ἄνθρωποι (ἀνάκτορα, τάφους κ. λ.).

Πολεμιστὴς τῆς πανάρχαιας ἐποχῆς (ἀπὸ ζωγραφίαν ἐπάνω εἰς ἀγγεῖον).

β'. — Οἱ ἀρχαῖοι χρόνοι.

Ἀργότερα ἢ ἐνθύμησις τῶν παναρχαίων ἐκείνων χρόνων ἐχάθη σχεδὸν ἀπὸ τὴν μνήμην τῶν ἀνθρώπων. Ἡ ἱστορία τῶν πλουσίων βασιλείων τῆς Μυκηναϊκῆς ἐποχῆς ἐλησμονήθη. Μὲ τὴν ζωηράν των ὄμωσ φαντασίαν ἐπλασαν οἱ Ἕλληνες ὄραιοτάτας παραδόσεις. Οἱ παλαιοὶ βασιλεῖς καὶ οἱ μεγάλοι πολεμισταὶ ἦσαν ἥρωες, καὶ διὰ τοῦτο οἱ πανάρχαιοι ἐκεῖνοι χρόνοι ὠνομάζοντο Ἡρωϊκοὶ χρόνοι.

Αἱ Ἡρωϊκαὶ παραδόσεις. — Εἰς τὴν ἀρχὴν λοιπὸν τῆς ἱστορίας των οἱ Ἕλληνες ἔθετον τὰς ἠρωϊκὰς των παραδόσεις. Ἦσαν δὲ αὐταὶ πολυάριθμοι. Κάθε πόλις τῆς Ἑλλάδος εἶχε τὰς ἰδικὰς της καὶ ἀνέφερε μὲ ὑπερηφάνειαν τοὺς ἠρώας της, διότι ἦσαν δοξασμένοι πρόγονοι. Εἰς τὰς ἠρωϊκὰς παραδόσεις δύσκολον εἶναι νὰ εὐρωμεν ποῖα εἶναι ἢ ἀλήθεια καὶ ποῖοι εἶναι οἱ μῦθοι. Διατηροῦν ὄμωσ

τὴν ἀνάμνησιν τῶν παλαιῶν βασιλείων καὶ μερικῶν μεγάλων γεγονότων τῆς παναρχαίας ἐποχῆς.

Οἱ μεγάλοι ἥρωες.—Εἰς τὰς Θήβας ἐτιμᾶτο ὁ ἥρωες Οἰδίπους, ὁ ὁποῖος εἶχε φονεύσει ἐν τέρας μὲ πρόσωπον γυναικὸς καὶ οὐρανὸν λέοντος, ὀνομαζόμενον Σφίγξ. Ὁ δὲ ἥρωες τοῦ Ἄργους Περσεύς εἶχε φονεύσει τὴν Μέδουσαν, τέρας μὲ κεφαλὴν γυναικὸς καὶ οὐρανὸν ἀπὸ ὄφεις. Ἡ Μέδουσα ἀπελίθωνε κάθε ἄνθρωπον ποῦ τὴν ἔβλεπεν.

Ὅλους τοὺς ἥρωας καὶ τὰ κατορθώματά των τὰ ἐπέρασεν ὁ Ἡρακλῆς, ὁ ἥρωες ἑλθὼς τῆς Ἑλλάδος. Τὰ κατορθώματά του ἦσαν πολὺ δύσκολα καὶ ἔγιναν περίφημα μὲ τὸ ὄνομα ἄθλοι τοῦ Ἡρακλέους. Ὁ Ἡρακλῆς ἐφόνευε τὰ ἄγρια θηρία καὶ τέρατα, ἐτιμῶρει τοὺς ληστὰς καὶ τοὺς κακούργους, ἐκαθάριζε τὸν τόπον ἀπὸ τοῦς ὀρμητικῶς ποταμοὺς καὶ ἀπὸ τὰ ἀκάθαρτα ἔλη. Εἶναι ὁ μέγας ἥρωες, ὁ ὁποῖος ἔφερεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν τάξιν καὶ τὴν δικαιοσύνην διὰ τὴν ἡμπορέσουν ἔπειτα οἱ ἄνθρωποι νὰ ζήσουν καλύτερα.

Σύντροφος τοῦ Ἡρακλέους ἦτο ὁ Θησεύς, ὁ ἀγαπητὸς ἥρωες τῶν Ἀθηναίων. Καὶ ὁ Θησεύς ἔκαμε μεγάλα κατορθώματα, ἰδίως ἐκαθάρισε τὸν τόπον ἀπὸ τοῦς ληστὰς. Τὸ μεγαλύτερον κατόρθωμά του ἔγινεν εἰς τὴν Κρήτην. Ἐκεῖ ἦτο ἐν τέρας μὲ κεφαλὴν ταύρου καὶ σῶμα ἀνθρώπου, ὁ Μινώταυρος, κλεισμένος εἰς ἐν ἀνάκτορον, τὸ ὁποῖον ἐλέγετο Λαβύρινθος. Ἦτο τόσο μέγας ὁ Λαβύρινθος καὶ εἶχε τόσοσους πολλοὺς διαδρόμους, ὥστε ἐχάνετο κανεὶς. Οἱ Ἀθηναῖοι ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ στέλλουν κάθε χρόνον ὡς φόρον εἰς τὴν Κρήτην 7 νέας καὶ 7 νέους, οἱ ὁποῖοι ἐρρίπτοντο εἰς τὸν Λαβύρινθον καὶ τοὺς κατέτρωγεν ὁ Μινώταυρος. Ὁ Θησεύς ἐφόνευσε τὸν Μινώταυρον καὶ οὕτως ἀπηλευθέρωσε τὴν πατρίδα του ἀπὸ τὴν δουλείαν.

Τὸ βασίλειον τῆς Κρήτης.—Κατὰ τὰς παλαιὰς παραδόσεις εἰς τὴν Κρήτην ὑπῆρχεν ἐν μέγα Βασίλειον, τὸ ὁποῖον εἶχε καθυποτάξει τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου πελάγους. Ὁ βασιλεὺς, ὁ ὁποῖος εἶχε κάμει δυνατὸν τὸ βασίλειον τῆς Κρήτης, ὀνομάζετο Μίνως. Πρῶτος ὁ βασιλεὺς αὐτὸς εἶχε φέρει τὴν τάξιν καὶ εἶχε βάλει νόμους εἰς τὸ Κράτος του, καὶ ἐφημιζετο εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα διὰ τὴν δικαιοσύνην του.

Εἰς τὴν Κνωσὸν τῆς Κρήτης ὁ Μίνως εἶχε κατασκευάσει τὸν Λα-

βύρηνθον. Τὸ ἀνάκτορον ἐκεῖνο τὸ γνωρίζομεν σήμερον, διότι εἶναι αὐτό, τὸ ὁποῖον ἀνεκαλύφθη μὲ τὰς ἀνασκαφάς.

Αἱ ἐκστρατεῖαι τῶν ἡρώων.—Πολλοὶ δὲ μαζὶ ἥρωες ἔκαμαν κοινὰς ἐκστρατείας, αἱ ὁποῖαι ἔγιναν περίφημοι, διότι τὰς ἔψαλλαν μεγάλοι ποιηταί. Τοιαύτη εἶναι ἡ ἐκστρατεία τῶν Ἀργοναυτῶν. Μὲ τὸ πλοῖον Ἀργῶ οἱ Ἀργοναῦται ἐπῆγαν εἰς τὴν μακρινὴν Κολχίδα πλησίον εἰς τὸν Καύκασον. Τοὺς ὠδήγει ὁ ἥρωες τῆς Θεσσαλίας Ἰάσων, ὁ ὁποῖος μετὰ πολλὰς περιπετείας κατέκτησε τὸ χρυσοῦν δέρας.

Τὸ λαμπρότερον βασίλειον τῶν ἡρώων ὑπῆρξε τὸ Βασίλειον τῶν Μυκηνηῶν. Οἱ ποιηταὶ ἔψαλλον τὰς «πολυχρύσους Μυκήνας» καὶ τὴν δύναμιν τῶν βασιλέων. Ὁ πλέον φημισμένος ἦτο ὁ Ἀγαμέμνων, ὁ ὁποῖος ἐλέγετο «βασιλεὺς τῶν βασιλέων». Ὁ Ἀγαμέμνων ὠδήγησε τοὺς Ἕλληνας ἐναντίον τῆς Τροίας, πόλεως τῆς Ἀσίας. Διὰ τοῦτο ἡ ἐκστρατεία ἐκεῖνη ὠνομάσθη Τρωϊκὸς πόλεμος καὶ ἐπέρασε πολὺ κατὰ τὴν φήμην ὅλας τὰς ἡρωϊκὰς παραδόσεις.

Ὁ Τρωϊκὸς πόλεμος.—Ἡ Τροία, ἢ τὸ Ἴλιον, ἦτο κτισμένη πλησίον τοῦ Ἑλλησπόντου. Ὁ υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Τροίας, ὁ Πάρις, ἤρπασε ἀπὸ τὴν Σπάρτην τὴν ὡραίαν Ἑλένην, καὶ τότε ὁ σύζυγός τῆς Μενέλαος, βασιλεὺς τῆς Σπάρτης, ἐκάλεσεν εἰς βοήθειαν τοὺς ἥρωας τῆς Ἑλλάδος. Ἀρχιστράτηγος τῆς ἐκστρατείας τῶν ἡρώων ἐναντίον τῆς Τροίας ἔγινεν ὁ Ἀγαμέμνων, ὁ βασιλεὺς τῶν Μυκηνηῶν καὶ τοῦ Ἄργους. Ὅλοι οἱ ἥρωες τῆς Ἑλλάδος ἔλαβον μέρος εἰς αὐτήν, οἱ λαμπρότεροι δὲ ἦσαν οἱ δύο Αἴαντες, ὁ σοφὸς Νέστωρ, ὁ πολυμήχανος Ὀδυσσεὺς καὶ πολλοὶ ἄλλοι, πρῶτος δὲ ἀπὸ ὅλων ὁ ἀνδρεῖος Ἀχιλλεύς.

Δέκα ἔτη ἐπολέμουν οἱ ἥρωες τῆς Ἑλλάδος, διότι καὶ οἱ Τρῶες ἐμάχοντο μὲ γενναϊότητα. Φοβεραὶ μάχαι ἔγιναν τριγύρω εἰς τὰ τείχη τῆς Τροίας. Εἰς τὰς τάξεις τῶν Τρώων ἐπολέμουν οἱ υἱοὶ τοῦ βασιλέως Πριάμου, ἀξίος δὲ ἀντίπαλος τοῦ Ἀχιλλεύου ἦτο ὁ ἀνδρεῖος Ἔκτωρ. Μόλις τὸ δέκατον ἔτος τῆς πολιορκίας κατῴρθωσαν οἱ Ἕλληνες νὰ κυριεύσουν τὴν Τροίαν.

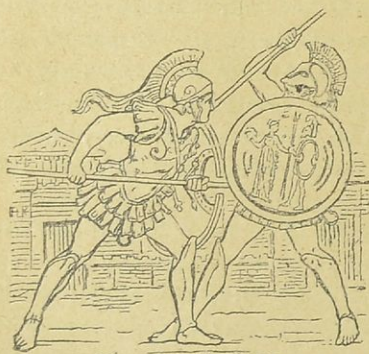
Ἡ ἐπάνοδος τῶν ἡρώων.— Πολλοὶ ἥρωες εἶχον φανευθῆ εἰς Τροίαν, μεταξὺ αὐτῶν καὶ ὁ Ἀχιλλεύς. Ἀλλὰ καὶ ὅσοι ἐσώθησαν, ὅλοι δὲν ἐχάρησαν τὴν πατρίδα των. Μερικοὶ ἔπαθον μεγάλη δυστυχήματα. Τὰ πλέον φημισμένα ἔγιναν αἱ περιπλανήσεις τοῦ Ὀδυσσεύου.

Δέκα ἔτη ἐπεριπλανᾶτο ὁ Ὀδυσσεὺς διὰ τὴν φθᾶσιν εἰς τὴν πατρίδα του. Ὑπέστη τρικυμίας καὶ ναυάγια, ἐπέρασεν ἀπὸ πολλῶν εἰδῶν κινδύνους. Μὲ τὴν φρόνησίν του σώζεται ἐπὶ τέλους, φθάνει εἰς τὴν ἀγαπητὴν του πατρίδα Ἰθάκην καὶ ἀποκτᾷ πάλιν τὴν πιστὴν σύζυγον Πηνελόπην καὶ τὸ βασιλεῖόν του.

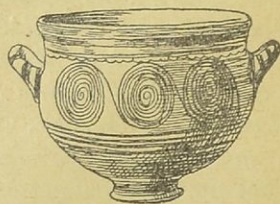
γ'. — Τὰ Ὀμηρικὰ ποιήματα. — Ὁ Ὀμηρικὸς πολιτισμός.

Τὰ ἥρωϊκὰ ἔπη. — Αἱ ἥρωϊκα αὐτὰ παραδόσεις μὲ τὰ θαυμάσια ἐπεισόδιά των κατεμάγευσαν τὴν φαντασίαν τῶν Ἑλλήνων. Ὁ λαὸς τὰς ἔβαλεν εἰς στίχους καὶ ἔκαμε δημοτικὰ τραγούδια, τὰ ὁποῖα οἱ Ἕλληνες τοῦ παλαιοῦ καιροῦ ἠδύναστον πολὺ ν' ἀκούσῃ, διότι ἔψαλλον τὰ καταρθώματα τῶν προγόνων. Τὰ ἔψαλλον δὲ εἰς τὰ συμπόσια των μὲ τὴν λύραν των ποιηταί, ὀνομαζόμενοι αἰοδοί, ἔπως καὶ σήμερον εἰς τὰς πανηγύρεις τοῦ λαοῦ ψάλλουν ποιηταί, μὲ τὴν λύραν των παλαιᾶς ἱστορίας.

Τὰ Ὀμηρικὰ ποιήματα. — Τὰ πλέον φημισμένα ἀπὸ τὰ

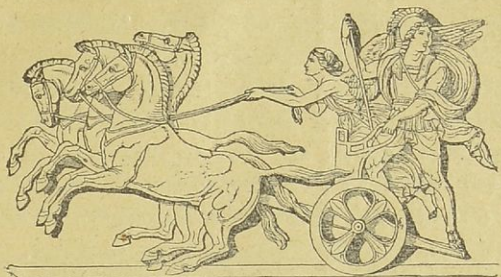
Ἡρώες τοῦ Ὀμήρου, [οἱ ὁποῖοι μονομαχοῦν.

Ἀγγεῖον τῆς Μυκηναϊκῆς (καὶ Ὀμηρικῆς) ἐποχῆς.

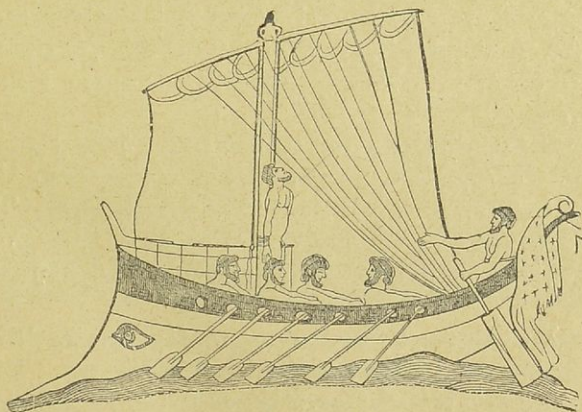
ἥρωϊκὰ ἐκεῖνα ἔπη εἶναι δύο πολὺ μεγάλα ἢ Ἰλιάς καὶ ἡ Ὀδύσεια. Λέγονται Ὀμηρικὰ ποιήματα διότι ἔγιναν ἀπὸ ἓνα μέγαν ποιητὴν, ὁ ὁποῖος ὀνομάζεται Ὀμηρος.

Ἡ Ἰλιάς ψάλλει τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον καὶ τὰ κατορθώματα τῶν ἡρώων εἰς τὴν Τροίαν. Ἡ Ὀδύσσεια ψάλλει τὰς περιπλανήσεις τοῦ Ὀδυσσεύς. Τὰ Ὀμηρικὰ ποιήματα ἔμειναν ἀθάνατα διὰ τὴν ὠραιό-

Οἱ ἦρωες ἐμάχοντο συνήθως ἀπὸ ἐν ἄρμα.

τητα καὶ τὸ μεγαλεῖον τῆς ποιήσεώς των. Οἱ ἦρωες, τοὺς ὁποίους ἔψαλεν ὁ Ὅμηρος, ὁ Ἀγαμέμνων ὁ Ἀχιλλεύς, ὁ Ὀδυσσεύς [καὶ

Ἐπεισόδιον ἀπὸ τὰς περιπλανήσεις τοῦ Ὀδυσσεύς (ὁ Ὀδυσσεύς καὶ αἱ Σειρήνες).
— Ἡ εἰκὼν μᾶς δεικνύει πῶς ἦσαν τὰ πρῶτα πλοῖα.

τόσοι ἄλλοι, δὲν ἐλησμονήθησαν ἀπὸ τὴν μνήμην τῶν ἀνθρώπων.
Τὰ Ὀμηρικὰ ποιήματα διηγεῦνται παραδόσεις τῆς Ἡρωϊ-

κῆς ἐποχῆς. Μὲ μεγάλην ζωηρότητα μᾶς περιγράφουν πῶς ἔζων οἱ ἥρωες, δηλαδὴ οἱ ἄνθρωποι τῆς Μυκηναϊκῆς ἐποχῆς. Ἄλλὰ συγχρόνως καὶ πῶς ἔζων οἱ Ἕλληνες ὑστερώτερα, κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ ἔξω ὁ ποιητῆς των (κατὰ τὸ 800 π. Χ.). Κατὰ τὴν παναρχαίαν ἐκείνην ἐποχὴν ὁ βίος τῶν Ἑλλήνων εἶχε ἀρχίσει νὰ ἐλευθερώνεται ἀπὸ τὴν βαρβαρότητα. Οἱ Ἕλληνες εἶχαν ἀρχίσει νὰ ζοῦν καλύτερα δηλαδὴ νὰ ἔχουν κάποιον πολιτισμόν.

Ο βασιλεὺς.—Κατὰ τοὺς παλαιούς ἐκείνους χρόνους οἱ Ἕλληνες ὠνομάζοντο Ἀχαιοὶ καὶ ἦσαν διηρημένοι εἰς πολλὰ βασίλεια. Ἀρχηγὸς τοῦ λαοῦ καὶ εἰς τὴν εἰρήνην καὶ εἰς τὸν πόλεμον ἦτο ὁ βασιλεὺς, ὁ ἀναξ. Δὲν ἦτο ὅμως παντοδύναμος. Οἱ ἄλλοι ἀρχηγοὶ οἱ σύντροφοὶ του, τὸν ἐσυμβούλευον καὶ τὸν ἐβοήθουν.

Ὁ βασιλεὺς κατόφκει εἰς τὸ ἀνάκτορον. Τὸ σπουδαιότερον μέρος τοῦ ἀνακτόρου ἦτο ἡ μεγάλη αἴθουσα, τὸ μέγαρον. Παρόμοια μὲ τὰ ἀνάκτορα αὐτά, ἔπως τὰ περιγράφει ὁ Ὅμηρος, ἦσαν καὶ τὰ Μυκηναϊκὰ ἀνάκτορα, τὰ ὁποῖα ἀνεκαλύφθησαν εἰς τὴν Κρήτην καὶ τὰς Μυκήνας.

Ο βίος—Οἱ ἥρωες ἠγάπων πολὺ τὸν πόλεμον. Οἱ πολεμισταί, διὰ νὰ προφυλάσσωνται, εἶχαν τὴν ἀσπίδα καὶ τὴν περικεφαλαίαν. Διὰ νὰ κτυποῦν τοὺς ἐχθρούς εἶχαν τὸ δόρυ, τὸ ξίφος καὶ τὸ τόξον. Οἱ ἀρχηγοὶ ἐπολέμουν ἀπὸ τὸ ἄρμα μὲ τὸ δόρυ καὶ μὲ τὸ ξίφος.

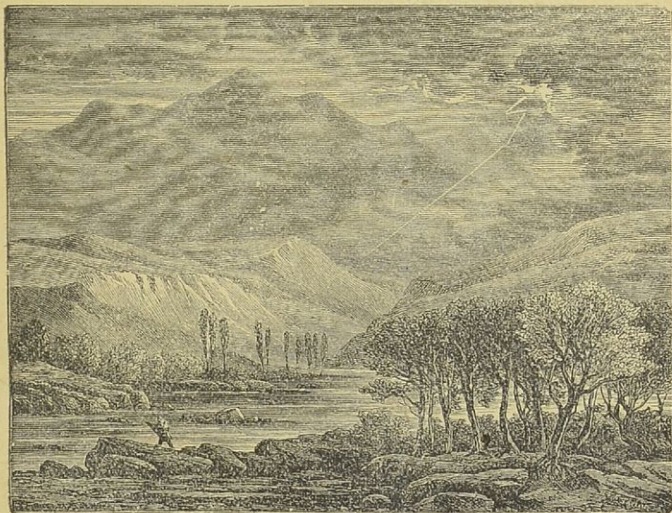
Εἰς τὸν καιρὸν τῆς εἰρήνης οἱ ἥρωες ἔζων ἤσυχα εἰς τὰς ἐξοχὰς των. Εἰργάζοντο καὶ αὐτοί, ἔπως οἱ ὑπηρέται των. Αἱ κόραι τῶν βασιλέων ἐπήγαιναν νὰ φέρουν ὕδωρ ἀπὸ τὴν πηγὴν Ἡ Νκυσικᾶ πηγαίνει μὲ τὰς δούλας τῆς νὰ πλύνῃ εἰς τὸν ποταμόν. Ὁ δὲ λαὸς κατεγίνετο εἰς τὴν γεωργίαν καὶ εἰς τὸ νὰ βόσκη τὰ ποιμνιά του.

Οἱ παλαιοὶ ἐκεῖνοι ἄνθρωποι εἶχαν πολλὰς ἀρετάς. Ἐσέβοντο τοὺς ἀρχηγούς των, ἐκράτουν μὲ πίστιν τὸν λόγον των. Ἰδίως δὲ ἐπεριποιοῦντο τοὺς ξένους μὲ μεγάλην προθυμίαν. Ἡ καλύτερα των διασκέδασις ἦτο ν' ἀκούουν εἰς τὰ συμπόσια καὶ εἰς τὰς πανηγύρεις τοὺς ἀοιδούς, οἱ ὁποῖοι ἔψαλλον τὰ κατορθώματα τῶν ἡρώων.

δ.—Οἱ θεοὶ καὶ οἱ ἥρωες.

Ἡ Ἑλληνικὴ μυθολογία.—Εἰς τὴν Ἰλιάδα καὶ εἰς τὴν Ὀδύσειαν συναναστρέφονται μαζὶ μὲ τοὺς ἀνθρώπους ὑπεράνθρωπα ὄντα, τὰ ὁποῖα εἶναι οἱ θεοί. Οἱ ἀρχαῖοι ἐνόμιζον ὅτι κάθε δύναμις τῆς φύσεως, ὅπως ὁ κεραυνός, ὁ ἥλιος, ἡ τρικυμία, παράγεται ἀπὸ ἓνα θεόν. Πολυάριθμοι λοιπὸν ἦσαν οἱ θεοί, οἱ ὁποῖοι ἐκυβέρνην τὸν κόσμον.

Ἐπίσης ἐνόμιζον ὅτι ὑπέρτερα ὄντα γίνονται μετὰ θάνατον οἱ μεγάλοι νεκροί. Οἱ παλαιοὶ βασιλεῖς, οἱ περίφημοι πολεμισταὶ ἦσαν οἱ

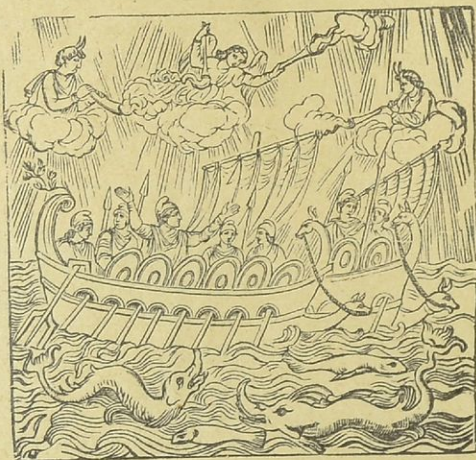
Ὁ Ὀλυμπος, ἡ κατοικία τῶν θεῶν. Κάτω ἡ περίφημος κοιλάς, τὰ Τέμπη. Εἰς τὸ ὄρος ἀστραπαί.

ἥρωες, οἱ ὁποῖοι εὐηργέτησαν τοὺς ἀνθρώπους μὲ τὰ κατορθώματά των. Οἱ μεγάλοι πρόγονοι ἐθεωρήθησαν ἀπὸ θαυμασμὸν καὶ εὐγνωμοσύνην ὡς υἱοὶ θεῶν, *ἡμίθεοι*.

Οἱ Ἕλληνες ἐφαντάσθησαν τοὺς θεοὺς των μὲ σῶμα καὶ μορφήν ἀνθρώπου. Ἄλλ' ἡ δύναμις των ἦτο φοβερά καὶ τὸ πρόσωπόν των ἔλαμπε ἀπὸ αἰωνίαν νεότητα. Ἦσαν ἄνδρες ἢ γυναῖκες, ἐγεννήθησαν,

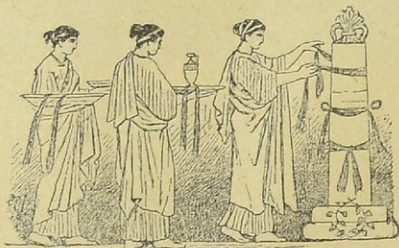
ἐπέρασαν διάφορους περιπετείας, ἐπομένως εἶχον καὶ αὐτοί, ὅπως οἱ ἥρωες καὶ οἱ ἄνθρωποι, τὴν ἱστορίαν των.

Μὲ τὴν λαμπρὰν φαντασίαν των οἱ Ἕλληγες ἐπλασαν θαυμασίας

Ὁ Αἰόλος ἐξαπολύει τοὺς ἀνέμους, οἱ ὅποιοι εἰναι θεοί.— Ἡ εἰκὼν
δεικνύει πῶς οἱ Ἕλληγες ἐφαντάζοντο τὰς δυνάμεις τῆς φύσεως.

διηγῆσαι διὰ τοὺς θεοὺς καὶ τοὺς ἥρωάς των. Οἱ ὅρατοι οὗτοι μῦ-
θοι ἀποτελοῦν τὴν μυθολογίαν, ἡ ὁποία διδάσκει τὴν θρησκείαν τῶν
Ἕλλήνων. Τόσον ὅρατος, τόσον φαιδρὸς ἦτο ὁ κόσμος τῶν θεῶν καὶ

Θυσία, τὴν ὁποίαν προσφέρουν εἰς ἥρωα γυναῖκες.

τῶν ἡρώων ὥστε ἀκόμη καὶ σήμερον μᾶς μαγεύει. Οἱ ἀρχαῖοι ποι-
ηταὶ ἔγραψαν ὑπέροχα ποιήματα καὶ οἱ ἀρχαῖοι καλλιτέχνηαι ἔκα-

μαν υπέρροχα ἀγάλματα καὶ εἰκόνας μὲ θέμα τοὺς ὠραίους ἐκείνους μύθους. Ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους ἤντησαν οἱ ποιηταὶ καὶ οἱ καλλιτέχναι ἔλων τῶν λαῶν καὶ τῶν αἰώνων. Διὰ τοῦτο πρέπει νὰ γνωρίζωμεν τὸν ἀθάνατον ἐκείνον κόσμον τῶν θεῶν καὶ τῶν ἡρώων.

Οἱ θεοὶ τῶν Ἑλλήνων. — Οἱ μεγάλοι θεοὶ ἦσαν δώδεκα καὶ κατῴκουν εἰς τὸν Ὀλυμπον, τὸ ὑψηλὸν ὄρος τῆς Θεσσαλίας. Διὰ τοῦτο ἐλέγοντο *Ὀλύμπιοι θεοί*.

Ὁ Ζεὺς ἦτο ὁ κύριος τοῦ κόσμου, καὶ εἶχε σύζυγον τὴν Ἥραν. Ἐπειτα ἔρχονται ἡ Ἀθηνᾶ, θεὰ τῆς σοφίας· ὁ Ἀπόλλων, θεὸς τοῦ ἡλίου καὶ τῆς μουσικῆς· ἡ Ἄρτεμις, θεὰ τοῦ κυνηγίου· ὁ Ἄρης, θεὸς τοῦ πολέμου· ἡ Ἀφροδίτη, θεὰ τῆς ὠραιότητος· ὁ Ἥφαιστος θεὸς τῶν τεχνῶν· ὁ Ἐρμῆς, ὁ ἄγγελος τῶν θεῶν.

Ἡ θάλασσα, ἡ γῆ καὶ ὁ κάτω κόσμος εἶχον ἐπίσης τοὺς μεγάλους θεοὺς των. Εἰς τὴν θάλασσαν ἐβασίλευεν ὁ Ποσειδῶν, ἡ θεὰ τῆς γεωργίας ἦτο ἡ Δήμητρα, ὁ Πλούτων ἦτο ὁ θεὸς τοῦ Ἄδου. Ἡ Ἔστια εἶναι ἡ σεβασμία θεὰ τοῦ οἴκου.

Πολυάριθμοι δὲ ἦσαν οἱ ἄλλοι κατώτεροι θεοί. Ὁ Διόνυσος (Βάκχος) εἶναι ὁ θεὸς τῆς ἀμπέλου καὶ τοῦ οἴνου. Ὁ Αἴολος ἐξάπελνε τοὺς ἀνέμους. Εἰς δὲ τὴν θάλασσαν ἔπαιζον αἱ Νηρηΐδες καὶ εἰς τὰ δάση αἱ Νύμφαι. Αἱ δὲ Μοῦσαι ἔσυρον τὸν χορὸν ἐπάνω εἰς τὰ ὄρη καὶ ἐνέπνεον τοὺς ποιητάς. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἡ φαντασία τῶν Ἑλλήνων εἶχε δημιουργήσει ἓνα ἐκόκληρον κόσμον ἀπὸ θεοῦς.

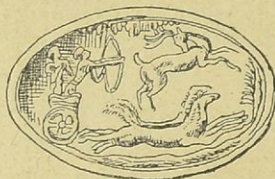
Αἱ θυσίαι. Τὰ μαντεῖα. — Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐλάτρευον τοὺς θεοὺς καὶ τοὺς ἥρωας μὲ προσευχὰς καὶ μὲ θυσίας, διότι ἤθελον νὰ προσελκύσουν τὴν εὐνοίαν των, ἀφοῦ ὡς θεοὶ ἦσαν δυνατοί. Πρὸς τιμὴν των προσέφερον καρπούς, καὶ ἐθυσίαζον, δηλαδὴ ἐσφαγίαζον, διάφορα ζῆα. Οἱ ἱερεῖς ἔλεγον τὰς προσευχὰς.

Διὰ νὰ ἔχουν οἱ ἄνθρωποι τοὺς θεοὺς βοηθοὺς, ἐπροσπάθουν νὰ μανθάνουν τὰς θελήσεις των. Ἐνόμιζον δέ, ὅτι τὸ κατώρθωνον, ἂν ἔδλεπον τὰ σπλάγγνα τῶν ζώων, τὰ ὁποῖα ἐθυσίαζον. Ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἐζήτησαν νὰ μαντεύσουν τὸ μέλλον ἐλέγοντο *μάντιες*. Ὑπῆρχον δὲ καὶ ἱερὰ μέρη, εἰς τὰ ὁποῖα ἤρχοντο οἱ Ἕλληνες νὰ συμβουλευθῶν τοὺς θεοὺς. Τὸ σπουδαιότερον ἦτο τὸ *Μαντεῖον τῶν Δελφῶν*, ὅπου ὁ θεὸς Ἀπόλλων ἐδίδε τὰς συμβουλὰς του, καὶ ὅπου μία ἱερεία, ἡ *Πυθία*, ἐφώναζε τὰ λόγια τοῦ θεοῦ.

Ἀπὸ τοὺς παναρχαίους ἐκείνους χρόνους οἱ Ἕλληνες ἤσθάνοντο,

ἔτι ἀνῆκον εἰς ἓνα καὶ τὸν ἴδιον λαόν. Εἰς τὴν συναίσθησιν αὐτὴν συνετέλεσαν πολὺ τὰ Ὀμηρικὰ ποιήματα.

Παντοῦ, ὅπου κατόικουν Ἕλληνες, οἱ νέοι ἐμάνθανον ἀπ' ἔξω τὰ Ὀμηρικὰ ποιήματα. Διότι ὁ Ὀμηρος ἐδίδασκεν εἰς ὄλους τοὺς Ἕλληνας τὴν θρησκείαν των, τοὺς ἔκαμνε νὰ ἀγαποῦν κάθε ὑψηλὸν καὶ ὠραῖον. Δέκα ἔτη ἐπλανᾶτο ὁ Ὀδυσσεὺς διὰ νὰ γυρίσῃ εἰς τὴν πατρίδα του. «Καὶ καπνὸν μόνον, ἔλεγεν, ἄς ἴδω ἀπὸ μακρὰν τῆς πατρίδος μου, καὶ ἄς ἀποθάνω· διότι δὲν ὑπάρχει πρᾶγμα γλυκύτερον ἀπὸ τὴν πατρίδα».

Χρυσὸς Μυκηναϊκὸς δακτύλιος

Η ΕΞΑΠΛΩΣΙΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΟΙ ΔΩΡΙΕΙΣ ΚΑΙ ΟΙ ΙΩΝΕΣ

α.—Αἱ μεταναστεύσεις τῶν Ἑλλήνων Ἡ Ἀσιατικὴ Ἑλλάς.

Ἡ ἐπιδρομὴ τῶν Δωριέων. — Ὁ λαμπρὸς Μυκηναϊκὸς πολιτισμὸς διήρκεσε πολλοὺς αἰῶνας (**2000—1000** π. Χ.), παρήκμασε δὲ ἀπὸ μίαν μεγάλην καταστροφὴν. Διάφοροι Ἑλληνικοὶ λαοὶ ἤρχισαν νὰ καταβαίνουν ἀπὸ τὸν Βορρᾶν. Οἱ σπουδαιότεροι ἦσαν Δωριεῖς, λαὸς τραχὺς καὶ πολεμικός. Ἐκαυσαν τὰς πλουσίας πόλεις τῶν βασιλέων καὶ κατέστρεψαν τὰ μεγάλα βασίλεια τῆς Μυκηναϊκῆς ἐποχῆς.

Οἱ ἀρχαῖοι ἔλεγον ὅτι οἱ ἀπόγονοι τοῦ Ἡρακλέους, οἱ **Ἡρακλειδαί**, εἶχον ἐκδιωχθῆ ἄλλοτε ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον καὶ τὴν ἑπὶ ἀνήρχοντο εἰς τὴν παλαιάν των πατρίδα. Διὰ τοῦτο ἡ ἐπιδρομὴ τῶν Δωριέων ὀνομάζεται ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας **Κάθοδος τῶν Ἡρακλειδῶν**.

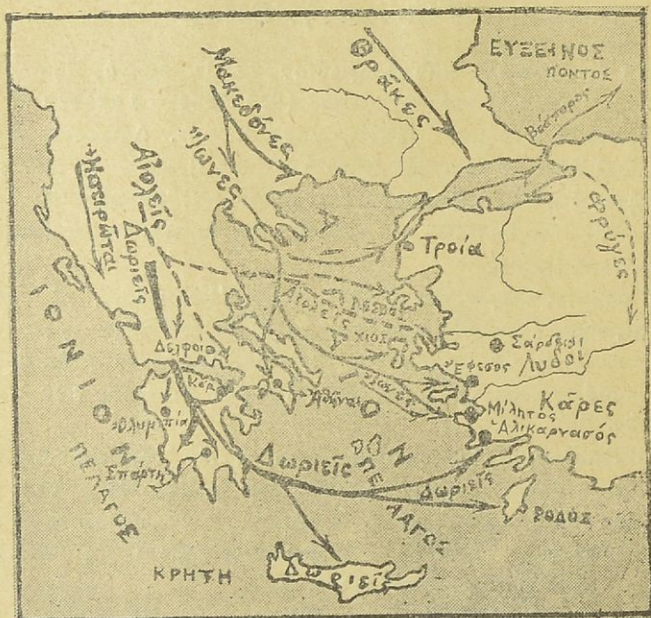
Ὁ Τρωϊκὸς πόλεμος καὶ ἡ **Κάθοδος τῶν Ἡρακλειδῶν** εἶναι τὰ δύο μεγαλύτερα γεγονότα τῆς Ἡρωϊκῆς ἐποχῆς. Μετὰ τὴν Κάθοδον τῶν Ἡρακλειδῶν ἤρχισαν οἱ ἀρχαῖοι νὰ γνωρίζουν καλύτερα τὴν ἱστορίαν των. Καὶ δι' ἡμᾶς οἱ ἱστορικοὶ χρόνοι τῆς Ἑλλάδος ἀρχίζουν περίπου ἀπὸ τὸ **800** π. Χ.

Αἱ μεταναστεύσεις τῶν Ἑλλήνων. — Ἡ ἐπιδρομὴ τῶν Δωριέων διήρκεσε πολὺν καιρὸν, σχεδὸν δύο αἰῶνας (1200—1000 π. Χ.). Ἐφερε δὲ μεγάλην ἀναστάτῳσιν εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα. Ἄλλοι ἀπὸ τοὺς παλαιοὺς κατοίκους ἔμειναν καὶ ὑπετάχθησαν εἰς τοὺς νικητάς. Ἄλλοι ἔφευγαν διὰ νὰ ζητήσουν ἄλλας καταικίας, **μετενάστευον** εἰς ἄλλας χώρας.

Οἱ μετανάσται ἔρευγον κατὰ μεγάλας ομάδας καὶ ἐπήγαιναν νὰ ἐγκτασταθοῦν εἰς τὰ Ἀνατολικά μέρη. Κατ' ἀρχὰς ἐπῆγαν εἰς τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου πελάγους. Ὅσοι Ἑλληνες δὲν ἔμειναν εἰς τὰς νήσους, ἐπροχώρησαν εἰς τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Αἱ παραδόσεις περὶ τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου διατηροῦν τὴν ἐνθύμησιν τῶν Ἀδαμαντίου, *Ἱστορία Ἀρχ. Ἑλλ. διὰ α'. Ἑλλ. Σχολ. ἐκδ. Γ' 26]8]25 3*

πολέμων, πού ἔκαμαν οἱ Ἕλληνες μὲ τοὺς ξένους λαούς, διὰ νὰ ἐγκατασταθοῦν εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν.

Αἱ Ἑλληνικαὶ φυλαί.— Ὅταν ἔλαβον τέλος αἱ μεγάλαὶ μεταναστεύσεις (κατὰ τὸ 1000 π. Χ.), οἱ Ἑλληνικοὶ λαοὶ ἤρχισαν νὰ ἐγκαθίστανται ὀριστικῶς εἰς τὰς χώρας, αἱ ὁποῖαι ἔγιναν ἰδικαί

Εἰκ. 21. Αἱ μεταναστεύσεις τῶν Ἑλληνικῶν λαῶν (τὰ βέλη δεῖκνουν τὴν κίνησιν αὐτῶν πρὸς Νότον καὶ πρὸς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν).

των. Ἔως τότε, κατὰ τὴν Μυκηναϊκὴν ἐπαχὴν, ὁ σπουδαιότερος Ἑλληνικὸς λαὸς ἦσαν οἱ Ἀχαιοί. Τώρα οἱ Ἀχαιοὶ περιορίζονται εἰς τὸ Βόρειον μέρος τῆς Πελοποννήσου, τὴν Ἀχαΐαν. Μετὰ τὰς μεταναστεύσεις αἱ μεγάλαὶ Ἑλληνικαὶ φυλαὶ ἦσαν τρεῖς.

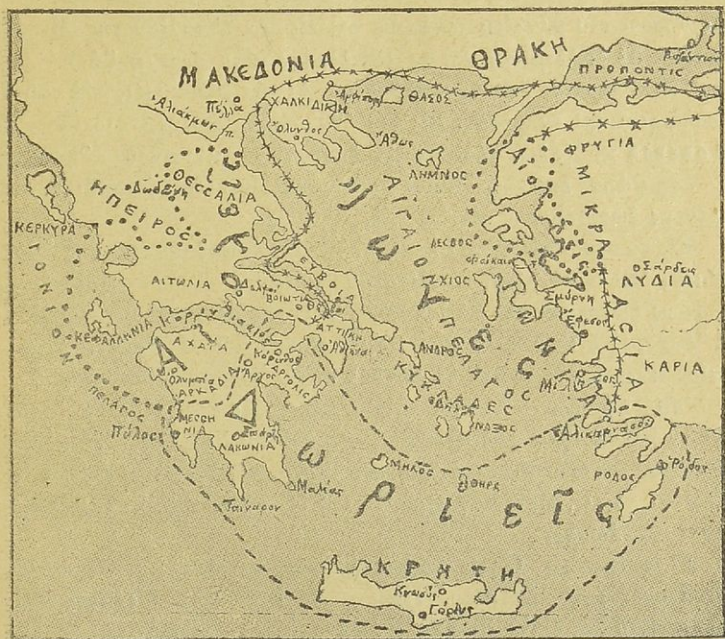
1) Οἱ Δωριεῖς, λαὸς πολεμικὸς καὶ ἀνδρείος, ὁ ὁποῖος ἐκυριάρχησεν εἰς τὴν Πελοπόννησον.

2) Οἱ Ἴωνες, λαὸς εὐφυῆς καὶ δραστήριος. Οἱ Ἴωνες κατέφυκον εἰς τὴν Ἀττικὴν, τὰς νήσους καὶ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν.

3) Ὅσοι Ἕλληνες δὲν ἀνήκον εἰς μίαν ἀπὸ τὰς δύο αὐτὰς με-

γάλας φυλάς, ὅσοι δηλαδή δὲν ἦσαν οὔτε Δωριεῖς, οὔτε Ἴωνες, ὠνομάζοντο *Αἰολεῖς* (ἀπὸ τὸ αἶολος=ποικίλος διότι ἀπετελοῦντο ἀπὸ διαφόρους λαούς).

Οἱ Αἰολεῖς. — Ἀπὸ τὴν Βοιωτίαν ἐπῆγαν εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν οἱ Αἰολεῖς. ἔκτισαν πολλὰς πόλεις εἰς τὸ Β. μέρος τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἀπὸ τὸν Ἑλλάσποντον ἕως εἰς τὴν Σμύρνην. Ἡ σπουδαιότερα Αἰολικὴ πόλις ἦτο ἡ *Μυτιλήνη* εἰς τὴν νῆσον Λέσβον.

Εἰκ. 22. Αἱ ἐγκαταστάσεις τῶν Ἑλληνικῶν λαῶν. Αἱ χῶραι, εἰς τὰς ὁποίας ἐγκαταστάθησαν αἱ τρεῖς μεγάλοι φυλαί, οἱ Ἴωνες, οἱ Δωριεῖς καὶ οἱ Αἰολεῖς.

Οἱ Ἴωνες. — Οἱ Ἴωνες ἐπέρασαν εἰς τὰς Κυκλάδας καὶ ἐπῆγαν νὰ ἐγκατασταθοῦν εἰς τὰς νήσους Χίον καὶ Σάμον. Ἀπὸ ἐκεῖ κατέλαβον τὴν ἀπέναντι ἀκτὴν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἐξηπλώθησαν πρὸς Νότον τῶν Αἰολέων ἀπὸ τὴν Σμύρνην καὶ κάτω. Αἱ σπουδαιότεραι πόλεις τῶν ἦσαν ἡ *Σμύρνη*, ἡ *Ἐφεσος*, ἡ *Μίλητος*.

Οἱ Δωριεῖς. — Ἀργότερα μετενάστευσαν καὶ οἱ Δωριεῖς πρὸς Ἀνατολὰς. Ἄλλοι ἐπῆγαν εἰς τὴν Κρήτην, ἄλλοι εἰς τὴν Ρόδον

καὶ ἀπ' ἐκεῖ εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, ὅπου ἔκτισαν τὴν Ἀλικαρνασσόν. Εἰς δὲ τὴν νῆσον Κύπρον εἶχον ἐγκατασταθῆ οἱ Ἕλληνες ἀπὸ παλαιότερους χρόνους.

β.—Ἡ Ἀσιατικὴ Ἑλλάς.—Τὸ Αἰγαῖον πέλαγος.

Οἱ Ἕλληνες εἰς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος.—Ἀπὸ ἀρχαιοτάτους λοιπὸν χρόνους ἔχουν ἐγκατασταθῆ οἱ Ἕλληνες εἰς ὅλας τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου πελάγους καὶ εἰς τὴν παραλίαν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Αἱ Ἑλληνικαὶ πόλεις ἀπετέλεσαν μίαν συνεχῆ ζώνην ἀπὸ τὸν Ἑλλάσποντον ἕως τὴν Κύπρον. Αἱ μεταναστεύσεις δὲ αὐταὶ ἦσαν ὀριστικαὶ ἐγκαταστάσεις τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς. Διότι ἀπὸ τὸ 1000 π. Χ. ἕως σήμερον δὲν ἔπαυσαν νὰ κητοικοῦν Ἕλληνες εἰς τὰς χώρας ἐκεῖνας. Ἐγινε λοιπὸν καὶ ἐκεῖ ἀπὸ ἀρχαιοτάτους χρόνους ἕως σήμερον μία Ἑλλάς.

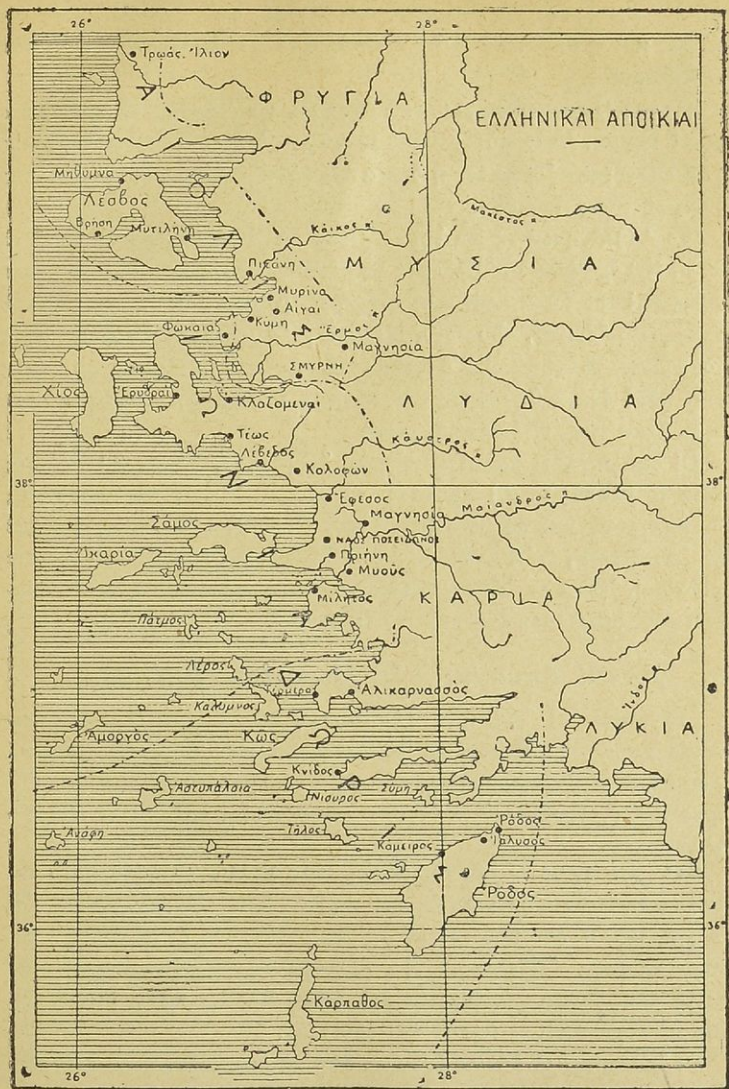
Εἰς τὸ μέσον τῶν δύο Ἑλλάδων, τῆς *Εὐρωπαϊκῆς* καὶ τῆς *Ἀσιατικῆς* Ἑλλάδος, εἶναι τὸ Αἰγαῖον πέλαγος. Τοὺς παλαιότερους χρόνους διέτρεχον τὴν θάλασσαν οἱ Φοίνικες μὲ τὰ πλοῖα των. Ἄλλ' οἱ Ἕλληνες ἔγιναν καλύτεροὶ ναυτικοὶ καὶ τοὺς ἐξεδίωξαν. Τὸ Αἰγαῖον πέλαγος ἔγινεν ἀπὸ τὸ 800 π. Χ. Ἑλληνικὴ θάλασσα.

Ἡ Ἰωνία.—Αἱ Ἑλληνικαὶ πόλεις εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν ἔγιναν πολυάριθμοὶ καὶ πλούσιοι, περισσότερον δὲ ἀπὸ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας ἀνεπτύχθησαν οἱ Ἴωνες. Τόσην σπουδαιότητα ἔλαβον αἱ Ἰωνικαὶ πόλεις, ὥστε ἀργότερα ὅλοι οἱ Ἕλληνες τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐλέγοντο Ἴωνες.

Αἱ πόλεις τῶν Ἰωνῶν ἀνεδείχθησαν μεγαλύτεραι ἀπὸ τὰς πόλεις τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἑλλάδος. Ἰδίως ἡ Ἰωνικὴ πόλις *Μίλητος* ἀνυψώθη πολὺ καὶ ἔγινε μία ἀπὸ τὰς μεγαλυτέρας πόλεις τοῦ κόσμου.

Ὁ πολιτισμὸς τῶν Ἰωνῶν.—Μὲ τὸ ναυτικὸν καὶ τὸ ἐμπορίον, οἱ Ἴωνες ἀπέκτησαν μεγάλα πλοῦτη. Εἰς τὴν ὥραν Ἰωνίαν ἔζων οἱ Ἕλληνες ἀνετον καὶ πολιτισμένον βίον. Ἠγάπων τὰς πανηγύρεις καὶ τὴν ποίησιν. Οἱ ἀοιδοὶ περιέτρεχον τὰς πόλεις καὶ ἔψαλλον τὰ κατορθώματα τῶν ἠρώων. Ἐκεῖ ἐδημιουργήθησαν τὰ ἀθάνατα *Ὀμηρικὰ ποιήματα*.

Εἰς τὴν Μίλητον ἐδημιουργήθη τὸ Ἑλληνικὸν ἀλφάβητον ἀπὸ τὰ σημεῖα ποῦ εἶχον κάμει οἱ Φοίνικες. Ἀπὸ τὸ Ἑλληνικὸν δὲ προήλθον ἀργότερα τὰ ἀλφάβητα ὄλων τῶν λαῶν τῆς Εὐρώ-

Ειχ. 23. Ἡ Ἀδριατικὴ Ἑλλάς. — Αἱ Ἑλληνικαὶ φυλαὶ καὶ πόλεις εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν.

της. Με τὴν γραφὴν ἐκφράζομεν τὰς ἰδέας μας, πλουτίζομεν τὸ πνεῦμα, καὶ ἡ θαυμασία αὐτὴ ἀνακάλυψις ἀνύψωσε καὶ ἐξηγυγένισε τὸν ἄνθρωπον.

Εἰς τὰς Ἰωνικὰς πόλεις ἀνεπτύχθησαν κατ' ἄρχὰς τὰ γράμματα καὶ αἱ τέχναι. Ἀπὸ αὐτὰς ἐγύρισε πάλιν ὀπίσω ὁ πολιτισμὸς εἰς τὴν Εὐρωπαϊκὴν Ἑλλάδα, ἡ ὁποία εἶχε γίνεи βάρβαρος ἕνεκα τῆς ἐπιδρομῆς τῶν Δωριέων.

Ὁ Ἑλληνικὸς λαός. — Ἀπὸ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην (ἀπὸ τὸ 800 π. Χ.) ἤρχισαν οἱ Ἕλληνες νὰ αἰσθάνωνται, ὅτι ἀνήκουσιν ἔλοι εἰς ἓνα καὶ τὸν ἴδιον λαόν, Αἱ τέσσαρες μεγάλαι Ἑλληνικαὶ φυλαὶ ὠνομάζοντο Ἰῶνες, Δωριεῖς, Αἰολεῖς, Ἀχαιοί, ἔλοι ὁμως μαζὶ ὠνομάζοντο Ἕλληνες. Τὰ ὀνόματα Ἑλλὰς καὶ Ἑλληνες, τὰ ὁποία τόσοσ πολὺ ἐδοξάσθησαν εἰς τὸν κόσμον, ἐγίναν ἀπὸ τότε κοινὸν ὄνομα ἔλων τῶν Ἑλληνικῶν λαῶν.

Οἱ δύο μεγάλοι παλαιοὶ ποιηταί, Ὀμηρος καὶ ἔπειτα Ἡσίοδος (κατὰ τὸ 800 π. χ.) ἐδίδασκον εἰς τοὺς Ἕλληνας τὰς παραδόσεις τῶν προγόνων καὶ τὴν θρησκείαν των. Ὁ εἰς, ὁ Ὀμηρος, ἦτο ἀπὸ τὴν Ἀσιατικὴν, ὁ Ἡσίοδος ἀπὸ τὴν Εὐρωπαϊκὴν Ἑλλάδα (ἀπὸ τὴν Βοιωτίαν). Ὅλοι οἱ Ἕλληνες ἐμάνθανον ἀπὸ αὐτοὺς ὅτι ἦσαν ἡνωμένοι καὶ ἀπετέλουν ἓνα καὶ τὸν ἴδιον λαόν.

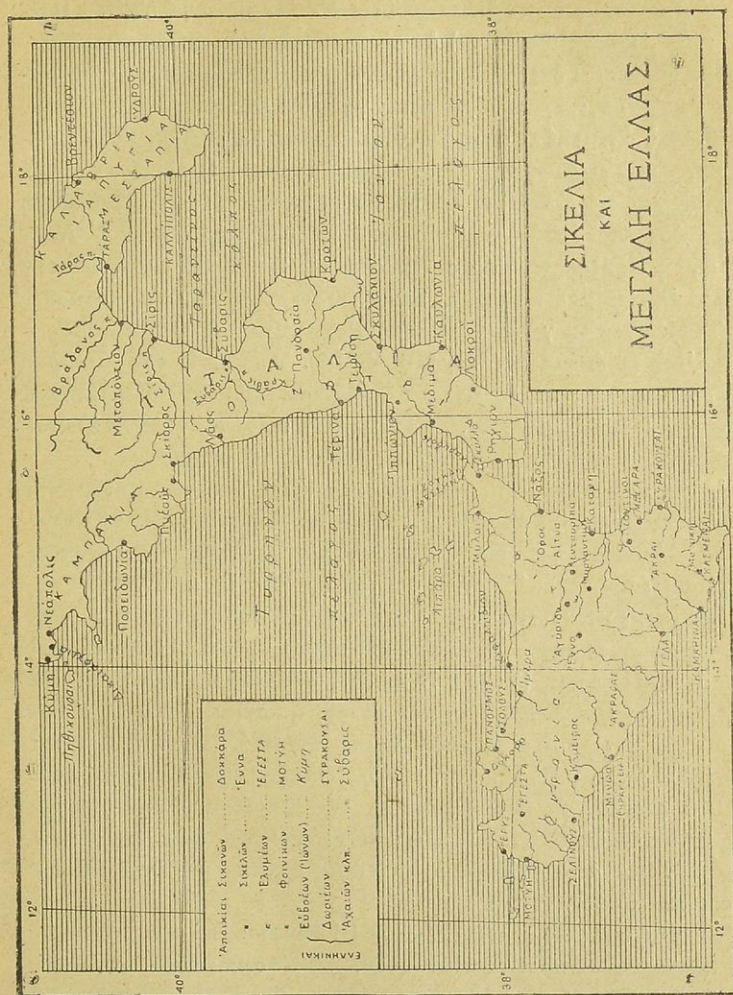
γ.—Αἱ ἀποικίαι.—Ἡ Μεσόγειος θάλασσα.

Ἀργότερα οἱ Ἕλληνες ἐσκορπίσθησαν μακρὰν εἰς τὰς παρὰ τῆς Μεσογείου θαλάσσης καὶ τοῦ Εὐξείνου Πόντου. Πρωτύτερα οἱ Φοίνικες διέτρεχον τὰς θαλάσσας αὐτὰς ἀλλ' οἱ Ἕλληνες τοὺς ἐξεδίωξαν, ὅπως τοὺς εἶχον ἐκδιώξει καὶ ἀπὸ τὸ Αἰγαῖον πέλαγος.

Οἱ ἀποικοὶ.—Εἰς τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις ἠῦξησαν πολὺ ταχέως οἱ κάτοικοι, ἤρχισαν δὲ καὶ τὰς διενέξεις ἀναμεταξύ των. Ἡ αὔξησις τοῦ πληθυσμοῦ καὶ αἱ ἔριδες ἠνάγκαζον ἓν μέρος τῶν κατοίκων νὰ φύγη. Ἦθελον προσέτι νὰ μεγαλώσουν τὸ ἐμπόριόν των καὶ νὰ πλουτίσουν. Ἐπήγαιναν λοιπὸν εἰς ἄλλας χώρας διὰ νὰ ζήσουν μὲ περισσοτέραν ἄνεσιν καὶ εὐκολίαν.

Οἱ Ἕλληνες, οἱ ὁποῖοι ἔφευγον ἀπὸ τὰς πατρίδας των, ἐλέγοντο ἀποικοὶ, καὶ αἱ νέαι πόλεις, τὰς ὁποίας ἐκτιζον, ἀποικίαι. Δὲν ἐγίναν διὰ μιᾶς ἔλοι αἱ ἀποικίαι. Ἡ ἔδρυσις αὐτῶν διήρκεσε σχεδὸν δύο αἰῶνας (800—600 π. Χ.).

Αἱ ἀποικίαι πρὸς Βορρᾶν. — Εἰς τὰς ἀκτὲς τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης ἐκτίσθησαν πολυάριθμοι ἀποικισαί. Ἡ σπου-

Εἰκ. 24 Ἡ Μεγάλη Ἑλλάς. — Αἱ πολυάριθμοι Ἑλληνικαὶ πόλεις τῆς Νοτίας Ἰταλίας καὶ τῆς Σικελίας.

δαιοτέρα εἶναι εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ Εὐξείνου Πόντου, εἰς τὸν Βόσπορον, ὅπου οἱ Μεγαρεῖς ἐκτίσαν τὸ **Βυζάντιον**. Ἡ πόλις αὕτη μετὰ τοὺς χρόνους τοῦ Χριστοῦ ἐδοξάσθη εἰς τὴν ἱστορίαν μετὰ τὸ ὄνομα **Κων-**

σταντινούπολις ὡς πρωτεύουσα τῆς *Βυζαντινῆς Αυτοκρατορίας*.

Καὶ πέραν ἀπὸ τὸν Βόσπορον εἰς τὰς ἀκτὰς τοῦ Εὐξείνου Πόντου (τῆς Μαύρης θαλάσσης) ἐκτίσθησαν πλείσται Ἑλληνικαὶ ἀποικίαι. Αἱ ἀποικίαι ἐκεῖναι ὅσαι ἦσαν εἰς τὰ Βόρεια μέρη (εἰς τὴν Νοτιαν Ῥωσίαν) ἔγιναν πολὺ πλούσιαι καὶ εὐτυχεῖς.

2. **Αἱ ἀποικίαι πρὸς Δυσμᾶς.** Ἡ Μεγάλη Ἑλλάς— Αἱ μεγαλύτεραι ὅμως καὶ πλουσιώτεραι ἀποικίαι ἰδρῦθησαν εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν Σικελίαν. Τὸ Νότιον μέρος τῆς Ἰταλίας ἐκαλύφθη δλόκληρον ἀπὸ Ἑλληνικὰς πόλεις, αἱ σπουδαιότεραι ἦσαν ἡ *Νεάπολις*, ἡ *Κρότων*, ὁ *Τάρας*. Ἐπίσης εἰς τὴν Σικελίαν ἰδρῦθησαν πολλαὶ Ἑλληνικαὶ πόλεις, αἱ μεγαλύτεραι ἦσαν αἱ *Συρακοῦσαι*.

Τόσον πολὺ ἐμεγάλωσαν αἱ ἀποικίαι ἐκεῖναι, ὥστε δλόκληρος ἡ Νοτιὰ Ἰταλία ὠνομάσθη *Μεγάλη Ἑλλάς*. Ἀπὸ τότε ἕως σήμερον διετηρήθησαν εἰς τὴν Ἰταλίαν τὰ Ἑλληνικὰ ἔθιμα καὶ ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα. Οἱ Ἰταλοὶ μάλιστα, οἱ ὅποιοι κατοικοῦν εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα, διετήρησαν ἕως σήμερον τὸν ὠραῖον Ἑλληνικὸν τύπον.

Ἄλλὰ καὶ μακρότερα ἀκόμη, σχεδὸν εἰς ὅλας τὰς ἀκτὰς τῆς Μεσογείου θαλάσσης, ἐκτίσθησαν Ἑλληνικαὶ ἀποικίαι. Εἰς τὰ παράλια τῆς Ἀφρικῆς ἤκμασεν ἡ *Κυρήνη*, εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Γαλατίας ἡ *Μασσαλία*. Ἄλλοι Ἑλληνες ἐπήγαν εἰς τὴν Ἰσπανίαν.

Ἡ σπουδαιότης τῶν ἀποικιῶν.— Πολλὰ ἀπὸ τὰς Ἑλληνικὰς ἀποικίας ὑπάρχουν ἀκόμη καὶ σήμερον, μετὰ 2.500 ἔτη, καὶ εἶναι μεγάλαι πόλεις, (ὅπως ἡ *Νεάπολις*, ἡ *Μασσαλία* κλπ.). Διὰ τὸ ἐννοήσωμεν πόσον μεγάλα ἔγιναν πολλαὶ ἀποικίαι, ἀρκεῖ νὰ εἰπώμεν ὅτι καὶ αὐτὰί πάλιν ἔκαμναν ἄλλας ἀποικίας. Μόνη ἡ Μίλητος ἰδρυσε 300 πόλεις. Ἡ *Κρότων*, εἰς τὴν Ἰταλίαν, συνῆθροίξε στρατὸν 300.000 ἀνδρῶν. Αἱ *Συρακοῦσαι*, εἰς τὴν Σικελίαν, ἔγινεν ἡ μεγαλύτερα Ἑλληνικὴ πόλις, καὶ πρωτεύουσα ἑνὸς ἰσχυροῦ Ἑλληνικοῦ βασιλείου. Πολλὰ δ' Ἑλληνικαὶ ἀποικίαι ἔρριψαν μεγάλην λάμψιν εἰς τὸν πολιτισμὸν.

Ἡ ἰδρυσις τῆς ἀποικίας— Οἱ ἀρχαῖοι Ἑλληνες μετανάσται δὲν ὁμοιάζον με τοὺς σημερινούς. Οἱ ἀποικοὶ δὲν ἐπήγαιναν ἀνὰ εἰς ἢ ἀνὰ δέκα, ἀλλ' ἔφευγαν πολλοὶ μαζί με τὰς γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα των. Μόλις τὸ πλοῖον ἐφθάνεν εἰς τὴν ξένην χώραν, ἔκτιζαν εἰς ἓνα λόφον τὴν *Ἀκρόπολιν*. Ἐπειτα ἐκτιζαν τὴν πόλιν, τὴν ὅποιαν ἐπροστάτεμεν ὁ ἴδιος θεὸς τῆς πατρίδος των.

Ἐπίσης αἱ ἀρχαῖαι Ἑλληνικαὶ ἀποικίαι δὲν ὁμοιάζον με τὰς

σημερινάς. Αί σημεριναί ἀποικίαι τῆς Ἀγγλίας, τῆς Γαλλίας εἶναι κτήσεις τοῦ κράτους, διοικουῦνται συμφώνως μὲ τοὺς νόμους αὐτοῦ. Αἱ ἀρχαῖαι ὅμως ἀπετέλουν ἐκάστη καὶ ἓν ἰδιαίτερον κράτος, ἀλλ' εἶχον σεβασμὸν εἰς τὴν μητέρα πόλιν, ἢ ὅποια ἐλέγετο *μητρόπολις*.

δ. — Αἱ Ἑλληνικαὶ πόλεις. — Οἱ Δωριεῖς καὶ οἱ Ἴωνες.

Ἡ πόλις.—Ἡ χώρα τῆς Ἑλλάδος ἀποτελεῖται ἀπὸ πολλὰς κοιλάδας, τὰς ὅποιας περικλείουν ὑψηλὰ ὄρη. Διὰ τοῦτο οἱ ἀρχαῖοι Ἑλληνες ἦσαν διηρημένοι εἰς πολλὰ κράτη. Τὸ κράτος ἦτο ἡ πόλις, καὶ ὅσοι εἶχον δικαίωματα εἰς τὴν πόλιν ἦσαν *πολιταί*.

Τὰ κράτη ἐκεῖνα ἦσαν πολὺ μικρά. Πολλὰ εἶχον ὀλίγας χιλιάδας κατοίκους, τὰ μεγαλύτερα 200—300 χιλιάδας. Κάθε μία ἀπὸ τὰς πόλεις εἶχεν, ὡς κράτος, ἰδιαίτεραν διοίκησιν, εἶχε τοὺς ἰδικούς της ἄρχοντας, ἐπίσης εἶχεν ἰδιαίτερον στρατόν, ἰδιαίτερον στόλον. Ὁ τρόπος, κατὰ τὸν ὅποιον ἐκυβερνᾶτο ἐκάστη πόλις, λέγεται *πολιτεία* (πολίτευμα).

Τὰ πολιτεύματα.—Εἰς τοὺς παλαιότερους χρόνους, κατὰ τὴν Μυκηναϊκὴν ἐποχὴν, ὡς γνωρίζομεν, ἦρχμαζον μεγάλα βασιλεία, τὰ ὅποια εἶχον βασιλεῖς τοὺς μεγάλους ἥρωας.

Ἡ ἐπιδρομὴ τῶν Δωριέων κατέστρεψε τὰ ἰσχυρὰ ἐκεῖνα βασιλεία. Κατόπιν (μετὰ τὸ 1000 π. Χ.) συνέβησαν μεγάλαι ταραχαὶ εἰς τὰς πόλεις. Οἱ εὐγενεῖς κατήγγησαν τὴν βασιλείαν καὶ ἔλαβον αὐτοὶ τὴν ἐξουσίαν. Τὸ τοιοῦτον πολίτευμα λέγεται *ἀριστοκρατία*, διότι κυβερνοῦν οἱ εὐγενεῖς, οἱ ἄριστοι.

Εἰς μερικὰς πόλεις ἤρπασαν τὴν ἐξουσίαν ἰσχυροὶ ἄνδρες, οἱ ὅποιοι ἐκυβέρνων ὡς βασιλεῖς καὶ ἐλέγοντο *τύραννοι*. Εἰς τὰς ἀρχὰς οἱ τύραννοι ἦσαν καλοὶ ἄρχοντες. Ἀργότερα ὅμως, διὰ τὰς κινήσεις τὴν ἐξουσίαν, εἶχον φρουρὰν καὶ κατεπίεζον τὸν λαόν. Διὰ τοῦτο τὸ ὄνομα τύραννος ἔλαβε τὴν κακὴν σημασίαν, τὴν ὅποιαν ἔχει καὶ σήμερον.

Ἀλλὰ μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου ὁ λαὸς ἔφθασεν εἰς μεγάλην ἀνάπτυξιν. Τότε εἰς πολλὰς πόλεις ἔπεσε καὶ ἡ δύναμις τῶν εὐγενῶν καὶ ἔγινεν ἰσχυρὰς ὁ λαός. Ἐπειδὴ ὁ λαὸς λέγεται *δῆμος*, τὸ τοιοῦτον πολίτευμα ὠνομάσθη *δημοκρατία* (δῆμος—κρατῶ).

Ὁ νόμος. Οἱ νομοθέται.—Εἰς τὰ ἀρχαῖα Ἀνατολικά κράτη, εἰς τὴν Αἴγυπτον, τὴν Περσίαν, ὁ μόνος ἰσχυρὸς ἦτο ὁ βα-

σιλεύς. Ἐκαμνεν ὅ,τι ἤθελέν, ὁ λαὸς ἦτο δούλος εἰς τὸν βασιλέα. Μόνον εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα ὁ λαὸς ἀνεπτύχθη καὶ ὁ κάθε εἰς ἔγινεν ἐλεύθερος. Οἱ Ἕλληνες ἠγάπησαν εἰς τὸν μικρὸν τόπον των τὴν ἐλευθερίαν περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλον λαόν.

Ὅταν αἱ πόλεις εὐρέθησαν εἰς ταραχάς, οἱ πολῖται παρεκάλεσαν σοφοὺς συμπολίτας των νὰ κανονίσουν πῶς ἔπρεπε νὰ ζοῦν καὶ νὰ

Εἰκ 25. Τὰ ὄρη τῆς Ἑλλάδος.— Ἡ Ἑλλὰς διασχίζεται ἀπὸ πολλὰς σειρὰς ὄρων. Εἰς τὸ μεταξὺ ὑπάρχουν καὶ μεγάλαι κοιλιάδες (Ἀργολίς, Λακωνία κ.λ.), εἰς τὰς ὁποίας ἐκτίθησαν αἱ πόλεις.

διοικοῦνται. Οἱ σοφοὶ αὗτοι, οἱ ὁποῖοι ἔδωκαν νόμους εἰς τὰς πόλεις των, ὠνομάσθησαν νομοθέται. Πολλοὶ δέ, ὡς θὰ ἴδωμεν, ἔγιναν περιφήμοι. Ἴδιως ἐδοξάσθησαν ὁ Λυκοῦργος καὶ ὁ Σόλων διὰ τοὺς νόμους, τοὺς ὁποίους ἔδωκαν ὁ πρῶτος εἰς τὴν Σπάρτην καὶ ὁ ἄλλος εἰς τὰς Ἀθήνας.

Ὁ μόνος κύριος εἰς τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας ἦτο ὁ νόμος. Διὰ τοὺς Ἕλληνας ὁ νόμος ἦτο ὁ βασιλεύς, εἰς τὸν ὁποῖον ὄφειλον εἰσι

νά υπακούουν. Ἡ ἀγάπη διὰ τὴν ἐλευθερίαν καὶ ἡ ὑποταγὴ εἰς τοὺς νόμους ἔκαμαν μεγάλην τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐδόξασαν αὐτήν.

Αἱ μεγάλαι Ἑλληνικαὶ πόλεις. — Μετὰ τὴν ἐγκατάστασιν τῶν Ἑλληνικῶν λαῶν (μετὰ τὸ 800 π. Χ.) ἡ μεγαλύτερα Ἑλληνικὴ πόλις ἦτο ἡ *Μίλητος* εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν. Εἰς δὲ τὴν Εὐρωπαϊκὴν Ἑλλάδα ἀνεδείχθησαν αἱ πόλεις τῆς Πελοποννήσου, ἰδίως τὸ *Ἄργος* καὶ ἡ *Κόρινθος*. Εἰς τὸ τέλος δὲ τῆς ἀρχαίας ἱστορίας ἀνεδείχθησαν αἱ *Θῆβαι*, ἔπειτα οἱ *Ἀχαιοὶ* εἰς τὴν Πελοπόννησον, καὶ οἱ λαοὶ τῆς Βορείας Ἑλλάδος. Οἱ πλεον ὀνομαστοὶ ἔγιναν τότε οἱ *Μακεδόνες*.

Εἰς τὴν καλὴν ἔποχην, κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀκμῆς, αἱ μεγάλαι πόλεις τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος ἦσαν αἱ *Ἀθῆναι* καὶ ἡ *Σπάρτη*. Τὰ ὀνόματά των ἔγιναν τὰ πλεον δοξασμένα ὀνόματα τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας καὶ εἶναι ὀνομαστὰ εἰς ὅλον τὸν κόσμον ἕως σήμερον. Αἱ δύο αὗται πόλεις ἦσαν αἱ πρωτεύουσαι τῶν δύο μεγάλων Ἑλληνικῶν λαῶν, ἡ *Σπάρτη* ἦτο ἡ πρωτεύουσα τῶν Δωριέων, αἱ *Ἀθῆναι* τῶν Ἰώνων.

Οἱ Δωριεῖς καὶ οἱ Ἴωνες. — Οἱ δύο μεγάλοι Ἑλληνικοὶ λαοὶ ἦσαν οἱ *Δωριεῖς* καὶ οἱ *Ἴωνες*. Κάθε εἰς εἶχεν ὅλως διόλου διαφορετικὸν χαρακτῆρα. Καὶ οἱ δύο μαζὶ εἶχον τὰ τέλεια χαρίσματα τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ πολίτου.

Οἱ Δωριεῖς ἦσαν λαὸς ὀρεινὸς καὶ φιλοπόλεμος. Ἦσαν συνηθισμένοι νὰ ζοῦν ὡς στρατιῶται εἰς τὸ στρατόπεδον καὶ νὰ ὑποτάσσωνται εἰς αὐστηρὰν πειθαρχίαν. Τὸ ἐναντίον οἱ *Ἴωνες* ἦσαν λαὸς ναυτικός. Εἶχον πνεῦμα λεπτότερον, ἦσαν δραστήριοι, ἠγάπων τὴν πρόοδον καὶ τὴν ἐλευθερίαν.

Οἱ Δωριεῖς καὶ οἱ Ἴωνες ἦσαν ἀρχηγοὶ ὅλων τῶν Ἑλλήνων, ἀλλ' ἔνεκα τοῦ διαφορετικοῦ χαρακτῆρός των ἦσαν ἀντίζηλοι πρὸς ἀλλήλους. Ὀλόκληρος ἡ Ἑλλὰς ἐχωρίζετο εἰς δύο μέρη, εἰς τὸ ἕν πρῶτοι ἦσαν οἱ Δωριεῖς, εἰς τὸ ἄλλο πρῶτοι ἦσαν οἱ Ἴωνες. Αἱ δύο δὲ μεγάλαι πόλεις, αἱ ὁποῖαι ἦσαν πρωτεύουσαι των, ἡ *Σπάρτη* καὶ αἱ *Ἀθῆναι*, ἐζήτουν κάθε μίαν νὰ γίνῃ πρωτεύουσα ὅλων τῶν Ἑλλήνων.

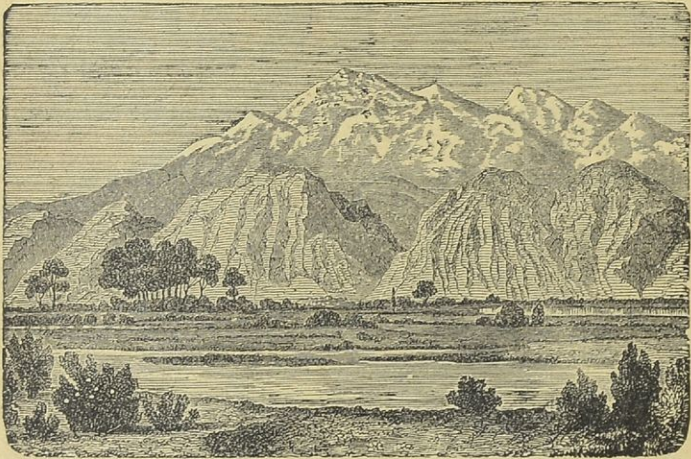
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'

Η ΣΠΑΡΤΗ ΚΑΙ ΑΙ ΑΘΗΝΑΙ

1000—500 π. Χ.

α. — Ἡ Σπάρτη καὶ ὁ Λυκοῦργος.

Ἡ Λακωνία. — Ἡ Σπάρτη ἔκειτο εἰς τὸ Νότιον^α μέρος τῆς Πελοποννήσου εἰς τὸ μέσον μιᾶς κοιλάδος, ἣ ὅποια λέγεται **Λακωνία**. Ἀπὸ τὸ ἐν μέρος πρὸς Δ. καταβαίνει εἰς τὴν θάλασσαν

Εἰκ. 26. Ὁ Ταῦγετος καὶ ἡ κοιλὰς τοῦ Εὐρώτα

Ἡ Λακωνία περικλείεται ἀπὸ ὑψηλὰς ὄροσειράς ἀπο κρήμους, αἱ ὅποια κόπτονται ἀπὸ ὀλίγας φάραγγας. Αἱ ὄροσειραὶ αὗται ἀποτελοῦν φυσικὸν ὄχυρῳμα τῆς πεδιάδος. Πρὸς Δυσμὰς φαίνεται ὁ μεγαλοπρεπέστατος Ταῦγετος, ἀριστερὰ εἰς τὴν κοιλάδα εἶναι ἡ Σπάρτη.

Ἐν πολὺ ὑψηλὸν καὶ μακρὸν ὄρος ὁ Ταῦγετος, πρὸς Α. δὲ ὁ Πάρνων. Εἰς τὸ μέσον τῶν δύο τούτων ὄρειων σχηματίζεται ἡ κοιλὰς τῆς Λακωνίας, τὴν ὅποιαν ποτίζει ὁ ποταμὸς Εὐρώτας καὶ τὴν κάμνει πολὺ εὐφορον. Ἀπὸ τὴν ἄλλην πλευρὰν τοῦ Ταῦγέτου πρὸς Δυσμὰς ἀπλώνεται μία ἄλλη πεδιάς, ἀκόμη εὐφορωτέρα, ἡ Μεσσηνία.

Οἱ Σπαρτιᾶται. — Ὁ σπουδαιότερος κλάδος τῶν Δωριέων ἦσαν ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι κατέκτησαν τὴν Λακωνίαν κατὰ τὸ 1000 π.Χ. Οἱ Δωριεῖς οὗτοι ἔκτισαν τὴν Σπάρτην καὶ ὠνομάσθησαν **Σπαρτιᾶται**. Εἰς ὄσους ἀπὸ τοὺς παλαιούς κατοίκους ὑπετάχθησαν ἡσυχῶς οἱ Σπαρτιᾶται ἀφήκαν τὰ κτήματά των διὰ νὰ τὰ καλλιεργοῦν, ὠνομάζοντο δὲ οὗτοι **περίοικοι**, διότι κατέφκουν περίξ τῆς Σπάρτης.

Οἱ εἰλωτες. — Πολὺ σκληρὰ ἔμως ἦτο ἡ τύχη ἐκεῖνων, οἱ ὅποιοι δὲν ἠθελόν νὰ ὑποταχθοῦν. Αὐτοὶ ἔγιναν δοῦλοι καὶ ὠνομάζοντο **εἰλωτες**, ἦσαν δὲ ὑποχρεωμένοι νὰ καλλιεργοῦν τὰ κτήματα τῶν κατακτητῶν.

Οἱ Σπαρτιᾶται ἦσαν πολὺ ὀλίγοι (σχεδὸν 10.000), οἱ περίοικοι ἦσαν πολυάριθμοι, οἱ δὲ εἰλωτες ἦσαν εἴκοσι φεράς περισσότεροι (σχεδὸν 200.000), καὶ ἐμίσουν πολὺ τοὺς κυρίους των. Διὰ ταῦτα οἱ Σπαρτιᾶται ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ εἶναι διαρκῶς ἔτοιμοι διὰ τὸν πόλεμον.

Ὁ Λυκοῦργος. — Οἱ Σπαρτιᾶται ἔγιναν μεγάλοι καὶ ἀνδρεῖοι ἀπὸ τοὺς νόμους των, τοὺς ὁποίους ὠνόμαζον **νόμους τοῦ Λυκούργου**. Δὲν γνωρίζομεν τίποτε ἀκριβές διὰ τὸν Λυκοῦργον. Ἰσως ἐξῆτε κατὰ τὸ 800 π. Χ. Ἦτο, ὡς ἔλεγον, ἀπὸ βασιλικὸν γένος καὶ ἀνθρώπος σοφός, διότι εἶχε ταξιδεύσει εἰς τὴν Ἀνατολήν καὶ εἶχε μάθει τὴν σοφίαν τῶν παλαιῶν ἀνθρώπων. Ὅταν οἱ Σπαρτιᾶται ἐζήτησαν ἀπὸ αὐτὸν νὰ τοὺς δώσῃ νόμους, ἠρώτησε τὸ μαγεῖτον τῶν Δελφῶν, καὶ ἡ Πυθία τοῦ εἶπεν ὅτι εἶναι «φίλος τῶν θεῶν». Ἐδέχθη λοιπὸν νὰ κάμῃ νόμους, διότι θὰ ἦσαν νόμοι τῶν θεῶν. Καὶ ὅταν τοὺς ἐτελείωσεν, ὤρκισε τοὺς συμπολίτας του νὰ μὴ ἀλλάξουν τίποτε, ἕως ὅτου ἐπιστρέψῃ. Τότε ἐγκατέλειψε τὴν Σπάρτην καὶ δὲν ἐπανῆλθε πλέον.

Ἡ διοίκησις. Ἡ Γερουσία. Οἱ Ἐφοροὶ. — Τὴν Σπάρτην ἐκυβέρνην εἰς παλαιότερους χρόνους δύο βασιλεῖς, οἱ ὅποιοι εἶχον πολὺ μεγάλην δύναμιν. Ὁ Λυκοῦργος ἠλάττωσε τὴν δύναμίν των, τοὺς ἀφήκε νὰ εἶναι μόνον ἀρχηγοὶ τοῦ στρατεῦ. Τὴν πραγματικὴν διοίκησιν εἶχεν ἡ **Γερουσία**. Ἦτο δὲ αὕτη ἓν συμβούλιον ἀπὸ 28 γέροντας ἀπὸ εὐγενεῖς οἰκογενείας καὶ τοὺς δύο βασιλεῖς. Ἡ Γερουσία ἔκαμνε τοὺς νόμους καὶ διηύθυνεν ὅλας τὰς ὑπαθέσεις τῆς Σπάρτης.

Ὅλοι δὲ οἱ Σπαρτιᾶται, ὅσοι εἶχον φθάσει τὰ 30 ἔτη, συνήρχοντο εἰς συνελεύσεις μίαν φορὰν τὸν μῆνα. Ἄλλ' ἢ συνέλεύσεις

τοῦ λαοῦ εἶχε πολὺ μικρὰν ἐξουσίαν. Τὴν μεγαλυτέραν δύναμιν ἀπέκτησαν οἱ ἄρχοντες, οἱ ὁποῖοι ἐλέγοντο Ἐφοροί, καὶ οἱ ὁποῖοι ἐπέδλεπον ἔλους τοὺς ἄλλους ἄρχοντας τῆς πόλεως, ἂν ἔκαμναν καλὰ τὸ καθήκον των, ἀκόμη καὶ τοὺς δύο βασιλεῖς.

Ἡ ἀνατροφή τῶν παιδῶν. — Μεγάλην προσοχὴν ἐδίδον οἱ νόμοι τοῦ Λυκούργου εἰς τὴν ἀνατροφὴν. Μόλις ἐγεννᾶτο τὸ παιδί, τὸ ἐξήταζον οἱ γέροντες, ἂν τὸ εὕρισκον γερὸν, τὸ ἐδίδον εἰς τὴν μητέρα του νὰ τὸ ἀναθρέψῃ, ἂν ὅμως ἦτο ἀσθενικόν, τὸ ἔρριπτον εἰς ἓν βάραθρον τοῦ Ταυγέτου.

Ὅλαι αἱ μητέρες ἀνέτρεφον μὲ τὸν ἴδιον τρόπον τὰ παιδιὰ των. Τὰ ἄφινον γυμνά, τὰ ἐσυνήθιζον νὰ μὴ φοβοῦνται τίποτε. Ὅταν ἐγίνοντο ἑπτὰ ἐτῶν, τὰ παρέδιδον εἰς τοὺς ἄρχοντας. Τὰ παιδιὰ ἀπετέλουν ὀμίλους ἀναλόγως τῆς ἡλικίας των καὶ ἔζων μαζὶ, τὰ καλύτερα ἦσαν οἱ ἀρχηγοί.

Πολλὰ γράμματα δὲν ἐμάνθανον οἱ μικροὶ Σπαρτιᾶται, διότι ὄλην τὴν ἡμέραν ἔκαμναν γυμνάσια. Ἐμάνθανον νὰ τρέχουν, νὰ πηδοῦν καὶ νὰ παλαίουν, ἰδίως νὰ μεταχειρίζονται καλὰ τὰ ὅπλα. Ἦτο δὲ πολὺ σκληρὸς ὁ βίος των. Ἐβάδιζον μὲ γυμνοὺς πόδας καὶ εἶχον ἓν μόνον ἄπλοον ἔνδυμα· τὸ ἴδιον καὶ τὸ καλοκαίρι καὶ τὸν χειμῶνα. Ἐτρῶγαν πολὺ ὀλίγον, ἐκοιμῶντο δὲ ἐπάνω εἰς καλάμι, τὰ ὁποῖα ἔκοπτον οἱ ἴδιοι ἀπὸ τὸν Εὐρώταν, καὶ ἐλεύοντο εἰς τὰ κρύα νερὰ τοῦ ποταμοῦ. Καμμίαν φορὰν μάλιστα τοὺς ἐμαστίγωνον ἕως νὰ τρέξῃ αἷμα, καὶ νικητὴς ἦτο ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δὲν ἔβγαζε κανὲν παράπονον.

Μὲ τὴν ἰδίαν σκληρὰν ἀνατροφὴν ἀνετρέφοντο καὶ τὰ κοράσια. Οἱ Σπαρτιᾶται ἤθελον νὰ κάμουν ῥωμαλέας γυναῖκας, διὰ νὰ ἔχουν ῥωμαλέα τέχνα.

Τὰ πολεμικὰ τραγούδια. — Διὰ νὰ ἐνθουσιάζωνται τὰ παιδιὰ, τὰ ἐμάνθανον νὰ χορεύουν καὶ νὰ τραγουδοῦν πολεμικὰ τραγούδια. Ἦσαν δὲ ταῦτα ἔπαινος διὰ τοὺς καλοὺς, κατηγορία διὰ τοὺς κακοὺς. Τὰς ἑορτάς ἐγόρευον ὅλοι κατὰ ἡλικίαν. Ὁ χορὸς τῶν γερόντων ἔψαλλον :

« Ἄλλοτε εἴμαστε ἐμεῖς γυνναῖα παλληκάρια ».

Ὁ χορὸς τῶν ἀνδρῶν ἐξηκολούθει :

Εἴμαστε ὅμως τώρα ἐμεῖς κί' ἂν θῆς, δοκίμασέ μας ».

Καὶ ἔπειτα τὰ παιδιὰ ἔψαλλον :

Ἄπ' ὅλους θὰ γενοῦμ' ἐμεῖς πολὺ καλύτεροί σας ».

β.— Ὁ στρατὸς καὶ αἱ κατακτήσεις τῆς Σπάρτης.

Ὁ στρατιωτικὸς νόμος. — Ὅταν ὁ Σπαρτιάτης ἔφθανεν εἰς ἡλικίαν 17 ἐτῶν, ἐπήγχιεν εἰς τὸν στρατὸν, ὅπου ἔμενεν ἕως τὰ 60 ἔτη. Δὲν ἦτο δὲ ἐλεύθερος νὰ ζῆ ὅπως αὐτὸς ᾔθελεν. Ἄλλ' ἦτο ὑποχρεωμένος νὰ ζῆ καθ' ὄλον τὸν χρόνον αὐτὸν εἰς τὸν λόχον του,

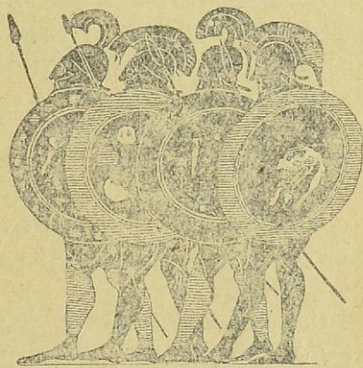
Εἰκ. 27. — Σπαρτιάτης ὁπλίτης (μικρὸν ἄγαλμα χαλκοῦν).

Ὁ ὁπλίτης ἦτο πεζὸς στρατιώτης, ὁ ὁποῖος εἶχε θάραϊν πανοπλίαν. Ἔφερε θώρακα καὶ περικεφαλαίαν καὶ περικνημίδας.

ὅπως λέγομεν σήμερον. Ἔτρωγε μὲ τοὺς συντρόφους του εἰς τὰ συσσίτια, τὸ δὲ φαγητόν του συνίστατο ἀπὸ μικρὰ τεμάχια κρέατος, τὰ ὁποῖα ἐδράζοντο μὲ χοιρινὸν ἄλειμμα, ξεῖδι καὶ ἄλας. Τὸ ἄσχημον αὐτὸ φαγητόν ἦτο ὁ περίφημος μέλας ζωμός.

Οἱ νόμοι τοῦ Λυκούργου δὲν ἐπέτρεπον νὰ ὑπάρχουν εἰς τὴν Σπάρτην πλούσιοι καὶ πτωχοί. Ὅλοι ἔπρεπε νὰ εἶναι ἴσοι, ὡς οἱ στρατιῶται ἑνὸς συντάγματος. Καμμία πολυτέλεια δὲν ἐπετρέπετο, ἐπίσης καμμία ἐργασία. Μόνον οἱ εἰλωτες καὶ οἱ περιλοικοὶ εἰργάζοντο. Ὁ Σπαρτιάτης δὲν εἶχεν ἄλλο ἔργον παρὰ μόνον νὰ πολεμῇ διὰ τὴν πατρίδα του.

Ἡ Σπάρτη λοιπὸν ὁμοίαζε μὲ ἓν μέγα στρατόπεδον, καὶ ἦτο

Εἰκ. 28. — Ὀπλίται ἐν πορείᾳ (ἀπὸ ζωγραφίαν ἑνὸς ἀγγείου).

Βαθίζοντες κατὰ τοῦ ἐχθροῦ οὐκ ὀπλῖται ἐκάλυπτον ἑαυτοὺς μὲ τὰς ἀσπίδας, αἱ ὁποῖαι ἐσχημάτιζον ἀληθινὸν τεῖχος ἐμπρὸς των.

ἀτείχιστος, ἐνῶ ὄλαι αἱ ἀρχαῖαι πόλεις τῆς Ἑλλάδος ἦσαν περιτριγυρισμέναι ἀπὸ τείχη. Διότι τὴν ἐπροφύλαττεν ἡ ἀνδρεία τῶν τέκνων τῆς.

Οἱ λακωνισμοί. — Ἡ ἀνατροφή καὶ ὁ βίος αὐτὸς ἔκαμαν τοὺς Σπαρτιάτας πολὺ σοβαροὺς ἀνθρώπους. Τὰ λόγια τῶν ἦσαν πολὺ ὀλίγα. Περιφημοὶ ἰδίως εἶχον γίνεαι εἰς ὄλην τὴν Ἑλλάδα αἱ ἀξιόπρεπεις καὶ βραχύταται ἀπαντήσεις τῶν, αἱ ὁποῖαι ὠνομάζοντο *λακωνισμοί*.

Ἐπίσης αἱ Σπαρτιάτιδες ἐφημισθησαν διὰ τὴν φιλοπατρίαν καὶ διὰ τὸ θάρρος τῶν. Ἦσαν σεβασταὶ εἰς ὄλους καὶ πολλὰ λόγια τῶν ἔμειναν ἀθάνατα εἰς τὴν ἱστορίαν. Ὅταν ἔδιδον τὴν ἀσπίδα εἰς τὸν υἱὸν τῶν, ἔλεγον «*ἦ τάν, ἦ ἐπὶ τάν*», (ἦ νὰ τὴν φέρῃς ὀπίσω ἢ ἐπάνω εἰς αὐτὴν νὰ σὲ φέρου). Καὶ ὅταν ἀνήγγειλαν εἰς μίαν Σπαρτιάτιδα ὅτι ὁ υἱὸς τῆς ἐφονεύθη, ἀλλ' ἀφοῦ ἐνίκησεν εἰς τὴν μάχην, ἔκεινθαι εἶπε: «*Διὰ τοῦτο τὸν ἐγέννησα καὶ τὸν ἀνέθρεψα, διὰ ν' ἀποθάνῃ ὑπὲρ τῆς πατρίδος του*».

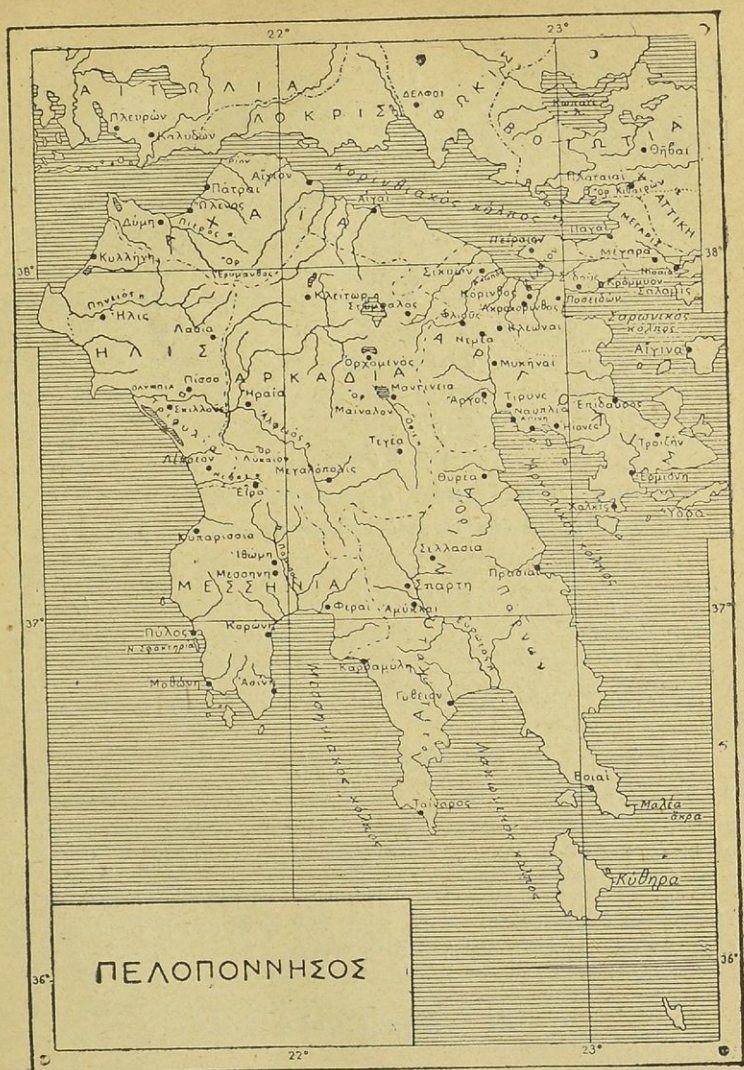
Ἡ Σπαρτιατικὸς στρατός. — Ὁ πρῶτος στρατὸς εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα διὰ τὴν δὴ. αμίν του καὶ διὰ τὴν πειθαρχίαν του ἦτο ὁ στρατὸς τῆς Σπάρτης.

Οἱ Σπαρτιάται ἐπολέμουν πεζοὶ καὶ ἐλέγοντο *ὀπλίται*. Ἐφόρουν ὡς ὄπλα ἀμυντικὰ θώρακα, *περικεφαλαίαν* καὶ ἐκράτουν μεγάλην ἀσπίδα. Διὰ νὰ κτυποῦν τὸν ἐχθρὸν εἶχον κοντὸν ξίφος καὶ μακρὰν λόγχην. Ὁ στρατιώτης, ὁ ὁποῖος ἦτο ὀπλισμένος κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἐλέγετο *ὀπλίτης* (διότι ἔφερεν ὀλόκληρον τὸν ὀπλισμὸν του).

Οἱ ὀπλίται ἐβάδιζον ὄλοι μαζί ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ καὶ ἐσχημάτιζον ἕνα στερεὸν ὄγκον, ὁ ὁποῖος ἐλέγετο *φάλαγξ*. Τὴν στιγμὴν, ποῦ ἡ φάλαγξ ἐκινεῖτο, αἱ στρατιῶται ἔψαλλον πολεμικὸν ἄσμα, τὸ ὁποῖον ἐλέγετο *παιάν*. «*Ἡ θεὰ τῆς φάλαγγος ἐπροξένει τρόμον, διότι οἱ στρατιῶται ἐβάδιζον μὲ ῥυθμὸν, σύμφωνα μὲ τὸν αὐλόν, καὶ ὄλοι μαζί ὡς εἰς ὄγκος ἐπροχώρουν χωρὶς νὰ τρομάζου, ἀλλὰ μὲ ἡσυχίαν, μὲ χαρὰν καὶ μὲ τραγούδια ἐπήγαιναν εἰς τὸν θάνατον*»¹.

Οἱ Μεσσηνιακοὶ πόλεμοι. — Ἀφοῦ οἱ Σπαρτιάται καθυπέταξαν τὴν Λακωνίαν, ἐστράφησαν πρὸς Δ. ἐναντίον τῶν γειτόνων τῶν Μεσσηνίων. Ἡ εὐφορία τῆς ὠραίας Μεσσηνιακῆς πεδιδάδος ἐκίνησε τὴν ὄρεξιν τῶν.

(1) Ὁ Πλούταρχος, εἰς τὸν βίον τοῦ Λυκούργου.

Ἄδ. Ἀδαμαντίου Ἰστ. Ἀρχ. Ἑλλ. διὰ α' Ἑλλ. Σχολ. ἔκδ. Γ' 26/8/25 4

Ὁ πόλεμος ὑπῆρξε πολὺ μακρὸς καὶ σκληρὸς. Διότι οἱ Μεσσηνιοὶ ὑπερησπίσθησαν μὲ γενναϊότητα τὴν πατρίδα των. Ἐπὶ τέλους οἱ Σπαρτιᾶται ἐνίκησαν τοὺς Μεσσηνίους. Μετὰ πολλὰ ἔτη οἱ Μεσσηνιοὶ ἠθέλησαν νὰ ἐλευθερωθοῦν ἀπὸ τὴν σκληρὰν δουλείαν τῶν Σπαρτιᾶτων. Εἰς νεαρὸς ἥρως, ὁ Ἀριστομένης,

Εἰκ. 31.—Νόμισμα ἄκαδειμονίων. Ἡ Χαλκιοίκος Ἀθηνᾶ

ἐκίνησεν εἰς ἐπανάστασιν ὀλόκληρον τὴν Μεσσηνίαν. Ἐτόλμησε μάλιστα νὰ ἐκστρατεύσῃ ἕως τὴν Σπάρτην καὶ εἰσῆλθε μίαν νύκτα εἰς τὸν ναὸν τῆς Χαλκιοίκου Ἀθηνᾶς. Οἱ Σπαρτιᾶται ἦσαν ἀπηλπτισμένοι. Τότε εἰς χωλὸς ψάλτης, ὁ Τυρταῖος, τοὺς ἔκαμε νὰ ἐνθουσιασθοῦν μὲ τὰ πολεμικὰ του τραγοῦδια. Τὰ ἐψαλλον οἱ Σπαρτιᾶται, ὅταν ἐβάδιζον εἰς τὴν μάχην. Διὰ τοῦτο λέγονται ἐμβατήρια :

«Τι τιμὴ στὸ παλληκάρι, ὅταν πρῶτο στῆ φωτιά
«Σκοτωθῆ γιὰ τὴν πατρίδα μὲ τὴ σπάθα στῆ δεξιᾷ» !

Ὁ Ἀριστομένης ἔκαμε θαύματα ἀνδρείας. Ἄλλ' ἐπὶ τέλους ἐνίκηθη καὶ ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ μὲ τοὺς συντρόφους του (κατὰ τὸ 650 π. Χ.). Πολλοὶ ἐπήγαν καὶ ἔκτισαν ἀποικίας, ὅπως τὴν Μεσσηνίαν εἰς τὴν Σικελίαν. Παντοῦ, ὅπου ἐσκορπίσθησαν οἱ Μεσσηνιοὶ, ἔψαλλον εἰς θλιβερὰ τραγοῦδια τὴν ὑποδούλωσιν τῆς ὠραίας πατρίδος των.

Ἡ ἡγεμονία τῆς Πελοποννήσου.— Ἀπὸ τότε οἱ Σπαρτιᾶται ἐμεγάλωσαν ταχέως. Ἐκαμον πολλοὺς ἄλλους πολέμους καὶ μὲ τὰς νίκας των ἠνάγκασαν σχεδὸν ὅλα τὰ κράτη τῆς Πελοποννήσου νὰ ὑποταχθοῦν εἰς αὐτοὺς. Ἡ Σπάρτη κατὰ τὸ 500 π. Χ. ἦτο ἡ πρώτη πόλις εἰς τὴν Πελοπόννησον, εἶχε τὴν ἀρχηγίαν, τὴν ἡγεμονίαν, ὅπως ἔλεγον τότε. Ἡ δὲ φήμη τῶν Σπαρτιᾶτων ἐξηπλώθη εἰς ὅλας τὰς χώρας, ὅπου κατῴκουν Ἕλληγες.

γ. — Αἱ Ἀθῆναι καὶ ὁ Σόλων.

Αἱ Ἀθῆναι.— Ὅλος διόλου διαφορετικὴ ἀπὸ τὴν ἱστορίαν τῆς Σπάρτης εἶναι ἡ ἱστορία τῶν Ἀθηνῶν. Οἱ Σπαρτιᾶται ἦσαν λαὸς πολεμιστῶν. Οἱ Ἀθηναῖοι ἦσαν κυρίως ναυτικοί, ἡγάπων δὲ τὰς τέχνας καὶ τὸν πολιτισμὸν.

Εἰς τὴν Ἀττικὴν τὸ κλίμα εἶναι θαυμάσιον, ὁ αὐρανὸς καθαρῶ-
 τας καὶ ὁ ἀήρ λεπτότατος. Εἰς τὸ μέσον τῆς πεδιάδος τῶν Ἀθη-
 νῶν ὑψώνεται εἰς ἀπόκρημος βράχος, 100 μέτρα περίπου ὑψηλός.
 Ἀπὸ παλαιστάτους χρόνους ὁ βράχος οὗτος εἶχε τριγυρισθῆ μετρί-
 χος, εἰς τοὺς πρόποδας αὐτοῦ ἐκτίσθη μικρὸν κατὰ μικρὸν ἡ πόλις.
 Ὁ λόφος οὗτος εἶναι ἡ περίφημος εἰς ἔλον τὴν κόσμον Ἀκρόπολις.

Ἡ μυθικὴ ἱστορία. — Οἱ ἀρχαῖοι Ἀθηναῖοι διηγοῦντο ὡς
 παλαιστάτην ἱστορίαν τῶν τὰς παραδόσεις τῶν ἡρώων αὐτῶν. Ὁ
 πρῶτος ἦρως, ὁ ὁποῖος ἐξημέρωσε τοὺς κατοίκους τῆς Ἀττικῆς, ἦτο
 ὁ Κέκροψ ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον. Εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Κέκροπος οἱ με-
 γάλαι θεοί, ἡ Ἀθηνᾶ καὶ ὁ Ποσειδῶν, ἦλθον εἰς ἔριδα ποῖος θὰ εἶναι
 ὁ προστάτης τῆς πόλεως. Ἐνίκησεν ἡ Ἀθηνᾶ, ἡ ὁποία ἐχάρισεν εἰς
 τοὺς Ἀθηναίους τὴν ἐλαίαν καὶ ἔδωκε τὸ ὄνομά της εἰς τὴν πόλιν.

Ὁ ἀγαπητὸς ἦρως τῶν Ἀθηναίων, ὁ Θησεύς, ἦτο ὁ ἰδρυτὴς τῶν
 Ἀθηνῶν. Πρωτύτερα οἱ κάτοικοι τῆς Ἀττικῆς ἔζων χωριστά, ὁ
 Θησεύς συνήνησε τοὺς κατοίκους καὶ ἔκαμε τὸ Βασίλειον τῶν Ἀθηνῶν.

Ἡ θυσία τοῦ Κόδρου. — Ὁ τελευταῖος βασιλεὺς τῶν Ἀ-
 θηνῶν ἦτο ὁ Κόδρος. Οἱ Δωριεῖς, ἀφοῦ κατέκτησαν τὴν Πελοπόν-
 νησον, ὄρησαν νὰ κυριεύσουν καὶ τὰς Ἀθήνας. Τὸ Μαντεῖον τῶν
 Δελφῶν εἶπεν, ὅτι ἀπὸ τοὺς δύο λαοὺς θὰ νικήσῃ ἐκεῖνος, τοῦ
 ὁποῖου ὁ βασιλεὺς θὰ ἐφρονεύετο. Ὁ Κόδρος ἀπεφάσισε νὰ προσφέρῃ
 τὸν ἑαυτὸν τοῦ θύμα ὑπὲρ τῆς πατρίδος. Ἐνεδύθη ὡς χωρικός, ἐπῆγεν
 εἰς τὸ ἐχθρικὸν στρατόπεδον καὶ ἐφρονεύθη ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς. Ὁ
 χρησμὸς εἶχεν ἐκπληρωθῆ, οἱ Δωριεῖς ἐφοβήθησαν καὶ ἐγύρισαν
 ὀπίσω εἰς τὴν Πελοπόννησον. Μετὰ τὴν ἡρωϊκὴν θυσίαν τοῦ Κόδρου
 οἱ Ἀθηναῖοι κατήγγησαν τὴν βασιλείαν.

Αἱ παραδόσεις αὐταὶ δεικνύουν εἰς πόσον παλαιοὺς χρόνους
 ἀνεβίβαζον οἱ ἀρχαῖοι Ἀθηναῖοι τὴν ἴδρυσιν τῆς πόλεως τῶν καὶ με-
 ποῖαν δόξαν περιέβαλλον τὰς ἀρχὰς τῆς ἱστορίας της.

Ἡ ἀληθινὴ ἱστορία. — Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι οἱ κάτοικοι τῆς
 Ἀττικῆς ἀπετελεσθήσαν ἀπὸ διαφόρους λαοὺς, μεταξὺ τῶν ὁποίων
 πρῶτοι ἦσαν οἱ Ἴωνες.

Οἱ ἀπόγονοι τῶν παλαιῶν οἰκογενειῶν ἦσαν οἱ εὐπατρίδαι (οἱ
 καταγόμενοι ἀπὸ καλὸν πατέρα). Οἱ εὐγενεῖς οὗτοι, οἱ ὁποῖοι εἶχον
 μεγάλα κτήματα καὶ δύναναι, κατήγγησαν τὴν βασιλείαν καὶ ἐκυ-
 βέρνων αὐτοὶ τὸν τόπον. Οἱ εὐπατρίδαι ἕμως ἐφέροντο σκληρῶς πρὸς
 τὸν λαόν, ὁ ὁποῖος ἐπανεστάτησε καὶ ἐζήτησε νὰ γίνουν γραπτοὶ

νόμοι. Οί νόμοι, τοὺς ὁποίους ἔκαμεν ὁ Δράκων, δὲν ἐβελτίωσαν τὴν κατάστασιν, διότι ἦσαν πολὺ αὐστηροὶ (καὶ σήμερον λέγομεν Δρακόντειος νόμος). Διὰ τὸ μὴ γίνῃ ἐμφύλιος πόλεμος, οἱ εὐγενεῖς καὶ ὁ λαὸς συνεφώνησαν νὰ ζητήσουν νόμους ἀπὸ τὸν σοφὸν Σόλωνα.

Τὸν βίον τοῦ Σόλωνος γνωρίζομεν καλύτερα ἀπὸ τὸν βίον τοῦ Λυκούργου, ἔζησε κατὰ τὸ 600 π. Χ. Κατήγετο καὶ αὐτὸς ἀπὸ βασιλικὸν γένος. Ἔιχε κάμει καὶ αὐτὸς πολλὰ ταξίδια καὶ εἶχε μάθει τὸν βίον καὶ τοὺς νόμους τῶν πολιτισμένων λαῶν τῆς Ἀνατολῆς. Ἦτο δὲ καὶ ποιητής, μὲ τὰ ἐνθουσιώδη ποιήματά του ἐξήγειρε τὴν φιλοπατριάν τῶν Ἀθηναίων καὶ τοὺς ὠδήγησεν ὁ ἴδιος εἰς τὴν νίκην. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀνέκτισαν οἱ Ἀθηναῖοι τὴν Σαλαμίνα, τὴν ὁποίαν τοὺς εἶχον ἀρπάσει οἱ Μεγαρεῖς, καὶ εἶχον ἐλευθέραν τὴν θάλασσαν διὰ τὸ ἐμπόριόν των.

Ἡ κοινωνικὴ ἐξέσωσις.—Ἡ σπουδαιότερα φροντίς τοῦ Σόλωνος ὑπῆρξε νὰ φέρῃ ἰσότητα εἰς τὴν κοινωνίαν, διὰ τοῦτο ἠλάττωσε τὴν δύναμιν τῶν εὐγενῶν καὶ ἤρξησε τὴν δύναμιν τοῦ λαοῦ. Ὅσοι πτωχοὶ χωρικοὶ ἐχρεώστων χρήματα εἰς τοὺς εὐπατρίδας ἐγίνοντο δοῦλοι εἰς αὐτούς, ὁ Σόλων τοὺς ἔδωκε τὴν ἐλευθερίαν. Ἐπειτα ἐπῆρε μέρος ἀπὸ τὰ μεγάλα κτήματα τῶν πλουσίων καὶ ἔδωκεν εἰς τοὺς πτωχοὺς.

Ὁ Λυκούργος εἶχεν ἀπαγορεύσει εἰς τοὺς Σπαρτιάτας νὰ ἐργάζωνται, διότι δὲν ἤθελε νὰ εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ μόνον στρατιῶται. Ὁ Σόλων ὅμως ἤθελε νὰ κάμῃ τοὺς Ἀθηναίους ν' ἀγαποῦν τὴν ἐργασίαν καὶ ἐτιμῶρει κάθε ἄεργον. Διὰ τὸ ν' ἀγαπήσουν δὲ οἱ Ἀθηναῖοι τὴν ἐργασίαν ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς δικαιώματα ἀναλόγως τοῦ πλοῦτου αὐτῶν. Τοὺς διήρσεσεν εἰς τέσσαρας τάξεις. Δὲν ἦτο ἀνάγκη νὰ εἶναι κανεὶς εὐγενής, διὰ τὸ ν' ἀνήκῃ εἰς τὴν πρώτην τάξιν. Κάθε Ἀθηναῖος ἠδύνατο νὰ φθάσῃ εἰς αὐτήν, ὧφειλε νὰ ἐργασθῇ καὶ νὰ ἀποκτήσῃ πλοῦτον μὲ τὴν ἐργασίαν καὶ μὲ τὴν ἀξίαν του.

Ἡ διοίκησις.—Τὴν μεγαλυτέραν δὲ δύναμιν εἶχεν ὁ λαός. Ὅλοι οἱ Ἀθηναῖοι συνηθροίζοντο εἰς συνέλευσιν, ἣ ὁποία ἐλέγετο ἐκκλησίαι τοῦ δήμου (συνάθροαισις τοῦ λαοῦ). Ὁ λαὸς ἐξέλεγεν ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι θὰ τὸν ἐκυβέρνην. Ἐλέγοντο δὲ οὗτοι Ἄρχοντες, ἦσαν ἑννέα καὶ ἐξελέγοντο δι' ἕν ἔτος.

Μεγάλην ἐπίσημ ἐξουσίαν ἀπέκτησεν ἡ *Βουλὴ τῶν πεντακισίων*, ἣ ὁποία παρεσκευάζε τοὺς νόμους καὶ ἐπέβλεπεν εἰς τὸ νὰ ἐκτελοῦνται αἱ ἀποφάσεις τοῦ λαοῦ. Τὸ ἀνώτατον δὲ δικαστήριον

ὀνομάζετο Ἄρειος Πάγος, ὁ ὁποῖος ἐπέβλεπε νὰ διατηροῦνται τὰ καλὰ ἦθη εἰς τὰς Ἀθήνας.

Ἡ ἀνατροφή τῶν νέων.— Ἡ ἀνατροφή εἰς τὰς Ἀθήνας δὲν εἶχε σκοπὸν ν' ἀναπτύσσει μόνον τὸ σῶμα, ὅπως εἰς τὴν Σπάρτην, ἀλλὰ καὶ τὸ πνεῦμα. Τὸ παιδίον δὲν ἐδίδετο εἰς τὸ κράτος, ἐστέλλετο εἰς τοὺς γονεῖς του νὰ μάθῃ γράμματα καὶ γυμναστικὴν. Ἐμάνθανε καὶ ποιήματα, εἰς τὰ ὁποῖα ἐξυμνοῦντο αἱ πράξεις τῶν προγόνων, ἰδίως δὲ ἐμάνθανε νὰ σέβεται τοὺς γονεῖς καὶ τοὺς μεγαλυτέρους του. Ἡ ἀγνωμοσύνη πρὸς τοὺς γονεῖς ἐτιμωρεῖτο πολὺ αὐστηρά.

Ὁ Πεισίστρατος (κατὰ τὸ 550 π. Χ.).— Ἀργότερα ἔγιναν καὶ πάλιν ταραχαὶ εἰς τὰς Ἀθήνας. Εἰς φιλόδοξος ἀλλ' ἱκανὸς ἄνθρωπος ὁ Πεισίστρατος, κατώρθωσε ν' ἀποκτήσῃ τὴν εὐνοίαν τοῦ λαοῦ καὶ ἐπῆρεν αὐτὸς μόνος ὅλην τὴν ἐξουσίαν. Ἐγένετο ὡς βιαιοκτοῦν, τύραννος, ὅπως ἔλεγον τότε. Μετεχειρίσθη ὁμοῦς τὴν δυνάμιν του διὰ νὰ κάμῃ καλὸν εἰς τὴν πατρίδα του. Ὁ Πεισίστρατος ἐκυβέρνησε μὲ φρόνησιν καὶ ἐστόλισε τὰς Ἀθήνας μὲ ὠραῖα οἰκοδομήματα, ἡγάπα δὲ καὶ ἐπροστάτευσε τὰ γράμματα. Ἀκόμη καὶ βιβλιοθήκην ἵδρυσεν, καὶ ἐφρόντισε νὰ συναθροίσῃ τὰ Ὀμηρικὰ ποιήματα, τὰ ὁποῖα ἔψαλλον οἱ αἰδοῖ. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀπετελέσθη ἡ ἀθάνατος Ἰλιάς καὶ Ὀδύσεια.

Οἱ υἱοὶ ὁμοῦς τοῦ Πεισιστράτου, ὁ Ἴππίας καὶ ὁ Ἴππαρχος, ὑπερηφανεύθησαν πολὺ καὶ ἤρχισαν νὰ καταπιέζουν τοὺς Ἀθηναίους. Διὰ τοῦτο δύο νέοι, ὁ Ἀρμόδιος καὶ ὁ Ἀριστογείτων, ἐφόνευσαν εἰς μίαν ἑορτὴν τὸν ἕνα ἐξ αὐτῶν, ἀργότερα δὲ ἐξεδιώχθη καὶ ὁ ἄλλος.

δ.— Ἡ πρόοδος τῶν Ἀθηναίων.

Ὁ Κλεισθένης.— Τοὺς νόμους τοῦ Σόλωνος ἐτελειοποίησε μετ' ὀλίγον χρόνον ὁ Κλεισθένης, ὁ ὁποῖος, ἂν καὶ κατήγετο ἀπὸ εὐγενεῖς, ὁμοῦς ὑπεστήριξε τὸν λαόν. Ὅλοι οἱ πολῖται ἔγιναν ἐντελῶς ἴσοι, καὶ ὁ λαὸς ἐξέλεγε τοὺς ἀρχοντάς του, ἀκόμη καὶ τοὺς ἀρχηγούς τοῦ στρατοῦ, οἱ ὁποῖοι ἐλέγοντο στρατηγοί.

Διὰ νὰ προφυλάξῃ ὁ Κλεισθένης τοὺς συμπατριώτας του ἀπὸ ἄλλην τυραννίαν, ὥρισεν ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἠδύναντο νὰ ἐξορίζουν ὅποιονδήποτε ἐφοβοῦντο. Οἱ πολῖται συνήρχοντο καὶ ἔγραφον τὸ

ὄνομα ἐκείνου, τὸν ὁποῖον ἤθελον νὰ διώξουν, εἰς ἓν ὄστρακον, διὰ τοῦτο ἡ τοιαύτη ἐξορία ἐλέγετο ἐξοστρακισμός.

Ἡ ἐλευθερία εἰς τὰς Ἀθήνας.—Οἱ νόμοι τοῦ Σόλωνος καὶ τοῦ Κλεισθένους ἔκαμαν τὰς Ἀθήνας μεγάλην καὶ πλούσιαν πόλιν. Οἱ Ἀθηναῖοι δὲν εἶχον φόβον νὰ πέσουν πάλιν εἰς τὴν τυραννίαν, ἦσαν ἤσυχαι διὰ τὴν ἐλευθερίαν των, καὶ κάθε πολίτης ἦτο ἐλεύθερος νὰ ἐργασθῆ καὶ ν' ἀναπτυχθῆ ὅπως ἤθελεν. Ἡ ἐλευθερία ἐμάνθανε τοὺς Ἀθηναίους ν' ἀγαποῦν τὴν ἐργασίαν καὶ νὰ εἶναι δραστήριοι εἰς κάθε περίστασιν.

Ἡ γεωργία. Ἡ βιομηχανία καὶ τὸ ἐμπόριον.—Οἱ κάτοικοι τῆς Ἀττικῆς ἦσαν, ὅπως καὶ σήμερον, γεωργοί. Οἱ περισσότεροὶ Ἀθηναῖοι ἔζων ἀπὸ τὰ κτήματά των. Ὁ Σόλων ἔκαμε νόμους διὰ νὰ εὐκολύνῃ τὴν γεωργίαν.

Ἐπειδὴ ὅμως ἡ Ἀττικὴ δὲν ἦτο χώρα πλούσια, διὰ τοῦτο ἐφρόντισεν ὁ Σόλων ν' ἀναπτυχθοῦν αἱ τέχναι καὶ τὸ ἐμπόριον. Πλησίον εἰς τὰς Ἀθήνας, εἰς τὸ Λαύριον, ὑπήρχον μεταλλεῖα ἀργύρου. Οἱ Ἀθηναῖοι ἔμαθον νὰ τὰ ἐκμεταλλεύωνται καὶ ἐπλούτισαν, μὲ τὰ χρήματά των ἔκαμαν διαφόρους βιομηχανίας. Κατεσκευάζαν δηλαδὴ διάφορα χρήσιμα πράγματα, ἔπιπλα, ὅπλα, ὑφάσματα, ἰδίως ὠραῖα ἀγγεῖα. Ἐπίσης κατεσκευάσαν πλοῖα, μὲ τὰ ὁποῖα ἐταξίδευον, μετέφερον διὰ τῆς θαλάσσης τὰ ἔργα τῆς βιομηχανίας των καὶ τὰ ἐπώλουν εἰς μακρινὰς χώρας. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐδημιούργησαν σπουδαῖον ἐμπόριον καὶ ἀπέκτησαν πολλὰ πλοῦτη.

Ἡ ἀριστοκρατία καὶ ἡ δημοκρατία.—Αἱ δύο μεγάλαι πόλεις τῆς Ἑλλάδος, ἡ Σπάρτη καὶ αἱ Ἀθῆναι, εἶχον ὅλως διόλου ἀντίθετα πολιτεύματα. Εἰς τὴν Σπάρτην δὲν εἶχον τὴν ἐξουσίαν οὔτε οἱ βασιλεῖς, οὔτε ὁ λαός, ἀλλ' ὀλίγοι εὐγενεῖς ἐκυβέρνην (ἡ Περυσία καὶ οἱ Ἐφοροί). Τὸ πολίτευμα λοιπὸν τῆς Σπάρτης ἦτο ἀριστοκρατικόν. Αἱ Ἀθῆναι, εἰς τὰς ὁποίας ὁ λαός εἶχε τὴν δύναμιν, ἦσαν δημοκρατία. Διότι ἡ ἐκκλησία τοῦ δήμου (ἡ συνέλευσις τοῦ λαοῦ) ἀπεφάσιζε δι' ὅλα τὰ σπουδαῖα ζητήματα. Ὅμοίως εἰς τὰς ἄλλας Ἑλληνικὰς πόλεις τὸ πολίτευμα ἦτο εἰς ἄλλας ἀριστοκρατικόν, εἰς ἄλλας δημοκρατικόν. Αἱ Δωρικαὶ πόλεις ἐκυβερνῶντο μὲ ἀριστοκρατίαν, ὅπως ἡ Σπάρτη, αἱ δὲ Ἴωνικαὶ μὲ δημοκρατίαν, ὅπως αἱ Ἀθῆναι.

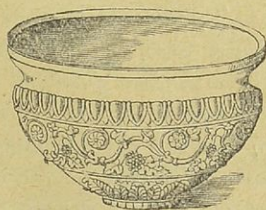
Ἡ Σπάρτη καὶ αἱ Ἀθῆναι.—Ἡ σπουδαιότερα ἱστορία τῆς Ἑλλάδος συγκεντρώνεται γύρω εἰς τὰς δύο μεγάλας πόλεις,

τὴν Σπάρτην καὶ τὰς Ἀθήνας. Κάθε μίᾳ δεικνύει καὶ ἓν διαφορετικὸν μέρος τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος.

Ἡ Σπάρτη, ἡ μεγάλη πρωτεύουσα τῶν Δωριέων, ἦτο ἓν μέγα στρατόπεδον. Οἱ Σπαρτιάται ἔζων ὡς στρατιῶται καὶ ὑπήκουον εἰς τοὺς νόμους τῆς πατρίδος τῶν ὡς μίᾳ μηχανῇ. Διὰ τοῦτο ἔδωκαν εἰς τὸν κόσμον μεγάλα καὶ ἀθάνατα παραδείγματα ἡρωϊσμοῦ καὶ θυσίας διὰ τὴν πατρίδα.

Αἱ δὲ Ἀθηναί, ἡ μεγάλη πρωτεύουσα τῶν Ἰώνων, ἦτο πόλις ἐμπορική, ἀλλ' ἐκτὸς τούτου ἦτο καὶ πόλις τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν. Μὲ τοὺς μεγάλους συγγραφεῖς καὶ καλλιτέχνας αἱ Ἀθηναί ἔγιναν διδάσκαλος τῆς ἀνθρωπότητος. Αἱ μεγάλαι νίκαι τῆς Σπάρτης ἔχουν λησμονηθῆ. Ἀλλ' αἱ Ἀθηναί ἔμειναν ἕως σήμερον, μετὰ εἴκοσι αἰῶνας, ἡ ἀθάνατος πόλις τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ.

Σήμερον εἰς ἔλους τοὺς πολιτισμένους λαοὺς ἡ μεγάλη προσπάθεια εἶναι νὰ γίνουσι αἱ πολῖται ὅ,τι ἦσαν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ εἰς τὴν Σπάρτην. Εἰς τὰς Ἀθήνας ὁ πολίτης ἠγάπα τὴν ἐλευθερίαν, τὴν δραστηριότητα, τὰς τέχνας καὶ τὰ γράμματα. Εἰς δὲ τὴν Σπάρτην ὁ πολίτης ἦτο στρατιώτης, ἔτοιμος εἰς κάθε στιγμήν νὰ δώσῃ τὴν ζωὴν του διὰ τὴν πατρίδα.

ΑΡΧΑΙΟΝ ΑΓΓΕΙΟΝ
(τῆς καλῆς ἐποχῆς).

Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΚΟΣΜΟΣ ΕΩΣ ΤΟ 500 π. Χ.

Η ΛΑΤΡΕΙΑ—ΟΙ ΑΓΩΝΕΣ—Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

Ὁ Ἑλληνικὸς λαός.—Εἶναι ἀληθές ὅτι ὑπῆρξαν πολλὰ κράτη εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα. Καὶ ἀκόμη ἔτι κάθε κράτος ἀπὸ αὐτὰ εἶχε τὸ ἰδικόν του πολίτευμα καὶ τὸν ἰδικόν του στρατόν. Δὲν ὑπῆρξε λοιπὸν ἓν Ἑλληνικὸν κράτος. Ὑπῆρξεν ὅμως εἰς Ἑλληνικὸς λαός.

Πολλοὶ καὶ μεγάλοι ἦσαν οἱ δεσμοί, οἱ ὅποιοι συνέδεον πρὸς ἀλλήλους τοὺς Ἑλληνας. Ὅλοι ὠμίλουν τὴν ἰδίαν γλῶσσαν, ἐλάτρευον τοὺς ἰδίους θεούς, καὶ τέλος ἔζων κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον. Ταῦτα τὰ τρία ἦσαν τὰ μεγαλύτερα σημεῖα, τὰ ὅποια ἐδείκνυον, ὅτι ὅλοι οἱ Ἕλληνες ἀνῆκον εἰς μίαν καὶ τὴν ἰδίαν φυλήν. Ὁ Ἑλληνικὸς κόσμος ἀπετελεῖτο καὶ ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας, οἱ ὅποιοι εἶχον μένει εἰς τὸν τόπον των, καὶ ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας, οἱ ὅποιοι εἶχον σκορπισθῆ μακρὰν μὲ τὰς ἀποικίας.

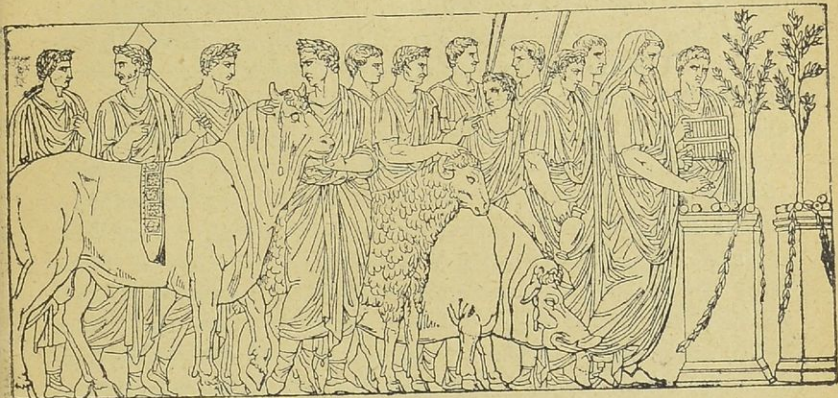
Ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα.—Αἱ διάφοροι φυλαὶ τῶν Ἑλλήνων ὠμίλουν τὴν ἰδίαν γλῶσσαν, ἀλλὰ μὲ διάφορον τρόπον, πρὸ παντὸς εἰς τὴν προφοράν. Ὁμοίως καὶ σήμερον ἢ προφορὰ εἶναι ὄλιγον διαφορετικὴ εἰς μερικὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος. Αἱ διαφοραὶ αὗται λέγονται διάλεκτοι. Αἱ δύο μεγάλαι φυλαί, οἱ Ἴωνες καὶ οἱ Δωριεῖς, εἶχον τὰς μεγαλυτέρας διαφορὰς εἰς τὴν γλῶσσαν, καὶ αἱ σπουδαιότεραι διάλεκτοι ἦσαν ἡ Ἴωνικὴ καὶ ἡ Δωρικὴ.

Μικρὸν κατὰ μικρὸν ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἔτελειοποιήθη εἰς ἄφθαστον βαθμόν. Μεγάλοι ποιηταὶ καὶ συγγραφεῖς ἔγραφαν ὑπέροχα ποιήματα καὶ βιβλία. Ἡ ὠραιότης, ἡ ἀκρίβεια καὶ ἡ σαφήνεια εἶναι τὰ μεγάλα χαρίσματα τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης. Ἔως σήμερον, ἐπὶ τρεῖς χιλιάδας ἔτη, ὀμιλοῦμεν τὴν ἰδίαν γλῶσσαν. Ἔως σήμερον ἡ ὠραία Ἑλληνικὴ γλῶσσα εἶναι στενὸς δεσμός, ὃ ὅποιος ἐνώνει τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν εἰς ὅλας τὰς χώρας καὶ εἰς ὅλους τοὺς χρόνους.

Ἡ θρησκεία.—Ἄλλος στενὸς δεσμός ἦτο ἡ θρησκεία. Εἰς

μερικὰς πόλεις ἐσέβοντο ἰδιαιτέρως ὡς προστάτας ὠρισμένους θεοὺς καὶ ἥρωας. Ὅλοι ὅμως οἱ Ἕλληνες ἐπίστευον εἰς τοὺς ἰδίους θεοὺς καὶ ἥρωας. Δι' ὅλους δὲ ὁ ἀνώτατος θεὸς ἦτο ὁ Ζεὺς, ὁ ὁποῖος διὰ τοῦτο ἐλέγετο *Πανελλήνιος*.

Αἱ Ἀμφικτυονίαι.—Μερικοὶ Ἕλληνικοὶ λαοὶ ἐσχημάτισαν θρησκευτικὰς ἐνώσεις διὰ νὰ ἔχουν κοινὴν λατρείαν. Οἱ λαοὶ οὗτοι ἐλέγοντο *Ἀμφικτυόνες*, καὶ αἱ συμαχίαι αὗται ὠνομάσθησαν *Ἀμφικτυονίαι*. Οἱ Ἀμφικτυόνες συνήρχοντο κατὰ ὠρισμένον χρό-

Εἰκ. 32. — Θυσία. — Οἱ προσφέροντες τὴν θυσίαν ὠδήγουν ἐν πομπῇ εἰς τὸν βωμὸν τὰ θύματα.

νον διὰ νὰ σκεφθοῦν περὶ τῶν ὑποθέσεων τῶν. Αἱ συνελεύσεις τῶν ἐλέγοντο *Ἀμφικτυονικὰ συνέδρια* καὶ συνέδεον ἀκόμη περισσότερον τοὺς Ἕλληνας. Τὸ σπουδαιότερον ἦτο τὸ *Ἀμφικτυονικὸν συνέδριον τῶν Δελφῶν*.

Ἡ λατρεία.—Εἰς τοὺς θεοὺς καὶ τοὺς ἥρωας ἐδεικνυον τὸν σεβασμὸν τῶν οἱ ἀρχαῖοι μὲ τὴν λατρείαν. Ὅλοι οἱ Ἕλληνες ἐλάτρευον αὐτοὺς κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον.

Ἡ λατρεία τῶν θεῶν καὶ τῶν ἡρώων συνίστατο εἰς προσευχὰς καὶ θυσίας, αἱ ὁποῖαι προσέφεροντο εἰς τὰ ὄμοιωμάτα τῶν θεῶν, τὰ εἰδῶλα. Διὰ τοῦτο ἡ τοιαύτη θρησκεία λέγεται *εἰδωλολατρεία*.

Πρὸς τιμὴν ἐπίσης τῶν θεῶν οἱ ἀρχαῖοι ἴδρουν κατοικίας αὐτῶν, αἱ ὁποῖαι ἐλέγοντο *ναοί*. Εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῶν ναῶν ἦτο τὸ ἄγαλμα τοῦ θεοῦ, ἀπ' ἔξω δὲ ἐν ὑψηλῶν μέρος, τὸ ὁποῖον ἐλέγετο *βωμός*. Αἱ θυσίαι ἐγίνοντο εἰς τὸν βωμὸν. Μετὰ τὴν θυσίαν ἐκάθηντο καὶ

ἔκαμναν συμπόσιον μετὰ τὸ ὑπόλοιπον μέρος τοῦ ζώου. Εἰς τὴν λατρείαν τῶν Ἑλλήνων ἔλα ἦσαν φαιδρὰ ὅπως καὶ ἡ φύσις παῦ εἶχον τριγύρω των.

Τὰ μεγάλα ἱερά. — Μερικὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος ἦσαν ὀνομαστά διὰ τὴν λατρείαν, ἢ ὅποια ἐγίνετο εἰς αὐτά. Εἰς τὰ μέρη ἑκεῖνα ἴδρουν οἱ Ἑλληνες πολλοὺς ναοὺς, τοὺς ἐστολίζον μετὰ ἀγάλματα καὶ μετὰ κήπους, συνήρχοντο δὲ ἐκεῖ διὰ τὰ κάμνουν κοινήν λατρείαν. Ἐλέγοντο ἱερά καὶ ἐλατρεύοντο εἰς αὐτὰ ὄρισμένοι θεοί. Τὰ μεγάλα ἱερά τῶν Ἑλλήνων ἦσαν ἡ *Ὀλυμπία*, ἡ *Δῆλος* καὶ οἱ *Δελφοί*.

Εἰς τὴν Ὀλυμπίαν ἐλατρεύετο ὁ *Πανελλήνιος Ζεὺς*, εἰς τὴν Δῆλον ὁ *Ἀπόλλων*, ἐπίσης καὶ εἰς τοὺς Δελφοὺς. Τὰς ὄρισμένας ἡμέρας τῆς τελετῆς συνήρχοντο ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος οἱ προσκυνηταί. Αἱ πόλεις ἔστελλον πρεσβείας, διὰ τὰ κάμνουν μετὰ ἐπισημότητα τὰς θυσίας. Σήμερον γνωρίζομεν καλῶς τὰ τρία μεγάλα αὐτὰ ἱερά, διότι ἀπεκαλύφθησαν μετὰ τὰς ἀνασκαφὰς τῶν ἀρχαιολόγων.

Οἱ Δελφοί. — Περιφημον θρησκευτικὸν κέντρον ἐγιναν ἰδίως οἱ *Δελφοί*, ὅπου ἐλατρεύετο ὁ Ἀπόλλων. Διότι ἐκεῖ ἦτο τὸ *Μαντεῖον τῶν Δελφῶν*, σεβαστὸν εἰς ὅλον τὸν Ἑλληνικὸν κόσμον. Ἐκεῖ ἤρχοντο ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη Ἑλληνες, καὶ πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ξένους ἀκόμη λαοὺς, διὰ τὰ μάθουν τὴν θέλησιν τοῦ θεοῦ καὶ τὰ τὸν συμβουλευθοῦν. Τὴν θέλησίν του ὁ θεὸς ἐφανερώων μετὰ τὴν γνωστὴν μας ἱέρειαν *Πυθίαν*. Πρὸς προστασίαν τοῦ ἱεροῦ τοῦ Ἀπόλλωνος οἱ περὶ τὴν λαοὶ εἶχον κάμει τὴν σπουδαιότεραν Ἀμφικτυονίαν, ἢ ὅποια ἐλέγετο *Ἀμφικτυονικὸν συνέδριον* τῶν Δελφῶν.

β. — Οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες.

Οἱ ἀγῶνες. — Πρὸς τιμὴν τῶν θεῶν καὶ τῶν ἡρώων οἱ Ἑλληνες ἐτέλουν καὶ μεγάλας πανηγύρεις, εἰς τὰς ὅποιας ἐγίνοντο ἀγῶνες. Μ' ἐνθουσιασμὸν προσέτρεχον εἰς αὐτοὺς οἱ Ἑλληνες ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη, ὅπου εὐρίσκοντο σκορπισμένοι. Οἱ σπουδαιότεροι ἀγῶνες ἦσαν τέσσαρες, τὰ *Ἰσθμια*, τὰ *Νέμεα*, τὰ *Πύθια*, καὶ οἱ μεγαλύτεροι ἀπὸ ὅλων, τὰ *Ὀλύμπια*, δηλαδὴ οἱ *Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες*.

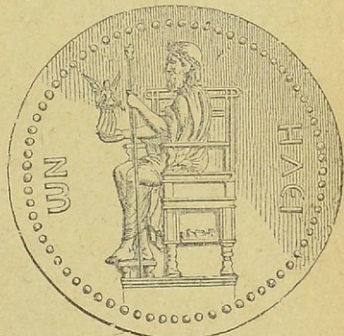
Οἱ ἀγῶνες εἶχον διάφορα ἀγωνίσματα. Τὰ σπουδαιότερα ἦσαν ὁ δρόμος μετὰ ἔπλα ἢ χωρὶς ἔπλα, τὸ ἄλμα, πῆδημα εἰς μῆκος, ἢ δισκοβολία, ρίψιμον τοῦ δίσκου (στρογγυλῆς πέτρας) κ.λ.

Ὅσοι ἐλάμβανον μέρος εἰς τὰ ἀγωνίσματα, ὅσοι συνηγωνίζοντο,

ἐλέγοντο ἀθληταί, καὶ ἔκαμναν πρωτότερα δίαιταν καὶ γυμναστικὴν. Οἱ νικηταὶ δὲν ἐλάμβανον ὡς βραβεῖον χρήματα, ἀλλὰ μόνον ἓνα κλάδον δάφνης ἢ ἓνα στέφανον ἐλαίας.

Ἡ Ὀλυμπία.—Οἱ πλέον ὀνομαστοὶ ἀγῶνες ἐγίνοντο εἰς τὴν Ὀλυμπίαν. Εὐρίσκειται δὲ αὕτη εἰς τὴν Ἡλίδα εἰς μίαν κοιλάδα, τὴν ὁποίαν διαρρέει ὁ ποταμὸς Ἀλφειὸς. Μικρὸν κατὰ μικρὸν ἐκτίσθησαν ἐκεῖ πολλοὶ ναοὶ τῶν θεῶν, διάφορα ἄλλα μνημεῖα καὶ τὸ μέρος ἐστολισθῆ μετὰ πολλὰ ἀγάλματα. Ἀργότερα ἀνηγέρθη μεγαλοπρεπὴς ναὸς πρὸς τιμὴν τοῦ Διὸς, ὁ ὁποῖος ἦτο θεὸς ἔλων τῶν Ἑλλήνων, ὁ Πανελλήνιος θεός. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἡ Ὀλυμπία ἐγένεν εἰς μέγας ἱερὸς τόπος, ἐν μέγα ἱερὸν.

Οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες.—Πλησίον εἰς τοὺς ναοὺς ἦτο τὸ Στάδιον, ὅπου ἐγίνοντο οἱ ἀγῶνες. Εἰς δὲ τὸν Ἰππόδρομον συνηγωνίζοντο εἰς τὸν δρόμον τὰ ἄρματα. Οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες ἐτελεῦντο κάθε τέσσαρα ἔτη. Ἀπὸ παντοῦ ἤρχοντο αἱ Ἑλληνες, διότι ἦσαν οἱ Πανελλήνιοι ἀγῶνες. Ἡ περίοδος τῶν τεσσάρων ἐτῶν ἐλέγετο Ὀλυμπιάς, καὶ οἱ ἱερεῖς τοῦ Διὸς ἀπὸ τὸ 776 π. Χ. ἤρχισαν νὰ σημειώνουν τακτικὰ τὰς Ὀλυμπιάδας καὶ τοὺς νικητάς. Ἀπὸ τὸ 776 π. Χ. γνωρίζομεν μετ' ἀκρίβειαν τὴν Ἑλληνικὴν ἱστορίαν.

Εἰκ. 33—Νόμισμα τῶν Ἡλείων, ὅπου εἰκονίζεται τὸ περίφημον ἄγαλμα τοῦ Διὸς εἰς τὴν Ὀλυμπίαν.

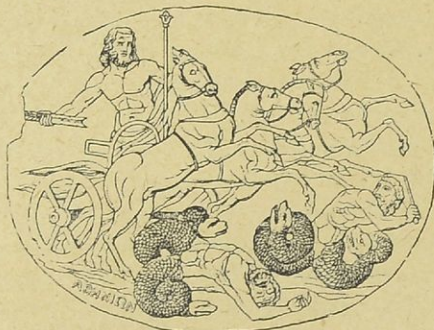
Οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες διήρχουν πέντε ἡμέρας. Ἡ ἑορτὴ ἤρχιζε πρῶτ' μετὰ μεγάλῃν θυσίαν εἰς τὸν βωμὸν τοῦ Διὸς. Τὴν ἄλλῃν ἡμέραν ἐπήγαιναν ἔλοι εἰς τὸ στάδιον. Μόλις ἔβγαίνεν ὁ ἥλιος, ἐσάλπιζον αἱ σάλπιγγες. Οἱ κριταί, οἱ ὁποῖοι ἐλέγοντο Ἑλλανοδίκαι, ἐκάθηντο εἰς τὰς θέσεις των, οἱ ἀθληταὶ ἠτοιμάζοντο καὶ οἱ ἀγῶνες ἤρχιζον. Τὸ πρῶτον ἀγώνισμα ἦτο ὁ δρόμος. Ἐπειτα ἤρχετο ἡ πάλη, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ παλαισταὶ ἦσαν γυμνοί.

Τὸ σπουδαιότερον ἀγώνισμα ἦτο τὸ πένταθλον, τὸ ὁποῖον ἀπετελεῖτο ἀπὸ πέντε ἀγωνίσματα. Οἱ ἀθληταὶ ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ πηδῆσουν, νὰ ρίψουν τὸ ἀκόντιον, νὰ τρέξουν, νὰ ρίψουν τὸν δίσκον καὶ εἰς τὸ τέλος νὰ παλαίσουν. Τὸ ὠραιότερον δὲ ἀγώνισμα ἦσαν

αἱ ἵπποδρομιαί, αἱ ὁποῖαι ἐγίνοντο εἰς τὸν Ἴππόδρομον. Ἄλλοτε ἦσαν ἀγῶνες ἵππέων, ἄλλοτε ἀγῶνες ἄρμάτων. Τὰ ἄρματα ἦσαν ἐλαφρὰ καὶ ζευγμένα μετέσσαρας ἵππους. Ἐτοποθετοῦντο κατὰ σειρὰν εἰς τὸ ὠρισμένον μέρος, ἢ σάλπιγξ ἔδιδε τὸ σημεῖον καὶ τὰ ἄρματα ὄρμων εἰς τὸν δρόμον.

Ὁ Ὀλυμπιονίκης. — Τὴν τελευταίαν ἡμέραν ἐγένετο μετὰ μεγαλοπρέπειαν ἢ διανομὴ τῶν βραβείων. Τὸ ἄθλον, δηλαδὴ τὸ βραβεῖον, ἦτο μόνον εἰς στέφανος ἐλαίας. Ἐμπρὸς εἰς τὸν ναὸν τοῦ Διὸς συνηθροοῦντο τὸ πλῆθος. Ὁ κήρυξ ἐφώναζε τὸ ὄνομα τοῦ νικητοῦ καὶ τὴν πατρίδα του. Ὁ νικητὴς ἐπροχώρει, καὶ οἱ Ἑλληνοδίκαι τοῦ ἔβαλλον τὸν στέφανον εἰς τὴν κεφαλὴν. Ὁ νικητὴς ἐλέγετο Ὀλυμπιονίκης.

Δὲν ὑπῆρχε μεγαλυτέρα εὐτυχία διὰ τὸν Ἕλληνα παρὰ νὰ λέγεται Ὀλυμπιονίκης. Ἦτο δόξα καὶ δι' αὐτὸν τὸν ἴδιον καὶ διὰ τὸν

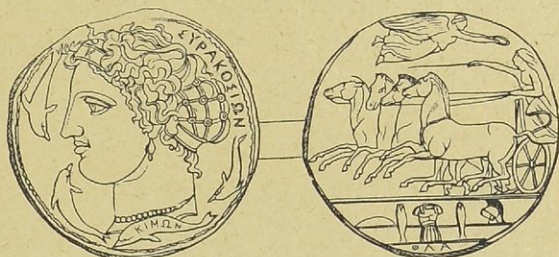
Εἰκ. 34. — Ἡ παράστασις εἰκονίζει τὴν *Γιγαντομαχίαν* ἀπὸ τὴν μυθολογίαν. Δεικνύει δὲ ἄρματα μετέσσαρας ἵππους διὰ τὰς ἵπποδρομίας.

τόπον του. Ὅταν ὁ Ὀλυμπιονίκης ἐγύριζεν ὀπίσω εἰς τὴν πατρίδα του, ἐγένετο δεκτὸς μετὰ μεγάλας τιμᾶς. Οἱ ποιηταὶ ἔψαλλον τὸ κατόρθωμά του. Οἱ συμπολιταὶ του ἐκρήμνιζον ἕν μέρος τοῦ τέλους τῆς πόλεως διὰ νὰ εἰσέλθῃ ἐπὶ ἄρματος. Ἡ Σπάρτη τοῦ ἔδιδε τὴν τιμὴν νὰ βαδίξῃ εἰς τὴν μάχην ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ στρατοῦ μαζί μετὰ τὸν βασιλέα.

Μεγάλη ὠφέλεια τῶν ἀγῶνων. — Διὰ τοῦτο εἶποι οἱ Ἕλληνες ἔτρεχαν μετὰ μέγαν ἐνθουσιασμόν διὰ νὰ ἴδουν τοὺς ἀγῶνας. Οἱ νέοι ἐγυμνάζοντο ἀόκνως, ἀπέκτων εὐκίνησιαν καὶ ῥώμην, ἢ ὅποια ἐχρειάζετο διὰ τὸν πόλεμον. Μετὰ τὸ κανονικὸν δὲ σῶμα ἀνεπτύσσετο

καὶ τὸ πνεῦμα. Οἱ ἀγῶνες συνετέλεσαν πολὺ εἰς τὴν ἁρμονικὴν ἀνάπτυξιν σώματος καὶ πνεύματος, καὶ ἀπέδειξαν, ὅτι ὁ ὑγιὲς νοῦς χρειάζεται ὑγιὲς σῶμα.

Ἄλλ' ἐκτὸς τούτου αἱ πανηγύρεις ἔκειναι συνετέλουν πολὺ εἰς τὸ νὰ αἰσθάνωνται οἱ Ἕλληνες ὅτι ἦσαν εἰς λαός. Ὅχι μόνον διότι ἐλάτρευον μαζί τοὺς θεοὺς των. Ἄλλ' εἰς τὰ μεγάλα ἱερά ποῦ συνήρχοντο, ἰδίως εἰς τὴν Ὀλυμπίαν, ἤκουον συγγραφεῖς καὶ ποιητὰς, ἔβλεπον ἀγάλματα καὶ ζωγραφίας. Οἱ καλλιτέχνη καὶ οἱ ποιηταὶ ἦσαν γνωστοὶ καὶ ἠγαπῶντο εἰς ὅλον τὸν Ἑλληνικὸν κόσμον. Ἡ ποίησις καὶ ἡ τέχνη ἦσαν καὶ αὐτὰ εἰς σπουδαῖος δεσμός, ὁ ὁποῖος συνήγωνε τὸν Ἑλληνικὸν κόσμον.

Εἰκ. 35.—Νόμισμα τῶν Συρακουσίων. Ἡ νίκη στεφανώνει τὸν Ὀλυμπιονίκην, ὁ ὁποῖος εἶναι ἐπάνω εἰς τὸ τέθριππον.

γ. — Ὁ Ἑλληνικὸς πολιτισμός.

Ὁ πολιτισμὸς εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα. — Μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ παναρχαίου Μυκηναϊκοῦ πολιτισμοῦ οἱ Ἕλληνες ἐδημιούργησαν νέον πολιτισμὸν (ἀπὸ τὸ 800 π. Χ.). Αἱ Ἑλληνικαὶ χῶραι, εἰς τὰς ὁποίας ἤρχισεν ὁ νέος πολιτισμὸς, εἶναι αἱ νῆσοι καὶ τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Πρῶτοι προώδυσαν οἱ Ἴωνες, οἱ ὁποῖοι ἦσαν οἱ σπουδαιότεροι Ἕλληνες. Μὲ τὰ ταξιδία των ἐγνώρισαν καλύτερα τοὺς λαοὺς τῆς Ἀνατολῆς καὶ τὸν πανάρχαιον πολιτισμὸν των. Καὶ αἱ ἄλλαι Ἑλληνικαὶ ἀποικίαι, ἰδίως τῆς Νοτίας Ἰταλίας καὶ Σικελίας, ἐξεπολιτίσθησαν πολὺ ταχέως. Διότι οἱ ἀποικοὶ ἦσαν ἄνθρωποι δραστήριοι, οἱ ὁποῖοι εἰργάζοντο ἀόκνως διὰ νὰ προοδεύουν.

Ὁ Ἑλληνικὸς πολιτισμὸς. — Ἀπὸ τὴν Ἀνατολικὴν

Ἑλλάδα ὁ πολιτισμὸς ἦλθε καὶ εἰς τὰς χώρας τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἑλλάδος. Ὅλοι οἱ Ἕλληνες ἤρχισαν νὰ ἐργάζωνται. Ὁ Ἕλληνικὸς πολιτισμὸς ἦτα κοινὸν ἔργον ὄλων τῶν Ἑλλήνων. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἐγνώρισαν τὸν πανάρχαιον πολιτισμὸν τῶν λαῶν τῆς Ἀνατολῆς. Ἰδίως ἐτίμων μεγάλως τοὺς ἀρχαίους Αἰγυπτίους, καὶ πολλοὶ Ἕλληνες ἐπήγαιναν νὰ διδαχθοῦν τὴν ἀρχαίαν σοφίαν των. Ἐδλεπον τὰ ὠραῖα πράγματα, τὰ ὁποῖα τοὺς ἔφερον οἱ Φοίνικες, ἀγγεῖα, κοσμήματα, ὑφάσματα. Οἱ Ἕλληνες εἰργάσθησαν, ἐκοπίασαν καὶ κατεσκεύασαν πολὺ ὠραιότερα.

Τὸ σπουδαιότερον εἶναι ὅτι οἱ Ἀνατολικοὶ λαοὶ δὲν εἰργάζοντο παρὰ μόνον διὰ τὸν ἑαυτὸν των. Οἱ Φοίνικες δὲν εἶχον ἄλλην σκέψιν ἀπὸ τὸ ἐμπορικὸν των συμφέρον. Ἐπρεπε νὰ ἔλθουν οἱ Ἕλληνες διὰ νὰ ἀναπτύξουν καὶ νὰ ἐξυψώσουν τὸ πνεῦμα μὲ εὐγενεῖς καὶ ὑψηλὰς ἰδέας. Μὲ τὴν εὐφυΐαν καὶ τὴν ἐργασίαν των ἐδημιούργησαν πρωτότυπον, δηλαδὴ ἰδικὸν των πολιτισμὸν. Μικρὸν κατὰ μικρὸν τὸν ἐτελειοποίησαν εἰς ἀνυπέροχτον βαθμὸν καὶ ἔγιναν οἱ διδάσκαλοι ὄλου τοῦ κόσμου.

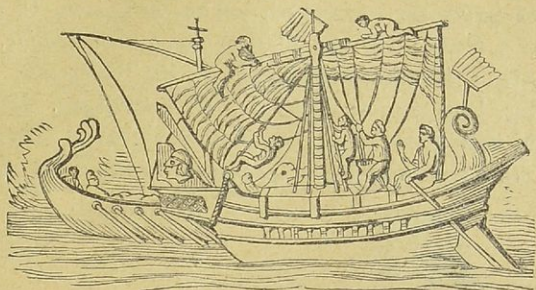
Ἡ βιομηχανία καὶ τὸ ἐμπόριον. — Πολὺ ἐνωρὶς ἤρχισαν οἱ Ἕλληνες νὰ κατασκευάζουν διάφορα πράγματα χορήσιμα διὰ τὸν βίον. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀνεπτύχθη εἰς τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις ἡ βιομηχανία.

Τὰ ἔργα τῆς βιομηχανίας των οἱ Ἕλληνες τὰ μετέφερον μὲ τὰ πλοῖα των καὶ τὰ ἐπώλουν εἰς ἄλλας χώρας. Ἀπὸ τοὺς λαοὺς τῶν χωρῶν τούτων ἠγόραζον ὅσα προϊόντα δὲν εἶχον αὐτοί. Κατ' ἀρχὰς ἔκαμναν τὸ ἐμπόριον οἱ Φοίνικες. Ἀλλ' οἱ Ἕλληνες τοὺς ἐξετόπισαν πρῶτα ἀπὸ τὸ Αἰγαῖον πέλαγος, ἔπειτα ἀπὸ ἕλην τὴν Μεσόγειον θάλασσαν. Μὲ τὰς ἀποικίας μάλιστα διεδόθη εἰς ὄλον τὸν κόσμον τὸ Ἑλληνικὸν ἐμπόριον. Αἱ Ἑλληνικαὶ πόλεις, ἰδίως αἱ ἀποικίαι, ἔκαμαν μὲ τὸ ἐμπόριον πολὺ μεγάλα πλούτη.

Αἱ τέχναι. — Οἱ Ἕλληνες ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐτελειοποιήθησαν τὰ ἔργα τῆς βιομηχανίας των καὶ τοιουτοτρόπως τὰ ἔκαμαν ἔργα τέχνης. Ἰδίως κατεσκεύαζον πολλῶν εἰδῶν ἀγγεῖα μὲ ποικιλώτατα καὶ ὠραιότατα σχήματα. Τὰ ἐζωγράφιζον μὲ διάφορα κοσμήματα καὶ πρραστάσεις. Συνήθιζον δὲ νὰ ζωγραφίζουσιν ἐπάνω εἰς τὰ ἀγγεῖα τὰ κατορθώματα τῶν ἡρώων καὶ τὰς μάχας τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου.

Ἐπίσης ἤρχισαν νὰ κατασκευάζουσιν ἀγάλματα τῶν θεῶν καὶ τῶν ἡρώων. Ἐτοποθέτουσαν δὲ αὐτὰ εἰς τοὺς ναοὺς, οἱ ὁποῖοι ἔθεωροῦντο

ὡς αἱ κατοικίαι αὐτῶν. Μικρὸν κατὰ μικρὸν οἱ ναοὶ καὶ τὰ ἀγάλματα ἔγιναν μεγαλοπρεπῆ καὶ ἐξαισία. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐδημιουργήθη ἡ Ἑλληνικὴ τέχνη, ἡ ὁποία ὑψώθη εἰς

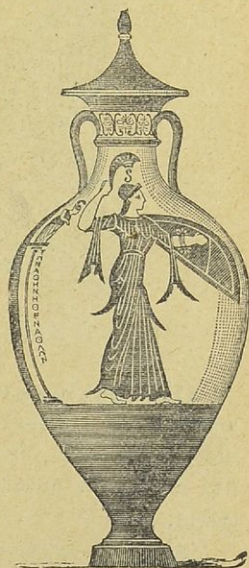
Ἐρχαῖον ἐμπορικὸν πλοῖον. Κινεῖται μὲ κώπας καὶ μὲ ἱστία.

ἀνυπέρβλητον ὠραιότητα καὶ παρήγαγεν ἀθάνατα μνημεῖα.

Ἡ ποίησις. — Τὰ πρῶτα ἀριστουργήματα τῆς ποιήσεως ἔγιναν εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν. Εἰς τὴν Ἴωνίαν, ὡς γνωρίζομεν, ἐπλάσθησαν τὰ λαμπρότατα ποιήματα τοῦ κόσμου, ἡ Ἰλιάς καὶ ἡ Ὀδύσσεια. Ἡ ποιησις αὐτὴ ὀνομάζεται Ἡρωϊκὴ ἢ Ἐπικὴ ποίησις, διότι διηγεῖται τὰ κατορθώματα τῶν ἡρώων εἰς ἔπη (ἔπος σημαίνει λόγος διήγησις).

Μετὰ τὸν Ὅμηρον ἐφάνησαν καὶ ἄλλοι πολλοὶ ποιηταὶ εἰς τὰς νήσους καὶ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν. Πρὸς τιμὴν τῶν θεῶν ἐχόρευον καὶ ἔφαλλον μὲ τὴν λύραν. Ἀπὸ τῆς συνήθειαν αὐτὴν ἀνεπτύχθη ἡ μουσικὴ καὶ ἡ λεγομένη *λυρικὴ ποίησις*, ἡ ὁποία ἐψάλλετο μὲ τὴν λύραν καὶ ἐξέφραζε τὰ ἀνθρώπινα αἰσθήματα. Μεγάλην φήμην ἀπέκτησεν ἡ ποιήτρια **Σαπφῶ** ἀπὸ τὴν Λέσβου.

Ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς χώρας τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἑλλάδος ἤκμασαν δύο μεγάλοι ποιηταί, καὶ οἱ δύο δὲ ἦσαν ἀπὸ τὴν Βοιωτίαν. Ὁ παλαιότερος εἶναι ὁ **Ἡσίοδος** (κατὰ τὸ 800 π.Χ.),

Ἐρχαῖον Ἄγγειον. Παριστάνει τὴν Ἀθηνᾶν πάνοπλον.

ἀργότερα ἐδοξάσθη πολὺ ὁ Πίνδαρος, ὁ ὁποῖος ἔψαλε τὴν δόξαν τῶν Ὀλυμπιονικῶν.

Οἱ σοφοί. — Ἄλλοι πάλιν, οἱ ὁποῖοι ἐλέγοντο σοφοί, ἐμελέτησαν τὰ φαινόμενα τῆς φύσεως καὶ τὸν ἄνθρωπον. Οἱ σπουδαιότεροι ἦσαν ὁ Θαλῆς ἀπὸ τὴν Μίλητον καὶ ὁ Πυθαγόρας, ὁ ὁποῖος ἐγεννήθη εἰς τὴν Σάμον, ἀλλ' ἐζήσεν εἰς τὰς Ἑλληνικὰς ἀποικίας τῆς Ἰταλίας. Ἀπὸ τοιούτους σοφούς, ὡς γνωρίζομεν, ἐξέλεξαν αἱ πόλεις τοὺς νομοθέτας των. Ὀνομαστοὶ δὲ ἔγιναν οἱ Ἐπιτὰ σοφοί, οἱ ὁποῖοι εἶπον περίφημα λόγια, γνωμικά, χρήσιμα διὰ τὸν βίον.

Ἡ ποιήτρια Σαπφώ. Πλησίον της εἶναι ἡ λύρα.

Οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ βάρβαροι. — Ὅταν οἱ Ἕλληνες συνηγνῶντο εἰς τοὺς ἑορτάς καὶ τοὺς ἀγῶνας, ἠσθάνοντο, ὅτι ἔλοι ἄνηκον εἰς ἓνα λαόν. Ἡ θρησκεία, αἱ παραδόσεις, ὁ πολιτισμὸς των, ὅλα αὐτὰ ἦσαν μεγάλοι δεσμοὶ διὰ τὴν ἐνότητα τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς.

Ἀπὸ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους οἱ Ἕλληνες εἶχον ἰδικὰς των συνηθείας, αἱ ὁποῖαι ἦσαν διαφορετικαὶ ἀπὸ τὰς συνηθείας τῶν ἄλλων λαῶν. Πολὺ μεγάλη ἦτο ἡ ἀγάπη των πρὸς τὴν ἐλευθερίαν. Ἐκ φύσεως δὲ καὶ διὰ τοῦ πολιτισμοῦ των ἔγιναν πολὺ ἐξηυγενισμένοι λαός. Εἰς τὸν πόλεμον δὲν ἦσαν σκληροί, ὅπως οἱ λαοὶ τῆς

Ἄνατολης. Ἀνέτρεφον μὲ ἐπιμέλειαν τὰ παιδιὰ καὶ ἐσέβοντο τοὺς γέροντας, ἐτίμων πολὺ τὴν φιλοξενίαν τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν ἀρετὴν.

Ὅλοι οἱ ἄλλοι λαοί, οἱ ὁποῖοι δὲν εἶχον ἐξευγενισθῆ, ἦσαν βάρβαροι. Ὅταν οἱ Ἕλληγες ἐπροχώρησαν εἰς τὸν πολιτισμὸν, τότε μὲ περιφρόνησιν ἔβλεπον τοὺς ἄλλους λαοὺς. Τοὺς ἔλεγον βαρβάρους καὶ ἐνόουν ὅτι ἦσαν ἀπολίτιστοι.

Τοιοῦτος ἦτο ὁ Ἕλληνικὸς κόσμος. Ἀλλὰ μόλις ἤρχισε νὰ μεγαλώνῃ εἰς πολὺ ἰσχυρὸς λαὸς ἀπὸ τὴν Ἀνατολήν, οἱ Πέρσαι, οἱ ὁποῖοι εἶχον κατακτῆσει ὅλους τοὺς λαοὺς τῆς Ἀνατολῆς, ἐζήτησαν νὰ ὑποδουλώσουν καὶ τοὺς Ἕλληγας. Ἡ ἀνδρεία ἔμως καὶ ἡ ἀγάπη πρὸς τὴν ἐλευθερίαν ἔδωκαν εἰς τοὺς Ἕλληγας τὴν νίκην ἐναντίον τῶν βαρβάρων.

Ἀρχαῖα ἄγγεῖα διαφόρων σχημάτων καὶ διακοσμῆσεων.

ΠΕΡΙΔΗΨΙΣ

ΜΕΡΟΣ Α΄.—ΟΙ ΠΛΑΙΙΟΙ ΧΡΟΝΟΙ

Α΄ Ἡ χώρα καὶ οἱ κάτοικοι.—Ἡ Ἑλλάς εἶναι χώρα ὄρεινὴ καὶ παραθαλασσία. Τὰ ὄρη καὶ ἡ θάλασσα ἐπέδρασαν εὐνοϊκώτατα εἰς τὸν ἐκ φύσεως καλὸν χαρακτήρα τῶν κατοίκων τῆς. Διὰ τοῦτο οἱ Ἕλληνες ἔγιναν λαὸς εὐφυῆς καὶ δραστήριος.

Οἱ πρῶτοι κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος ἐλέγοντο *Πελασγοί*. Μετ' αὐτοὺς ἦλθον οἱ Ἕλληνες. Οἱ παμπάλαιοι χρόνοι ἔμειναν σκοτεινοὶ εἰς τὴν μνήμην τῶν ἀνθρώπων. Κατὰ τὰς παραδόσεις οἱ ἥρωες εἶχον φέρεи τὸν πολιτισμὸν εἰς τὴν χώραν. Πολλοὶ δὲ ἐξ αὐτῶν εἶχον ἔλθει ἀπὸ τὴν Ἀνατολήν.

Οἱ Ἀνατολικοὶ λαοί.—Εἶναι ἀλήθεια ὅτι ὁ πρῶτος πολιτισμὸς τῆς ἀνθρωπότητος ἐδημιουργήθη εἰς τὴν Ἀνατολήν. Ἐκεῖ ὑπῆρξαν τὰ πολιτισμένα κράτη ἀπὸ 5000 ἔτη π. Χ. Οἱ λαοὶ τῆς Ἀνατολῆς ἔμαθον πρῶτοι νὰ ζοῦν εἰς κοινωνίας καὶ νὰ καλλιεργοῦν τὴν γῆν, νὰ κατεργάζωνται τὰ μέταλλα, νὰ κτίζουν πόλεις.

Οἱ πανάρχαιοι πολιτισμένοι λαοὶ ἦσαν οἱ *Αἰγύπτιοι* καὶ οἱ *Ἀσσύριοι*. Κατόπιν ἦλθον οἱ *Φοίνικες*, ναυτικὸς λαός, οἱ ὅποιοι διέδωκαν τὸν πολιτισμὸν εἰς τοὺς ἄλλους λαοὺς τῆς Μεσογείου θαλάσσης.

Ἡ Εὐρώπη ἦτο ἀπολιτιστος, καθ' ὃν χρόνον ἡ Ἀνατολὴ ἦτο πολιτισμένη. Ἀρχίζει δὲ ἡ Εὐρώπη ν' ἀναφαίνεται εἰς τὴν ἱστορίαν μὲ τοὺς Ἕλληνας, οἱ ὅποιοι παρέλαβον ἀπὸ

τὴν Ἀνατολὴν τὰς πρώτας γνώσεις τοῦ πολιτισμοῦ. Ἡ χώρα τῶν Ἑλλήνων ἦτο ξηρὰ καὶ πτωχή, εἰργάσθησαν ὅμως οὗτοι τόσον πολὺ, ὥστε ἐδημιούργησαν ὑπέροχον πολιτισμόν, διότι ἡ ἐργασία εἶναι ἡ βᾶσις κάθε προόδου.

Β'. Ὁ πρῶτος Ἑλληνικὸς πολιτισμὸς.—

Κατὰ τὸ 1500 π. Χ. εὐρίσκομεν εἰς τὰς χώρας τοῦ Αἰγαίου πελάγους λαμπρὸν πολιτισμόν. Κέντρα αὐτοῦ εἶναι ἡ *Κρήτη*, κατ' ἐξοχὴν δὲ αἱ *Μυκῆναι*, ἀπὸ τὰς ὁποίας ὀνομάζεται *Μυκηναϊκὸς πολιτισμὸς*. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὑπῆρχον εἰς τὴν Ἑλλάδα πολλὰ βασίλεια μὲ ἰσχυροὺς βασιλεῖς.

Ἡ *ἐπιδρομὴ τῶν Δωριέων* (1200—1000 π. Χ.) κατέστρεψε τὸν Μυκηναϊκὸν πολιτισμόν. Τότε οἱ Ἕλληνες ἐλησμόνησαν τὴν ἱστορίαν τῶν παλαιῶν βασιλείων καὶ ἐπλασαν μὲ τὴν ζωερὰν φαντασίαν τῶν θαυμασίας παραδόσεις περὶ τῶν προγόνων των. Τοὺς ἐφαντάζοντο ὡς ὑπερφυσικὰ ὄντα, ὡς ἥρωας, [διὰ τοῦτο αἱ παραδόσεις αὐταὶ λέγονται *Ἡρωϊκαὶ παραδόσεις*. Περιφημος ἔγινεν ὁ *Τρωϊκὸς πόλεμος*, τὸν ὁποῖον ἔψαλεν ὁ μέγας ποιητὴς Ὅμηρος.

Ἀπὸ τὰ Ὀμηρικὰ ποιήματα μανθάνομεν καὶ τὴν θρησκείαν τῶν Ἑλλήνων. Κάθε δύναμις τῆς φύσεως ἦτο καὶ εἰς θεός, ἐπίστευον λοιπὸν οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες εἰς πολλοὺς θεούς. Οἱ σπουδαιότεροι ἦσαν οἱ δώδεκα θεοί, οἱ ὁποῖοι κατόκουν εἰς τὸν Ὀλυμπον καὶ ἐλέγοντο *Ὀλύμπιοι θεοί*, πρῶτοι δὲ ἀπὸ ὅλους ἦσαν ὁ *Ζεὺς* καὶ ἡ *Ἥρα*.

Ἐπίσης τὰ Ὀμηρικὰ ποιήματα ἡμᾶς μανθάνουν πῶς ἔζων οἱ Ἕλληνες κατὰ τὴν Μυκηναϊκὴν ἐποχὴν καὶ κατόπιν, κατὰ τὴν ἐποχὴν ποῦ ἔζη ὁ Ὅμηρος. Οἱ ἄνθρωποι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης εἶχον πολλὰς ἀρετάς, σεβασμὸν εἰς τοὺς ἀνωτέρους, ἀγάπην πρὸς τὴν πατρίδα καὶ ἦσαν φιλόξενοι. Εἰς τὰ Ὀμηρικὰ ποιήματα ἐβλεπον ὅλοι οἱ Ἕλληνες ὅτι ἀνήκουν εἰς ἓνα λαόν.

Γ' Ἡ ἐξάπλωσις τῶν Ἑλλήνων.—Μετὰ τὴν ἐπιδρομὴν τῶν Δωριέων οἱ Ἕλληνες ἐγκατεστάθησαν εἰς τὰς νήσους καὶ τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἐκεῖ ἔγινε μία ἄλλη Ἑλλάς, ἡ ὁποία πολὺ ταχέως προώδευσε εἰς τὸν πολιτισμόν.

Ἀργότερα οἱ Ἕλληνες ἔκαμαν πολυαριθμούς εἰς τὸν Εὐξεινον Πόντον καὶ εἰς ὅλην τὴν Μεσόγειον θάλασσαν. Μεγάλαι ἰδίως ἔγιναν αἱ Ἑλληνικαὶ πόλεις, αἱ ὁποῖαι ἐκτίσθησαν εἰς τὴν Νοτίαν Ἰταλίαν καὶ τὴν Σικελίαν. Τόσον πολὺ ἤκμασαν αἱ πόλεις αὗται, ὥστε τὰ μέρη ἐκεῖνα ὠνομάσθησαν *Μεγάλη Ἑλλάς*.

Πρῶτα εἰς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος καὶ εἰς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν ἐταξίδευσον οἱ Φοίνικες. Οἱ Ἕλληνες τοὺς ἐξεδίωξαν ἀπὸ παντοῦ καὶ ὅλη ἡ Μεσόγειος ἔγινεν ὡς μία Ἑλληνικὴ θάλασσα.

Δ' Ἡ Σπάρτη καὶ αἱ Ἀθῆναι.—Οἱ Ἕλληνες ἦσαν εἰς λαός, ἀλλὰ διηροῦντο εἰς φυλάς, αἱ σπουδαιότεραι ἦσαν οἱ Δωριεῖς καὶ οἱ Ἴωνες. Ἡ πρωτεύουσα πόλις τῶν Δωριέων ἦτο ἡ *Σπάρτη*. Μὲ τοὺς νόμους τοῦ Λυκούργου οἱ Σπαρτιᾶται ἔγιναν δυνατοὶ καὶ μεγάλοι. Ἀπὸ μικροὶ συνήθιζον εἰς μεγάλην σκληραγωγίαν. Ἄλλην ἐργασίαν δὲν εἶχον παρὰ νὰ γυμνάζωνται, καὶ ἔζων ὡς νὰ ἦσαν διαρκῶς εἰς στρατόπεδον.

Μὲ τὸν ἰσχυρὸν στρατόν, τὸν ὁποῖον εἶχεν ἡ Σπάρτη, ἔκαμε πολλὰς κατακτήσεις. Κατὰ τὸ 500 π. Χ. ἡ Σπάρτη ἀπέκτησε τὴν *ἡγεμονίαν*, δηλαδὴ τὴν ἀρχηγίαν εἰς τὴν Πελοπόννησον.

Ἐπίσης πολὺ γρήγορα ἔγιναν μεγάλαι καὶ αἱ Ἀθῆναι, ἡ πρωτεύουσα τῶν Ἰόνων. Οἱ νόμοι τοῦ Σόλωνος ἔδιδον τὴν δύναμιν εἰς τὸν λαόν, τὴν *ἐκκλησίαν τοῦ δήμου*, ἀντιθέτως πρὸς τὴν Σπάρτην, ὅπου εἶχον δύναμιν οἱ ἀριστοκράται.

Μὲ τὸ ἐλεύθερον πολίτευμά των, τὴν *δημοκρατίαν*, αἱ Ἀθηναὶ προώδευσαν πολὺ ταχέως. Οἱ νόμοι των τοὺς ἔκαμνον ν' ἀγαποῦν τὴν ἐργασίαν καὶ τὴν ἐλευθερίαν.

Οἱ Δωριεῖς καὶ οἱ Ἴωνες ἦσαν ὅλως διόλου διαφορετικοὶ κατὰ τὸν χαρακτήρα. Διὰ τοῦτο ἡ Σπάρτη καὶ αἱ Ἀθηναὶ ἔγιναν ἀντίζηλοι. Οἱ Σπαρτιᾶται ἀφῆκαν μεγάλα παραδείγματα ἡρωϊσμοῦ καὶ θυσίας διὰ τὴν πατρίδα. Καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐπίσης ἔδειξαν ἡρωϊσμὸν καὶ φιλοπατρίαν. Μαζὶ δὲ μὲ τὰς ἀρετὰς αὐτὰς ἠγάπησαν τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας τόσον πολὺ, ὥστε ἐδημιούργησαν ἀθάνατον πολιτισμόν. Τὰ ἡρωϊκὰ κατορθώματα τῆς Σπάρτης ἐλησημονήθησαν, αἱ Ἀθηναὶ ὅμως ἔγιναν ὁ διδάσκαλος ὄχι μόνον τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ καὶ ὅλης τῆς ἀνθρωπότητος.

Ε'. Οἱ Ἕλληνες ἕως τὸ 500 π. Χ. — Εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα κάθε πόλις ἦτο καὶ ἐν κράτος. Ἄν καὶ ἦτο διηρημένη ἢ Ἑλλὰς εἰς πολλὰ κράτη, ὅμως ὅλοι οἱ Ἕλληνες ἦσαν εἰς λαός. Διότι εἶχον τὴν ἰδίαν γλῶσσαν, τοὺς ἰδίους θεοὺς καὶ τὰς ἰδίας συνηθείας.

Σπουδαῖος δεσμὸς μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων ἦσαν καὶ τὰ κοινὰ ἱερά, καὶ πρῶτα, ἀπ' ὅλα ἡ Ὀλυμπία, ἡ Δῆλος καὶ οἱ Δελφοί. Ἐπίσης καὶ οἱ ἀγῶνες, τοὺς ὁποίους ἐτέλουν πρὸς τιμὴν τῶν θεῶν καὶ τῶν ἡρώων καὶ διὰ τοὺς ὁποίους εἶχον πολὺ μεγάλην ἀγάπην. Οἱ μεγαλύτεροι ἀγῶνες ἐγίνοντο εἰς τὴν Ὀλυμπίαν, ὅπου ἐλατρεύετο ὁ μέγας θεός, ὁ Ζεὺς ὁ Πανελλήνιος. Μ' ἐνθουσιασμόν δὲ ἀπὸ παντοῦ οἱ Ἕλληνες ἔτρεχον εἰς τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας, οἱ ὅποιοι ἦσαν πανελλήνιοι ἀγῶνες.

Οἱ Ἕλληνες ἀνέπτυξαν εἰς ὕψιστον βαθμὸν τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐδημιούργησαν ἓνα πρωτότυπον καὶ μέγαν πολιτισμόν, μὲ τὸν ὅποιον ἔγιναν οἱ διδάσκαλοι ὅλου τοῦ κόσμου. Μὲ τὸν κοινὸν αὐτὸν πολιτισμόν, τὸν ὅποιον εἶχον οἱ Ἕλληνες, ἐξεχώριζον ἀπὸ ὅλους

τοὺς ἄλλους λαούς, τοὺς ὁποίους ἔβλεπον μὲ περιφρόνησιν. **Βάρβαροι** ἐλέγοντο ὅσοι δὲν ἦσαν Ἕλληνες. Ἡ μεγάλη πρόοδος τῶν Ἑλλήνων, ἡ ἀνδρεία καὶ ἡ ἀγάπη πρὸς τὴν πατρίδα τοὺς ἀνέδειξαν νικητὰς ἐναντίον τῶν βαρβάρων.

Τὸ βᾶθος ἀρχαίου ἀγγείου.— Ὁ Οἰδίπους λύει
τὸ αἶνιγμα τῆς Σφιγγός.

Ἄρχαιον Ἑλληνικὸν κόσμημα (εἰς Ἀφρικὸν ναόν).

Β΄ Η ΑΚΜΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

500—400 π. Χ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 5΄.

ΟΙ ΠΕΡΣΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ

Οἱ πόλεμοι, τοὺς ὁποίους ἔκαμαν οἱ Ἕλληνες ἐναντίον τῶν βασιλέων τῆς Ἀσίας Περσῶν ἢ Μήδων, ὀνομάζονται εἰς τὴν ἱστορίαν *Περσικοὶ ἢ Μηδικοὶ πόλεμοι*. Οἱ πόλεμοι αὗτοὶ διήρκεσαν σχεδὸν ἡμισὺν αἰῶνα (500—450 π. Χ.). Τοὺς διηγῆθη δὲ μὲ λεπτομέρειαν εἰς διάσημος ἱστορικὸς τῆς ἀρχαιότητος, ὁ *Ἡρόδοτος*, ὁ ὁποῖος ἦτο σύγχρονος μὲ τὰ γεγονότα ἐκεῖνα.

Κατὰ τοὺς Περσικοὺς πολέμους οἱ Ἕλληνες, ἂν καὶ ἦσαν πολὺ ὀλιγώτεροι, ὑπερησπίσθησαν μὲ ἀνδρείαν τὴν ἐλευθερίαν των καὶ ἐκέρδισαν ἐνδόξους νίκας. Ὁ ἡρωϊσμὸς καὶ αἱ θυσίαι τῶν Ἑλλήνων, ἰδίως τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν Σπαρτιατῶν, ἔμειναν ἀθάνατοι εἰς τὴν ἱστορίαν. Οἱ πόλεμοι ἐκεῖνοι ἐναντίον τῶν Περσῶν ἐδόξασαν τὴν Ἑλλάδα καὶ ἔσωσαν τὸν πολιτισμὸν αὐτῆς καὶ τὸν πολιτισμὸν ὁλοκλήρου τῆς ἀνθρωπότητος.

α΄. — Οἱ Πέρσαι.

Τὸν καιρὸν ἐκεῖνον, κατὰ τὸ 500 π. Χ., ὀλόκληρος ἡ Ἀσία καὶ ὅλα τὰ πολιτισμένα Ἀνατολικά κράτη εἶχον πέσει εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ Περσικοῦ κράτους.

Οἱ Πέρσαι καὶ οἱ Μῆδοι ἦσαν συγγενεῖς λαοί, καὶ ἀπὸ παλαιοῦς χρόνους ἐξηπλώθησαν εἰς τὴν χώραν, ἣ ὁποία ὀνομάζεται,

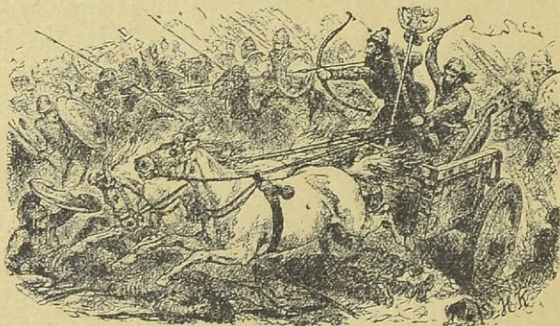
Περσία. Οἱ Πέρσαι καθυπέταξαν πρῶτον τοὺς Μήδους, ἔπειτα ἔλους τοὺς λαοὺς τῆς Ἀνατολῆς καὶ ἐδημιούργησαν ἐν ἀπέραντον ἰσχυρὸν κράτος εἰς τὴν Ἀσίαν.

Ὁ βίος καὶ ἡ θρησκεία.—Ὁ βίος τῶν Περσῶν ἦτο περισσότερον ἡμερος καὶ πολιτισμένος ἀπὸ τὸν βίον τῶν ἄλλων λαῶν τῆς Ἀνατολῆς.

Ἡ ἀνατροφή τῶν παιδίων εἶχε σκοπὸν νὰ κάμνη καλοὺς στρατιώτας, ἀλλὰ καὶ τιμίους ἀνθρώπους. Ὅταν ἐμεγάλωναν, ἐμάνθανον μόνον τρία πράγματα, νὰ τρέχουν ἔφιπποι, νὰ ρίπτουν τὸ τόξον καὶ νὰ λέγουν πάντοτε τὴν ἀλήθειαν.

Ἐπίσης καὶ ἡ θρησκεία των, τὴν ὁποίαν τοὺς εἶχε διδάξει ὁ σοφὸς Ζωροάστρης, ἦτο εὐγενὴς θρησκεία. Ἐλάτρευον τὸ πῦρ, ἐπειδὴ εἶναι τὸ ἀγνότερον πρᾶγμα ποῦ ὑπάρχει, διὰ τοῦτο ἐλέγοντο πυρολάτραι. Οἱ ἱερεῖς των ὠνομάζοντο **Μάγοι** καὶ εἶχον μεγάλην θέσιν εἰς τὸν λαόν.

Ὁ Κῦρος (κατὰ τὸ 550 π. Χ.) — Ὁ μεγαλύτερος

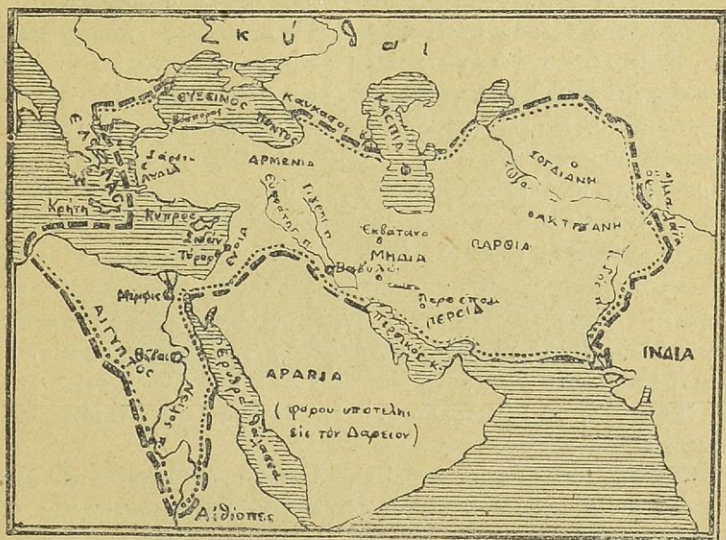
Ὁ Κῦρος εἰς τὴν μάχην.

βασιλεὺς τῆς Περσίας ὑπῆρξεν ὁ Κῦρος, ὁ ὁποῖος ἦτο γενναῖος πολεμιστὴς καὶ κατακτητὴς. Ὁ Κῦρος ἐγίνε βασιλεὺς τῶν Μήδων καὶ Περσῶν, καὶ ἔπειτα ὤρμησε διὰ νὰ κατακτήσῃ δλόκληρον τὴν Ἀνατολήν.

Κατ' ἀρχὰς κατέκτησε πρὸς Δ. τῆς Περσίας τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, πολλὰς ἄλλας χώρας, ἔπειτα τὸ ἰσχυρὸν βασίλειον τῆς Ἀσσυρίας καὶ ἐκυρίευσεν τὴν Βαβυλῶνα. Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς ἔλους τοὺς ἄλλους λαοὺς τῆς Ἀνατολῆς, οἱ ὁποῖοι ἦσαν πολλὸ σκληροὶ εἰς τὸν πόλεμον

(ιδίως οί Ἀσσύριοι), ὁ Κῦρος ἐφέρθη μὲ πολλήν ἡμερότητα εἰς τοὺς νικημένους λαοὺς, καὶ ὁ ἥμερος τρόπος τοῦ ἔκαμεν ἐντύπωσιν εἰς τοὺς λαοὺς τῆς Ἀνατολῆς. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες διηγοῦντο πολλὰ ἀξιωμαθόμενα διὰ τὸν Κῦρον.

Ὁ Δαρεῖος. — Ὁ Κῦρος εἶχε διμιουργήσει ἓν μέγα κράτος. Οἱ διάδοχοί του τὸ ἐμεγάλωσαν, κατέκτησαν καὶ τὴν Αἴγυπτον. Ὁ δὲ βασιλεὺς Δαρεῖος ἔδωκεν εἰς τὸ κράτος αὐτὸ τάξιν καὶ καλὴν διοίκησιν. Ἀφοῦ ἐτελείωσε τὴν διοργάνωσιν τοῦ κράτους του, ὁ Δα-

Χάρτης, ὁ ὁποῖος δεικνύει τὸ ἀπέραντον κράτος τοῦ Δαρείου.

ρεῖος ἔκαμε μεγάλας ἐκστρατείας καὶ κατέκτησε καὶ ἄλλας χώρας, ἔφθασεν ἕως τὴν μακρινὴν χώραν τῶν Ἰνδῶν.

Ἐπειτα ὁ Δαρεῖος ἐστράφη πρὸς τὴν Εὐρώπην, καὶ ἀπεφάσισε νὰ κάμῃ μίαν δύσκολον ἐκστρατείαν. ἠθέλησε νὰ κατακτήσῃ τοὺς Σκύθας, οἱ ὅποιοι ἦσαν βάρβαροι λαοὶ πρὸς Β. τοῦ Δουνάβεως εἰς τὰς χώρας τῆς σημερινῆς Ρωσίας. Διὰ νὰ κατορθώσῃ τὸν σκοπὸν τοῦ ἔκαμε μίαν μεγάλην γέφυραν ἀπὸ πλοῖα, ἐπέρασε τὸν Βόσπορον καὶ ἔπειτα τὸν Δούναβιν. Ἄλλ' οἱ Σκύθαι κατέστρεφον τὴν χώραν τῶν καὶ ἔφευγον εἰς τὸ ἐσωτερικόν, οἱ Πέρσαι τοὺς ἐκυνήγουν, δὲν

ἠδύνατο ἔμως νὰ τοὺς εὕρουν. Ὁ Περσικὸς στρατὸς ἐκουράσθη καὶ ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ μὲ ἀταξίαν εἰς τὴν Ἀσίαν.

Τὸ μέγα Περσικὸν κράτος. — Τὸ κράτος τοῦ Δαρείου ἦτο ἀπέραντον. Εἶχε γίνῃ τὸ μεγαλύτερον κράτος, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἴδει ἕως τότε ὁ κόσμος. Ὅλοι οἱ μεγάλοι Ἀνατολικοὶ λαοί, τοὺς ὁποῖους ἔχομεν γνωρίσει, ἦσαν εἰς τὴν ἐξουσίαν του. Τὸ Περσικὸν κράτος ἔφθανεν ἀπὸ τὸν Ἰνδὸν ποταμὸν ἕως τὸν Εὐξείνιον πόντον.

Ἡ διοίκησις. — Ὁ Δαρεῖος ἐχώρισε τὸ ἀπέραντον κράτος του εἰς μεγάλας ἐπαρχίας, αἱ ὁποῖαι ὠνομάζοντο *σατραπεῖαι*. Οἱ διοικηταὶ των, οἱ *σατράπαι*, ἦσαν σχεδὸν βασιλεῖς εἰς τὰς χώρας των. Κάθε σατράπης ὤφειλε νὰ δίδῃ φόρον καὶ στρατεύματα εἰς τὸν βασιλέα. Διὰ νὰ φθάνουν γρήγορα αἱ διαταγαὶ τοῦ βασιλέως εἰς τὰ μακρινὰ μέρη ἔκαμε εἰς δλόκληρον τὸ κράτος σταθμοὺς, ἔπευ ἐπερίμεναν ξεκούραστοι ἴπποι διὰ ν' ἀλλάζουιν. Οἱ σταθμοὶ ἐλέγοντο *παρασάγγαι*. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον εἰς 6 ἡμέρας ἔφθαναν εἰδήσεις ἀπὸ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν εἰς τὴν πρωτεύουσαν, τὰ *Σοῦσα*. Πρωτύτερα ἐχρειάζοντο 90 ἡμέραι. Ἡδύνατο λοιπὸν ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν νὰ συναθροίσῃ ἀπειράριθμον στρατὸν καὶ εἰς πολὺ ταχὺ διάστημα. Ὁ στρατὸς συνίστατο ἀπὸ διαφόρους λαοὺς καὶ εἶχε παντὸς εἶδους ἔπλα. Ἡκολούθουν δ' αὐτὸν μακραι σειραὶ ἀπὸ καμήλους, αἱ ὁποῖαι ἔφερον τὰς ζωοτροφίας καὶ κάθε ἄλλο ποῦ ἐχρειάζετο.

Ἡ αὐλὴ τοῦ βασιλέως. — Οἱ βασιλεῖς τῶν Περσῶν κατήκουν εἰς μεγαλοπρεπέστατα ἀνάκτορα.

Εἶχον δὲ πολλὰς μεγάλας πόλεις, ἄλλην πρωτεύουσαν διὰ τὸν χειμῶνα καὶ ἄλλην διὰ τὸ θέρος. Αἱ μεγάλαι πρωτεύουσαι ἦσαν τὰ *Σοῦσα* καὶ ἡ *Περσέπολις*. Εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην σὺνίζονται ἀκόμη μεγαλοπρεπέστατα ἐρείπια τῶν παλατιῶν. Οἱ Πέρσαι ἐτελειοποίησαν τὴν τέχνην τῶν Ἀσσυρίων καὶ τῶν Αἰγυπτίων.

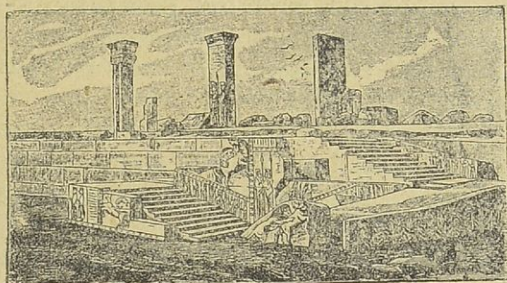
Εἰς τὰ μεγαλοπρεπῆ ἐκεῖνα παλάτια ὁ Δαρεῖος ἔζη μὲ πρωτάκουστον πολυτέλειαν καὶ μεγαλοπρέπειαν. Εἶχε φρουρὰν ἀπὸ 10,000 ἀνδρείους σωματοφύλακας, οἱ ὁποῖοι ἐλέγοντο *Ἀθάνατοι*, διότι, μόλις ἀπέθνησκεν εἰς, ἀμέσως ἄλλος ἔπαιρνε τὴν θέσιν του καὶ ἔτσι ἔμενε πάντοτε ὁ ἴδιος ἀριθμὸς. Χιλιάδες μεγιστάνες, ὑπάλληλοι καὶ θεράποντες τὸν ἐτριγύριζον. Ὁλόκληρος ἡ πολυτελής ἐκείνη ὑπηρεσία, ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἦσαν τριγύρω εἰς τὸν βασιλέα, ἀπετέλουν τὴν αὐλὴν αὐτοῦ.

Πολὺ δύσκολα ἠδύνατο νὰ ἴδῃ κανεὶς τὸν βασιλέα τῶν Περσῶν.

Ἐκάθητο εἰς ἓνα θρόνον χρυσοῦν, ἐκράτει εἰς τὰς χεῖρας του χρυσοῦν σκήπτρον καὶ ἐφόρει πολυτελέστατα ἐνδύματα. Κάθε εἰς ποῦ τὸν ἐπλησίαζεν ἔπρεπε νὰ πέσῃ εἰς τὰ γόνατα καὶ νὰ φιλήσῃ τὰ γόνατα τοῦ βασιλέως (τοῦτο ἐλέγετο *προκύνησις*).

Ὁ μέγας βασιλεὺς. — Ἡ τοιαύτη διοργάνωσις καὶ τακτοποίησις τοῦ κράτους ἔκαμε νὰ ἔχῃ ὁ Δαρεῖος τὸν μεγαλύτερον πλοῦτον καὶ τὴν μεγαλυτέραν δύναμιν, ποῦ εἶχον ἴδει ἕως τότε οἱ ἄνθρωποι. Διὰ τοῦτο ὠνομάσθη ἀπὸ τοῦς λαοὺς *μέγας βασιλεὺς*.

Ἡ φοβερὰ ἐκείνη δύναμις τοῦ μεγάλου βασιλέως, ὅπως θὰ μάθωμεν ἄμέσως, ἦλθεν εἰς σύγκρουσιν μὲ τὸν μικρὸν λαὸν τῶν Ἑλλή-

Τὰ εἱρεῖπια Περσικοῦ παλατιοῦ εἰς τὴν Περσέπολιν.

νων. Οἱ Πέρσαι ἔπαθον μεγάλην ταπείνωσιν, καὶ ἀπὸ τότε ἤρχισε νὰ κρημνίζεται τὸ ἀπέραντον Περσικὸν κράτος.

β'. — Οἱ Ἑλληνες τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

Ἡ Μικρὰ Ἀσία. — Τὸ μέρος τῆς Μικρᾶς Ἀσίας πρὸς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν ἦτο ἀπὸ παλαιστάτους χρόνους πολὺ πλοῦσιον καὶ πυκνὰ κατοικημένον. Εἰς τὸ μέρος αὐτὸ κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους ὑπῆρχον δύο μεγάλα κράτη, τὸ βασίλειον τῆς *Φρυγίας* εἰς τὸ ἐσωτερικόν, καὶ τὸ βασίλειον τῆς *Λυδίας* πρὸς τὴν θάλασσαν. Οἱ Ἑλληνες ἐγνώριζον πολὺ καλὰ καὶ τοὺς Φρύγας καὶ τοὺς Λυδοὺς καὶ διηγοῦντο διὰ τὸν πλοῦτον των πολλὰ περιέργα πράγματα.

Ἡ χώρα, ὅπου ἦτο ἡ *Λυδία*, εἶνε πάρα πολὺ εὐφορος. Διάφο-

ροι ποταμοί, τῶν ὁποίων σπουδαιότερος εἶναι ὁ **Μαίανδρος**, καταβαίνουν εἰς τὴν θάλασσαν καὶ σχηματίζουν ὠραίας κοιλάδας. Εἰς τὴν παραλίαν, ἐκεῖ ὅπου ἐκβάλλουν οἱ ποταμοί, οἱ Ἕλληνες εἶχον κτίσει, ὡς γνωρίζομεν, πολλὰς πόλεις.

Τὸ βασίλειον τῆς Λυδίας. — Ἀπὸ παλαιὸν καιρὸν τὸ βασίλειον τῆς Λυδίας ἦτο πολὺ πλούσιον. Οἱ βασιλεῖς του εἶχον τὰ παλάτια των εἰς τὰς Σάρδεις, πλησίον δὲ ῥεεῖ ὁ ποταμὸς **Παντιλός**, ὁ ὁποῖος ἐκύλιε μὲ τὰ νερά του ἄμμον χρυστῆν. Ἀπὸ τὸν χρυσοῦν αὐτὸν οἱ Λυδοὶ κατεσκεύαζαν τὰ πρῶτα νομίσματα, τὰ ὁποῖα ὑπῆρξαν εἰς τὸν κόσμον. Τὸ νόμισμα ἔφερε μεγάλην εὐκόλιαν εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς κοινωνίας.

Ἡ καταστροφὴ τοῦ Λυδικοῦ βασιλείου. — Ὁ πλουσιώτερος βασιλεὺς τῆς Λυδίας ὑπῆρξεν ὁ **Κροῖσος**, ὁ ὁποῖος ἐμεγάλωσε τὸ βασίλειόν του. Ἦνάγκασε μάλιστα τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις ν' ἀναγνωρίσουν τὴν κυριαρχίαν του.

Ὁ Κροῖσος ἔθεωρεῖτο ὅτι εἶχε συναθροίσει τὰ μεγαλύτερα πλούτη τοῦ κόσμου. Οἱ θησαυροὶ αὐτοῦ ἐκίνουν τὸν θαυμασμὸν ὅλων τῶν ἀνθρώπων. Ἔλεγον, καὶ σήμερον ἀκόμη λέγομεν, «ἔχει τοὺς θησαυροὺς τοῦ Κροῖσου».

Ὅταν ὁ Κῦρος ἐγίνε βασιλεὺς τῆς Περσίας, ἔλα τὰ ἄλλα βασίλεια τῆς Ἀνατολῆς ἐφοβήθησαν. Τότε ἔκαμαν ἐναντίον του συμμαχίαν τὰ μεγαλύτερα βασίλεια, ἡ Βαβυλών, ἡ Αἴγυπτος, ἡ Λυδία. Πρῶτος ἐπετέθη ἐναντίον τῆς Περσίας ὁ Κροῖσος. Ἄλλ' ὁ Κῦρος τὸν ἐνίκησεν, ἐπῆρε τὴν πρωτεύουσάν του, τὰς Σάρδεις, καὶ κατέστρεψε τὸ περίφημον ἄλλοτε Λυδικὸν βασίλειον.

Ὁ σοφὸς νομοθέτης τῶν Ἀθηνῶν Σόλων εἶχεν ὑπάγει, ὡς λέγεται, εἰς τὰς Σάρδεις, ὅπου εἶχε γνωρίσει τὸν Κροῖσον. Ἐπειδὴ οὗτος τοῦ ἐπεδείκνυε τὰ πλοῦτη καὶ τὴν δυνάμιν του, ὁ σοφὸς Σόλων τοῦ εἶπε: «μηδὲνὰ πρὸ τοῦ τέλους μακάριζε». Ὅταν ὁ Κῦρος ἐκυρίευσεν τὰς Σάρδεις, συνέλαβε τὸν Κροῖσον καὶ τὸν ἔβαλεν εἰς τὴν πυρὰν διὰ νὰ τὸν καύσῃ. Τότε ὁ Κροῖσος ἐφώνησε τρεῖς φορές: «Σόλων! Σόλων! Σόλων!» Ὁ Κῦρος, ἀφοῦ ἐπληροφόρηθη τί ἐσήμαινον ταῦτα, ἐχάρισε τὴν ζωὴν εἰς τὸν Κροῖσον.

Ἡ ὑποδούλωσις τῶν Ἑλλήνων. — Τότε καὶ αἱ Ἑλληνικαὶ πόλεις αἱ ὁποῖαι ἦσαν εἰς τὰ παράλια, ἔπεσαν εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Περσῶν. Κάθε πόλιν ἐκυβέρνηα εἰς τύραννος, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον, ὅπως καὶ οἱ Πέρσαι σατράπαι. Ὁ σπουδαιότερος ὑπῆρξεν ὁ

Πολυκράτης, τύραννος τῆς νήσου Σάμου. Ὁ Πολυκράτης ἦτο πλούσιος καὶ δυνατός.

Εἰς τὰς Ἑλληνικὰς ἐκεῖνας χώρας εἶχε φθάσει τότε ὁ Ἑλληνικός βίος καὶ πολιτισμὸς εἰς μεγάλην λαμπρότητα. Οἱ τύραννοι, καὶ πρῶτος ὁ Πολυκράτης, ἠγάπων πολὺ τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας. Ἄλλ' οἱ Πέρσαι καθυπέταξαν τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις καὶ νήσους καὶ ἐσταμάτησαν τὴν μεγάλην πρόσδόν των,

Ἡ ἐπανάστασις τῶν Ἴωνων (300 π.Χ.). — Ὅταν ὁ μέγας βασιλεὺς Δαρεῖος ἐξεστράτευσεν ἐναντίον τῶν Σκυθῶν, οἱ Ἕλληγες τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐνόμισαν, ὅτι εὖρον εὐκαιρίαν νὰ ἐλευθερωθοῦν ἀπὸ τὴν δουλείαν τῶν Περσῶν. Πρῶτῃ ἢ Μίλητος, ἡ πλουσιωτέρα πόλις, ἤρχισε τὴν ἐπανάστασιν. Ἐλαθον δὲ εἰς αὐτὴν μέρος καὶ ἄλλαι Ἑλληνικαὶ πόλεις.

Οἱ Ἴωνες ἔστειλαν πρέσβεις εἰς τὴν Ἑλλάδα νὰ ζητήσουν βοήθειαν. Οἱ Σπαρτιᾶται δὲν ἠθέλησαν νὰ τοὺς βοηθήσουν, ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι ἔστειλαν 20 πλοῖα. Οἱ Ἴωνες καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐπροχώρησαν μάλιστα εἰς τὸ ἐσωτερικὸν καὶ ἔκαυσαν τὰς Σάρδεϊς. Ἀλλὰ δὲν κατώρθωσαν νὰ κρατήσουν πολὺν καιρὸν τὸν πόλεμον. Ἐπὶ τέλους ὁ Περσικὸς στρατὸς ἐκυρίευσεν τὴν Μίλητον, οἱ δὲ Πέρσαι ἔκαυσαν τὴν μεγάλην πόλιν καὶ ἔσφαξαν τοὺς κατοίκους. Ἐπειτα ἐκυρίευσαν καὶ τὰς ἄλλας πόλεις καὶ τὰς καθυπέταξαν ὀριστικῶς.

Ἄλλ' ὁ Δαρεῖος δὲν ἔμεινεν εὐχαριστημένος. Τώρα ἤθελε νὰ κυριεύσῃ καὶ ὀλόληρον τὴν Ἑλλάδα. Ἀφοῦ ὑπεδούλωσε τοὺς Ἕλληνας τῆς Ἀσίας, ἤθελε νὰ ὑποδουλώσῃ καὶ τοὺς Ἕλληνας τῆς Εὐρώπης. Ὁ Δαρεῖος ὠνειρεύετο νέας κατακτήσεις : νὰ τιμωρήσῃ τοὺς Ἀθηναίους, νὰ κατακτήσῃ τὴν Ἑλλάδα, ἔπειτα νὰ καθυποτάξῃ ἔλους τοὺς λαοὺς τῆς Εὐρώπης. Διὰ τὸν μέγαν βασιλέα τῶν Περσῶν ἡ κατάκτησις τῆς Ἑλλάδος θὰ ἦτο εἰς εὐκολοῦς περίπατος¹.

(¹) «Ὅταν ὁ βασιλεὺς Δαρεῖος, λέγουν, ἤκουσεν ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἐπυρπόλησαν τὰς Σάρδεϊς, ἠρώτησε ποιοὶ ἦσαν αὐτοὶ οἱ Ἀθηναῖοι. Καὶ ἀφοῦ τὸ ἔμαθεν, ἐπῆρε τὸ τόξον του, ἔβαλεν ἐπάνω ἔν βέλος καὶ τὸ ἔρριπεν ὑψηλὰ εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐφώνησε : «Ζεῦ, ἀξίωσέ με νὰ ἐκδικηθῶ τοὺς Ἀθηναίους» ! Ἐπειτα διέταξεν ἕνα ὑπηρετὴν του, ὅσας φορὰς ἐγευματίξει νὰ τοῦ λέγει : «Αὐθέντα, ἐνθυμῶ τοὺς Ἀθηναίους» (Ἡρόδοτος).

(Ὁ διδάσκαλος πρέπει νὰ διηγηθῇ εἰς τοὺς μαθητὰς τοὺς ὠραίους μύθους καὶ ἐπεισόδια, τὰ ὅποια ἐκθέτει μὲ γοητευτικὴν ἀφέλειαν ὁ Ἡρόδοτος, σχετικῶς μὲ τοὺς Πέρσας καὶ τοὺς Λυδοὺς, ὡς περὶ τοῦ Μίδα καὶ τοῦ Μαρσίου, περὶ τοῦ Γόγγυ, περὶ τοῦ Κροίσου κλπ.).

ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ ΤΟΥ ΔΑΡΕΙΟΥ

492 - 490 π. Χ.

α. — Ὁ Μαραθῶν.

Ἡ πρώτη ἐκστρατεία. — Ὁ Δαρεῖος ἔκαμνε πολλὴν καὶ ῥὴν προετοιμασίαν διὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ ἐναντίου τῶν Ἀθηναίων. Ἡ πρώτη ὅμως ἐκστρατεία ἀπέτυχεν, διότι ὁ στόλος τοῦ κατεστράφη ἀπὸ τρικυμίας εἰς τὸ ἀπόκρημνον ὄρος Ἄθωνα (τὸ Ἄγιον Ὄρος).

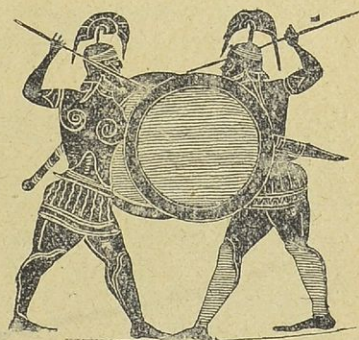
Ἄλλ' ὁ μέγας βασιλεὺς δὲν ἄφινε τὸ σχέδιόν του. Πρὶν κάμῃ πόλεμον, ἐπροσπάθησε νὰ καθυποτάξῃ τοὺς Ἑλληνας χωρὶς πόλεμον. Ἔστειλεν ἀπεσταλμένους εἰς τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις καὶ ἐζήτηει νὰ τοῦ δώσουν γῆν καὶ ὕδωρ. Ἦσαν τὰ σημεῖα τῆς ὑποταγῆς. Οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Σπαρτιάται ἐφόνευσαν τοὺς ἀπεσταλμένους. Τοὺς ἔρριψαν, λέγεται, εἰς ἓν βάραθρον καὶ εἰς ἓν φρέαρ καὶ τοὺς εἶπον : « πᾶρτε τῶρα σεῖς οἱ ἴδιοι γῆν καὶ ὕδωρ » ! Κατὰ τὸν ἴδιον ὅμως χρόνον ὁ Δαρεῖος ἐξηκολούθει τὰς ἐτοιμασίας του.

Ἡ δευτέρα ἐκστρατεία. — Ὁ μέγας στόλος τοῦ Δαρείου (ἀπὸ 600 πολεμικὰ πλοῖα) ἐπέρασε τὸ Αἰγαῖον πέλαγος, ἐφθασεν εἰς τὴν Εὐβοίαν καὶ ἀπ' ἐκεῖ εἰς τὴν Ἀττικὴν. Πλησίον τῶν Ἀθηναίων, εἰς τὸν Μαραθῶνα, ἀπεθίβασεν ὁ στόλος 100,000 πολεμιστὰς, πεζοὺς καὶ ἵππεις. Οἱ Πέρσαι ἐπροτίμησαν τὸν Μαραθῶνα, διότι ἐκεῖ εἶναι μίᾳ μεγάλῃ πεδιάδι, εἰς τὴν ὁποίαν ἦτο εὐκόλον νὰ κινηθῇ ὁ πολυάριθμος ἐκεῖνος στρατός. Ἰδίως ἦτο κατάλληλος ὁ τόπος διὰ τὸ ἄριστον ἵππικὸν τῶν Περσῶν.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἐφοβήθησαν καὶ ἔστειλαν εἰς τὴν Σπάρτην διὰ νὰ ζητήσουν βοήθειαν. Τὸν καιρὸν ἐκείνον εἰς τὰς Ἀθήνας εἶχε μεγάλην φήμην ὁ Μιλτιάδης. Αὐτὸς καὶ ὁ Ἀριστείδης ἦσαν τότε ἀπὸ τοὺς δέκα στρατηγούς, τοὺς ὁποίους ἐξέλεγον οἱ Ἀθηναῖοι κάθε ἔτος διὰ νὰ διευθύνουν τὸν στρατὸν εἰς τὸν πόλεμον.

Ὁ Μιλιτιάδης εἶχε τὴν ἰδέαν ὅτι, ἀντὶ νὰ περιμένουν τοὺς Πέρσας νὰ ἔλθουν εἰς τὰ Ἀθήνας, προτιμότερον ἦτο νὰ υπάγουν εἰς συνάντησίν των. Ἄλλ' οἱ Σπαρτιάται δὲν ἤρχοντο εἰς βοήθειάν των· τοὺς ἠμπόδιζεν, ὅπως ἔλεγον, κάποια θρησκευτικὴ τῶν ἑορτῆ. Καμμία δὲ ἄλλη Ἑλληνικὴ πόλις δὲν ἔστειλε βοήθειαν, μόνον ἡ μικρὰ πόλις Πλαταιαὶ ἔστειλαν 1000 πολεμιστάς. Μόνοι των οἱ Ἀθηναῖοι μὲ τὸν ὀλίγον στρατόν, ποῦ εἶχον, ὤρμησαν μὲ θάρρος ἀναντίον τῶν Περσῶν.

Οἱ δύο στρατοί.—Οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἠμπόρεσαν νὰ παρατά-

Ἑλληνες πολεμισταί.

Ἀριστερὰ στρατιώτης τῆς Μυκηναϊκῆς. Ὁ ὅπλισμός, βλέπομεν, δὲν ἤλλαξε πολὺ. Οἱ στρατιῶται ἔχουν θώρακα περικεφαλαίαν, ἀσπίδα ὡς ἀμυντικὰ ὄπλα, ὡς ἐπιθετικὰ τὸ δόρυ καὶ μικρὸν ξίφος ἀνηρητημένον εἰς τὸν ὦμον.

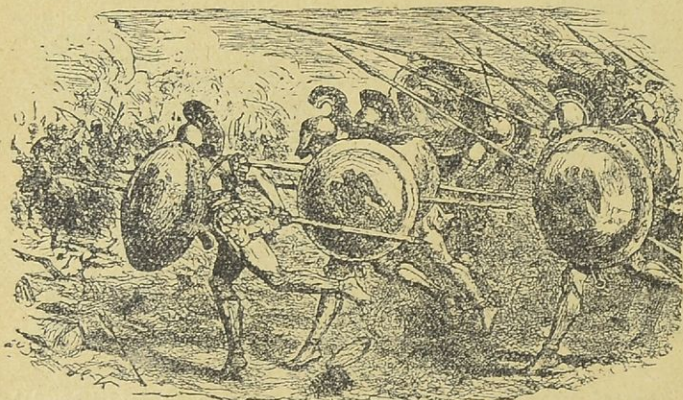
Ἔχουν ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ παρὰ μόνον 10.000 ἄνδρας καὶ τοὺς χίλιους Πλαταιαίεις, οἱ ὅποιοι ἔτρεξαν πρὸς βοήθειαν των. Ἀπέναντί των εἶχον τὸν ἐχθρικὸν στρατόν, ὁ ὅποιος ἦτο δέκα φορές μεγαλύτερος (100.000). Καὶ ἔμως οἱ Ἀθηναῖοι ἐνίκησαν.

Ὅπως οἱ Σπαρτιάται, οὕτω καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἦσαν ὀπλίται, δηλαδὴ εἶχον βαρὺν ὅπλισμόν. Ἐφερον περικεφαλαίαν, θώρακα καὶ κνημίδας. Ἐπετίθεντο μὲ τὴν λόγχην καὶ τὸ ξίφος, ἐπροφύλαττον δὲ τὸ σῶμά των μὲ τὴν ἀσπίδα. Ὁ ὅπλισμός των Περσῶν δὲν ἦτο τόσον τέλειος.

Ἡ σπουδαιότερα ἔμως αἰτία τῆς νίκης τῶν Ἑλλήνων ἦτο, ὅτι ὁ Ἕλληνας στρατιώτης ἤξευρε νὰ μεταχειρίζεται τὰ ὄπλα του μὲ τέχνην

καὶ μὲ εὐκολίαν. Διότι ἦτο συνηθισμένος ἀπὸ μικρὰν ἡλικίαν εἰς τὰς ἀσκήσεις τοῦ σώματος, τὰ γυμνάσια τοῦ ἦσαν ἀγαπητὰ καὶ ἦτο ἡσυχυμένος εἰς τὸν πόλεμον ἀπὸ τοὺς ἀγῶνας. Ἀκόμη δὲ σπουδαιότερα αἰτία ἦτο ἡ ἀγάπη, τὴν ὅποιαν εἶχε διὰ τὴν ἐλευθερίαν. Οἱ Ἕλληνες δὲν ἦσαν ὑπήκοοι καὶ δοῦλοι, ὥπως οἱ στρατιῶται τοῦ μεγάλου βασιλέως. Κάθε Ἀθηναῖος ἠσθάνετο, ὅτι ἐπολέμει διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος καὶ συγχρόνως καὶ διὰ τὴν ἰδικὴν του ἐλευθερίαν. Ὁ ἐνθουσιασμός των τοὺς ἔδωκε τὴν δύναμιν νὰ νικήσουν.

Ἡ μάχη τοῦ Μαραθῶνος (490 π. Χ.). — Ὁ Μιλτιάδης παρέταξε τὸν μικρὸν στρατὸν του εἰς ὀλίγας γραμμάς, ὥστε νὰ

Ἐπίθεσις τῶν Ἀθηναίων ὀπλιτῶν εἰς τὸν Μαραθῶνα τὸ 490 π. Χ. — Νεωτέρα εἰκὼν, ἣ ὅποια διδὲι καλὴν ἰδέαν τῆς μάχης καὶ τῆς ὁρμῆς τῶν Ἀθηναίων.

κατέχη μεγάλην ἔκτασιν. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον οἱ Πέρσαι, οἱ ὅποιοι ἦσαν πολυάριθμοι, δὲν θὰ κατώρθωναν νὰ τοὺς περικυκλώσουν.

Μόλις ἐδόθη τὸ σημεῖον, οἱ Ἀθηναῖοι ἤρχισαν νὰ τρέχουν δραματικοὶ ἐναντίον τῶν Περσῶν. Ἐτρέχον ὅλοι μαζί, σφιγμένοι ὁ εἰς κοντὰ εἰς τὸν ἄλλον, εἶχαν προφυλαγμένον τὸ σῶμα των μὲ τὰς ἀσπίδας καὶ ἐκράτουν ἐμπρὸς τὴν λόγχην. Ἐτρέχον μὲ ὁρμὴν καὶ μὲ ἀνδρείαν, οἱ δὲ Πέρσαι δὲν ἔλαβον καιρὸν νὰ μεταχειρισθῶν τὰ τόξα των, οὕτε τὸ ἱππικόν των ἐπρόφθασε νὰ κινηθῇ. Ἦναγκάσθησαν λοιπὸν νὰ πολεμοῦν σῶμα μὲ σῶμα.

Ἴδου τι λέγει ὁ ἀρχαῖος ἱστορικὸς Ἡρόδοτος ὁ ὁποῖος ἐξιστόρησε τοὺς μεγάλους Περσικοὺς πολέμους :

«Οἱ Ἀθηναῖοι ὤρμησαν μὲ δρόμον ἐναντίον τῶν βαρβάρων. Οἱ δὲ Πέρσαι βλέποντες τοὺς Ἀθηναίους νὰ τρέχουν, ἐνόμισαν ὅτι τοὺς κατέλαβε μανία, ἐνεκα τῆς ὁποίας πολὺ γρήγορα θὰ κατεστρέφοντο. Διότι ἦσαν ὀλίγοι καὶ ἔτρεχον δρομαῖοι, δὲν εἶχον δὲ οὔτε ἱππικόν, οὔτε τοξότας. Αὐτὰ ἐσκέπτοντο οἱ βάρβαροι. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι, ἀφοῦ ὅλοι μαζὶ ἐφθασαν κοντὰ εἰς τοὺς Πέρσας, ἐμάχοντο μὲ μεγάλην ἀνδρείαν. Καὶ ἀλήθεια, πρῶτοί αὐτοὶ ἀπὸ ὅλους τοὺς Ἑλληνας ἔτρεξαν δρομαῖοι ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν, καὶ πρῶτοί αὐτοὶ ἐπίσης ἀντίκρουσαν χωρὶς νὰ φοβηθοῦν τοὺς Πέρσας. Ἔως τῶρα καὶ μόνον τὸ ὄνομα τῶν Περσῶν ἐπροξένει φόβον εἰς τοὺς Ἑλληνας».

Ἡ νίκη τῶν Ἀθηναίων. — Ἡ μάχη διήρκεσεν ὅλην τὴν τὴν ἡμέραν. Οἱ Πέρσαι κατώρθωσαν νὰ διασπάσουν εἰς τὴν μέσην τὸν στρατὸν τῶν Ἀθηναίων, τὸ κέντρον τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι, οἱ ὁποῖοι ἦσαν εἰς τὰ ἄκρα, ἔτρεξαν ἐναντίον των καὶ ἔτρεψαν εἰς φυγὴν τοὺς Πέρσας. Τότε ὅλοι οἱ Πέρσαι ἔτρεχον νὰ σωθοῦν εἰς τὰ πλοῖα των. Οἱ Ἀθηναῖοι τοὺς ἐκυνήγουν ἀπ' ὀπίσω καὶ τοὺς ἐφόνευον, ἕως ὅτου ἐφθασαν εἰς τὴν θάλασσαν. Ὅσοι δὲν ἐφρονεύθησαν, εἰσῆλθον εἰς τὰ πλοῖα καὶ ἔφυγον.

Εἰς Ἀθηναίος ὀπλίτης ἔτρεξεν ἀμέσως γεμάτος χαρὰν ν' ἀγγείλῃ τὴν νίκην εἰς τὰς Ἀθήνας: «Χαίρετε, νενικήκαμεν!» ! ἐφώναξε μόλις ἐφθασε, καὶ ἀπὸ τὸν κόπον ἔπεσεν ἀμέσως νεκρός.

Ἐπειδὴ ἐφοβήθησαν οἱ Ἀθηναῖοι, μήπως οἱ Πέρσαι διευθυνθοῦν ἐναντίον τῶν Ἀθηνῶν, χωρὶς νὰ ξεκουρασθοῦν, τρέχουν δρομαῖοι πάλιν διὰ νὰ ὑπερασπισθοῦν τὴν ἀγαπητὴν των πόλιν. Ἐφθασαν γρήγορα καὶ παρετάχθησαν γύρω εἰς τὰ ὑψώματα τῶν Ἀθηνῶν. Ἀπὸ ἐκεῖ βλέπουν τὸν στόλον τῶν ἐχθρῶν, ὁ ὁποῖος εἶχε φθάσει εἰς τὸ Φάληρον. Ἀλλὰ καὶ οἱ Πέρσαι βλέπουν ἐκπληκτοὶ τὸν στρατὸν τῶν Ἀθηναίων, καὶ σπεύδουν νὰ φύγουν διὰ τὴν Ἀσίαν.

Τοὺς ὀλίγους Ἀθηναίους, οἱ ὁποῖοι ἐφρονεύθησαν, τοὺς ἔθαψαν εἰς τὸν Μαραθῶνα. Ἐπάνω εἰς τὸν τάφον των ἔθαλαν τρόπαιον, δηλαδὴ ὅπλα καὶ ἀσπίδα διὰ νὰ μένη εἰς ὅλους ὡς φανερόν σημεῖον τῆς νίκης. Ἡ μάχη τοῦ Μαραθῶνος ἔκαμε τοὺς Ἀθηναίους φημισμένους εἰς ὅλους τοὺς Ἑλληνας.

Αδ. Ἀδαμαντίου, Ἰστ. Ἀρχ. Ἑλλ. διὰ α'. Ἑλλ. Σχολ. ἐκδ. Γ' 26]8]25 6

β. — Αἱ Ἀθῆναι μετὰ τὸν Μαραθῶνα.

Ὁ Θεμιστοκλῆς. — Αἱ Ἀθῆναι ἔχασαν γρήγορα τὸν νικητὴν τοῦ Μαραθῶνος. Ὁ Μιλτιάδης ἀπέθανε λησμονημένος.

Ἀλλὰ νέοι ἄνθρωποι ἐφάνησαν. Τώρα ὁ Θεμιστοκλῆς καὶ ὁ Ἀριστείδης ἦσαν οἱ πλεόν ἐπιφανεῖς πολῖται εἰς τὰς Ἀθήνας. Ὁ Θεμιστοκλῆς εἶχε μεγάλην εὐφυΐαν καὶ φρόνησιν, ἐπίσης εἶχε μέγαν ἐνθουσιασμόν καὶ ἦτο ἀκούραστος εἰς τὴν ἐργασίαν.

Ὅταν ἐγίνεν ἡ μάχη τοῦ Μαραθῶνος, ὁ Θεμιστοκλῆς ἦτο ἀκόμη πολὺ νέος. Ἀπὸ τότε ἐπεσεν εἰς μεγάλην σκέψιν, ἄφησε τὰς διασκεδάσεις καὶ τοὺς φίλους του. Ὅταν τὸν ἠρώτων οἱ φίλοι του διατὶ ἤλλαξεν, ἔλεγε : «τὸ τρόπαιον τοῦ Μιλτιάδου δὲν μὲ ἀφίνει νὰ κοιμηθῶ».

Μὲ τὴν προνοητικότητά του νὰ βλέπῃ τὸ μέλλον ὁ Θεμιστοκλῆς ἐνόει ὅτι δὲν ἦτο δυνατόν ὁ ἀγέρωχος βασιλεὺς ν' ἀνεχθῇ τὴν μεγάλην ταπείνωσιν, τὴν ὅποιαν διὰ πρώτην φοράν ἔπαθον οἱ Πέρσαι εἰς τὸν Μαραθῶνα. Ἐπερίμενον ὅτι θὰ ἐγύριζε μὲ μεγάλας δυνάμεις διὰ νὰ υποδουλώσῃ τὴν Ἑλλάδα. Προεῖδε καὶ ἄλλο σπουδαῖον, τὸ ὅποιον ἔκαμε τὰς Ἀθήνας μεγάλας : ὅτι ἡ θάλασσα εἶχε μεγάλην δύναμιν διὰ τὰς Ἀθήνας καὶ ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ὄφειλον νὰ γίνουιν ναυτικοί.

Ὁ δίκαιος Ἀριστείδης. — Ὅπως διόλου διαφορετικὸς χαρακτήρ ἦτο ὁ Ἀριστείδης. Ἐγίνε τόσοσ ὀναμαστός διὰ τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν δικαιοσύνην του, ὥστε ἦτο γνωστός ὡς «δίκαιος Ἀριστείδης». Ἄλλ' ἦτο ἄνθρωπος τοῦ παλαιοῦ καιροῦ, δὲν εἶχε τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεμιστοκλέους, δὲν ἦτο τολμηρός, ἔπως ἐκεῖνος. Ὁ Ἀριστείδης ἤθελε νὰ μείνουσ οἱ Ἀθηναῖοι γεωργοί, ἄνθρωποι τῆς ξηρᾶς, ἔπως ἦσαν. Ἐνόμιζεν ὅτι ἤρκει νὰ ὑπερασπισθῇ τὰς Ἀθήνας ἢ πεζικὴ δύναμις.

Οἱ δύο ἄνδρες ἤριζον πολὺν καιρὸν καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς ἔλεγεν : «οἱ Ἀθηναῖοι δὲν θὰ ἡσυχάσουσ, ἀν δὲν ρίψουσ καὶ τοὺς δύο ἡμᾶς εἰς τὸ βάραθρον». Ἀπὸ τότε ὁ Θεμιστοκλῆς καὶ ὁ Ἀριστείδης ἤρχισαν ν' ἀγωνίζονται τίνος ἢ γνώμη θὰ νικήσῃ.

Ὁ ἐξοστρακισμὸς τοῦ Ἀριστείδου. — Τόσων μεγάλα ἦσαν αἱ ἐρίδες τῶν δύο μεγάλων ἐκείνων ἀνδρῶν, οἱ ὅποιοι ἐφιλοτιμοῦντο ποῖος νὰ κάμῃ μεγαλυτέραν τὴν πατρίδα του, ὥστε ἀπεφα-

σίσθη νὰ ἐρωτηθῆ ὁ λαός, εἰς ποῖον ἀπὸ τοὺς δύο ἔδιδεν ἐμπιστοσύνην. Καὶ τότε ὁ ἄλλος ὤφειλε ν' ἀπομακρυνθῆ ἀπὸ τὰς Ἀθήνας. Ἐγίνε λοιπὸν ψηφοφορία ἀπὸ ὅλους τοὺς Ἀθηναίους, κάθε εἰς ἔγραφεν ἐπάνω εἰς ἓν ὄστρακον τὸ ὄνομα Θεμιστοκλῆς ἢ Ἀριστείδης.

Λέγουν ὅτι τὴν ἡμέραν, ποῦ ἐγίνετο ἡ ψηφοφορία, εἰς χωρικός, ὁ ὁποῖος δὲν ἐγνώριζε νὰ γράφῃ, ἐπλησίασε τὸν Ἀριστείδην καὶ τὸν παρεκάλεσε νὰ γράψῃ τὸ ὄνομά του εἰς τὸ ὄστρακον. Ὁ Ἀριστείδης τὸν ἠρώτησε: «Τί σοῦ ἔκαμεν αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος; — Τίποτε, ἀπεκρίθη ὁ χωρικός. Ἄλλ' ἐδαρύνθη πλεον ν' ἀκούω γὰ τὸν ὀνομάζουον δίκαιον.»

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐπέβλήθη ὁ ἐξοστρακισμὸς εἰς τὸν Ἀριστείδην. Καὶ ὁ δίκαιος ἐκεῖνος ἔφυγεν ἀπὸ τὸν τόπον του. Τὴν στιγμὴν ποῦ ἄφινε τὰς Ἀθήνας, ὕψωσε τὰς χεῖρας του εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ εἶπεν: «*Ἐὐχομαι, ὦ θεοί, νὰ μὴ ἔλθουν ποτὲ εἰς κίνδυνον οἱ Ἀθηναῖοι, ὥστε νὰ ἔχουν ἀνάγκην νὰ μ' ἐνθυμηθοῦν.*»

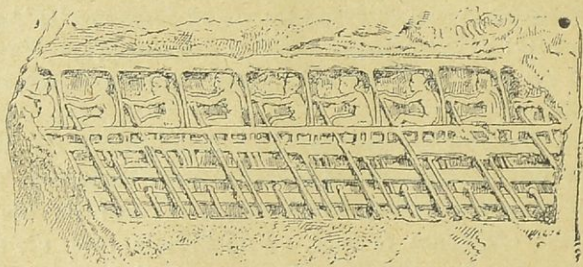
Τὰ σχέδια τοῦ Θεμιστοκλέους. — Ἡμέραν καὶ νύκτα ὁ Θεμιστοκλῆς ἐσκέπτετο πῶς θὰ ἦτο δυνατόν νὰ σώσῃ τὴν πατρίδα του. Ἐβλεπεν, ὅτι δὲν θὰ κατῴρθωνε νὰ ἔχῃ ἢ Ἑλλάς τόσον μέγαν στρατόν, ὥστε ν' ἀντισταθῆ εἰς τὰς φοβεράς δυνάμεις, τὰς ὁποίας θὰ ἔφερνε μαζί του ὁ μέγας βασιλεὺς. Μόνον εἰς τὴν θάλασσαν ὑπῆρχεν ἡ σωτηρία, μόνον μὲ τὰ πλοῖα θὰ ἦτο δυνατόν νὰ σωθοῦν οἱ Ἀθηναῖοι. Ὁ Θεμιστοκλῆς ἤθελε νὰ γίνουσι αἱ Ἀθηναῖοι ἢ μεγαλυτέρα πόλις τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἔβλεπεν, ὅτι θὰ κατῴρθωνον τοῦτο, μόνον ἂν εἶχον σπουδαῖον στόλον.

Ἡ πρώτη ἐργασία τοῦ Θεμιστοκλέους ἦτο νὰ κάμῃ καλοὺς λιμένας εἰς τὸν Πειραιᾶ. Ἐπειτα κατῴρθωσε ν' ἀποφασίσουσι οἱ Ἀθηναῖοι τὴν κατασκευὴν στόλου. Ἐχρειαζόντο βέβαια πολλὰ χρήματα· ἀλλὰ πλησίον εἰς τὰς Ἀθήνας ἦσαν τὰ μεταλλεῖα τοῦ Λαυρίου, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἐκέρδιζον πολλὰ οἱ Ἀθηναῖοι καὶ τὰ ἐμοίραζον ἀναμεταξύ των. Ὁ Θεμιστοκλῆς τοῦς ἐπεισε νὰ θυσιάσουσι ὅλοι οἱ Ἀθηναῖοι τὸ μεριδίον των χάριν τῆς πατρίδος, ὥστε νὰ μαζευθοῦν πολλὰ χρήματα διὰ νὰ γίνῃ στόλος.

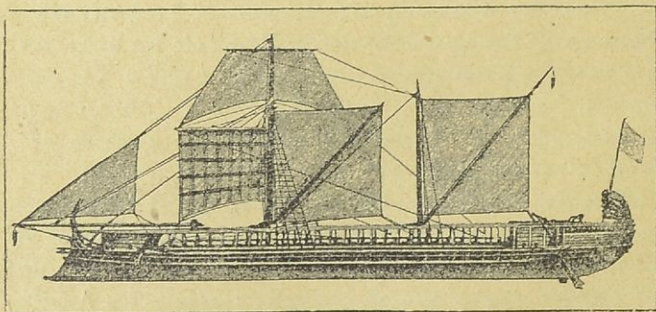
Ὁ στόλος τῶν Ἀθηναίων. — Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἔκαμαν αἱ Ἀθηναῖοι δυνατόν στόλον. Τὰ πολεμικὰ πλοῖα, τὰ ὁποῖα κατεσκεύασαν ὀνομάζοντο *τριήρεις*.

Ἡ τριήρεις ἦτο ἐλαφρὸν πλοῖον, στενὸν καὶ πολὺ μακρὸν. Ἐκινεῖτο δὲ μὲ ἰστία καὶ μὲ κώπας. Εἶχε τρεῖς σειρὰς καθισμάτων (διὰ

ταυτο ἐλέγετο τριήρεις) ἀπὸ τὸ ἓν μέρος καὶ τρεῖς σειρὰς ἀπὸ τὸ ἄλλο. Εἰς τὰ καθίσματα αὐτὰ ἐκάθηγτο οἱ κωπηλάται, διὰ νὰ τραβοῦν τὸ κουπί. Κάθε τριήρης εἶχε 150 ἑρέτας, ὅπως ἐλέγοντο οἱ κωπηλάται. Μὲ τὰ ἱστία καὶ μὲ τὰς κώπας ἡ τριήρης ἠδύνατο νὰ πηγαίνη σχεδὸν τόσον γρήγορα, ὅσον καὶ ἓν σημερινὸν ἀτμόπλοιον. Ἐμπρὸς δὲ εἰς τὸ ἄκρον ἦτο ἐμπεπηγμένον ἓν μακρὸν καὶ παχὺ σίδηρον, τὸ

Ἡ τριήρης. (Ἀπὸ ἀρχαίων ἀνάγλυφον) Ἡ εἰκὼν δεῖκνυσι πῶς ἦσαν αἱ τρεῖς σειραὶ τῶν ἑρετῶν.

Ἡ Ἀθηναϊκὴ Τριήρης (ἀναπαράστασις).
Εἶχε περίπου 200 ἄνδρας, ἠμποροῦσε νὰ τρέξῃ καὶ 18 μίλια τὴν ὥραν.

τὸ ὅποιον ἐλέγετο ἔμβολον. Μὲ τὸ ἔμβολον αὐτὸ ἐπροσπάθουν νὰ τρυπήσουν τὸ ἐχθρικὸν σκάφος καὶ νὰ τὸ βυθίσουν.

Ἀπὸ πολλὰ τοιαῦτα πλοῖα ἀπετελέσθη ὁ περίφημος στόλος τῶν Ἀθηναίων, μὲ τὸν ὅποιον κατῴρθωσαν ν' ἀντιταχθοῦν εἰς τὴν μεγάλην δύναμιν τῶν Περσῶν καὶ νὰ σώσουν τὴν Ἑλλάδα.

Η ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ ΤΟΥ ΞΕΡΞΟΥ

480 π. Χ.

α. — Αἱ Θερμοπύλαι.

Αἱ ἐτοιμασίαι τῶν Περσῶν. — Ἡ καταστροφή, τὴν ὁποίαν ἔπαθαν οἱ Πέρσαι εἰς τὸν Μαραθῶνα, ἔκαμε τὸν Δαρείον ἔξω φρενῶν. Ἔστειλε κήρυκας εἰς ὅλας τὰς χώρας τοῦ ἀπεράντου κράτους του καὶ ἔδωκε διαταγὰς νὰ ἐτοιμασθῇ μέγας στρατός.

Ἄλλ' ὁ Δαρεῖος ἀπέθανε καὶ τὸν διεδέχθη ὁ υἱὸς του Ξέρξης. Ἐπὶ τέσσαρα ὀλόκληρα ἔτη ἡτοιμάζετο ὁ νέος βασιλεὺς. Ὅλοι οἱ λαοί, οἱ ὁποῖοι ὑπήκουον εἰς αὐτόν, τοῦ ἔδωκαν στρατεύματα καὶ πλοῖα. Ἡ Ἀσία, ἡ Φοινίκη, ἡ Αἴγυπτος. Λέγουσιν ὅτι ὠδήγησαν ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος 5.000.000 ἀνθρώπους (οἱ 2.500.000 ἦσαν πολεμισταί, οἱ ἄλλοι διὰ νὰ ὑπηρετοῦν). Ὁ στόλος του ἀπετελεῖτο ἀπὸ 4.200 πλοῖα (τὰ 1200 ἦσαν πολεμικὰ τὰ ἄλλα μεταγωγικὰ δηλαδὴ διὰ τὸν στρατὸν καὶ τὰ ζωοτροφίας).

Μὲ τόσον φοβερὰς δυνάμεις ἤρχετο ὁ ὑπερήφανος Ξέρξης ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος. Ἦθελε νὰ τὴν καταστρέψῃ καὶ ἔπειτα εἶχε σκοπὸν νὰ καθυποτάξῃ ὀλόκληρον τὴν Εὐρώπην.

Ἡ πορεία τοῦ Ξέρξου. — Ἀνεδοκίμως ὁ Ξέρξης ἐπάνω εἰς ἓν ἄρμα ἐξεκίνησε τὸ 480 π. Χ. μετὰ τὸν στρατὸν του. Οἱ διάφοροι λαοί, οἱ ὁποῖοι ἔδλεπον τὸ ἀτελεῖωτον ἐκεῖνο πλῆθος τῶν ἀνθρώπων ἔμενον κατάπληκτοι καὶ φοβισμένοι. Ὅταν ἐπερνοῦσε ὁ στρατός, ἔλεγον, ἐρήμαζε τὰ χωράφια καὶ ἐξήραινε τὰ ποτάμια.

Ἄμα ἔφθασεν ὁ στρατὸς πλησίον τοῦ Ἑλλησπόντου, ἔβαλαν μαρμάρινον θρόνον εἰς ἓν βουνὸν καὶ ἐκεῖ ἐκάθισεν ὁ Ξέρξης διὰ νὰ τὸν ἐπιθεωρήσῃ. Ὅταν εἶδε τὰς πεδιάδας γεμάτας ἀπὸ ἀνθρώπων καὶ τὸν Ἑλλησπόντον ἀπὸ πλοῖα, πρῶτα ἐμακάρισε τὸν ἑαυτόν του, ἔπειτα ἐδάκρυσεν. Διότι ἐσυλλογίσθη πόσον βραχύς εἶναι ὁ ἀνθρώπινος βίος, ἀφοῦ ἀπὸ τόσους πολλοὺς ἀνθρώπους κανεὶς δὲν θὰ ἔζη μετὰ 100 ἔτη.

Ἐπειτα ἐκάλεσεν ὁ Ξέρξης τοὺς ἐπιφανεῖς Πέρσας καὶ τοὺς εἶπε «νὰ πολεμήσουν ἀνδρείως καὶ νὰ μὴ ἐντροπιάσουν τὰ παλαιὰ κατορθώματα. Διότι, καθὼς μανθάνω, εἶπεν, ἐκστρατεύομεν ἐναντίον γενναίων ἀνδρῶν· ἂν νικήσωμεν, κανεὶς ἄλλος στρατὸς ἀνθρώπων δὲν θὰ εὐρεθῆ νὰ μᾶς ἀντισταθῆ ποτέ» (Ἡρόδοτος).

Ὁ στρατὸς τοῦ Ξέρξου.—Εἰς τὸν Ἑλλησποντον εἶχε κάμει ὁ Ξέρξης δύο μεγάλας γεφύρας ἀπὸ πλοῖα. Μόλις ἀνέτειλεν ὁ ἥλιος, ὁ μέγας βασιλεὺς ἔκαμε θυσίας καὶ ἠυχθήθη «νὰ υποδουλώσῃ ὀλόκληρον τὴν Εὐρώπην καὶ νὰ φθάσῃ εἰς τὰ πέρατα αὐτῆς».

Τότε ἤρχισε νὰ περνᾷ ὁ στρατὸς. Πρῶτοι ἐπέρασαν οἱ Ἀθάνατοι, τὸ ἐκλεκτὸν σῶμα ἀπὸ 10.000 ἀνδρας μὲ χρυσοῦ ἐνδύματα καὶ μὲ χρυσοῦ ἔπλα. Ἐπειτα ἐπέρασαν οἱ Πέρσαι καὶ οἱ Μῆδοι, οἱ ὅποιοι εἶχαν εἰς τὴν κεφαλὴν τιάρας. Ἦσαν ὀπλισμένοι μὲ μεγάλα τόξα καὶ μὲ μακρὰ ξίφη. Ὅπισω ἔβλεπες τοὺς Ἀσσυρίους μὲ χαλκᾶς περικεφαλαίας, μὲ ἀκόντια καὶ μὲ βόραλα.

Ἀπὸ τοὺς ἄλλους, οἱ ὅποιοι ἠκολούθουν, οἱ πλέον περιεργοὶ ἦσαν οἱ Σκύθαι μὲ ὑψηλοὺς καὶ μυτεροὺς σκούφους, ὀπλισμένοι μὲ τόξα καὶ μὲ ἀξίνια· οἱ ὄρεινοὶ τοῦ Καυκάσου καὶ τῆς Κασπίας θαλάσσης, ὀπλισμένοι μὲ τόξα καὶ μὲ μαχαίρας· οἱ Αἰθίοπες ἀπὸ τὴν Ἀφρικὴν μὲ μαῦρον πρόσωπον, μὲ δέρματα λεόντος βιγμένα εἰς τοὺς ὤμους των καὶ μὲ τόξα πολὺ μεγάλα.

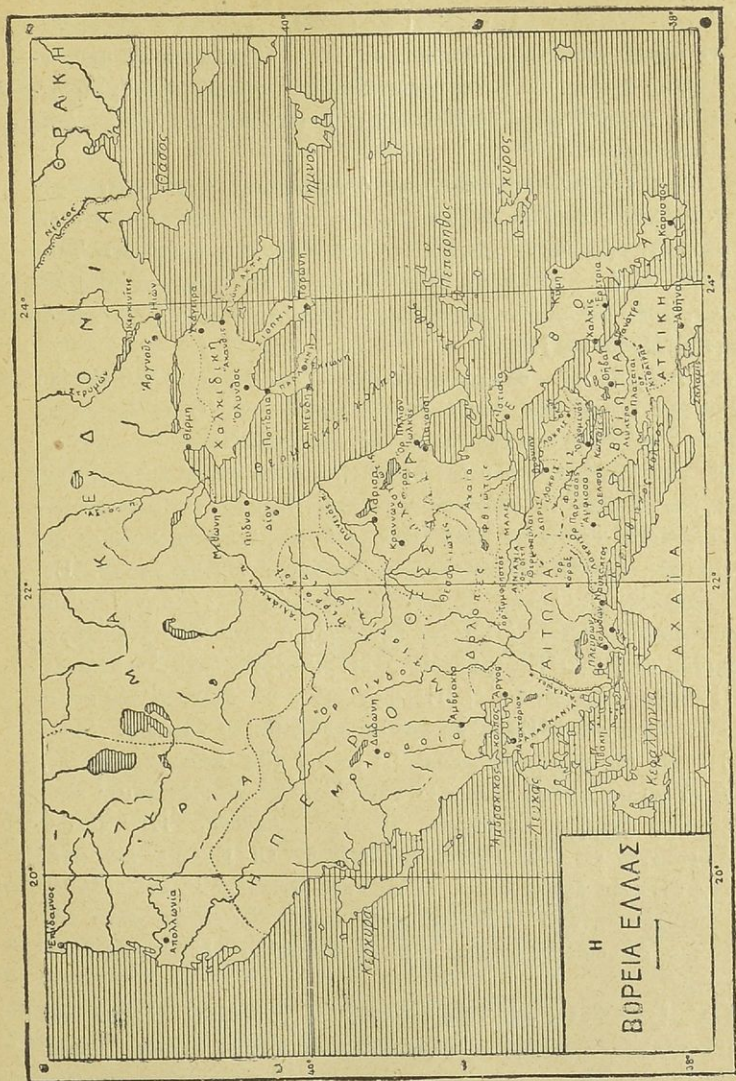
Χιλιῶν εἰδῶν ἄλλοι ἤρχοντο κατόπιν, ἔλοι ὅσοι κατώκουν εἰς τὴν Ἀσίαν, εἰς τὰς ἐρήμους τῆς Σκυθίας, εἰς τὴν Ἀφρικὴν. Ὑπῆρχον δὲ καὶ ἵππεις Πέρσαι ὀπλισμένοι ὅπως οἱ πεζοί, καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἵππεις ἀπὸ τὰς ἐρήμους. Οἱ Ἴνδοι ἦσαν ἐπάνω εἰς ἄρματα καὶ οἱ Ἀραβες εἰς καμήλους, αἱ ὅποια ἔτρεχον ὡς ἵπποι (κατὰ τὸν Ἡρόδοτον).

Ὁ νόμος τῶν Σπαρτιατῶν.—Ἀφοῦ ὁ Ξέρξης ἔκαμε τὴν ἐπιθεώρησιν τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ στόλου, ἐφώνησε τὸν Σπαρτιάτην Δημάρατον, ὁ ὅποιος ἦτο ἐξόριστος ἀπὸ τὴν πατρίδα του, καὶ τὸν ἠρώτησε :

«Δημάρατε, σὺ εἶσαι ἀπὸ μίαν πόλιν, ἡ ὅποια, ὡς ἀκούω, εἶναι μεγάλη καὶ ἰσχυρὰ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Λοιπὸν εἰπέ μου, θὰ τολμήσουν οἱ Ἕλληγες νὰ μοῦ ἀντισταθοῦν» ;

Ὁ Δημάρατος ἀπεκρίθη εἰς ταῦτα :

«Οἱ Λακεδαιμόνιοι θὰ σοῦ ἐναντιωθοῦν εἰς τὴν μάχην, καὶ ἂν ἔλοι οἱ ἄλλοι Ἕλληγες ὑποταχθοῦν εἰς σέ. Μὴ ἐρωτᾶς δὲ πόσοι εἶναι.

‘Η Βορεία Ἑλλάς (διὰ τὰς ἐκστρατείας τῶν Περσῶν).

Ἄν τύχουν νὰ εἶναι χίλιοι, θὰ πολεμήσουν χίλιοι, τὸ ἴδιον καὶ ἂν ὀλιγώτεροι, τὸ ἴδιον καὶ ἂν εἶναι περισσότεροι».

Ὁ μέγας βασιλεὺς ἐγέλασε καὶ εἶπε: «Δημάρατε, τί μοῦ λέγεις, χίλιοι ἄνδρες θὰ πολεμήσουν ἐναντίον τόσου στρατοῦ; σὺ ἤμπορεῖς νὰ πολεμήσης μὲ δέκα ἄνδρας; Λαιπὸν μὴ μοῦ λέγης αὐτὰς τὰς φλυαρίας.

— Οἱ Λακεδαιμόνιοι, ἀπήντησεν ὁ Δημάρατος, ἔχουν κύριον τὸν νόμον καὶ τὸν φοβοῦνται πολὺ περισσότερον, παρ' ὅσον σὲ οἱ ἄνθρωποι σου, καὶ κάμνουν ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ὁ νόμος τοὺς διατάσσει. Τοὺς διατάσσει δὲ ὁ νόμος νὰ μὴ φεύγουν ἐμπρὸς εἰς κανὲν πλῆθος ἀνθρώπων, ἀλλὰ νὰ μένουν εἰς τὴν μάχην καὶ νὰ νικοῦν ἢ νὰ φονεύωνται.» (Ἡρόδοτος).

Αἱ μάχαι τῶν Θερμοπυλῶν. — Ὁ στρατὸς τοῦ Εἰρέξου κατέβη ἀπὸ τὴν Μακεδονίαν πρὸς τὴν Θεσσαλίαν. Ὁ στόλος ἔπλεε πρὸς τὰς ἀκτὰς τῆς Θράκης καὶ κατήρχετο πρὸς Νότον.

Οἱ Ἕλληγες ἦσαν πολὺ ὀλίγοι καὶ ἦτο ἀδύνατον ν' ἀνισταθοῦν. Ἐσκέφησαν λοιπὸν νὰ κλείσουν εἰς τοὺς Πέρσας τὸ στενὸν τῶν Θερμοπυλῶν. Τὸ στενὸν τοῦτο εἶναι πρὸς τὸ μέρος τῆς Εὐβοίας εἰς τὴν Στερεάν, μεταξὺ ἐνὸς ἀποκρήμου ὄρους καὶ τῆς θαλάσσης. Εἰς μικρὸς στρατὸς ἦτο ἱκανὸς νὰ ἐμποδίσῃ πολυάριθμον στρατὸν πολλὸν καιρὸν. Αὐτὸ τὸ στενὸν ἐπῆγε νὰ καταλάβῃ ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης Λεωνίδας μὲ 7.000 Ἕλληγας. Μόνον οἱ τριακόσιοι ἦσαν Σπαρτιάται.

Ὁ Εἰρέξης ἐνόμιζεν ὅτι οἱ Ἕλληγες μόλις θὰ ἔβλεπον τὸν στρατὸν του, θὰ ἐφευγον. Ἐστειλαν ἓνα ἵππεα νὰ ἴδῃ τι κάμνουν. Ἄλλ' οἱ Ἕλληγες δὲν ἦσαν φοβισμένοι. Ὁ ἵππεὺς εἶδε τοὺς Σπαρτιάτας, ἄλλους νὰ γυμνάζωνται, ἄλλους νὰ κτενίζουν τὴν μακρὰν κόμην των.

Ὁ μέγας βασιλεὺς ἐπερίμενε τέσσαρας ἡμέρας. Ἐπὶ τέλους ἔδωκε διαταγὴν εἰς τοὺς Πέρσας νὰ ἐπιτεθοῦν. Οἱ Ἕλληγες τοὺς ἀπέκρουσαν. Ἐπειτα ἔδωκε διαταγὴν εἰς τοὺς Ἀθανάτους, καὶ οἱ Ἀθάναιτοι ἀπεκρούσθησαν. Ὁ Εἰρέξης τρεῖς φορὰς ἐπήδησεν ἀπὸ τὸν θρόνον του. Δύο ἡμέρας διήρκει ἡ μάχη, ἐπὶ τέλους οἱ Ἕλληγες ἔμειναν νικηταί.

Ἄλλ' εἰς προδότης κάτοικος τοῦ τόπου, ὁ Ἐφιάλτης ἔδειξεν εἰς τοὺς Πέρσας μίαν ἀτραπὸν, ἣ ὁποία ἐγύριζεν ἀπὸ τὸ ὀπισθεν μέρος τῶν Ἑλλήνων. Ἐν ἰσχυρὸν ἀπόσπασμα τῶν Περσῶν ἐπῆγε τὴν νύκτα καὶ ἐπερικύκλωσε τοὺς Ἕλληγας. Τὸ ὄνομα τοῦ Ἐφιάλτου ἔμεινεν ἐπικατάραιον ἕως σήμερον.

Οἱ τριακόσιοι. — Ὁ ἥλιος ἤρχιζε ν' ανατέλλῃ. Ἀπὸ τὰ βουνα ἔτρεξαν οἱ σκοποὶ νὰ ἀναγγείλουν, ὅτι ἐπερικυκλώνοντο. Τότε ὁ Λεωνίδας ἐβίασε τοὺς ἄλλους Ἕλληνας νὰ φύγουν διὰ νὰ σωθεῖν. Αὐτὸς ὁμως, εἶπε, θὰ μείνῃ νὰ πολεμήσῃ μετὰ τοὺς τρακασίους Σπαρτιάτας. Ὁ Ξέρξης ἐστεῖλεν εἰς τὸν Λεωνίδα νὰ τοῦ δώσῃ τὰ ὅπλα του : « Ἔλα νὰ τὰ πάρῃς », ἀπήντησεν ὁ Λεωνίδας. (1)

Τὸ πρῶτ' ὁ στρατὸς τοῦ Ξέρξου ἐπιτίθεται καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη. Οἱ Σπαρτιάται ῥίπτονται ἐναντίον τῶν Περσῶν. Σφάζουν ὅσους μποροῦν, ἀλλὰ διαρκῶς νέα στρατεύματα τοὺς τριγυρίζουν. Αἱ λόγχοι των σφάζουν, οἱ Σπαρτιάται πολεμοῦν μετὰ ξίφη. « Ὅσοι εἶχον ἀκόμη ὅπλα μετὰ τὰ ὅπλα των, ὅσοι δὲν εἶχον μετὰ τὰ χέρια, μετὰ τὰ δόρατα ὄλοι ἐφονεύθησαν, τοὺς ἐσκέπασαν οἱ πέτρες καὶ τὰ βέλη, ποῦ ἔρριπτον οἱ βάρβαροι » (Ἡρόδοτος).

Ὁ ἡρωϊκὸς θάνατος τοῦ Λεωνίδα καὶ τῶν τριακοσίων ποτὲ δὲν ἐλησμονήθη. Ὁ Λεωνίδας ἐδειξεν εἰς τοὺς Πέρσας καὶ εἰς ὅλον τὸν κόσμον πῶς ὀφείλει κανεὶς ν' ἀποθνήσκῃ διὰ τὸ καθήκον, διὰ τὴν ἐλευθερίαν καὶ διὰ τὴν πατρίδα του. Ἀργότερα ἔστησαν οἱ Ἕλληνες εἰς τὸ μέρος ποῦ ἐφονεύθησαν οἱ ἥρωες, ἕνα λέοντα ἀπὸ μάρμαρον, καὶ εἰς τὸν βράχον ἐγραψαν τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν :

« Τρέξε διαδάτη, γιὰ νὰ πῆς στὴ Σπάρτη ἐκεῖ κάτω
Πῶς εἴμεθα θαμμένοι ἐδῶ, πιστοὶ στὸ θέλημά της ».

β. — Ἡ Σαλαμὶς καὶ αἱ Πλαταιαί.

Οἱ Πέρσαι εἰς τὰς Ἀθήνας. — Ἡ θέσις εἰς τὴν ὁποίαν εὗρισκοντο αἱ Ἀθηναὶ ἦτο ἀπελπιστικὴ. Καμμία πόλις ἀπὸ τὸν Ἰσθμὸν καὶ ἐπάνω πρὸς Βορρᾶν δὲν ἐτόλμα ν' ἀντισταθῇ εἰς τοὺς Πέρσας.

Οἱ Ἀθηναῖοι εἰς τὴν ἀπελπισίαν των εἶχον στείλει νὰ ἐρωτήσουν τὸ Μαντεῖον τῶν Δελφῶν. Μόνον τὰ ξύλινα τεῖχη, εἶπεν ὁ Ἀπόλλων, θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ τοὺς σώσουν. Ὁ Θεμιστοκλῆς κατῴρθωσε νὰ πείσῃ τοὺς Ἀθηναίους, ὅτι ξύλινα τεῖχη, ἦσαν τὰ πλοῖα καὶ ὅτι ἔπρεπε νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν πόλιν.

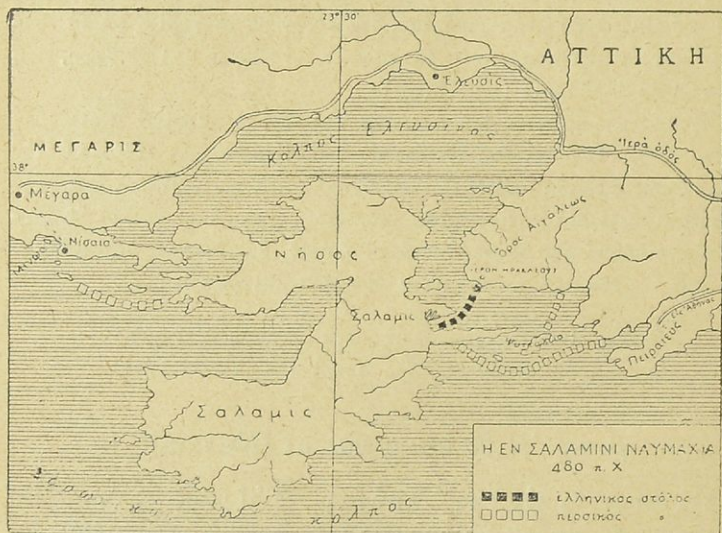
(1) Ὁ διδάσκαλος θὰ διηγηθῇ καὶ τὰ ἄλλα ἀνέκδοτα, τὰ ὁποῖα ἀναφέρει μετὰ λεπτομερείας ὁ Ἡρόδοτος.

Ὅλοι οἱ νέοι ἄνδρες ἔπρεπε νὰ ἐπιβιβάσθουν εἰς τὰ πλοῖα, οἱ δὲ γέροντες, τὰ παιδιά, καὶ αἱ γυναῖκες νὰ ὑπάγουν εἰς τὴν Σαλαμίνα.

Ἦτο πολὺ συγκινητικὸν τὸ θέαμα, ὅταν ὅλος ὁ κόσμος ἐκεῖνος ἐξεκίνησε καὶ ἄφινε τὴν ἀγαπητὴν του πόλιν.

Ὁ Περσικὸς στρατὸς ἐπέρασεν εὐκόλα τὰς Θερμοπύλας, κατέβη πρὸς τὰ κάτω καὶ εὗρεν ἔρημον τὴν πόλιν τῶν Ἀθηναίων. Ἐκυρίευσεν τὴν Ἀκρόπολιν, ἔκαυσε τὸν ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς καὶ τοὺς ἄλλους ναοὺς. Συγχρόνως δὲ ἔφθασε καὶ ὁ Περσικὸς στόλος καὶ ἐσκέπασε ὅλην τὴν θάλασσαν ἔμπρὸς εἰς τὸν Πειραιᾶ.

Ὁ Ἑλληνικὸς στόλος. — Τὰ πλοῖα τῶν Ἀθηναίων καὶ

Ἡ ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχία (θέσις τῶν δύο στόλων).

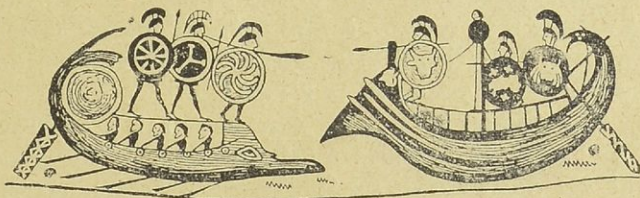
ἄλλων Ἑλληνικῶν πόλεων εἶχον συναθροισθῆ εἰς τὸ στενὸν τῆς Σαλαμίνας. Ἀπ' ἐκεῖ ἔβλεπον οἱ Ἀθηναῖοι τὰς φλόγας τῆς πόλεως τῶν, ἣ ὅποια ἔκαίετο ὑπὸ τῶν Περσῶν.

Οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον τὰ περισσότερα πλοῖα. Ἀλλὰ κατὰ συμβουλήν τοῦ Θεμιστοκλέους ἡ ἀρχηγία τοῦ στόλου ἐδόθη εἰς τὸν Σπαρτιάτην Εὐρυβιάδην διὰ νὰ τιμηθῆ ἡ Σπάρτη. Οἱ Ἕλληνες εὐρισκονται εἰς μεγάλην στεναχωρίαν, ποῦ νὰ γίνῃ ἡ ναυμαχία. Ἐφοβοῦντο, διότι ἀπὸ τὴν ναυμαχίαν αὐτὴν θὰ προήρχετο ἡ σωτηρία ἢ

υποδούλωσις τῆς Ἑλλάδος. Ἄλλ εἰς τὸ συμβούλιον δὲ Θεμιστοκλῆς ἐπέμενε πολὺ νὰ μείνουν εἰς τὴν Σαλαμίνα. Ὁ ναύαρχος Εὐρυβιάδης ἐθύμωσε καὶ ὕψωσε τὴν βάρδον νὰ τὸν κτυπήσῃ. Ὁ Θεμιστοκλῆς εἶπε μὲ ἀπάθειαν· «Κτύπησε, ἀλλ' ἀκούσέ με». Ἡ ἐπιμονὴ τοῦ Θεμιστοκλέους ἐπεισε καὶ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας.

Τὴν νύκτα ἦλθεν δὲ Ἀριστείδης μὲ μιαν λέμβον ἀπὸ τὴν Αἰγίναν ὅπου ἦτο ἐξωστρακισμένος. Ἐπήγγεν εἰς τὸν Θεμιστοκλέα καὶ τοῦ εἶπε : «Πρέπει ν' ἀφήσωμεν τὰς ἔριδας καὶ τὴν ἐχθραν μας. Τώρα ὀφείλομεν νὰ φιλονικῶμεν, ποῖος ἀπὸ τοὺς δύο θὰ κάμῃ μεγαλύτερον καλὸν εἰς τὴν πατρίδα του».

Ἡ μάχη τῆς Σαλαμῖνος (488 π. Χ.). — Τὸ πρῶτ' οἱ

Ναυμαχία. Συμπλεκόμενα πλοῖα.

Σχῆδιον παιδικὸν ἀπὸ ἀγγεῖον, τὸ ὁποῖον ὁμῶς εἶδει μιαν ἰδέαν.

δύο στόλοι παρετάχθησαν ἐναντίον ἀλλήλων εἰς τὸ στενὸν τῆς Σαλαμῖνος. Οἱ Πέρσαι εἶχον 1200 πολεμικὰ πλοῖα, ὅλων δὲ τῶν Ἑλλήνων τὰ πλοῖα δὲν ἔφθανον αὐτὲ τὰ 400. Ὁ Ξέρξης ἐκάθητο εἰς ἕνα χρυσοῦν θρόνον εἰς τὴν παραλίαν τῆς Ἀττικῆς, διὰ νὰ βλέπῃ τὴν ναυμαχίαν.

«Μόλις ἔφεξεν ἡ ἡμέρα μιὰ μεγάλη βοή ὡς ὕμνος ἠκούσθη ἀπὸ τὰς τάξεις τῶν Ἑλλήνων. Οἱ βάρβαροι καταλαμβάνονται ἀπὸ φόβον. Γεμᾶτοι ἀπὸ ἀτρόμητον ὑάρρος ὁρμοῦν οἱ Ἕλληνες εἰς τὴν μάχην. Αἱ σάλπιγγες σαλπίζουσι, καὶ τότε ἀπὸ ὅλων τὰ στόματα βγαίνουν τὰ λόγια αὐτὰ :

«Ὁ παιδιὰ τῶν Ἑλλήνων, ἐμπρός
Τὴν πατρίδα ἐλευθέραν νὰ δῆτε,
Τὰ παιδιὰ, τίς γυναῖκες,
Τῶν θεῶν τοὺς ναοὺς
Καὶ τοὺς τάφους τῶν προγόνων».

Οἱ δύο στόλοι προχωροῦν ἐναντίον ἀλλήλων. Τὰ σιδηρᾶ ἔμβολα

ἐμπήγνυνται εἰς τὰ ἐχθρικά πλοῖα. Ἄλλὰ τὰ ἐχθρικά πλοῖα εἶναι μαζευμένα εἰς στενὸν μέρος, δὲν ἠμποροῦν νὰ κινηθοῦν, σπάζουν τὰ κουριά των ποῦ κτυποῦν τὸ ἔν ἐπάνω στοῦ ἄλλο. Ὁ Ἑλληνικὸς στόλος περικυκλώνει τοὺς Πέρσας καὶ ἀπὸ παντοῦ τοὺς κτυπᾷ. Τὰ Περσικὰ πλοῖα ἀνατρέπονται, ἡ θάλασσα δὲν φαίνεται ἀπὸ τὰ συντρίμματα τῶν πλοίων, καὶ ἀπὸ τοὺς νεκροὺς αἱ ἄκται, οἱ βράχοι εἶναι γεμάτοι» (κατὰ τὸν ποιητὴν Αἰσχύλον, ὁ ὁποῖος εἶχε λάβει μέρος εἰς τὴν ναυμαχίαν).

Ὅταν τὴν νύκτα ἀνέβη ἡ σελήνη, οἱ Ἕλληνες εἶχον κερδίσει μὲ τὴν ἀνδρείαν των λαμπροτάτην νίκην ἐναντίον τῶν Περσῶν.

Ἡ φυγὴ τοῦ Ξέρξου. — Ἀπὸ τὴν παραλίαν καθισμένος εἰς τὸν χρυσοῦν θρόνον, ἔβλεπεν ὁ Ξέρξης τὴν ναυμαχίαν. Ὅταν εἶδε τὰ πλοῖά του νὰ φεύγουν, ἐπήδησεν ἐπάνω ἀπὸ τὸν θυμὸν καὶ τὴν λύπην του. Τόσον μέγαν φόβον ἐπήρε, ὥστε δὲν ἐσκέφθη τίποτε ἄλλο παρά μόνον νὰ γυρίσῃ εἰς τὸ κράτος του.

Τὴν ἄλλην ἡμέραν οἱ Ἕλληνες ἐπερίμενον καὶ ἄλλην ναυμαχίαν. Ἄλλ' εἶδον τὸν Περσικὸν στόλον νὰ φεύγῃ. Ὁ Ξέρξης διηυθύνθη μὲ τὸν στόλον του εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, ἐπέρασε τὰς γεφύρας καὶ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ἀσίαν. Τὸ ἴδιον ἔκαμεν καὶ ὁ ἀπειράριθμος στρατός του. Ἄφησεν ὅμως ὁ Ξέρξης τὸν γαμβρόν του Μαρδόνιον εἰς τὴν Ἑλλάδα μὲ 300,000 ἄνδρας διὰ νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸν πόλεμον.

Οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Καρχηδόνιοι. — Τὸν ἴδιον καιρὸν, κατὰ τὸν ὁποῖον οἱ Πέρσαι κατέκτησαν ἔλην τὴν Ἀνατολήν (κατὰ τὸ 550 π. Χ.), εἰς τὴν Δύσιν ἤκμαζε μία μεγάλη δύναμις, ἡ Καρχηδών. Ἡ πόλις αὕτη, ἡ ὁποία ἦτο ἀποικία τῶν Φοινίκων εἰς τὰ Βόρεια παράλια τῆς Ἀφρικῆς, εἶχε δημιουργήσῃ ἐν πολὺ ἰσχυρὸν κράτος. Τὸν ἴδιον πάλιν καιρὸν αἱ Ἑλληνικαὶ ἀποικίαι τῆς Νοτίας Ἰταλίας καὶ τῆς Σικελίας εἶχον φθάσει εἰς μέγαν πλοῦτον καὶ δύναμιν. Ὁ τύραννος Γέλων εἶχε κάμει πολὺ μεγάλην καὶ ἰσχυρὰν πόλιν τὰς Συρακούσας.

Τότε ἐφάνησαν οἱ Καρχηδόνιοι εἰς τὴν Σικελίαν. Ὁ πλοῦτος τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων τοὺς ἐκίνησε τὴν ὄρεξιν. Ἴσως μάλιστα οἱ Πέρσαι ἦταν εἰς συνεννόησιν μὲ τοὺς Καρχηδονίους.

Τὴν ἴδιαν ἐποχὴν μὲ τὸν Ξέρξην ὁ Καρχηδόνιος στρατηγὸς Ἀμίλκας συνήθροισε μέγαν στρατὸν καὶ στόλον καὶ ὤρμησε νὰ κυριεύσῃ τὴν Σικελίαν. Μεγάλη μάχη συνεκροτήθη εἰς τὴν Ἑλλη-

νικήν πόλιν Ἰμέραν τῆς Σικελίας. Ὁ Γέλων ἐνίκησε τοὺς Καρχηδονίους (480 π. Χ.). Ὅταν δ' Ἀμίλκας εἶδεν ὅτι εἰ ἰδικοὶ τοῦ ἔτρεποντο εἰς φυγὴν, ἐρρίφθη εἰς τὸ πῦρ καὶ ἐκάη.

Ἡ μάχη τῶν Πλαταιῶν (479).—Ὁ Μαρδόνιος ἐπέρασε τὸν χειμῶνα μὲ τὸν στρατὸν του εἰς τὴν Θεσσαλίαν, τὸ δὲ ἔαρ κατέβη πρὸς Νότον καὶ εἰσῆλθεν πάλιν εἰς τὰς Ἀθήνας. Διὰ δευτέραν φοράν αἱ Ἀθηναῖοι ἄφινον καὶ τώρα τὴν πόλιν των. Ὁ Μαρδόνιος ἔκαυσε πάλιν τὰς Ἀθήνας καὶ τοὺς ναοὺς, καὶ ἔπειτα ἐπῆγε μὲ τὸν στρατὸν του καὶ ἐστρατοπέδευσε εἰς τὰς Πλαταιὰς τῆς Βοιωτίας.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἐστειλαν εἰς τὴν Σπάρτην καὶ ἐζήτησαν βοήθειαν. Αἱ Ἀθηναί, ἡ Σπάρτη καὶ ἄλλαι Ἑλληνικαὶ πόλεις συνεκρότησαν δυνατὸν στρατὸν. Ἀρχιστράτηγος ἐγένετο ὁ Σπαρτιάτης Πausanias. Οἱ Ἕλληνες ἦλθον καὶ ἐστρατοπέδευσαν ἀπέναντι τῶν Περσῶν. Ἐἶχον 100,000 ἄνδρας καὶ οἱ Πέρσαι 300,000, τὰ πλέον ἐκλεκτὰ στρατεύματά των.

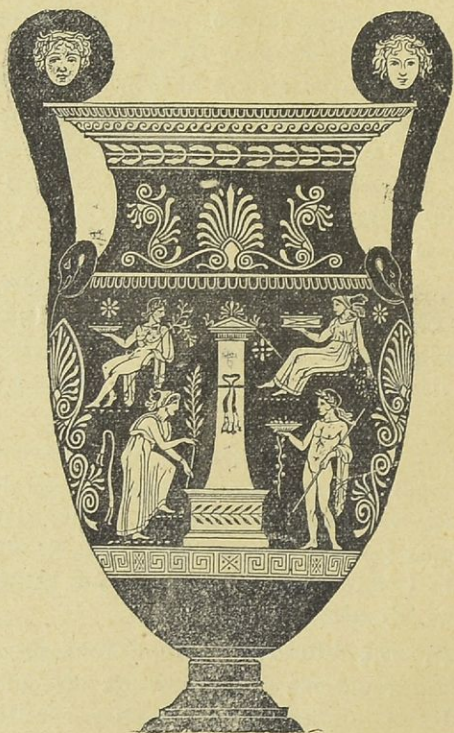
Ἡ μάχη ἐγένετο μὲ πείσμα. Οἱ Πέρσαι ἠγωνίσθησαν γενναίως, καὶ ὅλοι οἱ Ἕλληνες ἐπολέμησαν μὲ ἀνδρείαν. Ἰδίως οἱ Σπαρτιάται καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἔμειναν ἀκλόνητοι, καὶ ἐπὶ τέλους ἔτρεψαν εἰς φυγὴν τοὺς Πέρσας. Μεγάλῃ σφαγῇ ἐγένετο, ἐφανεύθη δὲ ὁ ἴδιος ὁ Μαρδόνιος.

Οἱ Ἕλληνες ἤρξαν μέγαν θησαυρὸν εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Περσῶν, ὄπλα, κοσμήματα, χρυσόν, ἄργυρον. Μὲ τὰ λάφυρα ἔκαμαν ἀναθήματα εἰς τοὺς θεοὺς καὶ ἰδίως εἰς τὸ Μαντεῖον τῶν Δελφῶν. Ἐκεῖ ἀφιέρωσαν ἓνα μέγαν χρυσοῦν τρίποδα, εἰς τὸν ὁποῖον ἦσαν γραμμέναι αἱ 31 Ἑλληνικαὶ πόλεις, αἱ ὁποῖαι ἐπολέμησαν διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ μάχη τῆς Μυκάλης (479).—Μετὰ τὴν νικήν εἰς τὰς Πλαταιὰς ὁ Ἑλληνικὸς στόλος ἐπλευσε εἰς τὴν Ἀσίαν διὰ νὰ κινήσῃ τοὺς Ἕλληνας εἰς ἐπανάστασιν ἐναντίον τῶν Περσῶν. Ὁ στόλος τῶν Ἑλλήνων συνήντησε τὸν Περσικὸν εἰς τὸ ἀκρωτήριον **Μυκάλη**, πλησίον τῆς Μιλήτου. Ἐξω εἰς τὴν ξηρὰν ἦτο καὶ στρατὸς τῶν Περσῶν. Οἱ Ἕλληνες ἐξῆλθον εἰς τὴν ξηρὰν καὶ ὤρμησαν ἐναντίον τῶν Περσῶν. Τοὺς ἐνίκησαν, τοὺς κατεδίωξαν καὶ ἔπειτα ἔκαυσαν καὶ τὸν στόλον των.

Ὁ κίνδυνος εἶχε παρέλθει. Παντοῦ ἐθριάμβευον οἱ Ἕλληνες.

Ἡ μικρά, ἀλλ' ἐλευθέρα Ἑλλάς εἶχε νικήσει τὴν μεγάλην, ἀλλὰ δούλην Ἀσίαν. Τόσον μεγάλην δύναμιν ἐμπνέει ἡ ἀγάπη πρὸς τὴν πατρίδα καὶ τὴν ἐλευθερίαν.

* Ἀρχαῖον ἀγγεῖον μὲ ὥραλας διακοσμήσεις καὶ παράστασιν θυσίας.

ΤΟ ΘΑΛΑΣΣΙΟΝ ΚΡΑΤΟΣ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

α. — Ἡ Ἑλλάς μετὰ τὰς νίκας.

Οἱ Ἀθηναῖοι.—Ἡ σωτηρία τῆς Ἑλλάδος ὀφείλεται εἰς τὴν Σπάρτην καὶ εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἡ Σπάρτη ἦτο μὲ τὸν στρατὸν τῆς ἢ πρώτη δύναμις εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ οἱ στρατιῶται αὐτῆς ἐγίναν ἥρωες.

Ἄλλ' ἰδίως οἱ Ἀθηναῖοι ἔδωκαν θάρρος εἰς ὅλους τοὺς Ἕλληνας καὶ ἐξήγειραν τὴν Ἑλλάδα ν' ἀντισταθῇ εἰς τοὺς Πέρσας. Ὁ ἀρχαῖος ἱστορικός Ἡρόδοτος λέγει: «οἱ Ἀθηναῖοι ὑπῆρξαν οἱ σωτῆρες τῆς Ἑλλάδος· αὐτοὶ ἔκαμαν νὰ λάβουν θάρρος καὶ οἱ ἄλλοι Ἕλληνες καὶ αὐτοὶ ἀπέκρουσαν τὸν μέγαν βασιλέα».

Ὁ ἥρωϊσμός τῶν Ἑλλήνων.—Οἱ χρόνοι τῶν Περσικῶν πολέμων ὑπῆρξαν χρόνοι ἥρωϊσμοῦ. Τότε βλέπομεν, ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἐθυσίαζον τὴν ζωὴν καὶ τὴν εὐτυχίαν διὰ τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν πατρίδα των. Οἱ Ἕλληνες ἐδίδαξαν εἰς τὸν κόσμον, ὅτι τίποτε δὲν εἶναι ἀνώτερον ἀπὸ τὸν σεβασμὸν εἰς τοὺς νόμους καὶ ἀπὸ τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν πατρίδα.

Τὰ ὀνόματα τοῦ *Μαραθῶνος*, τῶν *Θερμοπυλῶν* καὶ τῆς *Σαλαμῖνος* ἔμειναν ἀθάνατα. Ποτὲ δὲν ἐλησμόνησαν οἱ Ἕλληνες τὸν Μιλτιάδην, τὸν Δεωνίδα, τὸν Θεμιστοκλῆν καὶ τοὺς ἥρωας πολεμιστὰς ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας. Οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον ὡς ὄρκον· «μὰ τοὺς *Μαραθωνομάχους* καὶ *Σαλαμινομάχους*».

Ἡ ἀνοικοδόμησις τῶν Ἀθηνῶν.—Εἰς τὴν Ἑλλάδα δὲν ἔμεινε πλέον κανεὶς ἀπὸ τοὺς Πέρσας. Ἄλλ' οἱ Ἀθηναῖοι εὗρον τὴν πατρίδα των κατεστραμμένην, ἢ πρώτη των δὲ φροντίς ὑπῆρξε ν' ἀνοικοδομήσουν τὴν πόλιν των.

Ὅλοι οἱ κάτοικοι τῶν Ἀθηνῶν ἤρχισαν νὰ ἐργάζωνται. Ὁ Θεμιστοκλῆς κατώρθωσεν, ὥστε, πρὶν ν' ἀρχίσουν νὰ κτιζοῦν τὰς ἰδικὰς των οἰκίας, νὰ ἐργασθοῦν διὰ νὰ ἀνοικοδομήσουν τὰ τεῖχη τῆς πόλεως.

Κατ' ἀρχὰς κατεσκευάσαν τὸ τεῖχος, τὸ ὁποῖον περιεκύκλωνε τριγύρω τὴν πόλιν. Ἐπειτα ἔκαμαν τεῖχη εἰς τὸν λιμένα τοῦ Πειραιῶς. Ὁ Πειραιεύς ἔγινεν μέγας λιμὴν καὶ ναύσταθμος. Οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον τῶρα σκοπὸν ν' ἀναλάβουν αὐτοὶ ἐπίθεσιν ἐναντίον τῶν Περσῶν. Ἐπρεπεν αἱ Ἑλληνικαὶ πόλεις, αἱ ὁποῖαι ἦσαν εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Περσῶν, ν' ἀπελευθερωθοῦν ἀπὸ τὴν δουλείαν.

Τὸ τέλος τοῦ Πausανίου.—Μετὰ τὴν μάχην τὴν Μυκάλης ὁ Ἑλληνικὸς στόλος ἐπῆγεν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, διὰ νὰ καταδιώξῃ τοὺς Πέρσας. Ἀρχηγὸς τῶν Ἑλλήνων ἦτο ὁ Πausανίας, νικητὴς τῶν Πλαταιῶν. Εἶχεν ἐγκατασταθῆ εἰς τὸ Βυζάντιον, τὸ ὁποῖον εἶναι ἡ μετὰ Χριστὸν μεγάλη Κωνσταντινούπολις. Ἐκεῖ ἕως ἐδαρύνθη νὰ ζῆ μετὰ τὴν Σπαρτιατικὴν ἀπλότητα, ἔγινε πολὺ ὑπερήφανος καὶ ἔζη μετὰ τὴν πολυτέλειαν τῶν βασιλέων τῆς Ἀσίας.

Τότε αἱ Ἐφοροὶ τὸν ἐκάλεσαν ὀπίσω εἰς τὴν Σπάρτην. Ὁ Πausanίας ἐπῆγε καὶ διέμεινεν ἐκεῖ, ἀλλὰ ἤρχισε νὰ στενοχωρῆται, διότι ἦτο συνηθισμένος νὰ ζῆ εἰς τὰ πλούτη. Τότε αἱ Ἐφοροὶ ἀπεφάσισαν νὰ τὸν συλλάβουν, ὁ δὲ Πausanίας κατέφυγεν εἰς ἕνα ναὸν διὰ νὰ σωθῆ. Τὸν ἔκλεισαν ἐκεῖ, καὶ πρώτη ἡ μήτηρ του ἔφερε λίθους διὰ νὰ κτίσῃ τὴν θύραν. Κλεισμένος ἐκεῖ μέσα ἀπέθανεν ὁ Πausanίας ἀπὸ τὴν πείναν.

Ἡ δόξα τοῦ Θεμιστοκλέους.—Εἰς ἄλλην τὴν Ἑλλάδα δὲν ὑπῆρχεν ὄνομα περισσότερον ἐνδοξον ἀπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Θεμιστοκλέους. Μετὰ τὴν ναυμαχίαν τῆς Σαλαμίνας ὁ Θεμιστοκλῆς ἔκαμε μίαν ἐπίσκεψιν εἰς τὴν Σπάρτην. Τὸν ἐδέχθησαν μετὰ μεγάλας τιμᾶς. Ὅταν δὲ ἐπῆγεν εἰς τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας, ἔλος ὁ κέσμος ἐλησμόνησε τοὺς ἀθλητὰς καὶ ἐγύρισε νὰ τὸν ἴδῃ, ἔλοι δὲ ἐπρόφεραν τὸ ὄνομά του. Ὁ Θεμιστοκλῆς συνεχινήθη καὶ εἶπεν εἰς φίλους του, ὅτι ἡ ἡμέρα ἐκείνη ἦτο ἡ εὐτυχεστέρα ἡμέρα τῆς ζωῆς του.

Τὸ τέλος τοῦ Θεμιστοκλέους.—Καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς ἕως εἶχε πολὺ ὑπερηφανευθῆ. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐφοβήθησαν μήπως γίνῃ τύραννος, διὰ τοῦτο ὁ λαὸς τὸν κατεδίκασεν εἰς ἐξοστραχισμόν, ὥπως ἄλλοτε τὸν Ἀριστείδην.

Μὲ πικρίαν ὁ Θεμιστοκλῆς ἀφήκε τὴν πατρίδα του καὶ ἐγύριζεν εἰς τὰ ξένα ἀπὸ χώραν εἰς χώραν, ἐπὶ τέλους ἐπῆγεν εἰς τὴν Περσίαν. Ὁ Ἐέρξης εἶχεν ἀποθάνει καὶ τὸν εἶχε διαδεχθῆ ὁ υἱὸς του Ἀρταξέρξης. Ὁ Θεμιστοκλῆς ἐζήτησε νὰ παρουσιασθῆ εἰς τὸν μέγαν

βασιλέα καὶ τοῦ εἶπε : «Εἶμαι Θεμιστοκλῆς ὁ Ἀθηναῖος, ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἔκαμε μεγάλα κακὰ εἰς τοὺς Πέρσας, καὶ τώρα ἔρχομαι φυγὰς πρὸς σέ, ὦ βασιλεῦ». Τόση ὑπῆρξεν ἡ χαρὰ τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν, ὥστε λέγουσιν ὅτι τὴν νύκτα τρεῖς φορές ἐφώνησεν εἰς τὸν ὕπνον του : «ἔχω Θεμιστοκλῆν τὸν Ἀθηναῖον».

Ὁ μέγας βασιλεὺς ἐτίμησε πολὺ τὸν Θεμιστοκλῆ. Ἄλλ' ὅταν τοῦ ἐζήτησε νὰ πολεμήσῃ ἐναντίον τῆς πατρίδος του, ὁ Θεμιστοκλῆς ἔπτε δηλητήριον : «ἔστε ἐξωργίσθη ἐναντίον τῶν συμπολιτῶν του, οὔτε ὑπερηφανεύθη διὰ τὰς τιμὰς ποῦ ἀπῆλαυε τώρα. Ἄλλ' ἐνθυμήθη τὴν παλαιὰν δόξαν καὶ τὰ τρόπαιά του καὶ ἀπεφάσισε νὰ δώσῃ ἄξιον τέλος εἰς τὴν ζωὴν του» (Πλούταρχος).

Ὁ Ἀριστείδης. — Ἀπὸ ὅλων τῶν μεγάλων ἀνδρῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης τὸ ὠραιότερον τέλος εἶχεν ὁ δίκαιος Ἀριστείδης.

Μετὰ τὴν μάχην τῆς Σαλαμῖνος, ὅσον ἐπιπτεν ἡ φήμη τοῦ Θεμιστοκλέους, τόσον ἠῤῥξανεν ὁ σεβασμὸς πρὸς τὸν Ἀριστείδην. Οἱ Ἀθηναῖοι εἰς τὸν Ἀριστείδην ἔδωκαν τὴν διοίκησιν μετὰ τὰς νίκας. Ἔως τὸ τέλος ἀπῆλαυσεν ὁ ἐνάρετος αὐτὸς πολίτης μεγάλας τιμὰς. Ἀπέθανε δὲ πᾶμπτωχος, αἱ Ἀθῆναι ἔκαμαν τὴν κηδεῖαν του μὲ ἐξοδα τοῦ κράτους καὶ πολὺν καιρὸν ἔδιδον σύνταξιν εἰς τοὺς ἀπογόνους του.

β. — Ἡ ἡγεμονία τῶν Ἀθηνῶν.

Ἡ συμμαχία ἐναντίον τῶν Περσῶν. — Οἱ Ἀθηναῖοι ἀμέσως μετὰ τὴν ναυμαχίαν τῆς Μυκάλης, πρὶν μάλιστα ἀνοικοδομήσουσιν τὰς οἰκίας των, ὥρμησαν μὲ τὸν στόλον των ἐναντίον τῶν Περσῶν. Εἶχον ἀπόφασιν νὰ ἐξακολουθήσουσιν τὸν πόλεμον, διὰ νὰ ἐλευθερώσουσιν ἀπὸ τοῦς Πέρσας καὶ τοὺς Ἑλληνας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

Εἰς τὸ μέγα τοῦτο ἔργον πρῶτοι ἦσαν πάλιν οἱ Ἀθηναῖοι. Αἱ Ἀθῆναι ἔγιναν ἀρχηγὸς μεγάλης συμμαχίας τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων ἐναντίον τῶν Περσῶν, ἄλλαι πόλεις ἔδιδον πλοῖα, ἄλλαι χρήματα. Ἐκανόνισε δὲ τὰ ζητήματα αὐτὰ ὁ Ἀριστείδης, εἰς τὸν ὁποῖον εἶχον ὅλοι ἐμπιστοσύνην.

Ὁ Κίμων. Αἱ νῆκαι τῶν Ἀθηναίων. — Ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ἤρχμαζεν εἰς τὰς Ἀθῆνας εἰς ἀνδρείους στρατηγός, ὁ υἱὸς τοῦ Μιλιτιάδου Κίμων, πολὺ ἀγαπητὸς εἰς τὸν λαόν.

Ὁ Κίμων ἐγύριζε μὲ τὸν στόλον τῶν Ἀθηναίων εἰς τὸ Αἰγαῖον

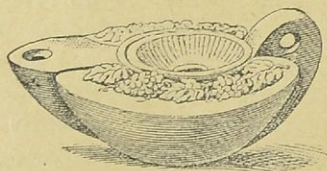
Ἄδ. Ἀδαμαντίου Ἰστ. Ἀρχ. Ἑλλ. διὰ α' Ἑλλ. Σχολ. ἐκδ. Γ' 26/8/25 7

πέλαγος, εἰς τὰς νήσους καὶ τὰ παράλια. Οἱ Πέρσαι παντοῦ ἐνικήθησαν καὶ ἀπὸ παντοῦ ἐξεδιώχθησαν. Ὅλαι αἱ Ἑλληνικαὶ πόλεις ἠλευθερώθησαν ἀπὸ τοὺς Πέρσας, ὁ δὲ Κίμων ἀπέκτησε μέγα ὄνομα εἰς ἔλλην τὴν Ἑλλάδα.

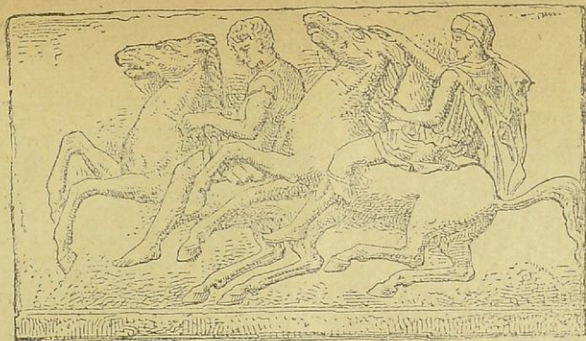
Ἡ δύναμις τῶν Ἀθηνῶν.— Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, τὰ μέσα τοῦ Ε' αἰῶνος π. Χ. (κατὰ τὸ 450 π. Χ.), αἱ Ἀθηναὶ ἐφθάσαν εἰς πολὺ μεγάλην δύναμιν. Πολλαὶ Ἑλληνικαὶ πόλεις ἦσαν ὑπήκοοι εἰς τοὺς Ἀθηναίους, ἄλλαι ἦσαν σύμμαχοι. Αἱ Ἀθηναὶ εἶχον τὴν ἡγεμονίαν, δηλαδὴ τὴν ἀρχηγίαν.

Αἱ σύμμαχοι καὶ αἱ ὑπήκοοι εἰς τὰς Ἀθήνας πόλεις εἶχον φθάσει τὰς χιλιάς. Τὸ Ἀθηναϊκὸν κράτος ἐξετείνετο σχεδὸν εἰς ἕλας τὰς χώρας, τὰς ὁποίας βρέχει τὸ Αἰγαῖον πέλαγος, εἰς τὰς νήσους, τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τῆς Θράκης ἕως τὸν Εὐξεινον Πόντον. Αἱ Ἀθηναὶ λοιπὸν ἔγιναν ἡ πρωτεύουσα ἑνὸς μεγάλου θαλασσοῦ κράτους εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Μεσόγειον.

Αἱ λαμπραὶ νίκαι ἐναντίον τῶν Περσῶν ἔφεραν μεγάλα ἀποτελέσματα ὄχι μόνον διὰ τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἀνθρωπότητα. Οἱ Ἕλληνες ἐνθουσιάσθησαν καὶ τὸ πνεῦμά των ἐμεγάλωσε μὲ τὴν ἐλευθερίαν. Μεγάλοι σοφοί, ποιηταί, καλλιτέχνη ἐδημιούργησαν ἔργα, τὰ ὁποῖα θὰ θαυμάζη αἰωνίως ὁ κόσμος. Τὴν [μεγαλυτέραν δὲ δόξαν ἀπέκτησαν] αἱ Ἀθηναὶ, αἱ ὁποῖαι εἶχον σώσει τὴν Ἑλλάδα.

Ἀρχαῖος λύχνος μὲ διακοσμήσεις.

Ἡ πομπή τῶν Παναθηναίων (ζωοφόρος τοῦ Παρθενῶνος).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ I'

Ο ΑΘΗΝΑΪΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

Ο ΑΙΩΝ ΤΟΥ ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ

Κατὰ τὸ 450 π. Χ.

Μετὰ τοὺς Περσικοὺς πολέμους αἱ Ἀθῆναι, αἱ ὁποῖαι ἦσαν ὑπερρήφανοι διὰ τὰς νίκας των, ἔγιναν πολὺ μεγάλη καὶ ἑνδοξος πόλις. Ἡ βιομηχανία καὶ τὸ ἐμπόριον ἔφεραν μεγάλα πλούτη, αἱ τέχναι καὶ τὰ γράμματα ἔρριψαν δυνατὴν λάμψιν. Ὠραιότατα μνημεῖα ἐστόλισάν τὴν πόλιν, μεγάλοι καλλιτέχναι, ποιηταὶ καὶ συγγραφεῖς τὴν ἐδόξασαν. Κατὰ τὰ μέσα τοῦ Ε' αἰῶνος πρὸ Χριστοῦ (γύρω εἰς τὸ 450 π. Χ.) αἱ Ἀθῆναι ἦσαν τὸ κέντρον τοῦ Ἑλληνικοῦ κόσμου. Διὰ τοῦτο, ἂν γνωρίσωμεν τὸν Ἀθηναϊκὸν πολιτισμὸν, γνωρίζομεν ὁλόκληρον τὸν Ἑλληνικὸν πολιτισμὸν εἰς τὴν ἀνυπερέβλητον τελειότητά του.

α. — Ἡ Ἀθηναϊκὴ δημοκρατία.

Ὁ Περικλῆς. — Τὸ μεγαλεῖον τῶν Ἀθηναίων συνδέεται μετὰ τὸ ὄνομα ἑνὸς μεγάλου Ἀθηναίου, ὁ ὁποῖος ἐλέγετο Περικλῆς. Διὰ τοῦτο ἡ λαμπροτάτη ἐκείνη ἐποχὴ, ἡ ὁποία εἶναι μίᾳ ἀπὸ τὰς ὡραιότερας ἐποχὰς τῆς ἀνθρωπότητος, ὠνομάσθη εἰς τὴν ἱστορίαν αἰὼν τοῦ Περικλέους.

Ὁ Περικλῆς ἦτο κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τὸ πρῶτον πρόσωπον εἰς τὰς Ἀθήνας. Κατήγετο ἀπὸ ἐπιφανεστάτην οἰκογένειαν, ἀπὸ τὰ βασιλικὰ γένη τῆς Ἀττικῆς, ἦτο ἕμως ἀρχηγὸς τοῦ λαοῦ. Εἶχε μεγάλην μόρφωσιν, μεγάλην σύνεσιν, καὶ συνανεστρέφετο πάντοτε με σοφοῦς. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐθαύμασαν τὴν εὐγένειάν του καὶ προσεικύνοντο ἀπὸ τὴν δύναμιν τῶν λόγων του. Διότι ἦτο μέγας ρήτωρ, καὶ δὲν ἔλεγε παρὰ μόνον ὑψηλοῦς λόγους. Εἰς ἓνα ἐπιτάφιον λόγον του πρὸς τιμὴν τῶν φονευθέντων εἰς τὸν πόλεμον εἶπεν: «Οἱ πολεμισταί, οἱ ὅποιοι ἀποθνήσκουν ὑπὲρ τῆς πατρίδος των, εἶναι ἀθάνατοι, ὅπως οἱ θεοί!»

Οἱ πολῖται καὶ οἱ ἄλλοι κάτοικοι. — Εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅσοι εἶχον δικαιώματα εἰς τὴν πόλιν, ἦσαν οἱ πολῖται. Ὅλοι δὲ οἱ πολῖται ἦσαν ἴσοι, οὔτε ὁ πλούτος, οὔτε ἡ εὐγένεια ἐδίδον μεγαλύτερα δικαιώματα. Οἱ πολῖται ἐψήφισον τοὺς νόμους, αὐτοὶ ἐψήφισον τοὺς ἀρχοντας, τοὺς ὁποίους ἤθελον. Κάθε λοιπὸν πολίτης ἠδύνατο νὰ γίνῃ ἀρχων, ἂν ἦτο ἄξιος.

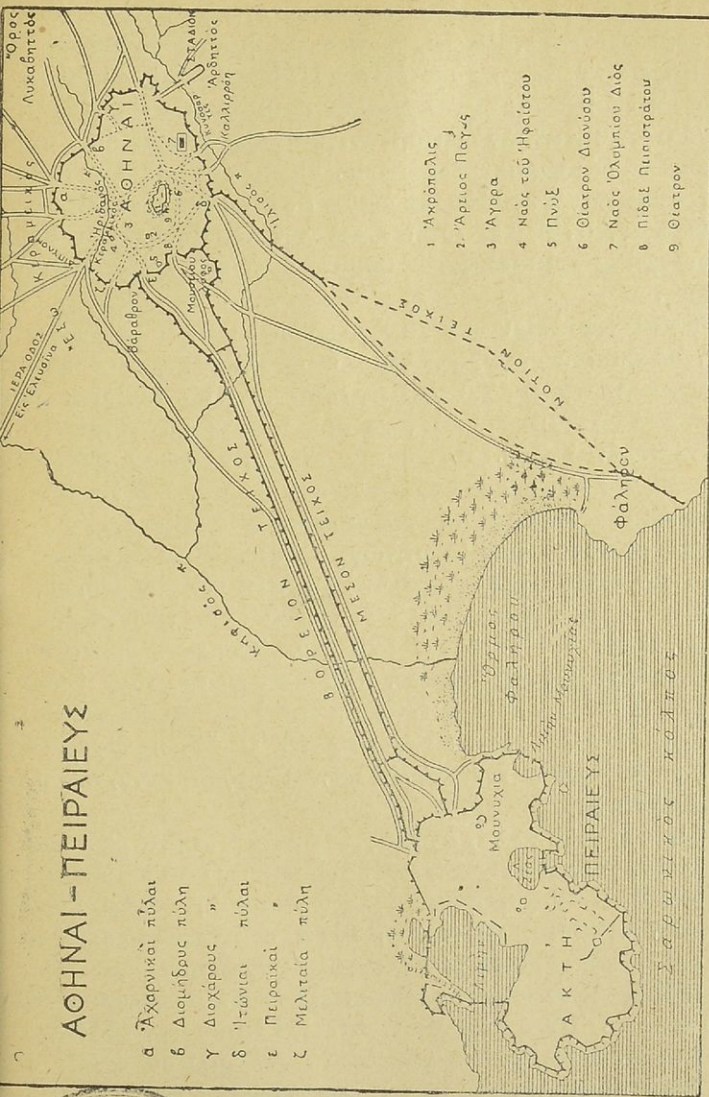
Ὅλοι οἱ κάτοικοι δὲν ἦσαν πολῖται. Εἰς τὰς Ἀθήνας κατοικοῦν πολλοὶ ξένοι, οἱ περισσότεροι δὲ κάτοικοι ἦσαν οἱ δοῦλοι, αἰχμάλωτοι ἢ ἄλλοι, τοὺς ὁποίους ἠγόραζον ἀπὸ τὰ ξένα μέρη. Οἱ ἄλλοι λαοὶ τῆς ἀρχαιοῦς μετεχειρίζοντο μὲ μεγάλην σκληρότητα τοὺς δούλους. Οἱ Ἕλληνας, καὶ πρὸ παντὸς οἱ Ἀθηναῖοι, ἐφέροντο πρὸς αὐτοὺς μὲ μεγάλην μαλακότητα.

Αἱ Ἀθῆναι. — Τὸ μέγα θαλάσσιον κράτος τῶν Ἀθηναίων ἐκυβερνᾶτο ἀπὸ τὰς Ἀθήνας, αἱ ὁποῖαι ἦσαν ἡ μεγάλη πρωτεύουσα τοῦ κράτους ἐκείνου. Αἱ Ἀθῆναι δὲν ἦσαν μόνον ἡ πόλις, ἀλλ' ἀπετέλουν ἓν σύνολον μὲ τὰ χωρία τῆς Ἀττικῆς, τὰ μεσόγεια, ὡς λέγομεν, καὶ μὲ τὸν Πειραιᾶ.

Ἡ Ἀττικὴ δὲν ἠδύνατο νὰ θρέψῃ μόνη τοὺς κατοίκους τῆς. Οἱ Ἀθηναῖοι ἠναγκάζοντο νὰ ζητήσουν ἀπ' ἕξω ὅ,τι τοὺς ἔλειπεν, ἀκόμη δὲ καὶ τὸν σιτόν των ἐπραμηθεύοντο ἀπὸ τὴν Θράκην. Διὰ τὰς Ἀθήνας λοιπὸν εἶχε μεγάλην σπουδαιότητα ὁ στόλος καὶ ὁ Πειραιεύς.

Ὁ Πειραιεύς. — Ὁ Θεμιστοκλῆς, καὶ ἔπειτα ὁ Περικλῆς, ἐδημιούργησαν τρεῖς λιμένας εἰς τὴν Πειραικὴν χερσόνησον, τὸν Πειραιᾶ, τὴν Ζέαν, καὶ τὴν Μουνυχίαν. Ὁ μέγας λιμὴν ἦτο ὁ Πειραιεύς.

Ὅπως καὶ αἱ Ἀθῆναι, ὁμοίως καὶ ὁ Πειραιεύς περιεκυκλώθη

ΑΘΗΝΑΙ - ΠΕΙΡΑΙΕΥΣ

- α Άχερνικά πύλαι
- β Διομήδους πύλη
- γ Διοχάρους "
- δ Ίωνιαί πύλαι
- ε Πειραικάι "
- ζ Μεγαλαί πύλη

- 1 Ἀκρόπολις
- 2 Ἄρειος Παγῆς
- 3 Ἀγορὰ
- 4 Ναὸς τοῦ Ἥραίου
- 5 Πνῦξ
- 6 Θιατρον Διονύσου
- 7 Ναὸς Ὀλυμπίου Διὸς
- 8 Πύλαι Νικηστράτου
- 9 Θιατρον

Αἱ Ἀθήναι καὶ ὁ Πειραιεὺς (εἰ τρεῖς λιμένες, τὰ Μακρὰ τεῖχη).

Διὰ τοῦτο τὰ σπίτια τῶν Ἀθηναίων ἦσαν πάρα πολὺ ἀπλᾶ καὶ πτωχικά. Οἱ τοίχοι ἦσαν ἀπὸ πλίνθους ἢ ἀπὸ ξύλα, τὰ δωμάτια μικρά. Πτωχικά ἐπίσης ἦσαν τὰ ἐπιπλα, μόνον τὰ ἀπολύτως ἀναγκαῖα, μία κλίνη, τράπεζα, μερικά καθίσματα. Πολλὰ ὅμως ὠραῖα ἀγγεῖα ἐστόλιζον τὰ δωμάτια. Τὰ σπίτια τῶν πλουσίων, ἐννοεῖται εἶχον μεγαλύτεραν πολυτέλειαν.

Ἐνδυμασία γυναικός.

Ἄριστερά γυνὴ ἐνδεδυμένη μὲ χιτῶνα καὶ κρατοῦσα ἀπλωμένον τὸ ἱμάτιον.
Δεξιὰ γυνὴ ἐνδεδυμένη μὲ χιτῶνα μόνον.

Τὸ ἔνδυμα.—Ἐπάνω εἰς τὸ σῶμα, κατάσαρκα, ἐφόρουσιν οἱ ἀρχαῖοι ἓν εἶδος ὑποκαμίσου χωρὶς μανίκια, τὸ ὁποῖον ἐλέγετο χιτῶν, καὶ ἐσφίγγετο εἰς τὴν μέσην μὲ μίαν ζώνην. Ὁ χιτῶν κατέβαινε ἕως τὰ γόνατα, καμμίαν φορὰν ἕως τὰ πόδια (ποδήρης χιτῶν). Ἀπ' ἐπάνω ἀπὸ τὸν χιτῶνα ἐφόρουσιν τὸ ἱμάτιον, τὸ ὁποῖον ἦτο εἰς μανδύας ἀποτελούμενος ἀπὸ ἓν μόνον κομμάτι ὕφασμα, τὸ ὁποῖον ἐτύλιγον γύρω εἰς τὸ σῶμα. Οἱ ἄνδρες ἐφόρουσιν καὶ ἓνα μικρότερον μανδύαν (χλαῖνα ἢ χλαμύς).

Τὸ ἴδιον ὄνομα εἶχον καὶ τὰ ἐνδύματα τῶν γυναικῶν. Ἦσαν ὅμως κατεσκευασμένα μὲ μεγαλυτέραν λεπτότητα. Αἱ ἀρχαῖαι Ἑλληνίδες, ἰδίως αἱ Ἀθηναῖαι, μὲ μεγάλην χάριν τὰ ἐφόρουν.

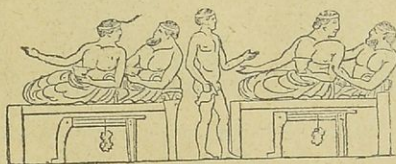
Τὰ γεύματα.—Οἱ Ἀθηναῖοι ἔτρωγον πολὺ ὀλίγον. Τὸ κρέας δὲν τὸ ἡγάπων πολὺ. Συνήθως ἔπινον ζωμὸν ἀπὸ ἄλευρον καὶ ἔτρωγον ψάρι, τυρὶ, κουκιά, σκόρδα, ἰδίως ἐλιές καὶ σύκα. Οἱ Ἕλλη-
ἐν γένει ἔζων μὲ πολὺ μεγάλην λιτότητα.

Οἱ πλούσιοι ὅμως ἐδίδον συχνὰ συμπόσια. Οἱ συνδαιτυμόνες ἐκάθητο εἰς κλίνας, ἐμπρὸς ἦσαν τράπεζαι. Ἐτρωγον μὲ τὰ χέρια, ξαπλωμένοι καὶ ἀκουμβισμένοι εἰς τὸν ἀριστερὸν βραχίονα. Εἰς τὰ συμπόσια αὐτὰ ἡδύχαριστοῦντο πολὺ οἱ Ἕλληνες νὰ συνομιλοῦν πολλήν ὥραν διὰ διάφορα ζήτη-
ματα, πολιτικὰ καὶ φιλοσοφικά.

Οἱ ἄνδρες καὶ αἱ γυναῖκες.—Εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα αἱ γυναῖκες ἦσαν κλεισμένοι εἰς τὸ σπίτι. Αἱ Ἀθηναῖαι ἠσχολοῦντο μὲ τὰς οἰκιακὰς ἐργασίας. Ἐμμενον δὲ εἰς ἰδιαιτέρον διαμέρισμα, τὸ ὁποῖον ἐγέγετο *γυναικωνίτης*. Ἐκεῖ κατεγίνοντο εἰς τὸ νὰ ὑφαίνουσι, νὰ κεντοῦν καὶ νὰ γνέθουν.

Ἐνδυμασία ἀνδρός.
Φορεῖ χιτῶνα καὶ
ἐπάνω χλαῖναν.

Συμπόσιον ἀρχαῖον (οἱ συνδαιτυμόνες εἶναι ἀκουμβισμένοι).

Εἰς τὰ συμπόσια δὲν ἐλάμβανον μέρος αἱ Ἀθηναῖαι, ἐπήγαιναν ὅμως εἰς τὰς πανηγύρεις. Ὁ ἀνὴρ σπανίως ἔμμενον εἰς τὸ σπίτι του, ἔλην σχεδὸν τὴν ἡμέραν ἐκάθητο ἔξω καὶ ἠσχολεῖτο μὲ τὴν ἐργασίαν, μὲ τοὺς φίλους του, ἰδίως μὲ τὴν πολιτικὴν.

Ἡ ἀνατροφή τῶν παιδῶν.—Ὅταν ἔφθανε τὸ παιδί εἰς ἡλικίαν 7 ἐτῶν, ἐπήγαινε εἰς τὸ σχολεῖον. Ἐκεῖ ἐμάθανε μουσικὴν καὶ γυμναστικὴν.

Όταν ἔλεγον μουσικὴν αἱ Ἑλληνες, δὲν ἐνόουν μόνον τὴν τέχνην γὰ παίζουσαν λύραν ἢ κιθάραν, ἢ αὐλόν. Ἄλλ' ἐνόουν δολόκληρον τὴν μόρφωσιν τοῦ πνεύματος, ἀνάγνωσιν, ἀριθμητικὴν, γὰρ μαθηθάνουσαν τοὺς ποιητάς, ἰδίως τὸν Ὅμηρον. Διότι αἱ Μοῦσαι ἐπροστάτευον ὄχι μόνον τὴν μουσικὴν, ἀλλὰ καὶ τὰ γράμματα, μάλιστα τὴν ποίησιν καὶ ἐν γένει ὅλα τὰ χαρίσματα τοῦ πνεύματος.

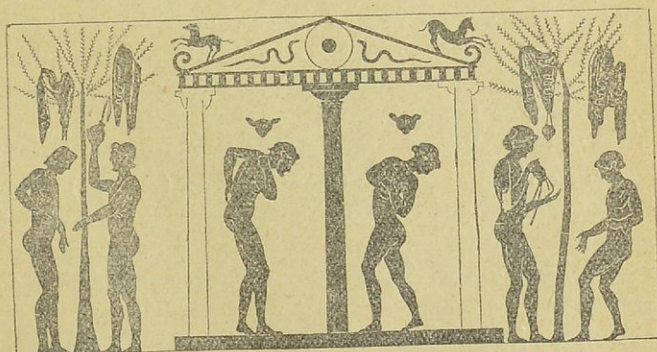
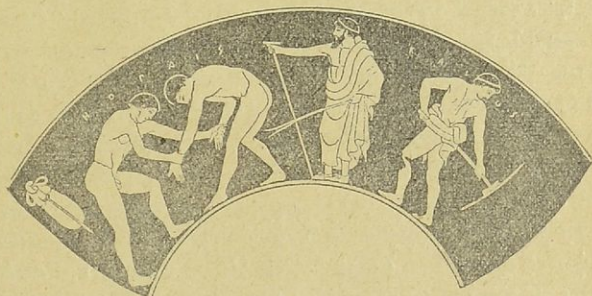
Οἱ Ἑλληνες ἠγάπων ὑπερβολικὰ τὴν γυμναστικὴν. Ἴδίως ἀπὸ ἡλικίαν 14 ἐτῶν ἐπερνοῦσαν τὸν καιρὸν τῶν εἰς τὰς παλαιάστροφας, ἔπου ἔκαμνον διαφόρους σωματικὰς ἀσκήσεις. Ὁ δὲ σκοπὸς τῶν ἀσκήσεων τοῦ σώματος ἦτο γὰρ γίνεται ὠραῖον τὸ σῶμα, διότι οἱ ἀρχαῖοι Ἑλληνες ἐθαύμαζον τὸ κάλλος. Ὁ τέλειος ἄνθρωπος ἦτο ὄχι μόνον ὁ χρηστὸς ἄνθρωπος, ἀλλὰ καὶ ὁ ὠραῖος, ὁ «καλὸς καὶ ἀγαθός», ἔπως ἔλεγον.

Ἐνασχοληαὶ γυναικῶν εἰς τὴν μουσικὴν.

Οἱ ἔφηβοι. — Ἀπὸ τὴν ἡλικίαν 18 ἐτῶν ὁ νέος ἐλέγετο ἔφηβος. Ἀπὸ τότε ἤρχιζε καὶ ἡ στρατιωτικὴ του ὑπηρεσία. Τότε ἐλάμβανεν ἀπὸ τοῦ ἀρχοντα τὴν ἀσπίδα καὶ τὸ δόρυ. Ἐπειτα ἀνῆρχετο μ' ἐπισημότητα εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, ἔπου ἔβιβε τὸν ἐξῆς ἕρκον:

«Δὲν θὰ ἐντροπιάσω τὰ ὄπλα μου, οὔτε θὰ ἐγκαταλείψω τοὺς συντρόφους μου. Θ' ἀφήσω τὴν πατρίδα μου ὄχι μικροτέρα, καὶ εὐτυχέστερα ἀπὸ ὅσῃν τὴν εὖρον. Θὰ ὑπακούω εἰς τοὺς νόμους καὶ τοὺς ἀρχοντας καὶ θὰ σέβωμαι τοὺς θεοὺς τῶν προγόνων μου»

Γυμναστικάι άσχολιαι έφήβων.

Ἡ ἄνω εἰκὼν παριστάνει σκηναίς πάλης.—Ἡ κάτω γυμνάσια εἰς τὴν παλαιάστρα.
Οἱ ἔφηβοι λούονται καὶ ἀλείφονται μὲ ἔλαιον.

Οἱ ἐφήβοι ἐλάμβανον τὸ καλύτερον μέρος εἰς τὰς ἐορτὰς καὶ τὰς πανηγύρεις. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐτίμων τοὺς ἐφήβους, διότι ἢ λαμπρὰ νεότης των ἦτο στολισμὸς διὰ τὰς ἐορτὰς, καὶ πρὸ πάντων ἦτο ἡ ἐλπίς τῆς πατρίδος.

γ. — Ὁ αἰὼν τοῦ Περικλέους. Αἱ τέχναι καὶ τὰ γράμματα.

Ὁ στολισμὸς τῶν Ἀθηνῶν. Αἱ Ἀθηναῖοι ἦσαν τὸν καιρὸν ἐκεῖνον ὡς ἡ πρωτεύουσα ἑλῆς τῆς Ἑλλάδος. Διὰ τοῦτο ὁ μέγας Περικλῆς ἠθέλησε νὰ τὴν στολίσῃ μὲ μεγαλοπρεπῆ κτίρια ὡς πραγματικὴν πρωτεύουσαν ἑνὸς μεγάλου κράτους. Καμμία ποτὲ πόλις εἰς τὸν κόσμον δὲν ἐστολίσθη μὲ ὠραιότερα κτίρια καὶ μνημεῖα.

Ὁ ἀρχαῖος Ἀθηναῖος ἐδύαιεν ἀπὸ τὸ πτωχικόν του σπῆτι, ἔδλεπε τὰ ὠραῖα ἐκεῖνα μνημεῖα, καὶ ἦτο ὑπερήφανος, διότι εἶπε τοῦ ἀνῆκον. Ὅταν ἤρχισαν αἱ μεγάλαι ἐργασίαι, παρεπονέθησαν οἱ Ἀθηναῖοι ὅτι ἐξοδεύονται πολλὰ χρήματα. Τότε ὁ Περικλῆς εἶπεν εἰς τὸν λαόν : «Θὰ πληρώσω ἐγὼ τὰς δαπάνας, ἀλλὰ δίκαιον εἶναι νὰ γράψω τὸ ἰδικόν μου ὄνομα ἐπάνω εἰς τὰ μνημεῖα». Ἀμέσως οἱ Ἀθηναῖοι τοῦ ἐφώναξαν νὰ παίρῃ ὅσα χρήματα θέλει ἀπὸ τὸ δημόσιον ταμεῖον».

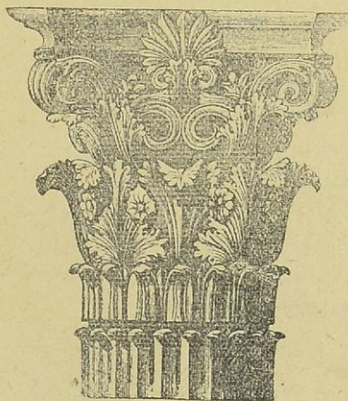
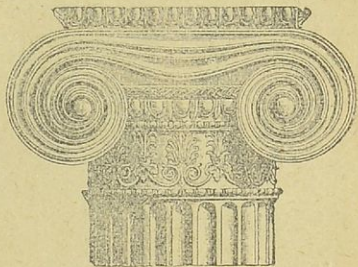
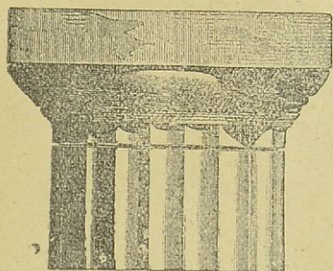
Οἱ ναοί. — Ὁ σπουδαιότερος στολισμὸς τῆς πόλεως καὶ τὰ ὠραιότερα οἰκοδομήματα ἦσαν οἱ ναοὶ τῶν θεῶν, τοὺς ἐκτίζον δὲ εἰς ὑψηλὰ μέρη διὰ νὰ φαίνωνται. Ἐκαμμον μάλιστα κάτω μίαν πλατεῖαν βάσιν καὶ ἐπάνω εἰς αὐτὴν ἐκτίζετο ὁ ναός. Διὰ τὸ ἀναβοῦν ἀνῆρχοντο μερικὰς βαθμίδας.

Τὸ σχέδιον τῶν ναῶν ἦτο παραλληλόγραμμον. Τριγύρω εἶχον στρογγυλὰς στήλας, αἱ ὁποῖαι λέγονται κίονες (κολῶνες). Μερικοὶ ναοὶ ἐτριγυρίζοντο ἀπὸ δύο σειρὰς κίωνων. Εἰς τὸ κέντρον εἶναι τὸ κύριον μέρος τοῦ ναοῦ, τὸ ὁποῖον ἐθεωρεῖτο ὡς τὸ δωματίον τοῦ θεοῦ καὶ ἐλέγετο σηκός. Εἰς τὸ μέσον τοῦ σηκοῦ ἐστήνετο τὸ ἄγαλμα τοῦ θεοῦ.

Οἱ τρεῖς ῥυθμοί. — Ἀπὸ τὸν τρόπον, μὲ τὸν ὁποῖον εἶναι κατεσκευασμένοι, οἱ κίονες, λέγονται Δωρικοί, Ἰωνικοὶ καὶ Κορινθιακοί. Τὸ εἶδος τοῦ ναοῦ, ὁ ῥυθμὸς, ὀρίζεται ἀπὸ τοὺς κίονας, διότι οἱ κίονες εἶναι ὁ σπουδαιότερος στολισμὸς. Ἐχομεν λοιπὸν

τρεις ρυθμούς, ὅπως ἔχομεν καὶ τριῶν εἰδῶν κίονας, τὸν *Δωρικόν*, τὸν *Ἰωνικόν* καὶ τὸν *Κορινθιακόν*.

Ὁ *Δωρικὸς κίων* στηρίζεται ἀπ' εὐθείας εἰς τὸ ἔδαφος, τὸ δὲ κιονόκρανον αὐτοῦ (τὸ κεφαλοκόλωνα) εἶναι πολὺ ἀπλοῦν. Οἱ σπουδαιότεροι ναοὶ Δωρικοῦ ρυθμοῦ σώζονται εἰς τὰς Ἀθήνας (τὸ *Θησεῖον* καὶ ὁ *Παρθενών*).

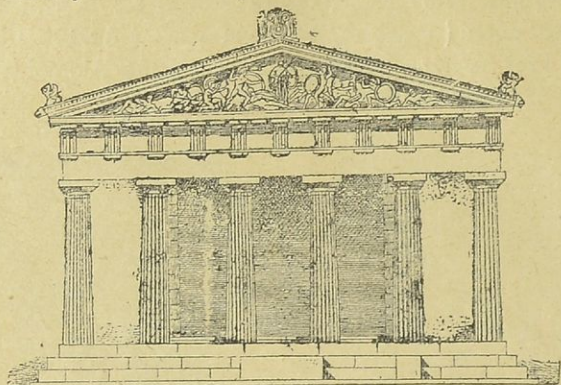
Οἱ τρεῖς ρυθμοὶ κατὰ τὴν σειρὰν ποῦ ἐνεπτύχθησαν,
Δωρικὸς, Ἰωνικὸς, Κορινθιακός

Ὁ *Ἰωνικὸς κίων* εἶναι πολὺ λεπτότερος ἀπὸ τὸν Δωρικόν, στηρίζεται δὲ ἐπάνω εἰς μίαν θάσιν, καὶ τὸ κιονόκρανον στολιζέται μὲ διάφορα κοσμήματα. Οἱ σπουδαιότεροι Ἰωνικοὶ ναοὶ εἶναι πάλιν εἰς τὰς Ἀθήνας (τὸ *Ἐρέχθειον* καὶ ὁ ναὸς τῆς *Ἀπτέρου Νίκης*).

Ὁ *Κορινθιακὸς κίων* ἔχει κιονόκρανον ἀκόμη πλουσιώτερον,

τὸ ὅποιον παριστάνει τὸ φυτὸν ἄκανθαν. Τοιοῦτους κίονας ἔχει ὁ μέγας ἱεὸς τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς εἰς τὰς Ἀθήνας.

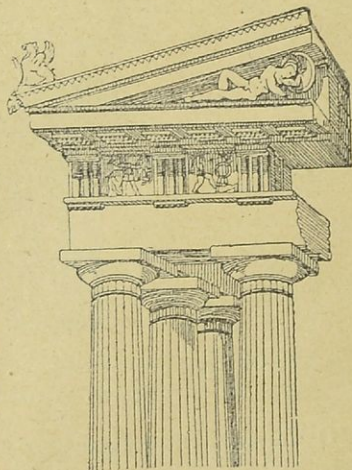
Αἱ Ἑλληνικαὶ πόλεις.—Οἱ Ἕλληνες ἦσαν λαός, ὁ ὅποιος

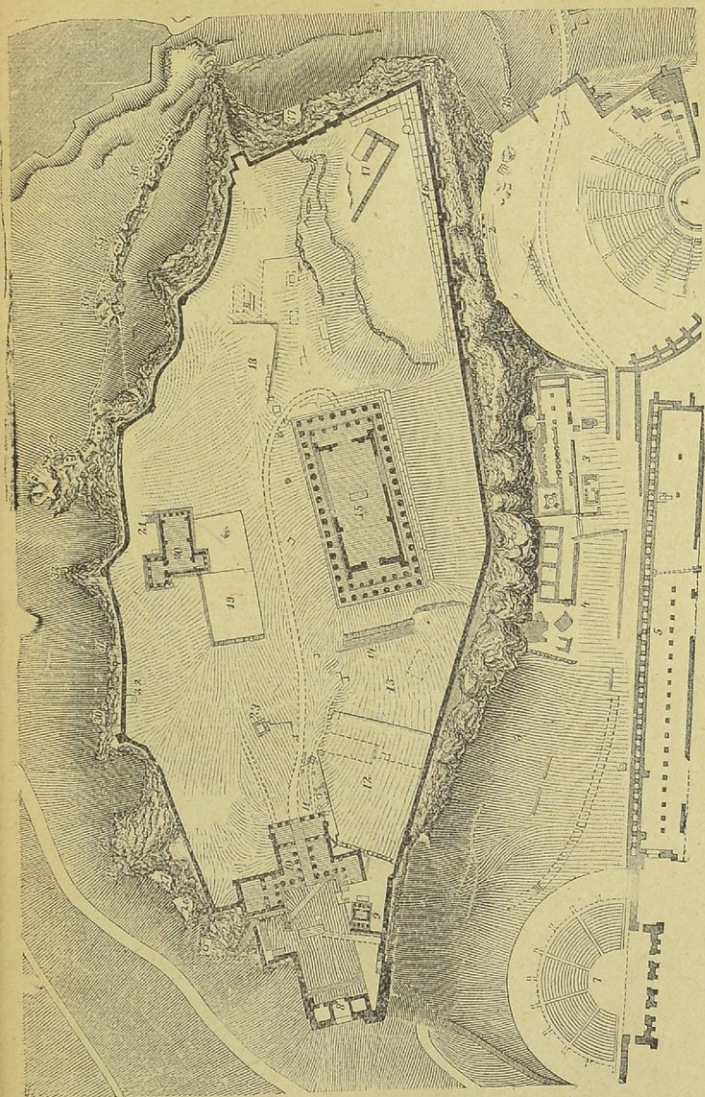
Ἄρχαῖος Δωρικὸς ναός. Τὸ ἀέτωμα ἔχει παράστασι με ἀνάγλυφα.

ἤγάπα εἰς μέγαν βαθμὸν τὴν τέχνην. Ὅλαι αἱ πόλεις τῆς Ἑλλάδος ἦσαν στολισμέναι με ὠραῖα δημόσια κτίρια, ἰδίως με ναοὺς καὶ με ἀγάλματα. Ἰδιαιτέρως δύο μέρη τῆς πόλεως ἦσαν τὰ πλέον περιποιημένα, ἡ Ἀκρόπολις καὶ ἡ Ἀγορά. Εἰς τὴν Ἀκρόπολιν ἦσαν τὰ ἱερὰ τῶν θεῶν. Εἰς δὲ τὴν ἀγορὰν ἐγίνοντο αἱ συνελεύσεις τοῦ λαοῦ. Ἀλλὰ καὶ τὰ θέατρα, αἱ πλατεῖαι, ἀκόμη καὶ οἱ δρόμοι, ἦσαν στολισμένοι με ὠραῖα ἔργα τέχνης.

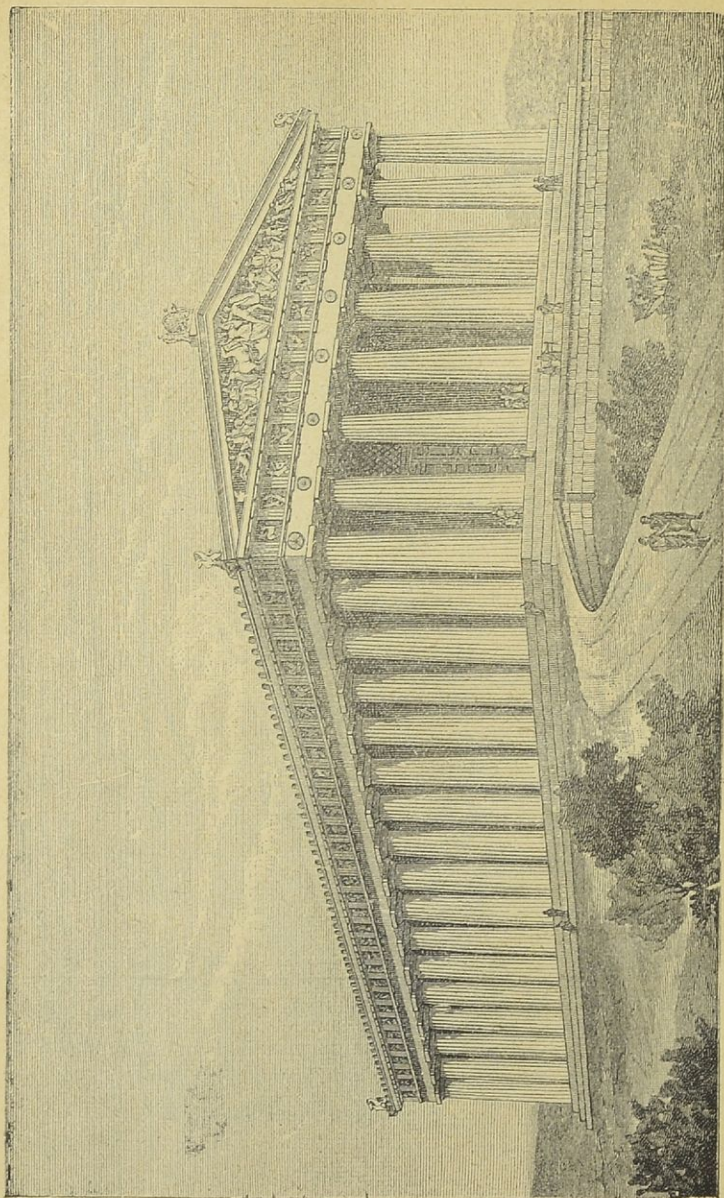
Οἱ παλαιοὶ ναοὶ τῶν Ἀθηνῶν εἶχαν κατ' ἀπὸ τοὺς Πέρσας. Τώρα, κατὰ τὸ σχέδιον τοῦ Περικλέους, ἔπρεπεν αἱ Ἀθηναὶ νὰ στολισθοῦν με μεγαλοπρεπέστατα κτίρια. Ὁ ραιότετα μέρη τῶν Ἀθηνῶν ἐγιναν ὁ Κεραμεικός, ὅπου ἦτο τὸ νεκροταφεῖον, καὶ ἡ Ἀκαδημία, ὅπου

Τὸ ἄνω μέρος, ἡ γωνία ἀρχαίου, ναοῦ (ἀέτωμα, ἐπιστύλιον, κιονόκρανα κίονες).

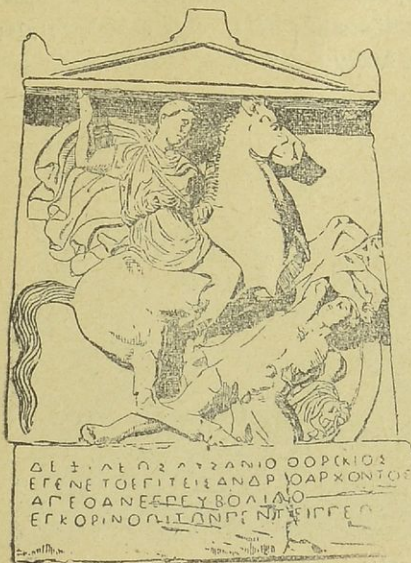

Ἡ Ἀκρόπολις (σχέδιον τὰ μνημεῖα αὐτῆς). — 1. Τὸ Διονυσιακὸν θέατρον. — 7. Θέατρον Ἡρόδου τοῦ Ἀττικοῦ. — 8. Ἡ σημερινὴ εἰσοδος εἰς τὴν Ἀκρόπολιν. — 9. Ὁ ναὸς τῆς Ἀστερίας Νίκης. — 10. Τὰ Προπύλαια. — 12. Τὸ Ἐρεχθεῖον. — 15. Ὁ Παρθενών. — 23. Ἡ Προμάχος Ἀθηνᾶ.

Ὁ Παρθενὼν ἀκέραιος, βλέπομενος ἀπὸ τὰ Περγύλαια, ὅπως ἦτο κατὰ τὴν ἀρχαιότητα.

ἐπήγαιναν οἱ σοφοὶ καὶ συνεζήτουν. Ἐἰς τοὺς πρόπεδας τῆς Ἀκρόπολεως εἶναι τὸ *Διονυσιακὸν θέατρον*, τοῦ ὁποῦτου σώζονται ἀκόμη ἕως σήμερον τὰ ἑρείπια. Ἴδιως ἕμως ἓνα τόπον ἠθέλησεν ὁ Περικλῆς νὰ ἀναδείξῃ μεγαλοπρεπέστατον καὶ ἱερώτατον, τὴν *Ἀκρόπολιν*.

Ἐπιτύμβιος στήλη ἐπὶ ἀρχαίου τάφου.

«Δεξιῶς» κ λ. λέγει ἡ ἐπιγραφή.

τῆς *παρθένου Ἀθηνᾶς*. Ποτὲ εἰς τὸν κόσμον δὲν ἐκτίσθη οἰκοδόμημα τοῦ νὰ φθάνῃ τὸν Παρθενῶνα εἰς τὴν ὠραιότητα, τὴν ἀρμονίαν καὶ τὴν μεγαλοπρέπειαν.

Ὁ Φειδέας.— Ἡ Ἀκρόπολις εἶχε καὶ ἄλλα πολλὰ ὠραία μνημεῖα. Ὀλόκληρος ὁ χῶρος ἦτο στολισμένος μὲ στήλας καὶ μὲ ἀγάλματα. Ὁ Περικλῆς εἶχε δώσει τὴν διεύθυνσιν τῶν ἐργασιῶν εἰς τὸν φίλον του καὶ μέγαν γλύπτην Φειδίαν. Πολλοὶ δὲ καλλιτέχνη, ἀρχιτέκτονες, γλύπται, πολυάριθμοι τεχνῖται εἰργάζοντο ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Φειδίου μὲ μεγάλην δραστηριότητα.

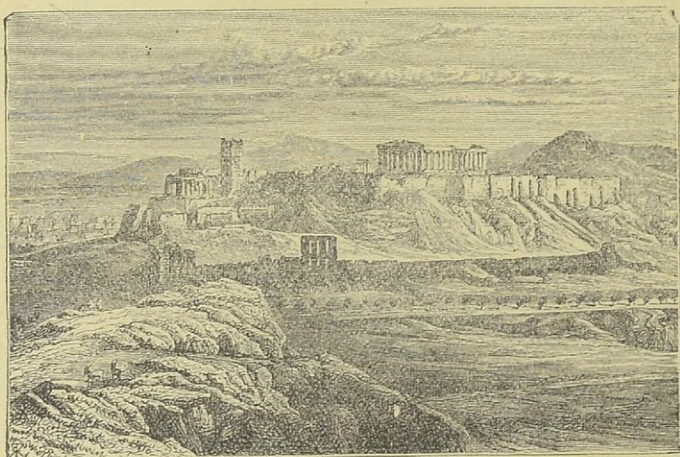
Φημισμένοι ἰδίως γλύπται καὶ ζωγράφοι ἐστόλισαν τότε τὰς Ἀθήνας μὲ θαυμάσια ἀγάλματα καὶ ζωγραφίας. Εἰς τὸν σηκὸν τοῦ Παρθενῶνος ὁ Φειδίας ἔστησε τὸ ἀγαλμα τῆς *Παρθένου Ἀδ. Ἀδαμαντίου*, *Ἰστ.* Ἀρχ. Ἑλλ. διὰ α'. Ἑλλ. Σχολ. ἔκδ. Γ' 26]8]25 &

Ἡ Ἀκρόπολις.

— Δεξιᾶ, καθὼς ἀναβαίνομεν, σώζεται ἀκόμη ἐν μικρὸν μνημεῖον, ὁ ναὸς τῆς *Ἀπτέρου Νίκης*. Ὅταν ἀναβῶμεν διὰ νὰ εἰσελθῶμεν, θὰ περάσωμεν ἀπὸ ἓν ὠραῖον μνημεῖον, τὸ ὁποῖον ἐχρησίμευεν ὡς εἰσοδος εἰς τὴν Ἀκρόπολιν καὶ διὰ τοῦτο λέγεται *Προπύλαια*. Ὅταν περάσωμεν τὰ Προπύλαια, θὰ ἴδωμεν ἀριστερὰ τὸ κομψότατον *Ἐρέχθειον*.

Δεξιᾶ δὲ βλέπομεν μὲ θαυμασμὸν τὸ ὠραιότερον μνημεῖον τῆς Ἑλληνικῆς τέχνης. Εἶναι ὁ *Παρθενῶν*, ὁ ναὸς πρὸς τιμὴν

Ἀθηνᾶς, τὸ ὁποῖον ἦτο κατεσκευασμένον μὲ χρυσὸν καὶ ἀπὸ ὄσσοῦν ἐλέφαντος. Ἡ θεὰ ἐκράτει εἰς τὴν δεξιάν χεῖρα μίαν *Νίκην*, εἰς τὴν ἀριστερὰν τὴν ἀσπίδα. Ὀλίγον ἐμπρὸς ἀπὸ τὸν Παρθενῶνα εἶχε στήσει ἐν κολοσσιαῖον ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς. Ἦτο ἡ *Πρόμαχος* Ἀθηνᾶ, ἡ ὁποία ὑπερησπίζετο τὴν πόλιν, εἶχε δὲ κολοσσιαῖον ὄψος καὶ ἦτο κατεσκευασμένη ἀπὸ χαλκόν.

Ἡ Ἀκρόπολις (ἔρειτωμένη).

Ὅπισθεν τῆς Ἀκροπόλεως εἶναι ἡ σημερινὴ πόλις, δεξιὰ ὁ Λυκαβηττός, ἀριστερὰ ἡ εἴσοδος, καὶ εἰς τὸ μέσον ὁ Παρθενών.

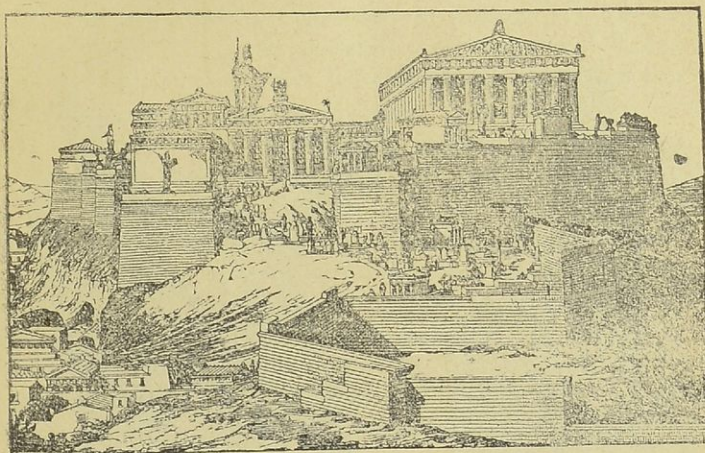
Ὁ Φειδίας κατεσκεύασε καὶ ἄλλο ἔργον, τὸ ἄγαλμα τοῦ Διὸς εἰς τὴν Ὀλυμπίαν. Ἦτο κατεσκευασμένον, ὅπως καὶ τὸ τῆς Παρθένου Ἀθηνᾶς, ἀπὸ χρυσὸν καὶ ἐλέφαντα, εἰς τὴν δεξιάν χεῖρα ἐκράτει τὴν *Νίκην* καὶ εἰς τὴν ἀριστερὰν τὸ σκῆπτρον. Ἦτο τόσον μεγαλοπρεπὲς τὸ ἄγαλμα ὅσοις, ὥστε οἱ Ἕλληνες ἔλεγον ὅτι, ὅταν τὸ ἔβλεπε κανεὶς, ἠδύνατο νὰ ἀποθάνῃ εὐτυχῆς (βλ. τὸ ἄγαλμα εἰς σ. 59).

Ἡ ὠραιότης τῶν Ἀθηνῶν. — Ὑπῆρχον καὶ εἰς ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδος ὠραῖοι ναοὶ καὶ ὠραῖα ἀγάλματα. Ἀλλὰ πούθενά εἰς τὸν κόσμον δὲν ὑπῆρχεν ἐν σύνολον μνημείων, τὸ ὁποῖον νὰ ὠμοιάζε μὲ τὴν Ἀκρόπολιν, ἡ ὁποία ἔμεινε ἀθάνατος καὶ εἶναι τὸ προσκύνημα τῆς ἀνθρωπότητος.

Παντοῦ δὲ εἰς τὴν πόλιν ἔλαμπον τὰ ὠραῖα ἀγάλματα, αἱ ὠραῖαι ζωγραφίαι, τὰ ὠραῖα κτίρια. Ἐπίσης εἰς καμμίαν ἄλλην πόλιν δὲν

ἔγινοντο τόσον λαμπραὶ καὶ φαῖδραὶ ἑορταὶ ἐν μέσῳ τῆς ὥραίας φύσεως. Οἱ ἀρχαῖοι ἔλεγον, ὅτι ἦτο ὅλως διόλου ἀμόρφωτος ὁ ἀνθρώπος, ὁ ὁποῖος δὲν ἐπήγαινε εἰς τὰς Ἀθήνας.

Τὰ μνημεῖα.— Ἄν καὶ ἐπέρασαν τόσοι αἰῶνες καὶ ἔγιναν τόσαι καταστροφαὶ, σώζονται καὶ σήμερον μερικοὶ ἀρχαῖοι ναοὶ ἢ λείψανα αὐτῶν. Τὰ ὀνομάζομεν *μνημεῖα*, τὰ θαυμάζομεν καὶ προσπαθοῦμεν νὰ τὰ διατηροῦμεν μὲ κάθε τρόπον.

Ἡ Ἀκρόπολις (ἀναπαράστασις, ὅπως θὰ ἦτο εἰς τὸν καιρὸν τῆς λαμπρότητός της).— Ἀριστερὰ ἡ *Πρόμαχος Ἀθηνῶν*, δεξιὰ ὁ *Παρθενών*.

Τὰ ἀγάλματα, τὰ ὁποῖα ἔγιναν τότε, εἶναι τὰ θαυμασιώτερα καλλιτεχνικὰ ἔργα, τὰ ὁποῖα εἶδεν ὁ κόσμος. Ὅσα κατώρθωσαν νὰ εὔρουν μὲ τὰς ἀνασκαφὰς οἱ ἀρχαιολόγοι, τὰ φυλάττομεν μὲ μεγάλην εὐλάβειαν εἰς τὰ μουσεῖα. Διότι μετὰ εἴκοσι τέσσαρας σχεδὸν αἰῶνας καὶ σήμερον ἀκόμη ἡ ἀνθρωπότης λαμβάνει ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν τέχνην ἀθάνατα διδάγματα.

δ. Αἱ ἑορταὶ καὶ ἡ ποίησις.

Αἱ πανηγύρεις τῶν ἀρχαίων.— Μεγάλην ἀγάπην εἶχον οἱ ἀρχαῖοι Ἑλληνες διὰ τὰς δημοσίας ἑορτάς. Ἡ ἑορτὴ πρὸς τιμὴν ἑνὸς θεοῦ, εἰς τὴν ὁποῖαν συνηθροῦζοντο ὅλοι, ἐλέγετο *πανήγυρις*.

Πρὸς τιμὴν τοῦ θεοῦ ἐγένετο *πομπή*, λιτανεία, ὡς λέγομεν σήμερον, με μουσικὴν καὶ ἄσματα. Ἐπειτα διεσκέδαζον, ἔτρωγον καὶ ἐχόρευον. Εἰς τὰς μεγάλας πανηγύρεις ἔκαμναν καὶ ἀγῶνας, γνωρίζομεν δὲ τοὺς τέσσαρας μεγάλους ἀγῶνας τῶν Ἑλλήνων.

Κάθε πόλις εἶχε καὶ ἰδιαιτέρας ἐορτὰς καὶ πανηγύρεις. Ἐτελοῦντο δὲ πρὸς τιμὴν τοῦ θεοῦ ἢ τῆς θεᾶς, τὴν ὁποίαν ἐλάτρευεν ἰδιαιτέρως ἡ πόλις.

Ἡ χρυσελεφάντινη Παρθένος
Ἀθηνᾶ τοῦ Φειδία.
Ἀναπαράστασις

Ἡ πτερωτὴ Νίκη, περίφημον ἄγαλμα
τοῦ Παιωνίου, ὁ ὁποῖος ἦτο σύγχρο-
νος μετὸν Φειδίαν, κατὰ τὸ 450 π.Χ.

Τὰ Παναθηναῖα.—Ἀπὸ ἄλλων τούτων Ἑλλήνας οἱ Ἀθηναῖοι ἠγάπων περισσότερο τὰς ἐορτὰς πρὸς τιμὴν τῶν θεῶν. Ἡ μεγαλοπρεπεστέρη ἐορτὴ ἦσαν τὰ Παναθηναῖα πρὸς τιμὴν τῆς Ἀθηνᾶς, ἦτο, ὡς νὰ εἴπωμεν, ἡ ἐθνικὴ ἐορτὴ τῶν ἀρχαίων Ἀθηναίων.

Κατὰ τὴν πανηγυριν τῶν Πικναθηναίων ἐγένοντο παραστάσεις εἰς τὸ θέατρον καὶ διάφοροι ἀγῶνες, τὴν δὲ τελευταίαν ἡμέραν ἐγένετο μία θαυμασία παρέλασις. Οἱ Ἀθηναῖοι ἀνέβαινον ἐν πομπῇ εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, διὰ νὰ σκεπάσουν τὸ ἄγαλμα μὲ τὸν πέπλον τῆς Ἀθηνᾶς, τὸν ὁποῖον εἶχον κεντήσει αἱ νέαι τῶν εὐγενεστέρων οἰκογενειῶν.

Τὰ Δράματα. — Εἰς δὲ τὰς ἑορτὰς πρὸς τιμὴν τοῦ Διονύσου, ὁ ὁποῖος ἦτο ὁ θεὸς τοῦ αἴνου, ἐτραγῶδουν καὶ ἐχόρευον γύρω εἰς τὸν βωμὸν τοῦ θεοῦ. Ἀργότερα ἐκείνοι, οἱ ὁποῖοι ἐλάμβανον μέρος εἰς τὴν ἑορτὴν, ἤρχιζον νὰ παριστάνουν διάφορα ἐπεισόδια ἀπὸ τὸν βίον τοῦ θεοῦ. Τοιοῦτοτρόπως ἐγεννήθη μὲ τὸν καιρὸν ἡ τραγωδία καὶ ἡ κωμῶδία. Ἡ τραγωδία παριστάνει πράξεις, αἱ ὁποῖαι προκαλοῦν τὸν φόβον ἢ τὰ δάκρυα. Εἰς δὲ τὴν κωμῶδιαν ὁ ποιητὴς δεικνύει τὰ ἐλαττώματα τῶν ἀνθρώπων καὶ κάμνει τοὺς θεατὰς νὰ γελοῦν. Αἱ τοιαῦται παραστάσεις λέγονται δράματα, διότι οἱ ὑποκριταὶ κάμνουν διαφόρους πράξεις, δρῶσιν εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ θεάτρου.

Οἱ μεγάλοι δραματικοὶ ποιηταί. — Τὸ δράμα λοιπὸν ἐδημιουργήθη εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ἔφθασεν εἰς τὴν ὑψίστην τελειότητά του. Μεγάλοι ποιηταὶ ἔγραψαν τραγωδίας καὶ κωμῶδιαι, αἱ ὁποῖαι παριστάνοντο εἰς τὸ θέατρον. Τὸ θέμα ἐλαμβάνετο ἀπὸ διάφορα ἐπεισόδια τῶν θεῶν ἢ τῶν ἡρώων.

Εἰς τὰς Ἀθήνας ἤκμασαν οἱ μεγαλύτεροι δραματικοὶ ποιηταὶ τοῦ κόσμου. Ὁ Αἰσχύλος, ὁ Εὐριπίδης καὶ ὁ Σοφοκλῆς ἦσαν τόσον μεγάλοι τραγικοὶ ποιηταί, ὥστε οἱ ποιηταὶ ἄλλων τῶν αἰώνων ἐμιμήθησαν τὰς τραγωδίας των. Ὁ δὲ Ἀριστοφάνης ἔγραψεν ἐξόχους κωμῶδιαι. Καὶ οἱ τέσσαρες ἔζησαν κατὰ σειρὰν ἀπὸ τὸν καιρὸν τῶν Περσικῶν πολέμων ἕως τὸν καιρὸν τοῦ Περικλέους.

Τὸ θέατρον. — Τὰ δράματα παριστάνοντο εἰς τὸ θέατρον, τὸ ὁποῖον δὲν ὠμοιάζε μὲ τὸ σημερινόν. Εἰς τὰς Ἀθήνας σώζονται τὰ εἰρεπία τοῦ θεάτρου τοῦ Διονύσου, ἔπου παρίστανον τὰ δράματα των καὶ οἱ τέσσαρες μεγάλοι δραματικοὶ ποιηταί. Τὸ ἀρχαῖον θέατρον εἶχε σχῆμα ἡμικυκλίου, ἦτο ἀνοικτὸν χωρὶς στέγην καὶ ἐχώρει πολὺν κόσμον. Εἰς τὸ ἡμικυκλικὸν μέρος ἦσαν τὰ καθίσματα τῶν θεατῶν, τὰ ὁποῖα ἀνέβαινον πρὸς τὰ ἄνω κατὰ τρόπον κλιμακωτόν. Εἰς τὸ κάτω μέρος ἦτο ἡ ὀρχήστρα, ἔπου ὁ χορὸς, δηλαδὴ πολλοὶ ὑποκριταὶ μαζί, ἐχόρευε καὶ ἐτραγῶδει. Ἀπέναντι δὲ ἦτο εἰς τοῖχος, ὁ ὁποῖος ἐλέγετο σκηνή, καὶ ἔμπροσθεν αὐτῆς ἔπαιζον οἱ ὑποκριταὶ τὰ διάφορα πρόσωπα, τοὺς θεοὺς καὶ τοὺς ἥρωας.

Ὁ αἰὼν τοῦ Περικλέους. — Τὸν καιρὸν τοῦ ἐξησεν ὁ Περικλῆς εἰς τὰς Ἀθήνας ἐγίναν τὰ ὠραιότερα μνημεῖα, τὰ ὠραιότερα ἀγάλματα, καὶ ἤκμασαν αἱ μεγαλύτεροι ποιηταὶ καὶ συγγραφεῖς. Εἰς τὴν λαμπροτάτην δὲ πόλιν αὐτὴν ἡ μόρφωσις τοῦ πνεύματος δὲν ἀνῆκε μόνον εἰς ὀλίγους. Ὅλοι αἱ Ἀθηναῖαι πολῖται ἦσαν μορφωμένοι, ὅλοι ἠὲ ἠδύνατο ν' ἀκούουν ὠραῖα ποιήματα, νὰ βλέπουν ὠραῖα ἀγάλματα. Εἰς τὴν Ἀγορὰν ἤκουον μ' εὐχαρίστησιν τοὺς ῥητοράς των, εἰς τὸ θέατρον ἐνθουσιάζοντο μὲ τὰ ὠραῖα δράματα. Ὁ λαὸς ἦτο κριτὴς καὶ ἔδιδε τὸ βραβεῖον εἰς τὸ καλῦτερον δρᾶμα.

Τὰ ὠραῖα ἐκεῖνα ἔργα, τοῦ ἐδημιουργήθησαν τότε, ἔμειναν ἀθάνατα διὰ τὴν ἀνθρωπότητα. Εἰς ὅλους τοὺς χρόνους τῆς ἱστορίας, καὶ σήμερον ἀκόμη, προσπαθοῦμεν νὰ μιμούμεθα τὰ ἀρχαῖα ἐκεῖνα ἀγάλματα, τοὺς ἀρχαίους ποιητὰς καὶ συγγραφεῖς. Ποτὲ δὲ καμμία πόλις εἰς τὸν κόσμον δὲν ἔρριψε τόσῃν μεγάλῃν λάμψιν, ὅσην αἱ Ἀθηναὶ ἐκείνον τὸν καιρὸν. Εἶχε δίκαιον ὁ μέγας Περικλῆς, ὅταν ἔλεγε μὲ ὑπερηφάνειαν ὅτι αἱ Ἀθηναὶ ἦσαν «τὸ σχολεῖον τῆς Ἑλλάδος». Αἱ Ἀθηναὶ ἐγίναν καὶ τὸ σχολεῖον ὅλου τοῦ κόσμου.

Ἡ Ἀκαδημία (ἀναπαράστασις). Ἄλσος, νεοί, ἀγάλματα κ.λ.π.

Η ΠΑΡΑΚΜΗ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

Ὅσον καιρὸν ἡ Ἑλλάς ἦτο ἠνωμένη, υπῆρξεν ἰσχυρὰ καὶ ἔνδοξος. Ἀλλὰ κατὰ τοὺς χρόνους ἀκριβῶς τῆς μεγάλης δόξης τῶν Ἀθηνῶν ἐπῆλθεν ἡ διαίρεσις. Ἐξῆ ἀκόμη ὁ μέγας Περικλῆς, ὅτε ἦναψε καταστρεπτικὸς πόλεμος μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων. Ἀπὸ τότε αἱ παλαιαὶ χῶραι τῆς Ἑλλάδος ἤρχισαν νὰ πίπτουν εἰς παρακμῆν.

α. — Ὁ Πελοποννησιακὸς πόλεμος.

Ἡ ἀντιζηλία τῆς Σπάρτης καὶ τῶν Ἀθηνῶν.— Αἱ μεγάλαι νίκαι τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἡ λάμψις, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχον φθάσει, διήγειραν τὴν ἀντιζηλίαν τῶν ἄλλων μεγάλων πόλεων. Ἴδιως ἡ Σπάρτη ἔβλεπε πάντοτε μὲ ζηλοτυλίαν τὴν δύναμιν των. Αἱ Θήβαι, ἡ Κόρινθος καὶ ἄλλαι Ἑλληνικαὶ πόλεις συνηνώθησαν μὲ τὴν Σπάρτην διὰ νὰ ματαιώσουν τὰ σχέδια τῶν Ἀθηνῶν, αἱ ὁποῖαι ἐζήτουν νὰ λάβουν τὴν ἡγεμονίαν ὅλης τῆς Ἑλλάδος.

Αἱ δύο ἐχθρικαὶ δυνάμεις.— Ὁ μέγας αὐτὸς ἐμφύλιος πόλεμος μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων ἐξεπράγη ὀλίγα ἔτη μετὰ τοὺς Περσικοὺς πολέμους (μόλις 18 ἔτη εἶχον περάσει). Ὁριμάσθη Πελοποννησιακὸς πόλεμος καὶ διήρκεσε 27 ἔτη (431-404 π. Χ.). Ὑπῆρξε πολὺ σκληρὸς καὶ ὀλέθριος διὰ τὴν Ἑλλάδα.

Ἡ Ἑλλάς ἐχωρίσθη εἰς δύο συμμαχίας, εἰς δύο ἐχθρικὰ μέρη. Μὲ τὸ μέρος τῶν Ἀθηνῶν ἦσαν αἱ νῆσοι καὶ αἱ παράλτιαι πόλεις. Τὸ ἄλλο εἶχεν ἀρχηγὸν τὴν Σπάρτην, τὴν ὁποίαν ἐβοήθουν τὰ κράτη τῆς Πελοποννήσου. Ὀλόκληρος ἡ Ἑλλάς εἶχεν ἀνασταταθῆ ἀπὸ τὰς προετοιμασίας διὰ τὸν πόλεμον. Εἰς μέγας ἱστορικὸς τῆς ἀρχαιότητος, ὁ Ἀθηναῖος **Θουκυδίδης**, συνέγραψε τὴν ἱστορίαν τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου.

Ὁ πρώτος πόλεμος.— Ἡ ἀφορμὴ προήλθεν ἀπὸ μίαν ἔριδα μεταξὺ τῆς Κορίνθου καὶ τῶν Ἀθηῶν. Οἱ Κορίνθιοι ἐζήτησαν τὴν βοήθειαν τῆς Σπάρτης καὶ ἤρχισεν ὁ πόλεμος.

Οἱ Ἀθηναῖοι δὲν εἶχον πολὺν στρατόν, οἱ Σπαρτιάται πάλιν δὲν εἶχον στόλον. Διὰ τοῦτο ὁ Περικλῆς¹ συνεβούλευσε τοὺς Ἀθηναίους νὰ κλεισθοῦν εἰς τὴν πόλιν τῶν, μέσα εἰς τὰ Μακρὰ τεῖχη. Οἱ Σπαρτιάται ἐπήγαιναν μὲ τὸν στρατὸν τῶν καὶ ἐλεηλάτουν τὴν Ἀττικὴν. Οἱ Ἀθηναῖοι πάλιν μὲ τὸν ἰσχυρὸν στόλον τῶν ἐλεηλάτουν τὰ παράλια τῆς Πελοποννήσου.

Ὁ λοιμὸς καὶ ὁ θάνατος τοῦ Περικλέους.— Ἀλλ' εἰς τὰς Ἀθήνας εἶχον μαζευθῆ πολλοὶ ἀνθρωπρι ἕνεκα τοῦ ἀποκλεισμοῦ τῶν Σπαρτιατῶν. Ἀπὸ τὸ πλῆθος ἐπῆλθε μία φοβερὰ ἀρρώστεια, εἰς μέγας λοιμὸς. Πλῆθος ἀνθρώπων ἀπέθανεν ἀπὸ τὸν λοιμὸν, ὅσοι πάλιν ἐσώθησαν, ἔχασαν τὸ θάρρος τῶν. Ὁ λαὸς ἤρχισε νὰ φωνάζῃ ἐναντίον τοῦ Περικλέους. Ἀλλ' ὁ μέγας ἀνὴρ ἔτιδεν εἰς ὄλους θάρρος. Ἐπαθον ὅμως τὴν μεγάλην συμφορὰν αἱ Ἀθηναὶ νὰ χάσουν ἀπὸ τὸν λοιμὸν καὶ τὸν Περικλῆ (429 π. X.). Ἀλλ' ὁ πόλεμος ἐξηκολούθησεν ἀκόμη, ἕως ὅτου ἐκουράσθησαν οἱ ἀντίπαλοι, καὶ ἔκαμαν εἰρήνην. Ὁ πόλεμος αὐτὸς διήρκεσε δέκα ἔτη, καὶ διὰ τοῦτο ὠνομάσθη δεκαετὴς πόλεμος (431—421 π. X.).

Ὁ Ἀλκιβιάδης.— Κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον εἰς τὰς Ἀθήνας ἦτο ἀγαπητὸς εἰς εὐγενῆς νέος, ἀνεψιὸς τοῦ Περικλέους Ἀλκιβιάδης. Ἦτο πολὺ πλούσιος καὶ ὠραῖος, προικισμένος μὲ μεγάλην εὐφυΐαν, τὰ χαρίσματα δὲ αὐτὰ προσείλκυον τὸν λαόν.

Ὁ νέος ὅμως ἐκεῖνος ἔγινεν ἡ καταστροφὴ τῶν Ἀθηῶν, διότι ἦτο πολὺ φιλοδοξὸς καὶ ἀσύνητος. Ἡ φιλοδοξία του τὸν ἔκαμε νὰ ὀνειρεύεται μεγάλα σχέδια. Κατῶρθωσε καὶ ἔπεισε τοὺς Ἀθηναίους, ὅτι θὰ ἠδύναντο νὰ κατακτήσουν τὴν μεγάλην νῆσον Σικελίαν, τότε θὰ ἐλάμβανον τὴν δύναμιν νὰ νικήσουν καὶ τοὺς Σπαρτιάτας. Ἀπὸ τὴν Σικελίαν θὰ ἐπήγαιναν νὰ κατακτήσουν τὰς χώρας τῆς Μεσογείου θαλάσσης, τὸ κράτος αὐτῶν θὰ ἔφθανεν ἕως τὰς Ἡρακλείας στήλας, καὶ αἱ Ἀθηναὶ θὰ ἐγίνοντο ἡ πρωτεύουσα ἑλῶν τῶν Ἑλλήνων.

Ἡ ἐκστρατεία τῆς Σικελίας (415 π. X.).—Οἱ Ἀθηναῖοι ἐνθουσιάσθησαν, δὲν ὠμίλουν παρὰ μόνον διὰ τὸ μέγα σχέδιον καὶ ἀπεφάσισαν τὴν ἐκστρατείαν πρὸς κατάκτησιν τῆς Σικελίας. Ποτὲ τόσον λαμπρὸς στόλος καὶ στρατὸς δὲν εἶχεν ἐκκινήσει ἀπὸ

Ἑλληνικὴν πόλιν. Ὅλος ὁ λαὸς παρηκολούθησε μὲ τρελλὸν ἐνθουσιασμόν τὴν ἀναχώρησιν διὰ τὴν μακρινὴν κατάκτησιν, ἣ ὅποια θὰ ἔφερε πλοῦτη καὶ δύναμιν εἰς τὰς Ἀθήνας.

Ὁ Ἀθηναϊκὸς στόλος ἔφθασεν εἰς τὰς Συρακούσας, αἱ ὅσαι ἦσαν ἡ πλουσιωτέρα Ἑλληνικὴ πόλις εἰς τὴν Δύσιν, καὶ ἤρχισε νὰ τὰς πολιορκῇ. Ἄλλ' οἱ Σπαρτιᾶται ἔστειλαν βοήθειαν εἰς τοὺς Συρακουσίους, καὶ ὁ στόλος τῶν Ἀθηναίων κατεστράφη. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐβόγησαν εἰς τὴν ξηρὰν μὲ τὴν ἐλπίδα, ὅτι θὰ ἔφθανον εἰς καμμίαν φιλικὴν τῶν πόλιν, καὶ ἀπ' ἐκεῖ θὰ ἐπέστρεφον εἰς τὰς Ἀθήνας, ἀλλ' οἱ Συρακούσιοι τοὺς κατεδίωξαν κατὰ πόδας. Ἄλλοι ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους ἐφρονεύθησαν, ἄλλοι ἀπέθανον ἀπὸ τὰς ταλαιπωρίας, ἄλλοι ἔγιναν αἰχμάλωτοι καὶ ἐπωλήθησαν ὡς δοῦλοι. Οὔτε ἐν πλοῖον τῶν Ἀθηναίων, οὔτε εἰς στρατιώτης τῶν δὲν ἐγύρισεν εἰς τὴν πατρίδα.

Τὸ τέλος τοῦ Ἀλκιβιάδου.—Οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον ἐκλέξει τὸν Ἀλκιβιάδην μὲτ' ἄλλους στατηγὸν εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῆς Σικελίας. Ἀλλὰ ταχέως τὸν ἐκάλεσαν ὀπίσω νὰ δώσῃ λόγον διὰ μίαν κατηγορίαν ἐναντίον του. Ἐκεῖνος δὲ ἐπῆγεν εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν ὅπου ἐδόλοφονήθη. Τοιοῦτον τέλος ἔλαβεν ὁ ἰκανὸς ἐκεῖνος ἄνθρωπος ὁ ὅποιος, ἂν εἶχε μεγαλυτέραν φρόνησιν, θὰ ἠδύνατο νὰ κάμῃ μέγα καλὸν εἰς τὴν πατρίδα του.

Ἡ ἄλωσις τῶν Ἀθηνῶν.—Ἡ ἀπελπισία ἀπὸ τὴν μεγάλην καταστροφὴν ἔδωκε θάρρος εἰς τοὺς Ἀθηναίους, καὶ μὲ ἀξιοθαύμαστον δύναμιν κατεσκεύαζαν πάλιν νέον στόλον. Ἀλλὰ καὶ οἱ Σπαρτιᾶται ἔκαμν στόλον, ὁ δὲ ναύαρχός των, ὁ Δύσανδρος, ἄνθρωπος ἐπιδέξιος καὶ πανούργος, κατώρθωσε μὲ πονηρίαν νὰ καταστρέψῃ τὸν στόλον τῶν Ἀθηναίων εἰς μίαν θέσιν, ἣ ὅποια ἐλέγετο *Αἰγὸς ποταμοὶ* πλησίον εἰς τὰ Δαρδανέλλια.

Ἐν ἀπὸ τὰ διασωθέντα πλοῖα ἔφθασε νύκτα εἰς τὸν Πειραιᾶ, ἀμέσως δὲ ἡ εἰδησις τῆς νέας καταστροφῆς διεδόθη ἀπὸ στόμα εἰς στόμα καὶ ἔφθασεν εἰς τὰς Ἀθήνας. Κανεὶς δὲν ἐκοιμήθη τὴν νύκτα ἐκείνην, διότι ὅλοι ἐπερίμεναν ὅτι θὰ ἐσφάζοντο ἢ θὰ ἐπωλοῦντο ὡς δοῦλοι.

Ὁ Δύσανδρος δὲν ἤργησε νὰ ἔλθῃ καὶ νὰ πολιορκήσῃ τὰς Ἀθήνας. Οἱ Ἀθηναῖοι ὑπερησπίσθησαν τὴν πόλιν τῶν μὲ ἡρωισμόν, ἀλλ' ἡ πείνα τοὺς ἠνάγκασε νὰ παραδοθῶν. Τότε ἔγινε λόγος νὰ καταστραφῇ ἐντελῶς ἡ πόλις. Οἱ Σπαρτιᾶται ὅμως εἶπον, ὅτι δὲν

ἔπρεπε νὰ πωλήσουν ὡς δούλους τοὺς κατοίκους μιᾶς πόλεως, ἢ ὅποια ἔσωσεν ἄλλοτε τὴν Ἑλλάδα (404 π. X.).

β.—Δι' Ἀθῆναι μετὰ τὸν πόλεμον.

Ἡ πτώσις τοῦ Ἀθηναϊκοῦ κράτους.—Πολλοὶ σκληροὶ ἦσαν οἱ ὄροι, τοὺς ὁποίους ἐπέβαλον οἱ νικηταὶ εἰς τὰς Ἀθήνας. Ὁ Λύσανδρος ἔκαυσε τὰ πλοῖα τῶν Ἀθηναίων καὶ κατηδάφισε τὰ Μακρὰ τεῖχη. Ἀπὸ τότε αἱ Ἀθῆναι ἔχασαν τὴν δύναμιν των.

Ἡ ἡγεμονία τῆς Ἑλλάδος περιήλθε τότε εἰς τὴν Σπάρτην. Ἄλλ' οἱ Σπαρτιαῖται δὲν μετεχειρίσθησαν καλῶς τὴν δύναμιν των. Ἔβαλαν ἰδικὰς τῶν φρουρὰς εἰς τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις, καὶ ἐφέρθησαν πρὸς τοὺς ἄλλους Ἕλληνας ὡς τύραννοι. Διὰ τοῦτο ἡ σκληρότης των ἐπροκάλεσεν ἐπαναστάσεις εἰς τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις. Πρῶται ἤρχισαν αἱ Ἀθῆναι.

Οἱ Τριάκοντα τύραννοι.—Εἰς τὰς Ἀθήνας εἶχον τὴν ἐξουσίαν τριάκοντα ἄρχοντες, οἱ ὅποιοι ὑπεστηρίζοντο ἀπὸ τὴν Σπάρτην. Ἐκυβέρνων δὲ μὲ μεγάλην σκληρότητα καὶ ἔγιναν μισητοὶ εἰς τὸν λαόν, διὰ τοῦτο ὠνομάσθησαν *Τριάκοντα τύραννοι*. Διὰ νὰ στερεώσουν τὴν ἐξουσίαν των αἱ τύραννοι, ἐξώριζον ἢ ἐφόνευον τοὺς ἀντιπάλους των. Εἰς ἐξόριστας, ὀνομαζόμενος *Θρασύβουλος*, μὲ ἄλλους συντρόφους, κατώρθωσε νὰ εἰσέλθῃ κρυφίως εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ νὰ ἐκδιώξῃ τοὺς τυράννους (403 π. X.).

Ἡ ἀμνηστεία.—Διὰ νὰ θάλουν τέλος εἰς τοὺς ἐμφυλίους πολέμους, συνεφώνησαν ὅλοι οἱ Ἀθηναῖοι νὰ μὴ ἐνθυμηθοῦν πλέον τὰς ἐχθρας των. Ὅλοι ὤρκισθησαν νὰ μὴ ζιτηθῶσιν ἐκδίκησιν δι' ὅσα εἶχον συμβῆ, ἢ λήθῃ δὲ αὐτὴ διὰ τὰ παρελθόντα ὠνομάσθη *ἀμνηστεία*. Αἱ Ἀθῆναι δὲν ἐταράχθησαν πλέον ἀπὸ ἐμφυλίους ταραχὰς.

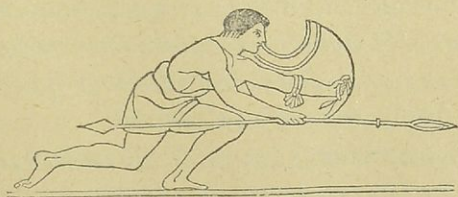
Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον αἱ Ἀθῆναι ἐκυβερνῶντο πάλιν μὲ τοὺς καλοὺς παλαιούς νόμους τοῦ Σόλωνος. Ἀπὸ τότε ἤρχισαν ν' ἀναλαμβάνουν τὴν δύναμιν των καὶ ἔγιναν γρήγορα πάλιν μεγάλη πόλις.

Ὁ Σωκράτης (κατὰ τὸ 400 π. X.).—Τὸν καιρὸν ἐκεῖνον ἔζη εἰς τὰς Ἀθήνας ὁ Σωκράτης, εἰς ἐνάρετος πολίτης, ὁ ὅποιος εἶχε γίνεи περίφημος διὰ τὴν σοφίαν του. Ἐρωγὸν ὀλίγον, δὲν ἐφέρει οὔτε σανδάλια, οὔτε χιτῶνα, παρὰ ἓνα παλαιὸν μανδύαν. Πολλὰς φορὰς οἱ φίλοι του ἠθέλησαν νὰ τοῦ δώσουν χρήματα, ἀλλὰ ποτὲ δὲν ἐδέχθη ἀπὸ κανένα βοήθειαν.

Ὁ Σωκράτης ἦτο πολὺ ἀσχημος, ὁ βίος του ὁμως ἦτο τόσον ὠραῖος, ὥστε ἔγινε τέλειον παράδειγμα ἑνὸς καλοῦ πολίτου. Ὅλην τὴν ἡμέραν ὁ Σωκράτης ἐγύριζεν εἰς τὴν ἀγοράν, εἰς τὰς παλαίστρας, εἰς τοὺς δρόμους καὶ συνωμίλει μὲ τοὺς νέους. Ἡ συζήτησις ἦτο μία εὐγενὴς διδασκαλία. Ἐπροσπάθει νὰ δεικνύῃ εἰς ἑλους τὴν ἀλήθειαν, ἐξήταζε μαζὶ τοὺς ποῖον εἶναι τὸ κακὸν διὰ νὰ τὸ ἀποφεύγουν, ποῖον εἶναι τὸ καλὸν διὰ νὰ τὸ κάμνουν. Ἐδίδασκε πολλὰς εὐγενεῖς καὶ ὑψηλὰς ἰδέας. Ἐλεγε δὲ πάντοτε τὸ ρητὸν «γνώθι σαυτὸν». Ἦθελε νὰ εἶπῃ ὅτι πρῶτα πρέπει νὰ γνωρίζῃς καλὰ τὸν ἑαυτὸν σου καὶ ἔπειτα νὰ ζητῆς νὰ ἐνοήσῃς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὁ Σωκράτης ἀπέκτησεν ἀφωσιωμένους φίλους. Μερικαὶ ὁμως ἐνόμισαν ὅτι διδάσκει τὴν ἀσέβειαν πρὸς τοὺς θεούς, τὸν κατήγγειλαν, καὶ τὸ δικαστήριον τὸν κατεδίκασεν εἰς θάνατον. Εἷς φίλος του ἠθέλησε νὰ τὸν σώσῃ, ἀλλ' ἐκεῖνος δὲν ἐδέχθη, εἶπεν ὅτι ὁ πολίτης ὀφείλει νὰ ὑπακούῃ εἰς τοὺς νόμους τῆς πατρίδος του. Ἐμείνεν εἰς τὴν φυλακὴν καὶ ἔπιε τὸ κώνειον, τὸ δηλητήριον ποῦ ἔδιδον εἰς τοὺς καταδικασμένους. Ἔως τὴν τελευταίαν του στιγμὴν ἐδίδασκεν ἐν μέσῳ τῶν φίλων καὶ μαθητῶν του. Ἀπέθανε μὲ τὴν γαλήνην ἑνὸς μεγάλου καὶ ἐναρέτου ἀνθρώπου, ὁ δὲ βίος καὶ ὁ θάνατός του ἔμειναν ὑψηλὸν παράδειγμα εἰς τὴν ἀνθρωπότητα.

Μὲ τὰ γεγονότα αὐτὰ τελειώνει ὁ Ε' αἰὼν πρὸ Χριστοῦ, ὁ αἰὼν τῆς δόξης τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος. Ὅταν αἱ Ἀθηναὶ ἐνίκηθησαν ἀπὸ τὴν Σπάρτην, τότε ἤρχισε καὶ ἡ παρακμὴ τῆς Ἑλλάδος. Ἀλλὰ κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα, ὡς θὰ ἴδωμεν, ἐμφανίζεται εἰς ἄλλος μέγας Ἑλληνικὸς λαός, οἱ Μακεδόνες, οἱ ὅποιοι ἐμελλον νὰ κατακτήσουν τὸν κόσμον καὶ νὰ δοξάσουν πάλιν τὸ Ἑλληνικὸν ὄνομα.

Πελταστής, ἐλαφρὸς πολεμιστὴς ὀπλισμένος μὲ πέλτην (μικρὰν ἀσπίδα).

ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΙΣ

ΜΕΡΟΣ Β΄.—Η ΑΚΜΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

500—400 π. Χ.

Ε' αἰών π.Χ.

Γ'. Οἱ Περσικοὶ πόλεμοι.— Οἱ Πέρσαι εἶχον καθυποτάξει τοὺς λαοὺς τῆς Ἀνατολῆς καὶ εἶχον ἰδρῶσει ἐν ἀπέραντον κράτος. Οἱ σπουδαιότεροι βασιλεῖς τῶν ἦσαν ὁ Κῦρος καὶ ὁ Δαρεῖος. Τὸ κράτος τοῦ Δαρείου ἦτο τὸ μεγαλύτερον καὶ ἰσχυρότερον ποῦ εἶχεν ὑπάρξει εἰς τὸν κόσμον. Περιελάμβανεν ὅλους τοὺς λαοὺς τῆς Ἀνατολῆς, καὶ τοὺς πολιτισμένους ποῦ γνωρίζομεν (Αἴγυπτιοὺς, Ἀσσυρίους, Φοίνικας), καὶ πολλοὺς ἄλλοις ἀπολιτίστους λαοὺς.

Οἱ Πέρσαι εἶχον καθυποτάξει καὶ τὰς πλουσίας Ἑλληνικὰς πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Οἱ Ἴωνες ἐπανεστάτησαν μὲ τὴν βοήθειαν τῶν Ἀθηναίων, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθησαν ν' ἀνθέξουν εἰς τὴν μεγάλην δύναμιν τοῦ Δαρείου καὶ ἐνίκηθησαν. Οἱ Πέρσαι τότε ἔκαυσαν τὴν μεγάλην πόλιν αὐτῶν Μίλητον (500 π. Χ.).

Κατόπιν οἱ Πέρσαι ἐπέπεσαν ἐναντίον τῆς μικρᾶς Ἑλλάδος διὰ νὰ ὑποδουλώσουν καὶ αὐτήν. Οἱ Ἕλληνες μὲ τὰς μικρὰς τῶν δυνάμεις ἐνίκησαν τὰς ἀνεξαντλήτους δυνάμεις τῶν Περσῶν. *Ἡ ἀγάπη πρὸς τὴν πατρίδα καὶ τὴν ἐλευθερίαν κάμνει τοὺς ἀνθρώπους ἥρωας καὶ ἐμπνέει εἰς αὐτοὺς ὑψηλὰ αἰσθήματα.*

Ζ'. Αἱ ἐκστρατεῖαι τοῦ Δαρείου.— Ὁ μέγας βασιλεὺς ἐξῆτει ἐκδίκησιν κατὰ τῶν Ἀθηναίων, διότι εἶχον βοηθήσει τοὺς Ἴωνας. Οἱ Πέρσαι μὲ στρατὸν 100.000

ἀπεβιβάσθησαν εἰς τὸν Μαραθῶνα. Ὅλιγοι Ἀθηναῖοι (10.000) ὀδηγούμενοι ἀπὸ τὸν *Μιλτιάδην*, κατετρόπωσαν αὐτούς (490). Ἡ νίκη τοῦ Μαραθῶνος ἔδωκε θάρρος καὶ ὑπερηφάνειαν εἰς τοὺς Ἕλληνας

Μετὰ τὴν νίκην οἱ σπουδαιότεροι ἄνδρες εἰς τὰς Ἀθήνας ἦσαν ὁ *Θεμιστοκλῆς* καὶ ὁ *Ἀριστείδης*. Ὁ Θεμιστοκλῆς προέβλεπεν ὅτι οἱ Πέρσαι θὰ ἐπανήρχοντο μὲ μεγαλυτέρας δυνάμεις διὰ νὰ ὑποδουλώσουν τὴν Ἑλλάδα. Διὰ τοῦτο ἔπεισε τοὺς Ἀθηναίους νὰ κατασκευάσουν ἰσχυρὸν στόλον.

Β'. Ἡ ἐκστρατεία τοῦ Ξέρξου.— Μετὰ 10 ἔτη ὁ νέος βασιλεὺς τῶν Περσῶν Ξέρξης ὠδήγησεν ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος φοβερὸν στρατὸν (2.500.000 ἄνδρας καὶ 1.200 πλοῖα) Ὁ Ξέρξης ἐζήτηι νὰ ὑποδουλώσῃ πρῶτον τὴν Ἑλλάδα, ἔπειτα νὰ κατακτήσῃ τὴν Εὐρώπην καὶ νὰ γίνῃ κύριος ὅλου τοῦ κόσμου.

Ἡ ἔνωσις τῆς Σπάρτης καὶ τῶν Ἀθηνῶν ἔσωσαν τὴν Ἑλλάδα. Ἡ πρώτη ἀντίστασις ἔγινεν εἰς τὰς *Θερμοπύλας*, ὅπου ἐφονεύθησαν μαχόμενοι ἡρωϊκῶς ὁ Λεωνίδας καὶ οἱ 300 Σπαρτιάται. Τότε χωρὶς ἐμπόδιον ὁ Περσικὸς στρατὸς ἔφθασεν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ τὰς ἔκαυσεν.

Οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον καταφύγει εἰς τὴν Σαλαμίνα. Εἰς τὸ στενὸν τῆς νήσου εἶχε συγκεντρωθῆ καὶ ὁ Ἑλληνικὸς στόλος, ἔφθασε δὲ καὶ πολυάριθμος στόλος τοῦ Ξέρξου. Ἐκεῖ συνήφθη μεγάλη ναυμαχία. Οἱ Ἕλληνες, οἱ Ἀθηναῖοι πρῶτοι, ἐπολέμησαν γενναίωτα καὶ κατέστρεψαν τὸν Περσικὸν στόλον (480 π. Χ) Ἡ ἔνδοξος ναυμαχία τῆς Σαλαμίνας ἐδόξασε τὰς Ἀθήνας καὶ ἔσωσε τὴν Ἑλλάδα.

Τὸ ἐπόμενον ἔτος οἱ Ἕλληνες κατετρόπωσαν καὶ τὸν Περσικὸν στρατὸν εἰς τὰς *Πλαταιάς* (479). Συγχρόνως ὁ Ἀθηναϊκὸς στόλος κατέστρεψε τὸν Περσικὸν στόλον καὶ

στρατὸν εἰς τὸ ἀκρωτήριον *Μυκάλη* πλησίον τῆς Σάμου. Ἐκ τούτου οἱ Ἕλληνες τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀσίας ἦσαν ἐντελῶς ἐλεύθεροι. Ὁ Μέγας βασιλεὺς εἶχε νικηθῆ καὶ ταπεινωθῆ. Ἡ νίκη τῆς Ἑλλάδος ἔσωσε τὸν πολιτισμὸν τῆς ἀνθρωπότητος.

Θ'. Τὸ μέγα κράτος τῶν Ἀθηναίων.— Ὁ πόλεμος ἐναντίον τῶν Περσῶν ἔπρεπε νὰ ἐξακολουθήσῃ διὰ νὰ εἶναι ἡσυχοὶ οἱ Ἕλληνες ἀπὸ τοὺς Πέρσας. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἰδρύθη συμμαχία τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων ἐναντίον τῶν Περσῶν. Ὁ Ἀθηναῖος στρατηγὸς *Κίμων* κατετρόπωσε παντοῦ τοὺς Πέρσας.

Αἱ Ἀθηναῖαι ἀπέκτησαν τότε πολὺ μεγάλην δύναμιν. Διότι ὅλαι αἱ Ἑλληνικαὶ πόλεις, αἱ ὅποια εἶχον λάβει μέρος εἰς τὴν συμμαχίαν, ἦσαν ὡς ὑπήκοοι. Ἡ *ἡγεμονία* αὐτῆ τῶν Ἀθηναίων περιελάμβανεν ὀλόκληρον τὸ Αἰγαῖον πέλαγος. Τὸ Ἀθηναϊκὸν ἐμπόριον ἐμεγάλωσε πολὺ, πλοῦτος μέγας συνηθροίσθη. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον αἱ Ἀθηναῖαι ἵδρυσαν ἕν μέγα θαλάσιον κράτος καὶ ἦσαν ἡ πρωτεύουσα αὐτοῦ.

Ι'. Ὁ Ἀθηναϊκὸς πολιτισμὸς.— Ἀμέσως μετὰ τὰς νίκας ἐναντίον τῶν βαρβάρων ἀρχίζει ἡ λαμπροτέρα ἐποχὴ τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας. Ὀνομάζεται *αἰὼν τοῦ Περικλέους* (περὶ τὸ 450 π. Χ.), διότι ὁ Περικλῆς ἦτο ὁ μέγας ἀνὴρ, ὁ ὅποιος ἐκυβέρνησε τότε τὴν πρώτην πόλιν τῆς Ἑλλάδος, τὰς Ἀθήνας. Ὁ Ε' αἰὼν πρὸ Χριστοῦ εἶναι ὁ σπουδαιότερος αἰὼν τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς παγκοσμίου μάστιχα ἱστορίας.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην οἱ Ἕλληνες, πρῶτοι οἱ Ἀθηναῖοι, ἐδημιούργησαν τὸν σπουδαιότατον πολιτισμὸν τῆς ἀνθρωπότητος. Τότε ἐγεννήθησαν τὰ μεγαλύτερα πνεύματα, τὰ ὅποια ἐφάνησαν εἰς τὸν κόσμον, μεγάλοι ποιηταί, συγγραφεῖς, καλλιτέχνη, φιλόσοφοι. Οἱ περισσότεροι ἤκμασαν εἰς τὰς

Ἀθήνας, αἱ ὁποῖαι ἔγιναν ἡ ὠραιότερα καὶ σπουδαιοτέρα πόλις τοῦ κόσμου.

Ὁ Περικλῆς ἠθέλησε νὰ στολίσῃ τὴν πόλιν του μὲ λαμπρὰ μνημεῖα ὡς ἀληθινὴν πρωτεύουσαν ἑνὸς μεγάλου κράτους. Ἡ Ἀκρόπολις ἔγινε τότε εἰς ἱερὸς τόπος καὶ ἐγένετο μὲ ὠραιότατους ναῦς καὶ ἀγάλματα. Ὁ μεγαλοπρεπέστατος ναὸς εἶναι ὁ *Παρθενών*, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ Φειδίας εἶχε κάμει ἓν θαυμάσιον χρυσελεφάντινον ἄγαλμα τῆς Παρθένου Ἀθηνᾶς.

Εἰς τὴν λαμπρότητα τῶν Ἀθηνῶν συνετέλεσαν καὶ αἱ ὠραῖαι ἐσορταί, αἱ ὁποῖαι ἐγίνοντο εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἡ μεγαλοπρεπεσιτέρα ἦσαν τὰ *Παναθήναια*. Τότε ἀνεπτύχθη εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ *δραῦμα*, δηλαδὴ ἡ παράστασις εἰς τὸ διαφόρων πράξεων εἰς τὸ θέατρον. Τότε ἤκμασαν οἱ μεγαλύτεροι τραγικοὶ καὶ κωμικοὶ ποιηταὶ τοῦ κόσμου, ὁ Αἰσχύλος, ὁ Σοφοκλῆς, ὁ Εὐριπίδης καὶ ὁ Ἀριστοφάνης. Αἱ Ἀθῆναι ἔγιναν ἀπὸ τότε τὸ σχολεῖον τῆς Ἑλλάδος καὶ ὅλου τοῦ κόσμου.

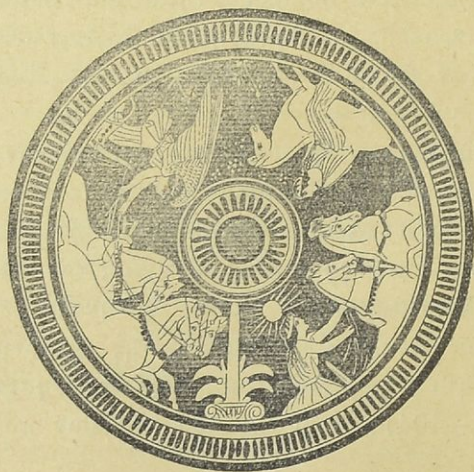
Ἡ Ἑλλὰς λοιπὸν ἐδημιούργησε τὴν τέχνην καὶ τὰς ἐπιστήμας, ἔγινεν ὁ διδάσκαλος τῆς ἀνθρωπότητος. *Τὸ μεγαλύτερον δὲ τῆς Ἑλλάδος, ὀφείλεται εἰς τὴν ἐλευθερίαν, ἡ ὁποία εἶναι ἡ μήτηρ πάσης εὐτυχίας καὶ προόδου.*

ΙΑ. Ἡ παρακμὴ τῶν Ἀθηνῶν. — Ἡ δόξα τῶν Ἀθηνῶν ἐκίνησε τὴν ἀντιζηλίαν τῆς Σπάρτης. Ἀποτέλεσμα δὲ ἦτο ὁ καταστρεπτικὸς *Πελοποννησιακὸς πόλεμος* (431—404) μεταξὺ τῶν δύο μεγάλων πόλεων τῆς Ἑλλάδος.

Τὸ πρῶτον ἔτος τοῦ πολέμου ἀπέθανεν ὁ Περικλῆς. Ἀργότερα οἱ Ἀθηναῖοι ἔκαμαν μίαν μεγάλην ἐκστρατείαν διὰ νὰ κατακτήσουν τὴν Σικελίαν. Ἄλλ' ἐκεῖ κατεστράφη καὶ ὁ στόλος καὶ ὁ στρατός των. Οἱ Σπαρτιαῖται λοιπὸν κα-

τώρθωσαν καὶ ἐκυρίευσαν τὰς Ἀθήνας (404). Ἡ μεγάλη πόλις ἔπεσεν εἰς παρακμήν, τὴν ἡγεμονίαν δὲ τῆς Ἑλλάδος ἔλαβεν ἡ Σπάρτη, ἀλλ' ἡ παρακμὴ τῶν Ἀθηναίων ἔφερε καὶ τὴν κατάπτωσιν ὅλης τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ Ἑλλὰς κατηράλωσε τὰς δυνάμεις τῆς ἀπὸ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον. Ἡ ἔνωσις τῶν Ἑλλήνων κατὰ τοὺς Περσικοὺς πολέμους εἶχε φέρει νίκην, μὲ τὴν ἐλευθερίαν δὲ καὶ τὸ μεγαλεῖον τῆς Ἑλλάδος. Ἡ ἀντιζηλία καὶ ὁ πόλεμος μεταξὺ τῶν ἔφερε τὴν ἐξασθένησιν καὶ τὴν παρακμήν. Ὁ πολιτισμὸς ὅμως τῆς Ἑλλάδος ὑπῆρξεν ἀθάνατος, μετεδόθη εἰς ὅλον τὸν κόσμον καὶ ἐδίδαξεν ὀλόκληρον τὴν ἀνθρωπότητα.

Η ΗΩΣ, Η ΣΕΛΗΝΗ ΚΑΙ Ο ΗΛΙΟΣ.

Ζωγραφία ἀρχαίου ἀγγείου.

Γ'.— Η ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΗ ΚΟΣΜΟΚΡΑΤΟΡΙΑ

400—301 π. Χ.

Δ' αἰών.

Μετὰ τὴν πτώσιν τῶν Ἀθηνῶν ἀρχίζει ἡ παρακμὴ ὅλης τῆς Ἑλλάδος. Ἡ Σπάρτη ἐκράτησεν ὀλίγον χρόνον τὴν ἡγεμονίαν, τὴν ἀντικατέστησαν ὅμως αἱ Θῆβαι, καὶ αὐταὶ ὅμως ἔπεσαν ταχέως. Κατὰ τὰ μέσα τοῦ Δ' αἰῶνος ἡ Ἑλλάς ἦτο διηρημένη εἰς τρία κράτη, σχεδὸν ἰσοδύναμα. Αἱ πρωτεύουσαι πόλεις ἦσαν αἱ Ἀθῆναι, ἡ Σπάρτη καὶ αἱ Θῆβαι. Καμμία ἀπὸ τὰ τρεῖς αὐτὰς πόλεις δὲν ἦτο ἀρκετὰ ἰσχυρά, ὥστε νὰ καθυποτάξῃ τὰς ἄλλας καὶ νὰ λάβῃ αὐτὴ ὀριστικῶς τὴν ἡγεμονίαν τῆς Ἑλλάδος.

Κατὰ τὸν ἴδιον ὅμως χρόνον ἤρχισε νὰ λαμβάνῃ δύναμιν μιὰ ἄλλη Ἑλληνικὴ χώρα, πρὸς Βορρᾶν, ἡ ὁποία εἶχε μείνει ἄγνωστος ἕως τῶρα, ἡ Μακεδονία. Οἱ Μακεδόνες κατῴρθωσαν ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον δὲν εἶχον ἐπιτύχει αἱ μεγάλαι Ἑλληνικαὶ πόλεις, δηλαδὴ νὰ λάβουν τὴν ἡγεμονίαν ὅλων τῶν Ἑλλήνων.

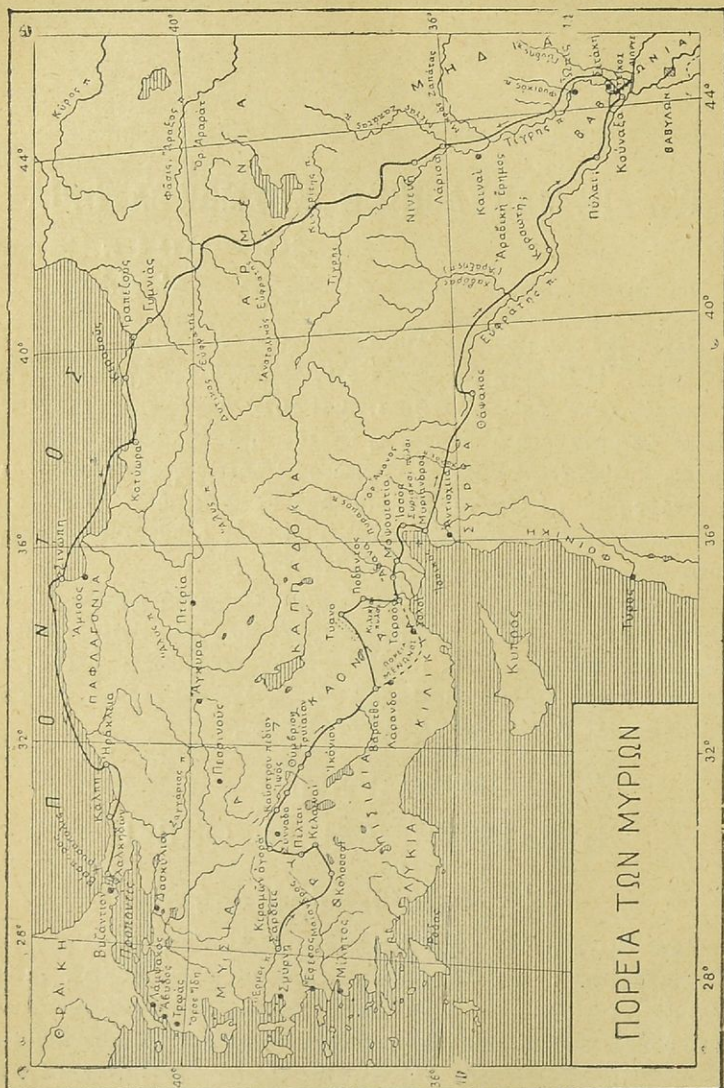
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'

Η ΣΠΑΡΤΗ ΚΑΙ ΑΙ ΘΗΒΑΙ

α.— Ἡ Σπάρτη καὶ αἱ Ἀθῆναι.

Ἡ διοίκησις τῆς Σπάρτης.— Αἱ Ἑλληνικαὶ πόλεις ἠὲ χαριστήθησαν, ὅτι κατεστράφη ἡ δύναμις τῶν Ἀθηνῶν, διότι ἤλπιζον ὅτι εἰς τὸ μέλλον θὰ ἦσαν ἐλεύθεροι. Ἡ ἐλπίς τῶν ὅμως αὐτῆ ὑπῆρξε ματαία. Διότι ἔπεσαν εἰς πολὺ σκληροτέραν κυριαρχίαν. Ἡ Σπάρτη μετεχειρίσθη τὴν ἐξουσίαν τῆς μὲ ἐγαῖσμον καὶ ἔγινε μισητὴ εἰς τοὺς Ἕλληνας

Ἀδ. Ἀδαμαντίου, Ἰστ. Ἀρχ. Ἑλλ. διὰ α'. Ἑλλ. Σχολ. ἐκδ. Γ' 26]8]25 9

Ἡ ἐξοστρατεία τοῦ Κύρου τοῦ Νεωτέρου καὶ ἡ ἐπάνοδος τῶν Ἑλλήνων.

Οἱ Σπαρτιᾶται ἔβαλαν καὶ αὐτοὶ βαρεῖς φόρους εἰς τοὺς Ἕλληνας, δὲν ἔπαυσαν δὲ νὰ ἀναμιγνύωνται εἰς τὴν διοίκησιν τῶν πόλεων. Αἱ Ἀθηναὶ εἶχον βοηθήσει παντοῦ τὴν δημοκρατίαν, ἡ Σπάρτη ὑπεστήριξε παντοῦ τὴν ἀριστοκρατίαν. Τὸ χειρότερον δὲ ἔτι ἔβαλεν εἰς τὰς πόλεις ἰδικὰς τῆς φρουρᾶς καὶ ἓνα ἰδικόν τῆς ἀρχηγόν, ὃ ὁποῖος ὀνομάζετο ἀρμοστής.

Ἡ ἐκστρατεία τῶν Μυρῶν (401 π. Χ.).—Καθ' ὃν χρόνον συνέβαινον αὐτὰ εἰς τὴν Ἑλλάδα, γενναῖοι Ἕλληνες πολεμισταὶ ἔκαμνον μίαν περιφημὸν ἐκστρατείαν εἰς τὴν Περσίαν. Ὁ νεώτερος ἀδελφὸς τοῦ βασιλέως τῆς Περσίας Ἀρταξέρξου, ὁ Κῦρος, ὃ ὁποῖος ἦτο σατράπης εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, ἠθέλησε νὰ πάρῃ αὐτὸς τὸν θρόνον. Μὲ τὰ χρήματά του συνήθροισεν εἰς τὰς Σάρδεις στρατὸν ἀπὸ Πέρσας καὶ ἀρκετοὺς Ἕλληνας ὀπλίτας. Ἀφοῦ ἠτοιμάσθη, ἐξεστράτευσεν ἐναντίον τοῦ ἀδελφοῦ του.

Ὁ Κῦρος ὠδήγησε τὸν στρατὸν του πολὺ μακρὰν πρὸς τὴν Βαβυλῶνα. Ἐκεῖ πλησίον, εἰς τὰ Κούναξα, συνηγήθη μὲ τὸν ἀδελφόν του Ἀρταξέρξην, ὃ ὁποῖος ὠδήγει πολυἀριθμὸν στρατὸν, ἔγινε μεγάλη μάχη καὶ ὁ Κῦρος ἐφονεύθη. Οἱ Ἕλληνες στρατιῶται εἶχον μείνει νικηταί, ἀλλ' εὗρισκοντο μέσα εἰς ξένην χώραν, πολὺ μακρὰν ἀπὸ τὴν θάλασσαν καὶ εἰς τὸ μέσον ἐχθρῶν. Τότε ἐφάνη εἰς τὸ μέσον ὁ Ξενοφῶν ὃ Ἀθηναῖος, ὃ ὁποῖος εἶχε λάβει μέρος εἰς τὴν ἐκστρατείαν. Ἦτο μαθητὴς τοῦ Σωκράτους καὶ εἶχε πολὺ θάρρος, τὸ ὁποῖον μετέδωκε καὶ εἰς τοὺς ἄλλους.

Ὁ Ξενοφῶν ἀνέλαβε νὰ ὀδηγήσῃ ὀπίσω εἰς τὴν πατρίδα των τοὺς Ἕλληνας, οἱ ὁποῖοι ἦσαν 10,000 περίπου (μύριοι). Ἐπέρασαν ἐρήμους χώρας, ἀνέβησαν καὶ κατέβησαν μεγάλα βουνά, ὑπέφερον χιόνας, ζέστην. Καθ' ὅλον δὲ τὸ διάστημα διαρκῶς ἐπολέμουν ἐναντίον τῶν ἐγχωρῶν, οἱ ὁποῖοι ἦσαν ὄρειοι καὶ φιλοπόλεμοι. Ἐπὶ τέλους ἐπλησίασαν εἰς τὴν πατρίδα των. Ὅταν ἀπὸ ἓν βουνὸν εἶδον τὴν θάλασσαν, ἐφώναξαν: « ἡ θάλασσα, ἡ θάλασσα! ἀπὸ δὲ τὴν χαρὰν των ἔκλαιον καὶ ἐνηγκαλίζοντο ὃ εἰς τὸν ἄλλον. Ὁ Ξενοφῶν ἐδόξεσε τὴν γενναίαν αὐτὴν ἐπάνοδοσιν τῶν Μυρῶν μὲ τὸ βιβλίον τοῦ Κῦρου Ἀνάβασις.

Ὁ πόλεμος ἐναντίον τῶν Περσῶν.—Ἀπὸ τὸν καιρὸν, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἡ Σπάρτη εἶχε πάρει τὴν θέσιν τῶν Ἀθηνῶν, εἶχε καὶ στρατὸν καὶ στόλον. Αἱ Ἑλληνικαὶ πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας

ἦσαν ὑπήκοοι εἰς τὴν Σπάρτην, ἔπρεπε λοιπὸν νὰ τὰς ὑπερασπίζονται ἐναντίον τοῦ βασιλέως τῆς Περσίας.

Μετὰ τὴν ἐκστρατεῖαν τῶν Μυρῶν οἱ Πέρσαι ἐπετέθησαν ἐναντίον τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τὰς ὁποίας ἐζήτησαν νὰ κατακτήσουν, διὰ νὰ ἐκδικηθοῦν τοὺς Ἕλληνας. Αἱ Ἑλληνικαὶ ἐκεῖναι πόλεις δὲν εἶχον δυνάμεις νὰ ἀποκρούσουν τοὺς ἐχθροὺς καὶ ἐκάλεσαν τοὺς Σπαρτιάτας εἰς βοήθειαν. Τότε ἐνθυμήθη ἡ Σπάρτη τὸ καθήκον τῆς καὶ ἔστειλε τὸν βασιλέα Ἀγησίλαον εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν.

Ὁ Ἀγησίλαος.— Ἦτο μικρὸς ὁ στρατός, τὸν ὅποιον ἔδωκαν οἱ Σπαρτιάται εἰς τὸν Ἀγησίλαον (μόνον 8.000), ἄλλ' ὁ στρατηγὸς του, ἂν καὶ εἶχε μικρὸν σῶμα, ἦτο δὲ καὶ χωλός, εἶχεν ἀνδρείαν ψυχὴν. Ὁ Ἀγησίλαος ἤρχισε νὰ κερδίζει νίκας εἰς τὴν Ἀσίαν, ἔκαμε δὲ καὶ τολμηρότατον σχέδιον νὰ κατακτήσῃ τὸ Περσικὸν κράτος μὲ τοὺς ἀτελειώτους θησαυροὺς του.

Αἰφνιδίως ἔλαβεν εἰδησιν ἀπὸ τοὺς ἐφόρους νὰ ἐπιστρέψῃ διὰ νὰ ὑπερασπισθῇ τὴν Πελοπόννησον. Οἱ Ἀθηναῖοι, οἱ Θηβαῖοι καὶ ἄλλαι πόλεις εἶχον κάμει συμμαχίαν ἐναντίον τῶν Σπαρτιατῶν. Μεγάλην πικρίαν ἠσθάνθη, ὑπήκουσεν ὅμως εἰς τὴν διαταγὴν τῆς πατρίδος του καὶ ἐπέστρεψεν.

Ἡ Σπάρτη καὶ οἱ Πέρσαι.— Διὰ τὴν ἀνισταθῆν ἡ Σπάρτη εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ τὰς ἄλλας Ἑλληνικὰς πόλεις, ἀπεφάσισε νὰ κάμῃ εἰρήνην μὲ τὸν μέγαν Βασιλέα. Ἡ Σπάρτη πάντοτε ἐσχέπτετο μὲ ἐγωῖσμόν μόνον καὶ μόνον διὰ τὴν ἰδικὴν τῆς ὑπαρξιν. Ἐστειλεν εἰς τὴν Περσίαν ἓνα πρέσβυν, ὁ ὁποῖος ἐλέγετο Ἀνταλκίδας. Μὲ τὴν εἰρήνην τοῦ Ἀνταλκίδου (387 π. Χ.) ἀφίνοντο οἱ Ἕλληνες τῆς Μικρᾶς Ἀσίας εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Περσῶν. Ἦτο ὄνειδος διὰ τὴν Σπάρτην καὶ λύπη εἰς τοὺς ἄλλους Ἕλληνας, διότι ἡ αἰσχρὰ αὐτὴ εἰρήνην κατέστρεψε τὰ ἐνδοξα ἀποτελέσματα τῶν Περσικῶν πολέμων. Ἡ Σπάρτη ἐξεδιχίθη τὰς ἐχθρικὰς πόλεις καὶ ἐπέβαλε σκληροτέραν τυραννίαν εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Ἡ ἀνύψωσις τῶν Ἀθηνῶν.— Μὲ ἕλας τὰς μεγάλας καταστροφάς, τὰς ὁποίας εἶχον πάθει οἱ Ἀθηναῖοι, τόσον θερμὴν ἀγάπην εἶχον πρὸς τὴν πόλιν των, ὥστε εἰργάσθησαν ἀκούραστοι καὶ μὲ θάρρος διὰ τὴν ἀνύψωσίν. Πολὺ γρήγορα αἱ Ἀθηναῖοι ἔγιναν πάλιν μεγάλη πόλις. Κατῶρθωσαν νὰ ἀνεγείρουν τὰ Μακρὰ τεῖχη, ἔκαμναν πάλιν στρατὸν καὶ στόλον. Οἱ Ἀθηναῖοι στρατηγοί, ὁ γεν-

ναίος **Κόνων** και ὁ ἐνάρετος **Θρασύβουλος**, ἐγύριζαν μὲ στόλον εἰς τὴν θάλασσαν ὡς νικηταί. Εἰς ἄλλος στρατηγός, ὁ **Ἴφικράτης**, εἶχεν ἐφευρεῖ ἐν εἶδος ἐλαφροῦ ὅπλισμοῦ μὲ μικροτέραν ἀσπίδα. Ἀπὸ τὸ ὄνομά της (**πέλτη**) ὠνομάσθησαν και οἱ στρατιῶται **πελτασταί** (βλ. εἰκόνα σ. 123).

Οἱ Ἀθηναῖοι κατώρθωσαν μάλιστα νὰ νικήσουν πολλὰς φορὰς τοὺς Σπαρτιατάς και εἰς τὴν θάλασσαν και εἰς τὴν ξηράν. Μὲ τὸν ἐνθουσιώδη πατριωτισμὸν των ἐμεγάλωσαν πάλιν τὴν πατρίδα των, ἤρχισαν και πάλιν νὰ ἐπανιδρύσουν τὸ παλαιὸν κράτος και ν' ἀνυψώσουν τὰς Ἀθήνας εἰς τὴν παλαιάν των δόξαν. Τὸ ἐνάντιον ἡ Σπάρτη μὲ τὸν ἐγωῖσμὸν της ὄλοεν και κατέπιπτε. Τότε δὲ ἀνυψώθη και μία ἄλλη πόλις, ἡ ὁποία ἀκόμη δὲν εἶχε φανῆ, αἱ **Θῆβαι**, μὲ τὸν μέγαν ἄνδρα αὐτῆς τὸν **Ἐπαμεινώνδαν**.

β.—Αἱ Θῆβαι και ὁ Ἐπαμεινώνδας.

Αἱ Θῆβαι.—Εἶχε παρέλθει ἡ ἡγεμονία τῶν Ἀθηνῶν, τώρα παρέρχεται και τῆς Σπάρτης. Μιὰ ἄλλη Ἑλληνικὴ πόλις λαμβάνει τὴν ἡγεμονίαν, αἱ **Θῆβαι**.

Εἰς τὰς Θῆβας τὸ πολίτευμα ἦτο δημοκρατικόν, ὅπως και εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἀλλ' οἱ Σπαρτιαταὶ ἤθελον νὰ ἔχουν εἰς ὄλας τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις τοὺς ἀριστοκρατικοὺς ὡς ἄρχοντας, διότι οὗτοι θὰ τοὺς ἦσαν περισσότερον πιστοί. Μίαν ἡμέραν αἰφνιδίως κατέλαβον οἱ Σπαρτιαταὶ μὲ προδοσίαν τὰς Θῆβας (383). Ἀμέσως δὲ ἔβαλαν φρουρὰν εἰς τὴν ἀκρόπολιν, τὴν **Καδμείαν**, και ἰδικούς των ἄρχοντας εἰς τὴν πόλιν.

Ὁ Πελοπίδας.—Τριακόσιοι Θηβαῖοι ἐζήτησαν σωτηρίαν εἰς τὰς Ἀθήνας. Μεταξὺ αὐτῶν ἦτο και ὁ Πελοπίδας, νέος ἀπὸ εὐγενῆ οἰκογένειαν. Ὁ Πελοπίδας ἀπεφάσισε νὰ ἐλευθερώσῃ τὴν πατρίδα του, ὅπως πρὸ ὀλίγου εἶχε κάμει και ὁ Ἀθηναῖος **Θρασύβουλος**.

Μίαν σκοτεινὴν νύκτα ποῦ ἔρριπτε πολὺ χιόνι, ἦλθε μὲ μερικοὺς ἀφωσιωμένους φίλους, και κατώρθωσε νὰ εἰσελθῇ κρυφὰ εἰς τὰς Θῆβας. Οἱ ἄρχοντες συνέτρωγον και διεσκέδαζον. Κάποιος εἰδοποίησε μὲ γράμμα ἓνα ἐξ αὐτῶν, ἀλλ' ἐκεῖνος ἔκρυψε τὸ γράμμα και εἶπεν :

«εἰς αὖριον τὰ σπουδαῖα». Ὁ Πελοπίδας καὶ οἱ φίλοι του, εἰσήλθον ἐκεῖ, ὅπου διεσκέδαζον οἱ ἄρχοντες, τοὺς ἐφόνευσαν, ἐκήρυξαν εἰς τὴν πόλιν τὴν ἐλευθερίαν καὶ ἐξεδίωξαν τὴν φρουρὰν τῶν Σπαρτιατῶν. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀπηλευθέρωσαν τὴν πατρίδα τῶν ἀπὸ τὴν τυραννίαν τῆς Σπάρτης (379 π. Χ).

Ὁ Ἐπαμεινώνδας.—Κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον ἀνεφάνη, εἰς τὰς Θήβας εἰς ἀπὸ τοὺς μεγαλυτέρους ἄνδρας τῆς Ἑλλάδος, ὁ Ἐπαμεινώνδας.

Ὁ Πελοπίδας καὶ ὁ Ἐπαμεινώνδας ἦσαν στενοὶ φίλοι, καὶ οἱ δύο δὲ κατήγοντο ἀπὸ εὐγενεῖς οἰκογενείας. Ἄλλ' ὁ Ἐπαμεινώνδας ἦτο πτωχός. Ἦγάπα τὴν φιλοσοφίαν καὶ ἔζη πολὺ αὐστηρὸν βίον, ἔτρωγεν ὀλίγον, ἐκοιμάτο εἰς ἓν σκληρὸν στρώμα καὶ δὲν εἶχε παρὰ ἓνα μόνον μανθῶνα. Εἶχε γίνοι στρατηγός, ἔπειτα, ὅταν ἐπέρασεν ἡ ἐξουσία του, ὑπηρέτησεν ὡς ἀπλοῦς πολίτης ὑπακοῦν εἰς τοὺς νόμους τῆς πατρίδος του.

Οἱ δύο φίλοι ὠνειρεύοντο νὰ κάμουν μεγάλην τὴν πατρίδα τῶν, ἀλλὰ τοὺς ἐχρειάζετο στρατός, διὰ νὰ νικήσουν τοὺς Σπαρτιάτας. Εἰργάσθησαν λοιπὸν καὶ οἱ δύο μὲ μεγάλην δραστηριότητα καὶ ἐνθουσιασμόν.

Ὁ στρατὸς τῶν Θηβαίων.—Ὁ Πελοπίδας ἔκαμε τὸν ἱερὸν λόχον, ὁ ὁποῖος ἔγινε περίφημος εἰς τὴν ἱστορίαν. Τὸν ἀπετέλουν 301) νέοι ἀπὸ τὰς καλυτέρας οἰκογενείας τῶν Θηβῶν, οἱ ὁποῖοι ἦσαν συνδεδεμένοι μὲ φιλίαν καὶ μὲ ὄρκον νὰ φονευθοῦν ὅλοι εἰς τὴν θέσιν τῶν, ἀλλὰ νὰ μὴ ὑποχωρήσουν ποτέ. Ὁ δὲ Ἐπαμεινώνδας ἐφευρε νέον τρόπον νὰ παρατάσῃ εἰς τὴν μάχην τὸν στρατόν. Ἄντι νὰ τὸν τοποθετῇ εἰς παράλληλον γραμμὴν ἀπέναντι τοῦ ἐχθροῦ, τὸν ἔβαλλεν εἰς πλαγίαν γραμμὴν, ἐπειδὴ δὲ ἡ παράταξις ἐγίνετο λοξή, ὁ στρατὸς ἐλέγετο *λοξὴ φάλαγξ*.

Ἡ νίκη τῶν Θηβῶν εἰς τὰ Λεῦκτρα.—Ὅταν οἱ Σπαρτιᾶται ἔμαθαν τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν Θηβῶν, ἐκήρυξαν κατ' αὐτῶν πόλεμον. Ὁ Σπαρτιατικὸς στρατὸς ἔκαμε πολλὰς ἐπιδρομὰς εἰς τὴν Βοιωτίαν, τέλος δὲ συνητήθη μὲ τοὺς Θηβαίους ὀλίγον μακρὰν ἀπὸ τὰς Θήβας εἰς τὴν μικρὰν πόλιν *Λεῦκτρα*. Ἐκεῖ συνήφθη πεισματώδης μάχη (371 π. Χ.). Ἡ ἀνδρεία τοῦ ἱεροῦ λόχου καὶ ἡ λοξὴ φάλαγξ τοῦ Ἐπαμεινώνδου ἔκαμαν θαύματα. Οἱ Θηβαῖοι διέσπασαν τὰς ἐχθρικὰς τάξεις, πρώτην φοράν οἱ Σπαρτιᾶται ἐνίκηθησαν

εις μάχην ἐκ παρατάξεως. Ἡ ἡγεμονία τῶν Σπαρτιατῶν ἔλαβε τέλος καὶ οἱ Θηβαῖοι ἔλαβον τὴν ἡγεμονίαν τῆς Ἑλλάδος.

Τὴν στιγμὴν, ποῦ ἔφθασεν εἰς τὴν Σπάρτην ἡ εἰδησις τῆς καταστροφῆς, ἐγίνετο ἑορτῆ, οἱ νέοι ἐχώρευον καὶ ἐτραγουδούν. Οἱ ἔφοροι διέταξαν νὰ μὴ διακοπῆ ἡ πανήγυρις. Ὅταν τὴν ἄλλην ἡμέραν ἔγιναν γνωστὰ τὰ ὀνόματα τῶν φονευθέντων, οἱ γονεῖς τῶν ἐβγήκαν ἔξω εἰς τὴν πόλιν μὲ ἐνδύματα ἑορτῆς καὶ μὲ γελαστὸν πρόσωπον. Οἱ γονεῖς ἐκείνων, οἱ ὅποιοι ἐσώθησαν, ἐκλείσθησαν εἰς τὰς οἰκίας τῶν καὶ ἔβαλαν πένθημα.

Ὁ Ἐπαμεινώνδας εἰς τὴν Πελοπόννησον.—Μετὰ τὴν νίκην τῶν Θηβαίων καὶ ἄλλαι Ἑλληνικαὶ πόλεις ἐπανεστάτησαν ἐναντίον τῆς Σπάρτης καὶ ἐπῆγαν μὲ τὸ μέρος τῶν.

Ὁ Ἐπαμεινώνδας μαζὶ μὲ τοὺς συμμάχους ἔφερε τώρα τὸν πόλεμον εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἐπροχώρησε μάλιστα ἕως τὴν Σπάρτην, ἀλλὰ δὲν τὴν ἐκυρίευσεν. Ὁ Ἀγησίλαος ὑπερησπίσθη τὴν πόλιν. Πρῶτην ἡμῶς φορὰν ξένος στρατὸς ἔφθασεν ἐμπρὸς εἰς τὴν ἀτείχιστον Σπάρτην, ἕως τότε ἔλεγον μὲ ὑπερηφάνειαν αἱ Σπαρτιάτιδες «ὅτι δὲν εἶχον ἴδει ποτὲ καπνὸν ἀπὸ ἐχθρικῶν στρατόπεδον».

Ὁ Ἐπαμεινώνδας ἔκαμε τέσσαρας ἐκστρατείας εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ εἰς πολλὰς πόλεις ἔδωκεν τὴν ἐλευθερίαν τῶν. Ἐβोधήθησε νὰ κτισθοῦν δύο μεγάλαι πόλεις, ἡ *Μεσσήνη* πλησίον τῆς Ἰθώμης καὶ ἡ *Μεγαλόπολις* εἰς τὴν Ἀρκαδίαν.

Ἡ νίκη τῶν Θηβῶν εἰς τὴν Μαντινείαν. Κατὰ τὴν τετάρτην καὶ τελευταίαν ἐκστρατείαν τοῦ ὁ Ἐπαμεινώνδας συνηγήθη μὲ τὸν Ἀγησίλαον εἰς τὴν *Μαντινείαν*, πόλιν τῆς Ἀρκαδίας. Οἱ Θηβαῖοι ἐνίκησαν καὶ πάλιν, ἀλλ' ἔπεσε πληγωμένος ὁ Ἐπαμεινώνδας. Ἀπέθανεν εὐχαριστημένος ὅταν ἔμαθεν ὅτι οἱ Θηβαῖοι εἶχον μείνει νικηταί (362 π. Χ.).

Πρὸ πολλοῦ χρόνου εἶχεν ἀποθάνει καὶ ὁ Πελοπίδας. Τὸ μεγαλύτερον τῶν Θηβῶν διήρκεσε μόνον ὅσον ἔζησεν ὁ μέγας Ἐπαμεινώνδας, τώρα ἡ ἡγεμονία τῆς Ἑλλάδος περιέρχεται εἰς τὴν *Μακεδονίαν*.

Η ΗΓΕΜΟΝΙΑ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

α.—'Η Μακεδονία και ὁ Φίλιπος Β'.

Ἡ Μακεδονία.—Πρὸς Βορρᾶν τῆς Θεσσαλίας ἐκτείνεται μία μεγάλη χώρα, ἡ Μακεδονία, γεμάτη ἀπὸ ὑψηλά βουνά καὶ εὐφόρους πεδιάδας. Εἰς τὴν θάλασσαν εἰσχωρεῖ μία χερσόνησος, ἡ ὁποία ἀποτελεῖται ἀπὸ τρεῖς γλώσσας καὶ ὀνομάζεται *Χαλκιδική*, διότι ἔχει εἶχον κίσει πολλὰς ἀποικίας οἱ Χαλκιδεῖς. Ἡ Ἀνατολικὴ γλῶσσα εἶναι τὸ ὄρος Ἄθως, τὸ ὀνομαστὸν κατὰ τοὺς Χριστιανικοὺς χρόνους Ἅγιον Ὄρος, ὅπου σώζονται καὶ σήμερον παλαιὰ Βυζαντινά (Ἑλληνικά) μοναστήρια.

Οἱ Μακεδόνες εἰς τοὺς παλαιότερους χρόνους.—Οἱ Μακεδόνες ἦσαν ῥωμαλεοὶ, φιλοπόλεμοι. Ἦσαν Ἕλληνες καὶ αὐτοί, ἀλλ' εἶχον μείνει ὀπίσω εἰς τὸν πολιτισμόν.

Καθ' ὃν χρόνον ἡ κυρίως Ἑλλάς, καὶ πρῶται αἱ Ἀθήναι, ἔλαμπον εἰς τὸν πολιτισμόν, τὰ γράμματα καὶ τὴν τέχνην, οἱ Μακεδόνες ἔζων ἀκόμη, ὅπως οἱ Ἕλληνες κατὰ τοὺς ἡρωϊκοὺς χρόνους. Ὁ λαὸς ἦτο ἀμόρφωτος καὶ ἄξεστος. Οἱ δὲ εὐγενεῖς ἐπερνοῦσαν τὸν καιρὸν τῶν εἰς τὸ νὰ κυνηγοῦν καὶ νὰ κάμνουν πόλεμον ἐναντίον τῶν βαρβάρων

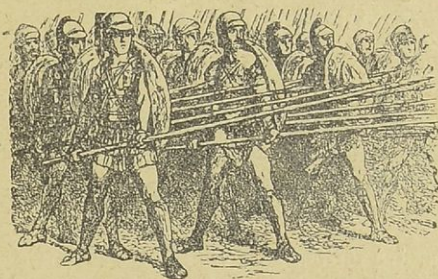
Ὁ Ἑλληνικὸς πολιτισμὸς εἰς τὴν Μακεδονίαν.—Οἱ βασιλεῖς τῶν Μακεδόνων ἐκαυχῶντο, ὅτι κατήγοντο ἀπὸ τοὺς Ἡρακλείδας, δηλαδὴ ἀπὸ τοὺς ἀπογόνους τοῦ μεγάλου ἥρωος Ἡρακλέους. Πρῶτος δ' Ἀρχέλαος ἐπροσπάθησε νὰ προσδεύσῃ τὸ βασίλειόν του. Ἐκάλεσε πλησίον του ἀπὸ τὰς Ἀθήνας τὸν μέγαν ποιητὴν *Εὐριπίδην*, εἰς δὲ διάσημος ζωγράφος, ὁ *Ζεῦξις*, ἐζωγράφησε καὶ διεκόσμησε τὰ ἀνάκτορα εἰς τὴν πρωτεύουσάν του *Πέλλαν*.

Εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Μακεδονίας ὑπῆρχον πολλὰ ἀποικίαι τῶν

Ἑλλήνων, ἰδίως τῶν Ἀθηναίων, αἱ ὁποῖαι συνετέλεσαν πολὺ εἰς τὸ νὰ ἐξευγενισθοῦν οἱ Μακεδόνες καὶ νὰ διαδοθῇ ὁ πολιτισμὸς εἰς τὴν χώραν των.

Ὁ Φίλιππος Β΄. — Ἰδίως δὲ ἐμεγάλωσεν ἡ Μακεδονία ἀπὸ τὴν ἐποχὴν, ποῦ ἐγένετο βασιλεὺς αὐτῆς ὁ Φίλιππος Β΄.

Ὅταν ἦτο νέος ὁ Φίλιππος, εἶχε μείνει τρία ἔτη εἰς τὰς Θήβας, ὅπου ἀνετράφη κατὰ τὸν Ἑλληνικὸν τρόπον. Ἡ διαμονὴ του εἰς μίαν μεγάλην Ἑλληνικὴν πόλιν ἐτελειοποίησε τὰ καλὰ φυσικὰ προτερήματά του. Ἐκεῖ εἶδε ἀπὸ πλησίον του τὸν Ἑλληνικὸν στρατὸν καὶ ἔμαθε μὲ ποῖον τρόπον εἰς καλὸς ἄρχων πρέπει νὰ φέρεται πρὸς τοὺς ὑπηκόους του καὶ πρὸς τοὺς ξένους λαοὺς.

Ἡ Μακεδονικὴ φάλαγξ.

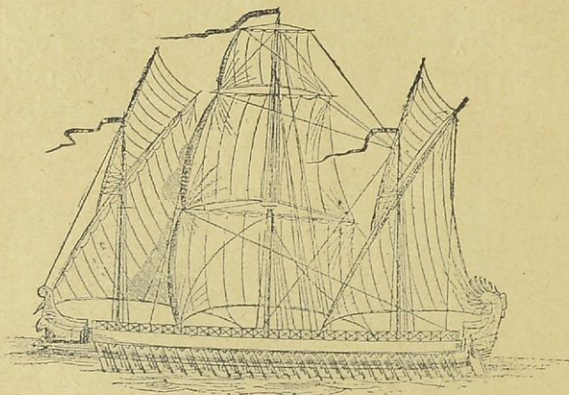
Ὁ Φίλιππος ἦτο πολὺ φιλόδοξος, καὶ μόλις ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον (τὸ 360 π. Χ.), ἀπεφάνισε νὰ βάλῃ εἰς ἐνέργειαν μέγα σχέδιον : νὰ κάμῃ τὸ κράτος του δυνατὸν καὶ μέγαλον. Ἐπειτα νὰ γίνῃ ἀρχηγὸς ὄλων τῶν Ἑλλήνων, καὶ τέλος νὰ τοὺς δηγῆσῃ εἰς κοινὴν ἐκστρατείαν ἐναντίον τῶν Περσῶν.

Ὁ Μακεδονικὸς στρατός. — Τὸ πρῶτον τοῦ Φιλίππου ἔργον ὑπῆρξε νὰ κάμῃ καλὸν στρατὸν. Ὡς παράδειγμα ἐπῆρε τοὺς στρατοὺς τῶν μεγάλων Ἑλληνικῶν πόλεων, τῶν Ἀθηνῶν, τῆς Σπάρτης καὶ τῶν Θηβῶν. Ἐκαμεν ὁμοῦ σπουδαίας τελειοποιήσεις εἰς τὸν ὅπλισμὸν καὶ εἰς τὸν τρόπον τῆς μάχης.

Οἱ πεζοὶ ἦσαν ὅπλισμένοι μὲ περικεφαλαίαν, μικρὰν ἀσπίδα καὶ πολὺ μακρὰν λόγχην (6—7 μέτρων). Τὸ κύριον σῶμα τοῦ στρατοῦ ἦτο ἡ φάλαγξ. Οἱ ἄνδρες περὶτάσσοντο εἰς πολλοὺς στίχους, πολὺ πυκνὰ σφιγμένοι ὁ εἰς κοντὰ εἰς τὸν ἄλλον καὶ ἐκράτουν προτεταμένας τὰς μακρὰς λόγχας των. Ὁλόκληρος ἡ φάλαγξ ὡς ἐν μο-

νοκόματον σώμα ἐβάδιζεν ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ καὶ ὁμοίαζε μὲ ἓν κινούμενον φρούριον, τὸ ὁποῖον ἐσάρωνεν ὅλα ἐμπρός του.

Πολὺ δὲ ἰσχυρὸν ἦτο καὶ τὸ σώμα τοῦ ἱππικοῦ. Οἱ ἱππεῖς ἦσαν ἐλόκληροι σκεπαμένοι μὲ σιδηρᾶς πανοπλίας. Οἱ εὐγενεῖς ἱππεῖς ἐλέγοντο ἑταῖροι (φίλοι, σύντροφοι), ἔζων πλησίον τοῦ βασιλέως καὶ ἀπετέλουν τὴν σωματοφυλακὴν του.

Ἀθηναϊκὴ τριήρης κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Δημοσθένους

Πρὸ παντὸς δὲ ὁ Φίλιππος ἠνάγκασε τὸν στρατὸν του νὰ ἔχη αὐστηρὰν πειθαρχίαν. Μὲ τὰ τακτικὰ γυμνάσια καὶ τὰς μεγάλας πορείας τὸν ἐσυνήθιζε νὰ εἶναι πάντοτε ἔτοιμος.

β. — Αἱ Ἀθῆναι καὶ ὁ Φίλιππος.

Αἱ Ἀθῆναι. — Εὐθὺς μόλις ἠθέλησε νὰ βάλῃ εἰς ἐνέργειαν τὸ σχέδιόν του ὁ Φίλιππος, ἦλθεν εἰς σύγκρουσιν μὲ τοὺς Ἀθηναίους. Τὸ πρῶτον τοῦ ἐζήτησε ἦτο νὰ φθάσῃ εἰς τὴν θάλασσαν. Ἄλλ' εἰς τὴν Χαλκιδικήν, ὡς γνωρίζομεν, ἡ παραλία ἦτο γεμάτη ἀπὸ πόλεις, αἱ ὁποῖαι ἀνήκον εἰς τοὺς Ἀθηναίους.

Αἱ Ἀθῆναι ἦσαν πάντοτε μίᾳ μεγάλῃ πόλιν. Εἶχον ἀναδημιουργήσει τὸν στόλον των καὶ ἐπροσπάθουν νὰ ἐξαπλώσουν καὶ πάλιν τὴν κυριαρχίαν των. Ἄλλὰ τῶρα δὲν ὑπῆρχον ἱκανοὶ ἄνθρωποι νὰ κυβερνοῦν τὸν λαόν, καὶ διὰ τοῦτο ἄλλοι ἠθέλον τὸν πόλεμον, ἄλλοι ἐζήτησαν εἰρήνην καὶ ἡσυχίαν.

Ὁ Ἴσοκράτης καὶ ὁ Δημοσθένης. — Εἰς τὰς Ἀθήνας ἤκμαζον πάντοτε, ὅπως εἶπομεν, οἱ ῥήτορες, οἱ ὅποιοι ὠμίλου ἐν τὰς συνελεύσεις τοῦ λαοῦ. Οἱ ῥήτορες εἶχαν μεγάλην δύναμιν, διότι πρῶτα ἤκουεν αὐτοὺς ὁ λαὸς καὶ ἔπειτα ἀπεφάσιζεν, ἂν ἤθελεν εἰρηγήν ἢ πόλεμον. Τὸν καιρὸν ἐκεῖνον οἱ σπουδαιότεροι ἦσαν ὁ Ἴσοκράτης καὶ ὁ Δημοσθένης, οἱ ὅποιοι εἶχαν ὅλως διόλου διαφορετικὰς ἰδέαι.

Ὁ Ἴσοκράτης ἐνόμιζεν ὅτι αἱ Ἀθηναῖαι ἔπρεπε νὰ ταχθοῦν μὲ τὸ μέρος τοῦ Φιλίππου. Διότι ἐπεθύμει νὰ ἴδῃ ὀλόκληρον τὴν Ἑλλάδα ἠνωμένην νὰ ἐκστρατεύσῃ ἐναντίον τῶν Περσῶν. Ὁ Δημοσθένης ὅμως ἤθελεν ἀπὸ ὑπερηφάνειαν νὰ εἶναι ἡ πόλις τοῦ ἐντελῶς ἀνεξάρτητος. Ὠνειρεύετο νὰ κάμῃ τὰς Ἀθήνας ν' ἀποκτήσουν πάλιν τὴν παλαιὰν τῶν δόξαν καὶ ν' ἀναλάβουν τὴν ἡγεμονίαν τῆς Ἑλλάδος.

Οἱ λόγοι τοῦ Δημοσθένους. — Ὅταν ἐπαρουσιάσθη ὁ Δημοσθένης πρῶτην φοράν εἰς τὴν συνέλευσιν τοῦ λαοῦ διὰ νὰ ὀμιλήσῃ, ὅλοι ἐγέλασαν, διότι ἦτο τραυλός. Μὲ τὴν ἐπιμονὴν τοῦ ὄχι μόνον αὐτὸ τὸ ἐλάττωμα διώρθωσεν, ἀλλὰ καὶ κατώρθωσε νὰ γίνῃ ὁ μεγαλύτερος ῥήτωρ τῆς ἀρχαιότητος καὶ ὅλου τοῦ κόσμου.

Ὁ Δημοσθένης ἐπολέμησε τὸν Φίλιππον μὲ τοὺς λόγους του, οἱ ὅποιοι ἦσαν γεμάτοι ἀπὸ πατριωτισμὸν. Ὁ Φίλιππος, ἔλεγεν, εἶναι ὁ ἐχθρὸς τῆς ἐλευθερίας τῶν Ἀθηναίων καὶ δὲν πρέπει νὰ λησμονοῦν οἱ Ἀθηναῖοι τὴν παλαιὰν δόξαν καὶ τοὺς γενναίους Μακρωνομάχους. Ὁ Φίλιππος εἶχε πολλὰ χρήματα καὶ δυνατὸν στρατόν, ὁ Δημοσθένης εἶχε τὴν δύναμιν τοῦ λόγου καὶ τῆς ψυχῆς του. Μὲ τόσον φλογερὸν πατριωτισμὸν ὑπερησπίσθη τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς πατρίδος του, ὥστε ἀπέκτεσεν ἀθάνατον δόξαν.

Οἱ πόλεμοι τοῦ Φιλίππου μὲ τοὺς Ἀθηναίους (258—388).—Εἴκοσιν ὀλόκληρα ἔτη ἐχρειάσθη ὁ Φίλιππος διὰ νὰ κατορθώσῃ τοὺς σκοποὺς του. Οἱ μεγάλοι ἀντίπαλοί του ἦσαν οἱ Ἀθηναῖοι, εἰς τοὺς ὁποίους ἔδιδον θάρρος οἱ λόγοι τοῦ Δημοσθένους. Ἐκαμαν πολλὰς ἐκστρατείας διὰ νὰ ὑπερασπισθοῦν τὰς ἀποικίας τῶν εἰς τὰ παράλια τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης, ἀλλὰ πότε μὲ τὴν δύναμιν τῶν ὀπλων, πότε μὲ τὴν ὑποκρισίαν ὁ Φίλιππος ἐμεγάλωνεν ὅλοον τὸ κράτος του καὶ τὸ ἐξέτεινεν πρὸς τὰ Νότια.

Ὅταν ἔκαμνε μερικὰς κατακτήσεις, ἔπειτα ἐσταμάτα διὰ ν' ἀποκοιμίσῃ τοὺς Ἕλληνας. Ὁ Δημοσθένης ἐξεγείρει διαρκῶς τοὺς Ἀθηναίους, ὁ Φίλιππος ὅμως εὕρισκε πάντοτε καταλλήλους εὐκαιρίας νὰ

καταβαλὴν μὲ τὸν στρατὸν τοῦ εἰς τὴν κεντρικὴν Ἑλλάδα. Ἐπὶ τέλους μίαν ἡμέραν αἰφνιδίως ρίπτεται πρὸς τὴν Βοιωτίαν καὶ πλησιάζει εἰς τὰς Ἀθήνας.

Ἡ μάχη τῆς Χαιρωνείας (333 π. Χ.) — Ἡ τρομοκρατικὴ εἰδησις ἔφθασε τὴν νύκτα εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἀμέσως οἱ ἄρχοντες διατάσσουσι νὰ ἠχῆσουσι αἱ σάλπιγγες εἰς τὰς ὁδοὺς, ν' ἀναφθοῦν πυρὰ εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, διὰ νὰ εἰδοποιηθοῦσι οἱ ἀγρόται. Τὰ ἐξημερῶματα συναθροίζονται ἔλοι εἰς τὴν Πνύκα, ὅπου ἐγίνοντο τότε αἱ συνελεύσεις τοῦ λαοῦ. «Ποῖος θέλει νὰ ὁμιλήσῃ;» φωνάζει ὁ κῆρυξ. Ὅλοι σιωποῦν. Τότε ὁ μέγας πατριώτης, ὁ Δημοσθένης, ἀναβαίνει εἰς τὸ βῆμα καὶ δίδει θάρρος εἰς τὸν λαόν. Ὀπλίζονται ἀμέσως οἱ Ἀθηναῖοι, καὶ ὁ στρατὸς τρέχει νὰ ἐνωθῇ μὲ τοὺς Θηβαίους διὰ «νὰ πολεμήσουσι μαζὶ καὶ νὰ ὑπερασπισθοῦσι τὴν ἐλευθερίαν».

Ὁ Φίλιππος ἔμως καταφθάνει αἰφνιδίως πλησίον τῶν Θηβῶν. Οἱ δύο στρατοὶ ἦσαν σχεδὸν ἴσοι κατὰ τὸν ἀριθμὸν (περίπου 30,000 πεζοί), καὶ συνεχρούστησαν μὲ μανίαν εἰς τὴν Χαιρωνεῖαν. Ἄν καὶ ἦτο ἡλικιωμένος ὁ Δημοσθένης ἐμάχετο καὶ αὐτὸς ὡς ἀπλοῦς ὀπλίτης.

Γενναίως ἐπολέμησαν καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας των, ἀλλ' ἡ Μακεδονικὴ φάλαγξ διέσπασε τὸν στρατὸν αὐτῶν. Ὁ ἱερός λόχος τῶν Θηβῶν κατεστράφη ὀλόκληρος, ἔλοι ἐσφάγησαν εἰς τὴν θέσιν των, χωρὶς νὰ κινήθωσι πρὸς τὰ ὀπίσω.

Ὁ Φίλιππος ἀρχιστράτηγος τῶν Ἑλλήνων. — Ὁ Φίλιππος ἐτιμώρησε μὲ αὐστηρότητα τῆς Θήβας. Ἐσεβάσθη ἔμως τὰς Ἀθήνας, αἱ ὁποῖαι ἂν καὶ ἐχθρά, ἦσαν ὅμως ἡ πόλις τῆς δόξης.

Ὁ Φίλιππος ἐπλησίαζε πλέον εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν μεγάλων του σχεδίων. Ἡ μεγάλη ἐπιχείρησις, τὴν ὁποῖαν ὠνειρεύετο, ἦτο ἡ **κατάκτησις τῆς Περσίας**. Συνεκάλεσε εἰς τὴν Κόρινθον ἀντιπροσώπους ἔλων τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων, τοὺς ἐξέβηκε τὸ σχέδιόν του καὶ ἐζήτησε τὴν βοήθειάν των. Τὸν ἐξέλεξαν ἀρχιστράτηγον διὰ νὰ ὀδηγήσῃ τοὺς Ἕλληνας ἐναντίον τῶν Περσῶν.

Τότε ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Μακεδονίαν διὰ νὰ παρασκευασθῇ. Ἄλλ' αἰφνιδίως ἐδολοφονήθη ἀπὸ ἓνα εὐγενῆ Μακεδόνα. Τοὺς σκοποὺς τοῦ προωρίζετο νὰ τοὺς ἐκτελέσῃ ὁ υἱὸς του Ἀλέξανδρος, ὁ ὁποῖος ἐπέρασε κατὰ πολὺ τὸ σχέδιον τοῦ πατρὸς του καὶ ἔγινεν ὁ κατακτητὴς τοῦ κόσμου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ'.

Ο ΜΕΓΑΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ

333—323.

α'.—'Ο 'Αλέξανδρος καὶ οἱ Ἕλληνες.

Τὸ μέγα Ἑλληνικὸν σχέδιον.—Ἡ μεγάλη ἐκστρατεία εἰς τὴν Ἀσίαν ἦτο παλαιὸν ὄνειρον τῶν Ἑλλήνων. Οἱ βασιλεῖς τῆς Περσίας, ὁ Δαρεῖος καὶ ὁ Ξέρξης, εἶχον πυρπολήσει τοὺς

'Ο μέγας Ἀλέξανδρος (ἀπὸ παλαιὸν ἄγαλμα).

Ἑλληνικοὺς ναοὺς καὶ εἶχον ἐξυβρίσει τὴν θρησκείαν τῶν Ἑλλήνων. Τώρα οἱ Ἕλληνες εἶχον γνωρίσει τοὺς Πέρσας καλύτερα καὶ δὲν

τοὺς ἐφοβοῦντο. Ἡ ἐκστρατεία τῶν Μυρίων καὶ οἱ πόλεμοι τοῦ Ἀγησιλάου εἰς τὴν Ἀσίαν εἶχον δείξει, ὅτι οἱ Μεγάλοι βασιλεῖς δὲν εἶχον πλέον τὴν παλαιὰν δύναμιν των.

Ὁ Ἀλέξανδρος ὁ Μακεδών.—Ὁ Ἀλέξανδρος εἶχεν ὅλα τὰ χαρίσματα τοῦ σώματος καὶ τοῦ πνεύματος, καὶ ἀνεδέχθη εἰς ἀπὸ τοὺς μεγαλυτέρους ἀνθρώπους, οἱ ὅποιοι ἐγεννήθησαν εἰς τὸν κόσμον. Τὰ κατορθώματά του ἐπροξένησαν κατάπληξιν καὶ τὸ μέγα ἔργον του ἔμεινεν ἀθάνατον εἰς τὴν ἀνθρωπότητα.

Μὲ τὰ ἄλλα χαρίσματά του ὁ μέγας Ἀλέξανδρος εἶχε καὶ τὴν ὠραιότητα. Οἱ ὀφθαλμοὶ του ἦσαν γλυκεῖς καὶ ζωηροί, τὸ δέρμα λευκώτατον, ἡ κόμη ξανθὴ καὶ σγουρή. Ἦτο δραστήριος, δὲν ἐγνώριζε τί εἶναι φόβος καὶ κόπος καὶ ἐρρίπτετο μὲ ὀρμὴν εἰς τοὺς κινδύνους. Ἀπὸ τὴν νεαρὰν δὲ ἡλικίαν ἡ ψυχὴ του ἐπέτα πρὸς ἡρωϊκὰς πράξεις. Ἦξευρεν ἀπ' ἑξω τὰ ἀθάνατα ἡρωϊκὰ ποιήματα τοῦ Ὀμήρου, καὶ ὁ ἀγαπητός του ἦρωας ἦτο ὁ Ἀχιλλεύς, τὸν ὅποιον ὁμοῦς ἐπέρασεν εἰς τὴν πραγματικότητα.

Εἶχε δὲ καὶ τὴν εὐτυχίαν νὰ εὕρῃ διδάσκαλον ἕνα μέγαν φιλόσοφον. Ὁ μεγαλύτερος κατακτητὴς τοῦ κόσμου ἐγεννήθη, ὅταν ἔζη ὁ μεγαλύτερος φιλόσοφος τοῦ κόσμου. Ὁ μέγας οὗτος φιλόσοφος ἦτο ὁ Ἀριστοτέλης. Ἡ διδασκαλία τοῦ Ἀριστοτέλους ἐμεγάλωσε τὸ πνεῦμα τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἠῤῥησε τὴν ὀρμὴν του πρὸς τὰς γενναίας καὶ μεγάλας πράξεις.

Ἐπανάστασις εἰς τὴν Ἑλλάδα.—Ὁ Ἀλέξανδρος ἔλαβε τὸν θρόνον εἰς ἡλικίαν εἴκοσι ἐτῶν, ἀλλ' εἰς ὀλίγους μῆνας ἐστερέωσε τὴν δύναμιν του. Οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Θηβαῖοι ἐνόμισαν ὅτι εὐκόλως θὰ ἀπηλλάσσοντο ἀπὸ ἕν παιδίον, καὶ μὲ τὰς προτροπὰς τοῦ Δημοσθένους ἠνώθησαν ἐναντίον του. Μόλις ἔμαθε τὴν ἐπανάστασιν ὁ Ἀλέξανδρος, πίπτει ὡς κεραυνὸς καὶ ἀναγκάζει ἕλους τοὺς Ἕλληνας ν' ἀναγνωρίσουν τὴν κυριαρχίαν του. Τὰς Ἀθηνᾶς τὰς ἐσυγχώρησε καὶ αὐτὸς, ἔπως καὶ ὁ πατήρ του, διὰ τὴν παλαιὰν δόξαν των. Τὰς Θήβας ὁμοῦς τὰς κατέστρεψε, δὲν ἐσεβάσθη παρά μόνον τὴν οἰκίαν τοῦ μεγάλου ποιητοῦ Πινδάρου. Κατόπιν καλεῖ καὶ αὐτὸς εἰς τὴν Κόρινθον γενικὴν συνέλευσιν καὶ ἀνακυρόσεται ἡγεμῶν τῶν Ἑλλήνων ἐναντίον τῶν Περσῶν (333 π. Χ).

Ὁ Ἀλέξανδρος καὶ ὁ Διογένης.—Εἰς τὴν Κόρινθον ἔλας ὁ κόσμος ἔτρεχε διὰ νὰ ἴδῃ τὸν Ἀλέξανδρον. Μόνος ὁ φιλόσοφος Διογένης ἔμεινεν ἐντελῶς ἀδιάφορος καὶ οὔτε ἐζήτησε νὰ τὸν ἴδῃ.

Ἐπῆγγε λοιπὸν ὁ Ἀλέξανδρος νὰ ἴδῃ τὸν Διογένην, ὁ ὁποῖος ἦτο ἐξηπλωμένος εἰς τὸν ἥλιον. Ἀφοῦ τὸν ἐχαιρέτισεν ὁ Ἀλέξανδρος, τὸν ἠρώτησε τί ζητεῖ, ἐκεῖνος δὲ ἀπήντησε : « Παραμέρισε ὀλίγον ἀπὸ τὸν ἥλιον ». Ὁ Ἀλέξανδρος ἐξεπλάγη καὶ εἶπεν εἰς τοὺς ἀξιωματικούς του : « Ἄν δὲν ἦμην Ἀλέξανδρος, θὰ ἠθελον νὰ ἦμην Διογένης ».

Ὁ Ἑλληνικὸς στρατός.—Ὁ Ἀλέξανδρος ὠδήγησεν εἰς τὴν Ἀσίαν μικρὸν στρατὸν ἀπὸ 30.000 πεζοὺς καὶ 5.000 ἵππεις. Οἱ Μακεδόνες ἦσαν τὸ ἥμισυ, οἱ δὲ ἄλλοι ἦσαν Ἑλληνες ἀπὸ ὅλας τὰς χώρας, μόνον οἱ Σπαρτιάται δὲν ἔλαβον μέρος εἰς τὴν ἐκστρατεῖαν ἀπὸ ὑπερηφάνειαν.

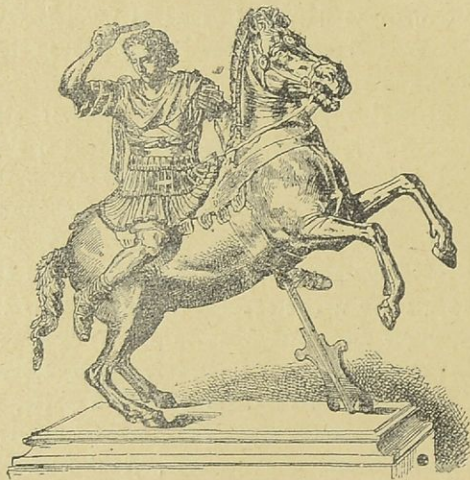
Στρατιῶται καὶ ἀρχηγοὶ ἦσαν ἀναθρεμμένοι εἰς τὸν πόλεμον, ἀπληστοὶ διὰ τὴν δόξαν, ἐπήγαιναν νὰ νικήσουν ἢ ν' ἀποθάνουν. Ὁ μικρὸς ἐκεῖνος στρατὸς ἀπετέλει τὴν φοβερὰν Μακεδονικὴν φάλαγγα. Σιδηρᾶ ἦτο ἡ πειθαρχία τοῦ στρατοῦ καὶ ἀκαταδάμαστον τὸ θάρρος. Ἡ μεγαλυτέρα δὲ δύναμις τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἦτο ὁ ἀρχηγὸς του, ἡ ἀκράτητος ὀρμὴ τοῦ Ἀλεξάνδρου ὅλους τοὺς ἔκαμνεν ἥρωας.

Τὸ Περσικὸν κράτος.—Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τὸ Περσικὸν κράτος εἶχεν ἀκόμη μεγάλας δυνάμεις. Τὸ κράτος ἐκεῖνο ἦτο 50 φορὰς μεγαλύτερον ἀπὸ τὸ βασίλειον τῆς Μακεδονίας. Ἀπέναντι πρὸς τὸν Ἑλληνομακεδονικὸν στρατὸν ὁ Δαρείος, ἀπόγονος τοῦ παλαιοῦ Δαρείου, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἐκστρατεύσει ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος, ἀντέταξεν εἰκοσαπλάσιον στρατόν. Ἄλλ' ὁ στρατὸς ἐκεῖνος δὲν εἶχε τὴν πειθαρχίαν καὶ τὴν δύναμιν τῶν Ἑλλήνων, οἱ δὲ λαοί, οἱ ὁποῖοι ἀπετέλουν τὸ ἀπέραντον κράτος του, δὲν ἦσαν ἐλεύθεροι. Ὁ Μέγας βασιλεὺς καὶ οἱ σατράπαι του ἦσαν τύραννοι διὰ τοὺς ὑπηκόους των, καὶ οἱ Πέρσαι δὲν ἐπολέμουν μὲ τὴν χαρὰν ποῦ δίδει ἡ ἐλευθερία, ὅπως οἱ Ἑλληνες.

β.—Ἡ κατάκτησις τῆς Περσίας:

Ὁ Ἀλέξανδρος διεξήγαγε τὴν ἐκστρατεῖαν μὲ καταπληκτικὴν ταχύτητα καὶ ὀρμὴν. Δὲν ἐδάδιζε μὲ τὸν στρατόν του, ἔτρεχε διαρκῶς. Τίποτε δὲν τὸν ἐσταμάτα καὶ τίποτε δὲν τὸν ἐφόδιζεν. Ἦτο γεμᾶτος χαρὰν καὶ ἀπίστευτον τόλμην. Ὁ ἴδιος ἐμάχετο μὲ τοὺς στρατιώτας του ὡς λέων. Ἡ καταστροφὴ τοῦ Περσικοῦ κράτους ὑπῆρξε πολὺ ταχεῖα καὶ εὐκολος.

Κατάκτησις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.—Τὴν ἀνοιξιν τοῦ 334 π.Χ. ὁ μέγας Ἀλέξανδρος ἐπέρασε τὸν Ἑλλάσποντον καὶ ἦλθε εἰς τὸ Ἴλιον, ὅπου εἶχον γίνεαι οἱ μεγάλοι ἀγῶνες τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Τρώων. Μόλις ἐπλησίασε τὸ πλοῖον εἰς τὴν ἀκτὴν, ἔρριψεν ὁ Ἀλέξανδρος τὸ ἀκόντιόν του τὸ ὅποιον ἐνεπήχθη εἰς τὴν γῆν, ἦτο τοῦτο σημεῖον ὅτι λαμβάνει τὴν κατοχὴν τῆς Ἀσίας. Πρῶτος ἐπήδησεν εἰς τὴν ξηρὰν καὶ ἔκαμε θυσίαν εἰς τὴν Ἀθηνᾶν καὶ εἰς τὸν ἀγαπητὸν του ἥρωα Ἀχιλλέα, τὸν ὅποιον εἶχε ψάλει ὁ Ὅμηρος.

Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος ἔφιππος (ἀπὸ παλαιὸν ἄγαλμα, τὸ ὅποιον εἶχε κάμει ὁ σπουδαῖος γλύπτης Λύσιππος).

Οἱ στρατηγοὶ τοῦ Δαρείου εἶχον παρατάξει μεγάλας δυνάμεις εἰς τὸν ποταμὸν Γρανικόν, εἰς τὴν Τρωάδα. Ἐπολέμησε καὶ ὁ ἴδιος ὁ Ἀλέξανδρος ὡς λέων, ἐκινδύνευσεν νὰ φονευθῆ, ἀλλ' εἰς τὸ τέλος διεσχόρπισε τοὺς ἐχθρούς. Ἀπὸ τὰ λάφυρα ἀπέστειλεν εἰς τὰς Ἀθῆνας μὲ ὑπερηφάνειαν 300 Περσικὰς ἀσπίδας, ὡς ἀνάθημα, εἰς τὴν Ἀθηνᾶν, μὲ τὴν ἐπιγραφὴν: «Ὁ Ἀλέξανδρος, ὁ υἱὸς τοῦ Φιλίππου, καὶ οἱ Ἕλληνας, ἐκτὸς τῶν Λακεδαιμονίων, ἀπὸ τοὺς βαρβάρους, οἱ ὅποιοι κατοικοῦν τὴν Ἀσίαν». Αἱ ἀσπίδες ἐκρεμάσθησαν εἰς τὸν Παρθενῶνα.

Κατάκτησις τῆς Συρίας (335 π. Χ.). — Μὲ τὴν πρώτην αὐτὴν νίκην ὅλη ἡ Μικρὰ Ἀσία καθυπετάγη εἰς τὸν νικητὴν. Ὁ χειμῶν δὲν ἐσταμάτησε τὸν Ἀλέξανδρον, ὁ ὁποῖος ἐξηκολούθησε τὴν πορείαν του πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν καὶ συνήθροισε τὸν στρατὸν του εἰς τὴν πόλιν Γόρδιον τῆς Φρυγίας. Ἐκεῖ ὑπῆρχε μία ἄμαξα, ἡ ὁποία ἦτο δεμένη μὲ ἀναριθμήτους κόμβους. Παλαιὸς δὲ χρησμὸς ἔλεγεν ὅτι, ὅποιος κατάρθωνε νὰ λύσῃ τὸν δεσμὸν αὐτὸν, θὰ ἐγίνετο κύριος τῆς Ἀσίας. Ὁ Ἀλέξανδρος ἔκοψε μὲ τὸ ξίφος του τὸν «Γόρδιον δεσμὸν», καὶ ἔδειξεν εἰς ὅλους ὅτι εἰς αὐτὸν ἀνήκεν ἡ ἐξουσία τοῦ κόσμου.

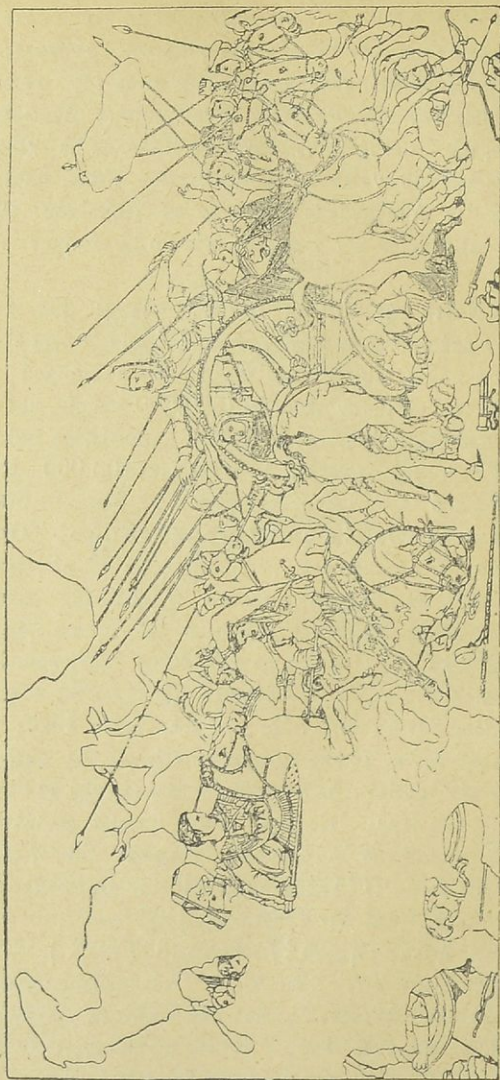
Εἰς τὰ Νότια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ὑπάρχει μία στενὴ εἴσοδος μεταξὺ τῶν ὄρέων καὶ τῆς θαλάσσης, ἡ ὁποία ὁδηγεῖ εἰς τὴν Συρίαν. Ἐκεῖ ἦτο ἡ πόλις Ἰσσοίς. Εἰς τὴν στενὴν πεδιάδα ὁ Δαρεῖος εἶχε συναθροάσει πολυάριθμον στρατὸν (500.000 πεζοὺς καὶ 100.000 ἵπποις). Ἡ Μακεδονικὴ φάλαγξ ὤρμησεν ἀκράτητος καὶ ἔτρεψεν εἰς φυγὴν τὸν ἐχθρικὸν στρατὸν. Λέγεται ὅτι 100.000 Πέρσαι ἐσφάγησαν καὶ ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος δὲν ἔχασε παρὰ μόνον 500 ἄδρας.

Ἡ μεγαλοψυχία τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ὅταν διήρχετο τὴν Κιλικίαν ὁ Ἀλέξανδρος, ἐλούσθη εἰς ἕνα παγωμένον ποταμὸν καὶ κατελήφθη ἀπὸ ἰσχυρὸν πυρετὸν. Τότε ἔλαβε μίαν ἐπιστολήν, ἡ ὁποία τοῦ ἔλεγε νὰ προσέχῃ, διότι ὁ ἰατρός του ἦτο πληρωμένος ἀπὸ τὸν βασιλέα τῆς Περσίας νὰ τοῦ δώσῃ δηλητήριον. Ὅταν ὁ ἰατρός, ὁ ὁποῖος ἦτο φίλος του ἔδωκεν εἰς αὐτὸν νὰ πῖῃ τὸ φάρμακον ὁ Ἀλέξανδρος δὲν ἐφοβήθη. Μὲ τὴν μίαν χεῖρα ἔλαβε καὶ ἔπιε τὸ ποτόν, μὲ τὴν ἄλλην ἔδωκε τὴν ἐπιστολήν εἰς τὸν ἰατρόν, δεικνύων κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὴν πεποιθησίν του εἰς τὴν φιλίαν.

Κατὰ δὲ τὴν νίκην εἰς τὴν Ἰσσοὺν ἄπειρα πλοῦτη τοῦ Δαρείου ἔπεσαν εἰς χεῖρας τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἀκόμη καὶ ἡ οἰκογένεια τοῦ μεγάλου βασιλέως. Ὁ Ἀλέξανδρος ἐδείχθη μεγαλόψυχος πρὸς τὴν ἀτυχῆ βασιλίссαν καὶ τὴν ἐπεριποιήθη βασιλικῶς.

Κατάκτησις τῆς Αἰγύπτου (332 π. Χ.). — Ἀφοῦ καθυπέταξεν ὁλόκληρον τὴν Συρίαν, ὁ Ἀλέξανδρος ἔτρεξεν εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ καθυπέταξεν ἀμέσως τὴν παλαιάν χώραν τῶν Φαραῶ. Εἰς τὴν θάλασσαν, ἐκεῖ ὅπου ὁ Νεῖλος σχηματίζει ἕν μέγα Δέλτα, ἔκτισε μίαν νέαν πόλιν, τῆς ὁποῖος ὁ ἴδιος ἐχάραξε τὸ σχέδιον. Ἡ πόλις ἐκείνη φέρει ἕως σήμερον τὸ ἐνδοξον ὄνομά του Ἀλεξάνδρεια καὶ ἐγίνε μία ἀπὸ τὰς μεγαλυτέρας πόλεις τοῦ κόσμου.

Ἄδ. Ἀδαμαντίου Ἰστ. Ἀρχ. Ἑλλ. διὰ α' Ἑλλ. Σχολ. ἐκδ. I' 26/8/25 10

Εικ. 19. — *Ἡ μάχη εἰς τὴν Ἴσσον* (παλαιὸν ψηφιδωτὸν εἰς τὸ ἔδαφος). (Δεξιὰ εἶναι ὁ Δαρεῖος ἐπὶ ἄρματος, ἀριστερὰ ὁ Ἀλέξανδρος χωρὶς περινεφαλατάν).

Ἡ κατάκτησις τῆς Ἀσίας (331 π.Χ.).— Ἐπειτα ὁ Ἀλέξανδρος ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ εἰσεχώρησεν εἰς τὸ ἐσωτερικόν. Ἀφοῦ διέδη τοὺς μεγάλους ποταμοὺς Εὐφράτην καὶ Τίγρητα, συνήντησε τὸν Δαρεῖον στρατοπεδευμένον εἰς τὴν πεδιάδα Γαυγάμηλα, ὅπου ἦτο ἡ πόλις Ἄρβηλα. Ὁ Δαρεῖος εἶχε φοβερὸν στρατόν, ἐν ἑκατομμύριον πεζοὺς καὶ 40,000 ἵππεις μὲ πολλὰ ἄρματα. Ἀλλὰ τίποτε δὲν ἠδύνατο νὰ συγκρατήσῃ τὴν Μακεδονικὴν φάλαγγα. Ὁ Περσικὸς στρατὸς ἐτρέπη εἰς φυγὴν, ὁ δὲ Μέγας βασιλεὺς ἔφυγε μακρὰν εἰς τὰς Βορείας ὄρεινὰς χώρας.

Ὁ Ἀλέξανδρος εἰς τὰς πρωτευούσας τῆς Περσίας.— Ὁ Ἀλέξανδρος εἶχε φθάσει εἰς τὴν καρδίαν τοῦ Περσικοῦ κράτους καὶ ἤρχισε νὰ κατακτῇ τὰς πρωτευούσας τῶν μεγάλων Βασιλείων. Εἰσέρχεται θριαμβευτικῶς εἰς Βαβυλῶνα, ἔπειτα κυριεύει τὰ Σοῦσα καὶ τὴν Περσέπολιν.

Εἰς τὰς μεγάλας ἐκεῖνας πρωτευούσας τῆς Περσίας ὁ Ἀλέξανδρος εὗρεν ἀπιστεύτους θησαυροὺς, πολυτελῆ ὑφάσματα, ἀρώματα, πολυτίμους λίθους, ἀμέτρητα χρήματα. Κατόπιν ὄρμα εἰς τὰς Βορείας καὶ ὄρεινὰς χώρας πρὸς καταδίωξιν τοῦ Δαρείου. Εἰς 11 ἡμέρας ἐπέρασε 480 χιλιόμετρα, ἀλλ' ὁ Δαρεῖος εἶχε φονευθῆ ἀπὸ ἓνα προδότην. Ὁ Ἀλέξανδρος ἐθανάτωσε τὸν δολοφόνον, τὸ δὲ σῶμα τοῦ Δαρείου τὸ ἔθαψε μὲ μεγάλας τιμάς. Δὲν ὑπῆρχεν πλέον ἄλλος βασιλεὺς εἰς τὴν Περσίαν καὶ εἰς ὅλην τὴν Ἀνατολὴν παρὰ μόνον ὁ Ἀλέξανδρος (330 π. Χ.).

γ. — Τὰ μεγάλα σχέδια τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Ἡ κατάκτησις τῆς κεντρικῆς Ἀσίας.— Μὲ τὸν θάνατον τοῦ Δαρείου εἶχε τελειώσει ὁ Ἑλληνικὸς πόλεμος ἐναντίον τῆς Περσίας. Ἄλλ' ὁ Ἀλέξανδρος θέλει νὰ φθάσῃ ἕως ἐκεῖ, ὅπου ἔφθασαν οἱ μεγάλοι βασιλεῖς τῆς Περσίας (ὁ Κύρος καὶ ὁ παλαιὸς Δαρεῖος), καὶ ἀκόμη περισσότερο, θέλει νὰ τοὺς περάσῃ. Ὁ σκοπὸς τοῦ ἦτο ἡ κατάκτησις τοῦ κόσμου.

Καὶ τότε ἀρχίζει τὸ πλέον θαυμαστὸν μέρος τῆς καταπληκτικῆς ἱστορίας του. Περνᾷ μεγάλους ποταμοὺς καὶ ὑψηλὰ ὄρη, εἰσχωρεῖ εἰς χώρας ἀδιαβάτους, ὅπου θὰ ἐδυσκολεύοντο νὰ διαίссουν καὶ οἱ σημερινοὶ στρατοὶ μὲ ὅλα τὰ τελειοποιημένα μέσα. Βαδίζει ἡμέραν καὶ νύκτα. φθάνει ἕως τοὺς ποταμοὺς Ὠξὸν καὶ Ἰαξάρτην. Δύο ἔτη

ἐχρειάσθη διὰ νὰ κατακτήσῃ τὰς ἀγρίας καὶ μακρινὰς ἐκεῖνας χώ-
ρας, πρὸς Ἄ. τῆς Κασπίας θαλάσσης (τὸ σημερινὸν Τουρκεστάν).

Ἐιστρατεία εἰς τὰς Ἰνδίας (326 π. Χ.). — Ἐπειτα καταβαίνει πρὸς Νότον (εἰς τὸ σημερινὸν Ἀφανιστάν), περνᾷ τὸν ποταμὸν Ἰνδὸν καὶ φθάνει εἰς τὰς Ἰνδίας. Οἱ Μακεδόνες εὐρίσκουν ἐκεῖ πλουσίας χώρας, μεγάλας πόλεις καὶ πολὺν χρυσόν. Εἰς ἰσχυ-
ρὸς Ἰνδὸς ἡγεμῶν ὅστις ἐλέγετο **Πῶρος**, προ-
σπαθεῖ νὰ ἀντισταθῇ εἰς τὴν ὁρμὴν του ἀλλ' ὁ Ἀλέξανδρος τὸν κατατροπώνει.

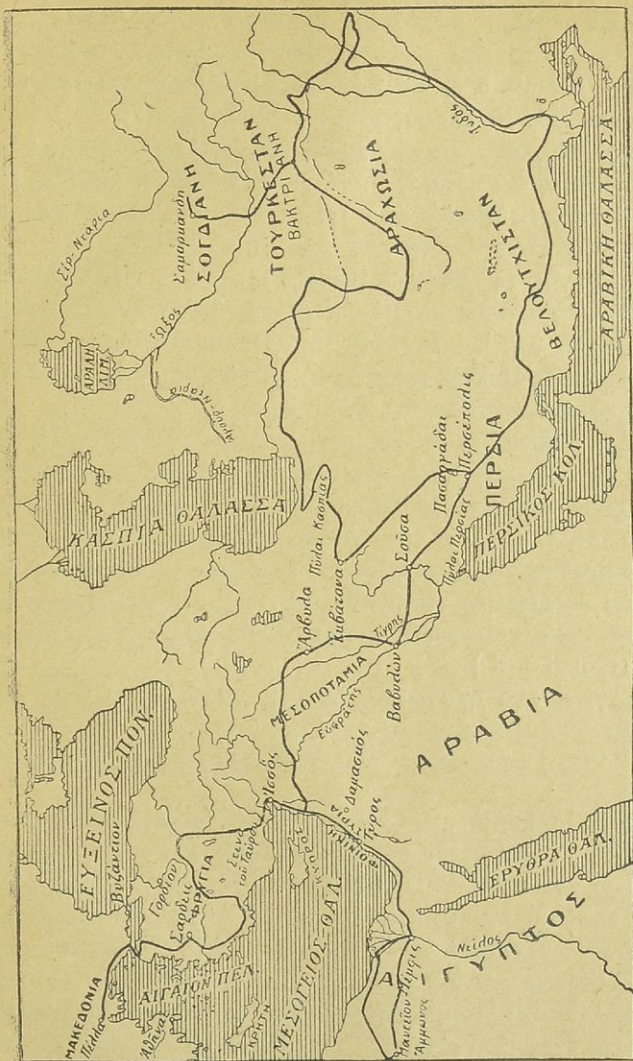

Μακεδῶν πολεμιστής.

Ὁ μέγας κατακτητὴς θέλει νὰ προχω-
ρήσῃ ἀκόμη. Εἶχε σκοπὸν νὰ κατακτήσῃ
τὴν μεγάλην κοιλάδα τοῦ Γάγγου. Ἄλλ' οἱ
Μακεδόνες του ἔχουν κουρασθῆ πλέον. Δέκα
ἔτη ἐβάδιζον μὲ ἀδιάκοπον ὁρμὴν· τὰ ὅπλα
των εἶχον σκουριάσει, τὰ ἐνδύματά των ἦσαν
ράκη. Μὲ δάκρυα παρεκάλεσαν τὸν βασιλέα
των νὰ ἐπιστρέψουν. Ὁ Ἀλέξανδρος ἐθύ-
μωσε καὶ ἔμεινε κλεισμένος τρεῖς ἡμέρας
εἰς τὴν σκηνὴν του. Ἐπὶ τέλους, διὰ νὰ εὐ-
χαριστήσῃ τοὺς στρατιώτας του, ἔδωκε τὸ
σημεῖον τῆς ἐπανάδου.

Ἡ ἐπάνοδος. — Τότε ὁ Ἀλέξανδρος
κατεσκευάσε στόλον καὶ κατῆλθε τὸν Ἰνδὸν
ποταμὸν. Εἰς τὰς ὄχθας ἀπὸ τὸ ἓν καὶ ἀπὸ
τὸ ἄλλο μέρος ἐβάδιζον ὁ στρατός. Οἱ ἐγγχώ-
ριοι κάτοικοι, γεμάτοι ἐκπληξιν καὶ σεβασ-
μόν, προσέτρεχον νὰ ἴδουν καὶ νὰ χαιρε-

τίσουν τὸν μέγαν κατακτητὴν. Ὅταν δὲ ἐφθασεν εἰς τὰς ἐκβολὰς
τοῦ Ἰνδοῦ, ἀνέβηκεν εἰς τὸν ναύαρχον τοῦ στόλου τοῦ **Νέαρχου** νὰ
ἐπιστρέψῃ διὰ τοῦ Ἰνδικοῦ Ὠκεανοῦ εἰς τὸν Περσικὸν κόλπον.
Ἐκεῖνος δὲ μὲ τὸν στρατὸν ἐπέστρεψε διὰ τῆς Γεδρωσίας (τοῦ σημε-
ρινοῦ Βελουτχιστάν). Ἐπέρασε μὲ τὸν στρατὸν του μίαν φρικτὴν
ἔρημον. Ἐβάδισαν 60 ἡμέρας ἐπάνω εἰς φλογερὰν ἄμμον χωρὶς νὰ
εὐρίσκουν τροφήν, οὔτε ὕδωρ. Μόλις διεσώθη δὲ καὶ ὁ ἴδιος, μὲ τὴν
μεγαλοφυλίαν του δὲ ἔσωσε καὶ τοὺς συντρόφους του. Μετὰ μεγά-
λους κινδύνους ὁ Ἑλληνικὸς στρατός καὶ στόλος συνηγνήθησαν εἰς
τὰς ἐκβολὰς τοῦ Εὐφράτου.

Ἡ πορεία καὶ αἱ κατακτήσεις τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Τὸ ἄπεραντον Κράτος.— Τὸ Βασιλεῖον τοῦ Ἀλεξάνδρου περιλάμβανε μεγάλας χώρας ἢ εἰς τὴν Εὐρώπῃν, τὴν Ἀφρικὴν, τὴν Ἀσίαν. Πρὸς Β. ἤρχιζεν ἀπὸ τὸν Δούναβιν. Πρὸς Α. ἔφθανεν ἕως τὰ μεγάλα Ἰμαλάια ὄρη, καὶ νοτιώτερον μακρύτερα ἀπὸ τὸν Ἴνδον ποταμὸν καὶ πρὸς Ν. ἕως τὰς ἐρήμους τῆς Σαχάρας.

Εἰς τὴν Βαβυλῶνα ἐπερίμεναν τὸν μέγαν Ἀλέξανδρον πρέσβεις ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου, διὰ νὰ τὸν χαιρετίσουν. Μεγάλαι ἔσονται καὶ πανηγύρεις ἐξεκούρασαν τὸν στρατὸν ἀπὸ τὰς ἀδιακόπους πορείας καὶ μάχας δέκα ἐτῶν.

Ὁ Ἀλέξανδρος Μέγας βασιλεὺς.— Ἀπὸ τότε ὁ Ἀλέξανδρος ζητεῖ νὰ συνενώσῃ τοὺς Πέρσας μὲ τοὺς Ἕλληνας. Ἐνυμφεῦθη τὴν κόρην τοῦ Δαρείου, ἔδωκε δὲ εἰς τοὺς στρατηγούς του τὰς εὐγενεστέρας κόρας Περσῶν μεγιστάνων. Ἀκόμη καὶ τοὺς στρατιώτας ἔβαλε νὰ πάρουν γυναῖκας τοῦ τόπου.

Ἄλλ' ὁ Ἀλέξανδρος δὲν ἐζήτησεν ἀνάπαυσιν. Νέα μεγάλα σχέδια εἶχεν εἰς τὸν νοῦν του. Ἦθελε νὰ ἐνώσῃ ὅλους τοὺς λαοὺς εἰς ἓν παγκόσμιον κράτος καὶ νὰ κάμῃ πρωτεύουσάν του τὴν Βαβυλῶνα. Διὰ τοῦτο ἐκτιζεν εἰς ὅλην τὴν Ἀσίαν πόλεις καὶ ἔκαμνε μεγάλα ἔργα συγκοινωνίας διὰ νὰ εὐκολύνῃ τὸ ἐμπόριον. Οἱ καταπληκτικοὶ ὅμως κόποι κατέστρεψαν τὴν υγείαν του, καὶ αἰφνιδίως ἔπεσεν ἄρρωστος ἀπὸ δυνατὸν πυρετὸν, ἀπέθανε δὲ νεαρώτατος, εἰς ἡλικίαν 33 ἐτῶν (τὸ 323 π. Χ.).

Τὸ ἔργον τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου.— Ὅλους τοὺς κατακτητὰς τοῦ κόσμου τοὺς ἐπέρασεν ὁ Ἀλέξανδρος εἰς τὴν δόξαν τοῦ πολέμου. Ἀκόμη περισσότερο τοὺς ἐπέρασεν εἰς μεγάλα ἀποτελέσματα.

Ὁ μέγας Ἀλέξανδρος δὲν ἔκαμνε τὰς κατακτήσεις αὐτοῦ μόνον διὰ νὰ κερδίσῃ χώρας καὶ νὰ καθυποτάξῃ λαοὺς. Τὸν στρατὸν του παρηκολούθουν φιλόσοφοι, καλλιτέχναι καὶ μηχανικοὶ, διὰ νὰ μελετοῦν ὅλα τὰ νέα πράγματα ποὺ ἔβλεπον, διὰ νὰ κτίζουσιν πόλεις καὶ νὰ κατασκευάζουσιν μεγάλα ἔργα συγκοινωνίας (ὁδοὺς, γεφύρας κ.λ.). Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὸ Ἑλληνικὸν πνεῦμα ἐβγήκεν ἀπὸ τὴν μικρὰν Ἑλλάδα καὶ διεσκορπίσθη εἰς ὅλον τὸν κόσμον. Ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἐγίνε παγκόσμιος. Ὁ Ἀλέξανδρος ἦνοιξεν εἰς τὸν Ἑλληνισμὸν νέον δρόμον διὰ τὸ μέγα μέλλον αὐτοῦ, διότι παρεσκεύασεν ἕναν νέον κόσμον, ὁ ὁποῖος ἦτο ἕτοιμος νὰ δεχθῇ τὸν Ἑλληνικὸν πολιτισμὸν καὶ ἀργότερα τὴν Χριστιανικὴν θρησκείαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ΄

Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΚΟΣΜΟΣ ΤΟΝ Δ΄ ΑΙΩΝΑ

α.—Ἡ ἐποχὴ τῶν Διαδόχων.

323—301 π. Χ.

Τὴν ἰδίαν ἡμέραν, ποῦ ἀπέθανεν ὁ μέγας Ἀλέξανδρος, συνῆλθον οἱ εὐγενεῖς τῆς Μακεδονίας, διὰ νὰ σκεφθοῦν τί θὰ κάμουν. Ὁ κατακτητὴς ἀπέθνησκε χωρὶς διάδοχον. Ἀπὸ τοὺς στρατηγοὺς τοῦ Ἀλεξάνδρου μεγάλην δύναμιν εἶχεν ὁ *Περδίκκας*, ἀλλ' οὔτε αὐτὸς δὲν κατώρθωσε νὰ ἐπιβληθῆ, διότι οἱ δοξασμένοι σύντροφοὶ του εἰς τὰς μάχας ἐζήτουν ὁ καθεὶς διὰ τὸν ἑαυτὸν του τὴν ἐξουσίαν. Τὸν θάνατον λοιπὸν τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐπηκολούθησαν ἀτελείωτοι ταραχαὶ καὶ πόλεμοι εἰς τὴν Ἀνατολὴν καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Οἱ πόλεμοι τῶν Διαδόχων.—Οἱ στρατηγοὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου διεμοιράσθησαν τὰς χώρας τοῦ ἀπεράντου κράτους καὶ ὠνομάσθησαν εἰς τὴν ἱστορίαν *Διάδοχοι*. ἤρχισαν δὲ μεγάλους πολέμους ἐναντίον ἀλλήλων ποῖος θὰ λάβῃ μόνος τὴν ἐξουσίαν. Οἱ πόλεμοι τῶν Διαδόχων διήρκεσαν 22 ἔτη καὶ ἐπροξένησαν μεγάλας καταστροφὰς εἰς τὰς Ἑλληνικὰς χώρας, καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ εἰς τὴν Ἀνατολὴν. Κατὰ τὴν διάρκειαν δὲ αὐτῶν ἐξωλοθρεύθησαν ἅλα τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἐπίσης καὶ οἱ σπουδαιότεροι ἀπὸ τοὺς μεγιστάνας του.

Ὁ Ἀντίγονος.—Ἀπὸ τοὺς στρατηγοὺς, οἱ ὁποῖοι ἔμειναν, ὁ πλέον τολμηρὸς καὶ φιλόδοξος ἦτο ὁ Ἀντίγονος. Μετὰ πολλοὺς ἀγῶνας ὁ Ἀντίγονος ἐγένετο ὁ ἰσχυρότερος. Ἦτο κύριος ἕλης τῆς Ἀσίας, ἀπὸ τὰς Ἰνδίας ἕως τὴν Μεσόγειον θάλασσαν. Εἶχεν ἄπειρα πλοῦτη καὶ μέγαν στρατόν, ἀν καὶ πολὺ γέρον, ὅμως ἦτο γεμᾶτος ζωῆν. Εἰς ἡλικίαν 80 ἐτῶν ὁ Ἀντίγονος ὠνειρεύετο νὰ ἐπανιδρύσῃ τὸ κράτος τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου.

Ἄλλ' οἱ ἄλλοι στρατηγοὶ ἐνόησαν τοὺς σκοποὺς τοῦ Ἀντιγόγου

καὶ συνεμάχησαν ὅλοι ἐναντίον του. Εἰς τὴν Ἰψόν, πόλιν τῆς Φρυγίας, συνήφθη μεγάλη μάχη, εἰς τὴν ὅποισιν ὁ Ἀντίγονος ἔχασε καὶ τὸ κράτος καὶ τὴν ζωὴν του (301 π. X.).

Ὁ διαμελισμὸς τοῦ Κράτους.—Τότε τὸ Ἑλληνομακεδονικὸν κράτος τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου διμελίσθη ὀριστικῶς πλέον. Εἰς τὴν θέσιν τοῦ ἐνὸς ἀπεράντου κράτους ἰδρύθησαν πολλὰ μικρὰ καὶ τρία μεγάλα Ἑλληνικὰ Βασιλεία, εἰς τὰ ὅποια ἐβασίλευσαν πολλὸν χρόνον Ἑλληνες βασιλεῖς. Ἦσαν δὲ τὰ μεγάλα αὐτὰ κράτη:

1. Τὸ Βασίλειον τῆς *Μακεδονίας* εἰς τὴν Εὐρώπην.
2. Τὸ Βασίλειον τῆς *Αἰγύπτου* εἰς τὴν Ἀφρικὴν.
3. Τὸ Βασίλειον τῆς *Συρίας* εἰς τὴν Ἀσίαν.

Ὁ Λαμιακὸς πόλεμος.—Μόλις ἐφθασεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἡ εἶδησις, ὅτι ἀπέθανεν ὁ Ἀλέξανδρος, οἱ Ἀθηναῖοι ὑπεκίνησαν ἐπανάστασιν ἐναντίον τῶν Μακεδόνων. Ὁ μέγας ρήτωρ Δημοσθένης ἦτο πάντοτε ἐκεῖνος, ὁ ὅποιος ἐνθουσίαζε ἔλους διὰ τὸν ἀγῶνα. Ἦτο γέρων πλέον, ἀλλὰ τὸ θάρρος του ποτὲ δὲν τὸν εἶχεν ἐγκαταλείψει. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐπολιόρκησαν τοὺς Μακεδόνας εἰς τὴν πόλιν Λαμίαν, καὶ διὰ τοῦτο ὁ πόλεμος ἐκεῖνος ὀνομάζεται *Λαμιακὸς πόλεμος* (323 π. X.).

Πολλὰ Ἑλληνικὰ πόλεις συνεμάχησαν τότε μὲ τοὺς Ἀθηναίους. Ἄλλ' ὁ διοικητὴς τῆς Μακεδονίας κατῴρθωσε νὰ καταστείλῃ τὴν ἐπανάστασιν καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἠναγκάσθησαν νὰ δεχθοῦν βαρεῖς ἔρους. Οἱ Μακεδόνες ἄλλους Ἀθηναίους ἐξώρισαν καὶ ἄλλους κατεδίκασαν εἰς θάνατον.

Τὸ τέλος δύο μεγάλων Ἀθηναίων.—Μεταξὺ τῶν καταδικασθέντων εἰς θάνατον ἦτο καὶ ὁ Δημοσθένης, ὁ ὅποιος ἐπρόφθασε καὶ ἐφυγεν εἰς τὴν Πελοπόννησον. Ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ κατεδιώχθη. Τὴν στιγμὴν ποῦ ἐπληρίαζον οἱ Μακεδόνες στρατιῶται, ἔπιε τὸ κώνειον, διὰ νὰ σωθῇ ἀπὸ τὰς χεῖράς των (322). Τοιοῦτον τέλος εἶχεν ὁ μέγας ρήτωρ, τοῦ ὁποῦλου ἡ μνήμη ἔμεινεν ἀθάνατος εἰς τοὺς ἀνθρώπους, διότι ποτὲ δὲν ἀπηλπίσθη διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος του.

Μετ' ὀλίγα ἔτη ἀπέθανε καὶ εἰς ἄλλος μέγας πολίτης τῶν Ἀθηναίων, ὁ γέρων στρατηγὸς *Φωκίων*. Ἦτο ἐνδοξος στρατηγὸς καὶ πρὸ παντὸς ἀνθρώπου ὀνομαστὸς διὰ τὴν χρησιότητά του. Οἱ Ἀθηναῖοι διὰ νὰ εὐχαριστήσουν τοὺς ἰσχύοντας Μακεδόνας, κατεδίκασαν εἰς θάνατον καὶ τὸν ἐνάρετον Φωκίωνα. Ἐπιε τὸ κώνειον, ὅπως καὶ ὁ Σω-

κράτης, με γαλήνην και χωρίς να εἶπη κανέν παράπονον ἐναντίον τῶν συμπατριωτῶν του. Εἰς τὸν υἱόν του μάλιστα παρήγγειλεν ὡς τελευταίαν θέλησιν «να μὴ φυλάξῃ καμμίαν μνησικακίαν διὰ τὴν ἀδικίαν τῶν Ἀθηναίων».

Ἡ Ἑλλάς λοιπὸν ἦτο εἰς τὸ ἔλεος τῶν Μακεδόνων. Διάφοροι ἰσχυροὶ Μακεδόνες ἐπολέμουν τότε διὰ τὸν θρόνον τῆς Μακεδονίας καὶ διὰ τὴν κυριαρχίαν τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ ἐπιδρομὴ τῶν Γαλατῶν.— Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀνωμαλίας ἐκείνης ἐγίνε μία μεγάλη ἐπιδρομὴ βαρβάρων, οἱ ὅποιοι ὠνομάζοντο *Γαλάται*. Ἦσαν ἀνδρεῖοι πολεμισταὶ καὶ ἤρχοντο ἀπὸ τὸν Δούναβιν. Με ἀγρίαν ὀρμὴν, σχεδὸν 300.000 πολεμισταί, κατέβησαν πρὸς Νότον λεηλατοῦντες καὶ καταστρέφοντες τὰς Ἑλληνικὰς χώρας. Οἱ Γαλάται ἐφθασαν εἰς τὴν Φωκίδα καὶ ὤρμησαν εἰς τοὺς Δελφοὺς διὰ νὰ λεηλατήσουν τοὺς θησαυροὺς τοῦ Μαντείου. Αἰφνιδίως ἐξερράγη μία φοβερὰ καταιγὶς καὶ βράχοι μεγάλοι ἐκρημνίζοντο ἀπὸ τὰ ὄρη κατ' ἐπάνω των. Οἱ Ἕλληνες ἐνόμισαν ὅτι τοῦτο ἦτο καλὸν σημεῖον τοῦ θεοῦ Ἀπόλλωνος, ὤρμησαν μὲ θάρρος ἐναντίον αὐτῶν καὶ τοὺς ἀπέδιωξαν (279 π. X.).

Δύο μεγάλοι στρατηγοί.— Κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν δύο μεγάλοι στρατηγοί, ὁ *Δημήτριος Πολιορκητὴς* καὶ ὁ *Πύρρος*, βασιλεὺς τῆς Ἡπείρου, ἐζήτησαν νὰ κυριαρχήσουν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ εἰς τὸν κόσμον. Ὁ Δημήτριος ἦτο υἱὸς τοῦ μεγάλου στρατηγοῦ Ἀντιγόνου, ὁ ὅποιος εἶχε νικηθῆ ἀπὸ τοὺς ἄλλους εἰς τὴν Ἴψόν. Κατώρθωσε καὶ ἐγίνε βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Ἑλλάδος. Ἄλλ' ἦτο παράτολμος στρατηγός, ἤθελε καὶ αὐτός, ὅπως καὶ ὁ πατήρ του, νὰ γίνῃ μόνος κύριος εἰς τὸ ἀπέραντον Ἑλληνομακεδονικὸν κράτος τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἐπῆγε νὰ κατακτήσῃ τὴν Ἀσίαν, ἀλλ' οἱ ἄλλοι στρατηγοὶ τὸν συνέλαβον, καὶ ἀπέθανεν αἰχμάλωτος (283).

Τὰ μεγάλα σχέδια τοῦ Δημητρίου ἠκολούθησε καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Ἡπείρου Πύρρος. Ὅπως καὶ ἐκεῖνος, ἦτο καὶ ὁ Πύρρος ριψοκίνδυνος, διὰρκῶς ἐπεχειρεῖ νέας κατακτήσεις. Ἐπῆγε μὲ στρατὸν νὰ κατακτήσῃ τὴν Ἰταλίαν, ἀλλὰ δὲν τὸ κατώρθωσεν. Ὅταν ἐπέστρεψεν, ἐγίνε κύριος τῆς Μακεδονίας, ἔπειτα ἦλθε νὰ κατακτήσῃ τὴν Ἑλλάδα, ἀλλ' ἐνῶ ἐπολιορκεῖ τὸ Ἄργος ἐφονεύθη (272 π. X.).

Ἡ κατάπτωσις τῆς Ἑλλάδος.— Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον οὐδεὶς πλέον στρατηγός ἤδυνήθη νὰ κυριαρχήσῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Ἡ δύναμις δὲ αὐτῆς κατέπιπτε διαρκῶς. Ἡ Σπάρτη καὶ αἱ Θῆβαι ἤσαν εἰς τελείαν κατάπτωσιν. Εἰς τὰς Ἀθήνας δὲν ἔμεινε παρὰ μόνον ἡ παλαιὰ δόξα, ἀπὸ τὸν καιρὸν μάλιστα ποῦ εἶχον χαθῆ οἱ δύο ἐνάρετοι πατριῶται, ὁ Δημοσθένης καὶ ὁ Φωκίων. Δύο νέοι Ἑλληνικοὶ λαοί, οἱ Αἰτωλοὶ καὶ πρὸ παντὸς οἱ Ἀχαιοί, ἔλαβον τότε δύναμιν. Οἱ Ἕλληνες ἔκαμαν ἀκόμη ἀργότερα πολλὰς ἥρωϊκὰς προσπαθείας, διὰ νὰ διατηρήσουν τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος (κατὰ τὸ 250 π.Χ.).

β'. Τὸ Ἑλληνικὸν κράτος τῶν Συρακουσῶν

Κατὰ τοὺς χρόνους, κατὰ τοὺς ὁποίους ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος κατέκτα τὴν Ἀνατολήν, αἱ πολυάριθμοι Ἑλληνικαὶ ἀποικίαι εἶχον φθάσει εἰς μεγάλην δύναμιν. Γνωρίζομεν ὅτι καὶ αἱ ἀποικίαι συνετέλεσαν πολὺ εἰς τὴν δόξαν τοῦ Ἑλληνικοῦ ὀνόματος. Πρέπει δὲ νὰ γνωρίσωμεν ἰδιαιτέρως ἓν ἰσχυρὸν Ἑλληνικὸν κράτος, τὸ ὅποτον εἶχεν ἰδρυθῆ εἰς τὴν Δύσιν, τὸ κράτος τῶν Συρακουσῶν.

Ἡ δύναμις τῶν Συρακουσῶν.—Αἱ Συρακοῦσαι ἔγιναν μεγάλαι ἀπὸ τὴν ἐποχὴν, ποῦ ἐνίκησαν, ὡς εἶδομεν, τοὺς Καρχηδονίους εἰς τὴν Ἰμέραν. Καὶ αἱ Ἀθηναῖοι ἐπίσης ἔγιναν μεγάλαι μετὰ τὴν νίκην αὐτῶν ἐναντίον τῶν Περσῶν εἰς τὴν Σαλαμίνα κατὰ τὸ ἴδιον ἔτος (480 π.Χ.). Ὁ τύραννος, δηλαδὴ ὁ βασιλεὺς τῶν Συρακουσῶν, Γέλων ἔσωσεν ἀπὸ τοὺς Καρχηδονίους καὶ ἐμεγάλωσε τὴν πόλιν. Ὁ δὲ ἀδελφός του Ἰέρων, ὁ ὅποιος τὸν διεδέχθη εἰς τὸν θρόνον, ἠγάπα τὰ γράμματα. Ἐκάλεσεν εἰς τὴν αὐτὴν του μεγάλους ποιητὰς ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, ὅπως τὸν Πίνδαρον καὶ τὸν Αἰσχύλον.

Αἱ Συρακοῦσαι εἶχον φθάσει εἰς τόσην μεγάλην δύναμιν, ὥστε ἀπέκρουσαν, ὅπως γνωρίζομεν, τὴν μεγάλην ἐκστρατείαν τῶν Ἀθηναίων. Ἀπὸ τότε ἔγιναν ἡ μεγαλυτέρα πόλις τῆς Ἑλλάδος μεγαλυτέρα καὶ ἀπὸ τὰς Ἀθήνας ἀκόμη. Ἦσαν ἡ πρωτεύουσα ἐνὸς ἰσχυροῦ Ἑλληνικοῦ κράτους εἰς τὴν Σικελίαν. Αἱ Ἑλληνικαὶ πόλεις τῆς Σικελίας καὶ ὀλόκληρος σχεδὸν ἡ νῆσος ἀπετέλουν τὸ κράτος τῶν Συρακουσῶν.

Οἱ νόμοι τῶν Συρακουσίων.—Ἀργότερα συνέβησαν ταρχαί μεταξύ τῶν πολιτῶν. Διὰ τοῦτο παρεκάλεσαν ἕναν συμπολίτην των, τὸν Διοκλῆν, νὰ τοὺς κάμῃ νόμους. Διὰ νὰ φέρῃ ἡσυχίαν ὁ

Διοκλῆς, ἔκαμε καὶ ἓνα νόμον, ὁ ὁποῖος ἀπηγόρευεν εἰς τοὺς πολίτας ἐπὶ ποινῇ θανάτου νὰ πηγαίνουν εἰς τὴν ἀγορὰν μὲ ὄπλα. Μίαν ᾠφορὰν ποῦ ἐγύριζεν ὁ Διοκλῆς ἀπὸ ἐκστρατείας, ἐγένετο ἐπανάστασις εἰς τὴν ἀγορὰν. Ἔτρεξ νὰ τὴν καθησυχάσῃ, χωρὶς νὰ σκεφθῆ ὅτι ἦτο ὠπλισμένος. «Διοκλῆ, τοῦ φωνάζουν οἱ ἐχθροὶ του, σὺ ὁ ἴδιος παραβαίνεις τοὺς νόμους σου. — Ὅχι ἀπήντησε, τοὺς ἐπικυρώνω». Ἀμέσως ἐξήγαγε τὸ ξίφος τοῦ καὶ διεπέρασε τὸ στήθος του. Τότε καὶ αἱ ἄλλαι Ἑλληνικαὶ πόλεις τῆς Σικελίας παρεδέχθησαν τοὺς νόμους του.

Ὁ τύραννος Διονύσιος.—Οἱ Καρχηδόνιοι ἐζήτουν πάντοτε νὰ κατακτήσουν τὴν μεγάλην καὶ εὐφορον νῆσον. Ἔστειλαν πολλὰς φορὰς στρατὸν καὶ στόλον εἰς τὴν Σικελίαν. Οἱ Συρακούσιοι ἐπολέμουν πάντοτε μὲ γενναιότητα ἐναντίον τῶν Καρχηδονίων καὶ ὑπερησπίζοντο τὴν ἐλευθερίαν των.

Κατὰ τοὺς χρόνους τῶν πολέμων ἐκείνων κατάρθρωσε νὰ γίνῃ τύραννος εἰς τὰς Συρακούσας ὁ Διονύσιος μὲ τὴν ὑπόσχεσιν νὰ ἀποκρούσῃ τοὺς Καρχηδονίους (τὸ 405 π.Χ.). Καὶ αὐτὸς ἐπολέμησε γενναίως. Ἐπειδὴ ὅμως ἐφοβεῖτο μήπως χάσῃ τὴν ἐξουσίαν ἔλαβε πολλὰς προφυλάξεις καὶ κατεπίεξε τοὺς συμπατριώτας του. Περὶφημον ἐγένετο εἰς τὴν ἀρχαιότητα ἐν ἀνέκδοτον, τὸ ὅποιον δεικνύει τοὺς φόβους του. Εἰς αὐλοκόλαξ, ὁ Δαμοκλῆς τὸν ἐγκωμιάζε πάντοτε διὰ τὴν εὐτυχίαν του. Ὁ Διονύσιος τὸν ἐκάλεσεν εἰς ἓν πλούσιον γεῦμα. Αἰφνιδίως ὁ Δαμοκλῆς βλέπει νὰ κρέμαται ἀπὸ τὴν στέγην ἐπάνω εἰς τὴν κεφαλὴν του ἐν ξίφος ἐξηρητημένον διὰ μιᾶς κλωστῆς ἔχασε ἀμέσως ὅλην τὴν ὄρεξιν καὶ τὴν χαρὰν του ⁽¹⁾.

Ὁ Τιμολέων.— Ἄλλ' οἱ Συρακούσιοι δὲν ἤθελον νὲ ἔχουν τυράννους. Οἱ Κορίνθιοι, τῶν ὁποίων ἦσαν ἀποικία αἱ Συρακούσαι, ἔστειλαν τὸν στρατηγὸν Τιμολέοντα νὰ τοὺς ἐλευθερώσῃ. Ἦτο ἀνὴρ πολὺ ἐνάρετος καὶ ἀφωσιωμένος εἰς τὴν ἐλευθερίαν. Ὁ Τιμολέων ἔφερε τὴν εἰρήνην καὶ τὴν εὐτυχίαν εἰς τὰς Συρακούσας, εἰργάσθη δὲ νὰ φέρῃ καὶ τὴν τάξιν εἰς ὅλην τὴν Σικελίαν. Ἐχέρδισε μίαν λαμπρὰν νίκην ἐναντίον τῶν Καρχηδονίων. Τότε ἐθεώρησεν ὅτι τὸ ἔργον του ἐτελείωσε, παρητήθη ἀπὸ τὴν ἐξουσίαν καὶ ἀπεσύρθη εἰς

(1) Καὶ σήμερον ἀκόμη λέγομεν τὸ ξίφος Δαμοκλέους, ὅταν θέλωμεν νὰ δείξωμεν ἓνα κίνδυνον, ὁ ὁποῖος κρέμαται ἐπάνω εἰς τὴν κεφαλὴν μας.

τὴν ἐξοχὴν. Ὅλοι ἔμωσ οἱ Συρακούσιοι τὸν ἐσέβοντο ὡς πατέρα δὲν ἔκαμνον τίποτε, χωρὶς νὰ τὸν ἐρωτήσουν. Ὁ Τιμολέων ἦτο διὰ τοὺς Συρακούσιους τὸ κόσμημα τῆς πόλεως· ὅποιος ἤρχετο, τὸν ὠδήγουν διὰ νὰ τὸν ἴδῃ, διότι τὸν ἐνόμιζον ὡς τὸ σπουδαιότερον πρᾶγμα, ποῦ εἶχον νὰ τοῦ ἐπιδειξουν.

Ὁ πολιτισμὸς εἰς τὰς Συρακούσας. — Μὲ τὸ ἐμπορικὸν των αἰ Συρακούσαι συνήθρισαν ἀναρίθμητα πλοῦτη. Εἶχον περισσοτέρους ἀπὸ 500 χιλ. κατοίκους. Ἡ δὲ πόλις ἦτο λαμπροτάτη μὲ πολλὰ ὠραία μνημεῖα, μὲ μεγάλας πλατείας καὶ δύο θαυμασίους λιμένας. Οἱ τύραννοι τῶν Συρακουσῶν ἠγάπων τὰς τέχνας καὶ τὰ γράμματα. Ποιηταί, φιλόσοφοι καὶ καλλιτέχναι ἐζήσαν εἰς τὰς Συρακούσας καὶ ἐλάμπρυναν αὐτάς.

γ. — Ὁ Ἑλληνικὸς πολιτισμὸς.

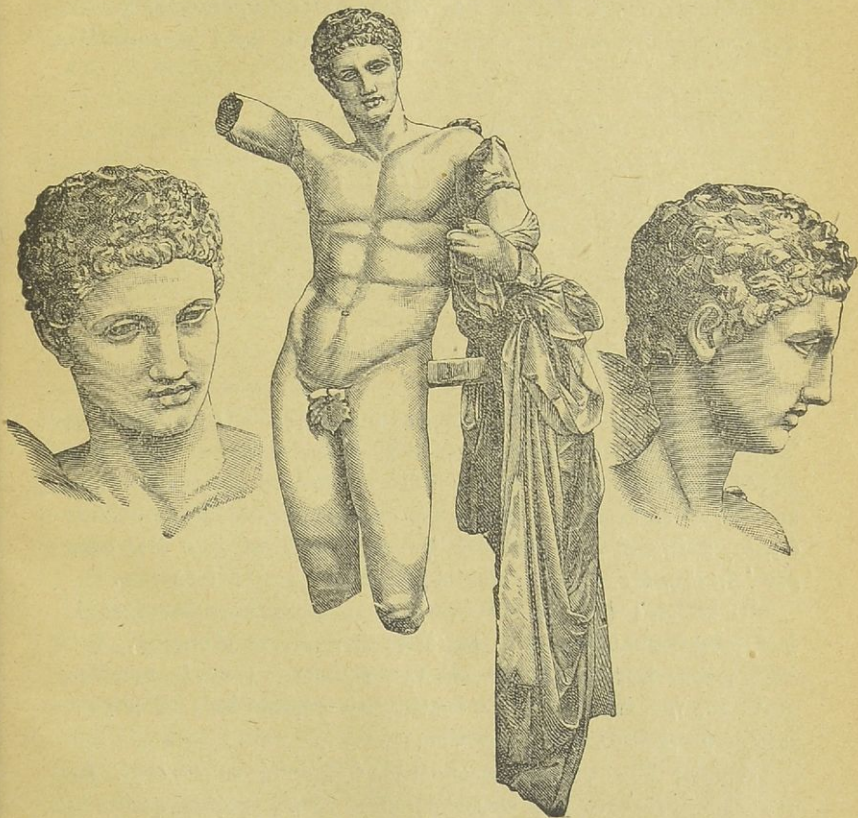
Ὁ Δ' αἰὼν πρὸ Χριστοῦ. — Κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Περικλέους, τὸν **Ε'** αἰῶνα πρὸ Χριστοῦ, αἱ Ἀθηναὶ ἦσαν ὡς γνωρίζομεν, τὸ λαμπρότερον κέντρον τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ. Μετὰ τὸν Περικλῆν, ἕως τὸν Μέγαν Ἀλέξανδρον, ἔρχεται ὁ **Δ'** αἰὼν π.Χ. Ἄν καὶ ἡ παλαιὰ Ἑλλὰς εἶχε καταπέσει, ἔμωσ ἤκμαζε πάντοτε εἰς τὸν πολιτισμὸν. Αἱ ὠραῖαι τέχναι, δηλαδὴ ἡ ἀρχιτεκτονικὴ, ἡ γλυπτικὴ καὶ ἡ ζωγραφικὴ, ἐξηκολούθησαν καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Περικλέους νὰ ἔχουν μεγάλην ἀνθησιν. Πάντοτε ἐκτίζοντο ἔξοχοι ναοὶ καὶ ἐγίνοντο ὠραιότατα ἀγάλματα. Αἱ Ἑλληνικαὶ πόλεις ἦσαν γεμάται ἀπὸ θαυμάσια ἔργα τέχνης.

Ἡ Ἑλληνικὴ τέχνη. — Ὁ Φειδίας, ὁ μεγαλύτερος γλύπτης τῆς ἀρχαιότητος, ἐλάμπρυνε τὸν **Ε'** αἰῶνα. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τὰ ἀριστουργήματα τῆς Ἑλληνικῆς τέχνης, ἰδίως τὰ ἀγάλματα τῶν θεῶν, ἦσαν γεμάτα ἀπὸ μεγαλοπρέπειαν. Ἀργότερα, τὸν **Δ'** αἰῶνα, μεγάλοι καλλιτέχναι ἦσαν ὁ Πραξιτέλης καὶ ὁ Λύσιππος. Ὁ Πραξιτέλης ἔκαμνε καὶ αὐτὸς ἀγάλματα, τὰ ὅποια παρίστανον θεοὺς καὶ θεάς, μὲ τὸ τέλειον κάλλος ὠραίων ἀνθρώπων. Καὶ ὁ Λύσιππος ἦτο τόσοσ σπουδαῖος γλύπτης, ὥστε μόνον εἰς αὐτὸν ἐπέτρεπεν ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος νὰ κάμνη τὰ ἀγάλματά του.

Ἐπίσης καὶ ἡ ζωγραφικὴ ἔφθασεν εἰς μεγάλην τελειότητα. Οἱ σπουδαιότεροι ζωγράφοι ἦσαν ὁ Ζεῦξις καὶ κατόπιν ὁ Ἀπελλῆς. Ἐζωγράφιζον μὲ τόσῃν τελειότητα, ὥστε αἱ ζωγραφίαι των ἠδύναντο

νά εξαπατήσουν τοὺς βλέποντας μὲ τὴν φυσικότητά των. Ὁ Ἀπελλῆς ἦτο ὁ εὐνοούμενος ζωγράφος τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὅπως ὁ Λύσιππος ἦτο ὁ γλύπτης αὐτοῦ.

Οἱ φιλόσοφοι.—Εἰς τὰς Ἀθήνας ἤρχοντο ἀπὸ διάφορα μέρη

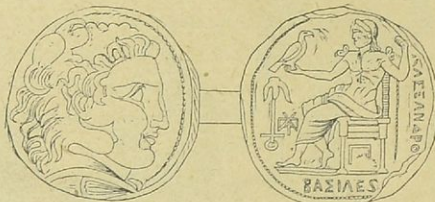
Εἰκ. 68. — Ὁ Ἑρμῆς τοῦ Πραξιτέλους (τὸ ὀραιότερον ἀρχαῖον ἀγαλμα ποῦ σώζεται σήμερον, εἶναι εἰς τὸ μουσεῖον τῆς Ὀλυμπίας).

Τὰ ἀγάλματα τοῦ Φειδία (τὸν Ε' αἰῶνα) ἔχουν τὴν μεγαλοπρέπειαν τῶν θεῶν. Ὁ Πραξιτέλης (τὸν Δ' αἰῶνα) παρέστησε τὸ τέλειον κάλλος τοῦ ἀνθρώπου.

τῆς Ἑλλάδος σοφοὶ ἄνθρωποι. Ἐσπούδαζον τὴν φύσιν καὶ τὸν ἄνθρωπον, ἐμελέτων πῶς ὀφείλει νὰ ζῆ ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἐδίδασκον ὅσα ἐγνώριζον εἰς τοὺς μαθητάς των. Ἀπὸ μετριοφροσύνης δὲν

ἤθελον νὰ λέγωνται σοφοί, ἀλλὰ φίλοι τῆς φιλοσοφίας, *φιλόσοφοι*.

Πολύ σπουδαῖος φιλόσοφος ἦτο ὁ *Σωκράτης*, τοῦ ὁποῦ εἶδομεν τὸν ὠραῖον βίον καὶ θάνατον. Ὁ ἴδιος δὲν ἔγραψε τίποτε. Γνωρίζομεν ἕμως τί ἐδίδασκεν ἀπὸ τὰ συγγράμματα, τὰ ὁποῖα ἔγραψαν δύο μαθηταὶ του, ὁ *Ξενοφῶν* καὶ ὁ *Πλάτων*. Οἱ μεγαλύτεροι φιλόσοφοι τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ κόσμου εἶναι *Πλάτων* καὶ ὁ *Ἀριστοτέλης*

Νόμισμα τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Ὁ Πλάτων καὶ ὁ Ἀριστοτέλης.—Ὁ *Πλάτων* ἦτο Ἀθηναῖος καὶ πολὺ πλούσιος, ἔκαμε δὲ πολλὰ ταξίδια εἰς τὰς χώρας τῆς Ἀνατολῆς, διὰ νὰ διδαχθῆ. Ὅταν ἐγύρισεν εἰς τὰς Ἀθήνας, κατόκησεν εἰς ἓν μέρος ἔξω ἀπὸ τὴν πόλιν, τὸ ὁποῖον ἐλέγετο *Ἀκαδημία*, ὅπου ἐπήγαινον καὶ τὸν ἤκουον οἱ μαθηταὶ του. Καὶ σήμερον *Ἀκαδημαῖαι* λέγονται τὰ ἀνώτατα ἐπιστημονικὰ ἰδρύματα.

Ὁ δὲ *Ἀριστοτέλης*, ὁ διδάσκαλος τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ἦτο μαθητὴς τοῦ Πλάτωνος καὶ ἐδίδασκεν εἰς τὸ *Λύκειον*, ὅπως καὶ σήμερον ὀνομάζονται τὰ ἀνώτερα σχολεῖα. Ἡ σοφία τοῦ Ἀριστοτέλους ἦτο ἀτελείωτος. Τὸ πνευμά του ὑπῆρξεν ἀπὸ τὰ μεγάλυτερα ποῦ ἐγεννήθησαν εἰς τὸν κόσμον.

Μερικοὶ ἄλλοι φιλόσοφοι, οἱ ὁποῖοι ὀνομάσθησαν *κυνικοί*, ἔλεγον ὅτι ἡ εὐτυχία τοῦ ἀνθρώπου εἶναι νὰ μὴ φροντίζη οὔτε διὰ πλοῦτη, οὔτε διὰ τιμάς. Ἐνθυμούμεθα πόσῃ ἀδιαφορίᾳ ἔδειξεν ὁ *Διογένης* ὁ κυνικός, τὸν ὁποῖον ἐπῆγε νὰ ἴδῃ ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος εἰς τὴν Κόρινθον.

Οἱ ἱστορικοί.—Ἀπὸ παλαιὸν καιρὸν οἱ Ἕλληνες ἤρχισαν νὰ γράφουν εἰς πεζὸν λόγον τὴν διήγησιν τῶν συμβάντων, ὅσα συνέβησαν εἰς παλαιότερας ἐποχάς. Ὁ πρῶτος σπουδαῖος ἱστορικός ἦτο ὁ *Ἡρόδοτος*, ὁ ὁποῖος διηγήθη τὸν μέγαν πόλεμον μεταξὺ τῶν Περσῶν καὶ τῶν Ἑλλήνων.

Ὁ σπουδαιότερος ἀπὸ ἄλλους τοὺς ἱστορικοὺς εἶναι ὁ Ἀθηναῖος **Θουκυδίδης**, ὁ ὁποῖος ἐξιστόρησε τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον μὲ μεγάλην σοβαρότητα καὶ ἀκρίβειαν. Ὁ δὲ Ξενοφῶν, Ἀθηναῖος καὶ αὐτός, τὸν ὁποῖον γνωρίζομεν ἀπὸ τὴν ἐκστρατείαν τῶν Μυρῶν, ἔγραψε μὲ μεγάλην χάριν διάφορα ἱστορικά καὶ φιλοσοφικά συγγράμματα.

Οἱ ρήτορες. — Εἰς τὰς Ἀθήνας, ὡς γνωρίζομεν, εἶχον μεγάλην δύναμιν οἱ ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι ἦσαν ἱκανοὶ νὰ ὀμιλοῦν μὲ τρόπον ὠραῖον καὶ πειστικόν. Ὁ μεγαλύτερος ρήτωρ ὑπῆρξεν ὁ **Δημοσθένης**, τοῦ ὁποῦ ἐσώθησαν οἱ λόγοι. Μὲ θαυμασμὸν διαβάζομεν σήμερον τοὺς δυνατοὺς ἐκείνους λόγους ἐναντίον τοῦ Φιλίππου, οἱ ὁποῖοι ἐδίδον θάρρος εἰς τοὺς συγχρόνους του νὰ ἀγωνίζωνται ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας.

Τὰ αἴτια τῆς παρακμῆς. — Ὅταν ἔπκυσε ν' ἀκούεται εἰς τὰς Ἀθήνας ἡ ἰσχυρὰ φωνὴ τοῦ Περικλέους, αἱ Ἀθηναῖοι ἤρχισαν νὰ καταπίπτουν. Διότι ἀνεφάνησαν ρήτορες, οἱ ὁποῖοι δὲν ἔλεγον εἰς τὸν λαὸν τὰ πρέποντα, ἀλλ' ἔλεγον ὅσα ἤξευρον, ὅτι θὰ τὸν εὐχαριστήσουν. Οἱ ρήτορες αὐτοὶ ἐλέγοντο **δημαγωγοί**, τοιοῦτος ἦτο ὁ Ἀλκιβιάδης. Ὁ λαὸς δὲν εἶχε πλέον καλοὺς ὁδηγοὺς καὶ διὰ τοῦτο ἡ Σπάρτη ἐνίκησε τὰς Ἀθήνας. Ἐπειτα εἰς ἄλλην τὴν Ἑλλάδα οἱ πολῖται ἤρχισαν νὰ χάνουν τὰς παλαιὰς ἀρετάς των, διότι ἐσκέπτοντο περισσότερο τὸ ἰδικόν των συμφέρον ἀπὸ τὸ κοινὸν συμφέρον τῆς πατρίδος.

Ἐκτὸς τούτου αἱ ἐριδες μεταξὺ τῶν πόλεων δὲν ἔπαυσαν. Αἱ Ἀθηναῖοι, ἡ Σπάρτη, αἱ Θῆβαι ἐξήντησαν τὰς δυνάμεις των εἰς τοὺς ἐμφυλίους πολέμους. Ὅταν ἦλθον οἱ Μακεδόνες, καθυπέταξαν ἄλλην τὴν Ἑλλάδα. Καὶ τότε συνηνώθησαν ὅλοι οἱ Ἕλληνες ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τῆς Μακεδονίας καὶ διέπραξαν πάλιν μεγάλα κατορθώματα.

Τὸ παγκόσμιον Ἑλληνομακεδονικὸν κράτος. — Μὲ τὰς κατακτήσεις τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ὁ Ἑλληνισμὸς ἐβγήκεν ἀπὸ τὸν στενὸν κύκλον καὶ ἠπλώθη εἰς ἄλλην τὴν Ἀνατολήν. Ἀπὸ τότε, ἀπὸ τὸν **Γ' αἰῶνα π. Χ.** ἡ Ἑλληνικὴ ἱστορία ἀρχίζει νέαν περίσσοδον ὅχι ὀλιγώτερον ἐνδοξον ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν. Διότι ἀπὸ τότε, ὅπως θὰ ἴδωμεν τὸ ἐπόμενον ἔτος, ὁ πολιτισμὸς τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος κατακτᾷ δόλοκληρον τὸν κόσμον, πρῶτον τὴν Ἀνατολήν καὶ ἔπειτα τὴν Δύσιν.

ΜΕΡΟΣ Γ'

ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΙΣ

Η ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΗ ΚΟΣΜΟΚΡΑΤΟΡΙΑ

400—381 π. Χ.

Δ' αιών.

ΙΒ'. Ἡ Σπάρτη καὶ αἱ Θῆβαι.— Ὅταν ἐνικήθησαν αἱ Ἀθῆναι, ἡ ἡγεμονία τῆς Ἑλλάδος ἐπέρασεν εἰς τὴν Σπάρτην. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τὰ σπουδαιότερα γεγονότα εἶναι δύο ἐκστρατεῖαι τῶν Ἑλλήνων εἰς τὴν Ἀσίαν, ἡ ἐκστρατεία τῶν *Μυρίων* πρὸς βοήθειαν τοῦ Κύρου τοῦ Νεωτέρου (401 π. Χ.), καὶ ἡ ἐκστρατεία τοῦ Ἀγησιλάου, ὁ ὁποῖος ἠθέλησε νὰ κατακτήσῃ τὴν Περσίαν (396 π. Χ.).

Ἡ ἡγεμονία τῶν Σπαρτιατῶν ἦτο πολὺ σκληρὰ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Οἱ Σπαρτιᾶται ἐφέρθησαν ὡς τύραννοι, καὶ διὰ τοῦτο αἱ Ἑλληνικαὶ πόλεις ἔκαμαν ἐπαναστάσεις, ὅπως αἱ Ἀθῆναι μὲ τὸν *Θρασύβουλον* καὶ αἱ Θῆβαι μὲ τὸν *Πελοπίδαν*.

Τότε ἀνεφάνη εἰς τὰς Θήβας εἰς μέγας ἀνὴρ, ὁ *Ἐπαμεινώνδας*, ὃς ὁποῖος ἀνύψωσε τὴν πατρίδα του καὶ ἐνίκησε τοὺς Σπαρτιάτας. Μὲ τὴν ἀπώλειαν ὁμως τοῦ μεγάλου ἐκείνου ἀνδρὸς (362 π. Χ.) παρήκμασαν καὶ αἱ Θῆβαι.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἡ Ἑλλὰς ἔχασε τὰς δυνάμεις αὐτῆς. Ἡ ἡγεμονία ἐπέρασεν ἀπὸ τὰς Ἀθήνας εἰς τὴν *Σπάρτην*, καὶ ἔπειτα εἰς τὰς *Θήβας*. Εἰς νέος Ἑλληνικὸς λαός, οἱ *Μακεδόνες*, ἀνέλαβον τὴν ἡγεμονίαν ὅλης τῆς Ἑλλάδος.

ΙΓ'. Ὁ Φίλιππος Β' καὶ οἱ Ἀθηναῖοι.

—Ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας **Φίλιππος Β'** ἔκαμεν ἰσχυρὰν τὴν χώραν του. Αἱ πρόοδοι αὐτοῦ ἀνησύχησαν πολὺ τοὺς Ἀθηναίους. Ἄν καὶ εἶχον καταπέσει αἱ Ἀθῆναι ἀνηγέρθησαν πάλιν καὶ ἐδοξάσθησαν. Διότι ὑπερασπίσθησαν μὲ γενναιότητα τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος. Ὁ μέγας ῥήτωρ **Δημοσθένης** ἐνθουσίαζε τοὺς Ἀθηναίους μὲ τοὺς φλογεροὺς λόγους του.

Παρ' ὅλας ὅμως τὰς προσπαθείας των οἱ Ἀθηναῖοι μὲ τοὺς συμμάχους των Θηβαίους ἐνίκηθησαν εἰς τὴν **Χαιρώνειαν** (338). Ὁ Φίλιππος ἀνεκηρύχθη ἀρχιστράτηγος ὅλων τῶν Ἑλλήνων. Εἶχε τὸ μέγα σχέδιον νὰ ὀδηγήσῃ τοὺς Ἑλληνας ἐναντίον τῶν Περσῶν καὶ νὰ καταστρέψῃ τὸ Περσικὸν κράτος.

ΙΔ'. Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος.—Τὰ μεγάλα σχέδια τοῦ Φιλίππου ἐξετέλεσεν ὁ υἱὸς του **Ἀλέξανδρος**. Μὲ στρατὸν 35,000 διέβη εἰς τὴν Ἀσίαν διὰ νὰ κατακτήσῃ τὸ Περσικὸν κράτος. Ἡ Περσία ἦτο 50 φορὰς μεγαλυτέρα ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα καὶ ὁ Μέγας βασιλεὺς εἶχε στρατὸν 20 φορὰς μεγαλύτερον.

Ἡ ὀρμητικὴ προέλασις τοῦ Ἀλεξάνδρου ὑπῆρξε σειρά μεγάλων νικῶν μὲ ταχύτητα κεραυνοῦ. Οἱ Πέρσαι κατετροπώθησαν εἰς τὸν **Γρανικόν**, τὴν **Ἴσσον** καὶ τὰ **Ἄρβηλα**. Εἰς τὸ μεταξὺ ὁ Ἀλέξανδρος κατέκτησε τὴν Αἴγυπτον καὶ ἵδρυσεν τὴν **Ἀλεξάνδρειαν**. Κατόπιν ἐκυρίευσεν τὰς πρωτεύουσας τῶν βασιλείων τῆς Περσίας καὶ ἔγινεν αὐτὸς Μέγας βασιλεὺς (333).

Ἄλλὰ δὲν ἠθέλησεν ἀκόμη νὰ σταματήσῃ τὰς κατακτήσεις του. Προχωρεῖ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀσίας, εἰς τὸ Τουρκεστάν, εἰς τὸ Ἀφγανιστάν, παντοῦ πολεμεῖ διαρκῶς καὶ ἵδρύει Ἑλληνικὰς πόλεις. Ἐπειτα εἰσέρχεται εἰς τὰς Ἰνδίας.

Ἄδ. Ἀδαμαντίου, Ἴστ. Ἀρχ. Ἑλλ. διὰ α'. Ἑλλ. Σχολ. ἔκδ. Γ' 26]8]25 11

Θέλει νὰ φθάσῃ ἕως τὸν Γάγγην ποταμόν, ἀλλ' ὁ στρατός του ἐκουράσθη πλέον. Τότε ἐπιστρέφει εἰς τὴν Βαβυλῶνα, τὴν ὁποίαν θέλει νὰ κάμῃ πρωτεύουσαν ἑνὸς ἀπεράντου κράτους. Σχεδιάζει μεγάλα ἔργα, ἀλλ' ἠσθένησεν αἰφνιδίως ἀπὸ σφοδρὸν πυρετὸν καὶ ἀπέθανεν (335 π. Χ.)

Τὸ ἔργον ὁμως τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἔζησεν ἐπὶ ἐπὶ αἰῶνας. Οἱ Ἕλληνες ἐσκορπίσθησαν εἰς ὅλην τὴν Ἀνατολήν, ὅπου διεδόθη ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ ὁ πολιτισμὸν.

ΙΕ'. Ὁ Ἑλληνικὸς κόσμος τὸν 7' αἰῶνα. — Τὸ ἀπέραντον Ἑλληνομακεδονικὸν κράτος μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου διεμοιράσθη εἰς πολλὰ κράτη. Οἱ στρατηγοὶ του ἐπολέμησαν ἑναντίον ἀλλήλων 22 ἔτη, ἀλλὰ κανεὶς δὲν ἔμεινε μόνος κύριος. Ἐπὶ τέλους, ἀφοῦ ἔγινε μία μεγάλη μάχη εἰς τὴν *Ίψον* (301 π. Χ.), ὅσοι στρατηγοὶ ἐσώθησαν διεμοιράσθησαν ὀριστικῶς τὸ ἀπέραντον κράτος.

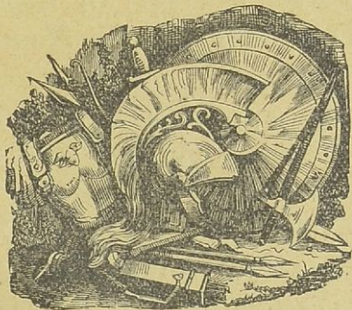
Τότε ἰδρύθησαν τρεῖς μεγάλα Ἑλληνικὰ βασίλεια: 1) τῆς *Μακεδονίας*, 2) τῆς *Αἰγύπτου* καὶ 3) τῆς *Συρίας*.

Ἡ παλαιὰ Ἑλλάς ἔπεσεν εἰς μεγάλην κατάρπτωσιν. Διότι οἱ ἰσχυροὶ τῆς Μακεδονίας ἐζήτουν πότε ὁ εἷς, πότε ὁ ἄλλος νὰ λάβουν τὴν κυριαρχίαν αὐτῆς. Αἱ Ἑλληνικαὶ δὲ πόλεις ἔχασαν τὴν δύναμίν των.

Κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους αἱ Ἑλληνικαὶ ἀποικίαι εἰς τὴν Δύσειν εἶχον φθάσει εἰς μεγάλην δύναμιν. Ἡ σπουδαιότερά ἦσαν αἱ *Συρακοῦσαι*, αἱ ὅποια ἔγιναν πρωτεύουσα ἑνὸς ἰσχυροῦ Ἑλληνικοῦ κράτους εἰς τὴν Σικελίαν. Οἱ Συρακούσιοι ὑπερησπίσθησαν γενναίως τὴν Σικελίαν ἑναντίον τῶν Καρχηδονίων. Αἱ Συρακοῦσαι ἔγιναν πολὺ μεγάλη πόλις καὶ ἔλαμψαν εἰς τὸν πολιτισμὸν.

Εἰς τὴν παλαιὰν Ἑλλάδα ὁ *Ε' αἰὼν π. Χ.* ὑπῆρξεν ὁ

αίων, κατὰ τὸν ὁποῖον αἱ Ἀθῆναι ἐλαμπρύνθησαν εἰς τὴν τέχνην καὶ εἰς τὴν ποίησιν. Κατὰ τὸν αἰῶνα ἐκεῖνον ὁ Ἑλληνικὸς πολιτισμὸς ἔφθασεν εἰς τὴν μεγαλυτέραν τελειότητα αὐτοῦ. Ἀλλὰ καὶ κατόπιν, τὸν Δ' αἰῶνα, διέπρεψάν εἰς τὰς Ἀθήνας ρήτορες καὶ φιλόσοφοι. Πάντοτε δὲ ἤμαζεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἡ τέχνη. Ἐπειτα, μετὰ τὰς κατακτήσεις τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἀπὸ τὸν Γ' αἰῶνα π. Χ. ὁ Ἑλληνικὸς πολιτισμὸς ἀκμάζει ἰδίως εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Ανατολήν, ὅπου ἐξακολουθεῖ ἡ ἑνδοξὸς Ἑλληνικὴ ἱστορία.

Μακεδονικὴ πανοπλία.

ΓΕΝΙΚΟΝ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Η ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

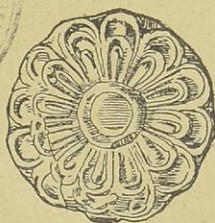
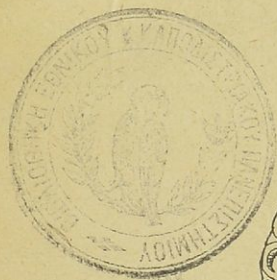
Ἡ ἀρχαία Ἑλληνική ἱστορία συγκεντρώνεται εἰς τρία μεγάλα γεγονότα. Εἶναι δὲ ταῦτα : *Οἱ Περσικοὶ πόλεμοι, ὁ Πελοποννησιακὸς πόλεμος καὶ ἡ Μακεδονικὴ κοσμοκρατορία.*

Τὰ τρία μεγάλα γεγονότα διεδέχθησαν ἄλληλα εἰς πολὺ μικρὸν διάστημα χρόνου. Διότι ἀπὸ τοὺς Περσικοὺς πολέμους ἕως τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου δὲν ἐπέρασαν παρὰ δύο μόνον αἰῶνες (500—300). *Ἄλλ' οἱ δύο ἐκεῖνοι αἰῶνες λογαριάζονται εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἀνθρωπότητος πολὺ περισσότερον παρὰ αἱ χιλιάδες ἐτῶν τῆς ἱστορίας τῶν Ἀνατολικῶν λαῶν.*

Κατὰ τὸ μικρὸν ἐκεῖνο διάστημα παρήχθησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀθάνατα ἔργα, τὰ ὅποια ἔμειναν ἕως σήμερον τέλεια παραδείγματα εἰς τὴν ἀνθρωπότητα. Εἰς τὴν Ἑλλάδα διεμορφώθησαν ὅλαι αἱ μεγάλαι ἰδέαι, αἱ ὅποια εἶναι βῆσις τοῦ σημερινοῦ πολιτισμοῦ μας. Πρώτη ἡ Ἑλλάς ἐδίδαξεν εἰς τὸν κόσμον τὴν ἀγάπην εἰς τὴν πατρίδα καὶ τὴν ὑπακοὴν εἰς τοὺς νόμους.

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες εἰργάσθησαν χωρὶς ἀνάπαυσιν. Ἐνα μικρὸν καὶ πτωχὸν τόπον τὸν ἕκαμαν κύριον τοῦ κόσμου μὲ τὸ ἐμπόριον, μὲ τὰ ὄπλα, πρὸ παντὸς μὲ τὸν

πολιτισμόν. Καὶ ὅταν ἡ Ἑλλὰς ἔχασε τὴν ἐλευθερίαν, καὶ πάλιν δὲν ἄφησε τὸ ἔργον της. Ἐξακολούθησαν νὰ εἶναι ὁ διδάσκαλος τοῦ κόσμου. Αἱ Ἀθῆναι καὶ ἡ Ἀλεξάνδρεια εἶναι αἱ μεγάλαι πρωτεύουσαι τοῦ πολιτισμοῦ, ὁ ὁποῖος διεδόθη εἰς τὴν Ἀνατολὴν καὶ εἰς τὴν Δύσιν, καὶ ἔγινεν ὁ ἰδικός μας, ὁ σημερινὸς πολιτισμός.

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ

Α'. 2000—300 π. Χ.

π. Χ.					
1500	Ἡ Μυκηναϊκὸς πολιτισμὸς. Ἡ ἀκμὴ αὐτοῦ.				
1200—1000	Ἐπιδρομὴ τῶν Δωριέων. Μεταναστεύσεις τῶν Ἑλλήνων εἰς τὰς νήσους καὶ εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν.				
900	Τὰ Ὀμηρικὰ ποιήματα.				
800	<table style="display: inline-table; vertical-align: middle;"> <tr> <td style="vertical-align: middle;">Ἡ Σπάρτη. Οἱ νόμοι τοῦ Λυκούργου</td> <td rowspan="2" style="font-size: 2em; vertical-align: middle;">}</td> <td rowspan="2" style="vertical-align: middle;">Ἀκμὴ τῆς Ἰωνίας. Ἡ Μίλητος.</td> </tr> <tr> <td style="vertical-align: middle;">Οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες. Ἀρχὴ τῶν Ὀλυμπιάδων. Οἱ ἱστορικοὶ χρόνοι.</td> </tr> </table>	Ἡ Σπάρτη. Οἱ νόμοι τοῦ Λυκούργου	}	Ἀκμὴ τῆς Ἰωνίας. Ἡ Μίλητος.	Οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες. Ἀρχὴ τῶν Ὀλυμπιάδων. Οἱ ἱστορικοὶ χρόνοι.
Ἡ Σπάρτη. Οἱ νόμοι τοῦ Λυκούργου		}			Ἀκμὴ τῆς Ἰωνίας. Ἡ Μίλητος.
Οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες. Ἀρχὴ τῶν Ὀλυμπιάδων. Οἱ ἱστορικοὶ χρόνοι.					
776	Αἱ Ἀθήναι. Οἱ νόμοι τοῦ Σόλωνος.				
600					
800—500	Αἱ Ἑλληνικαὶ ἀποικίαι. Δημιουργία τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ.				

Β'. 500—400. Ε'. αἰὼν π. Χ.

π. Χ.	
500	Ἡ ἰσχὺς τοῦ Περσικοῦ κράτους. Κύρος. Ἐπανάστασις τῶν Ἰώνων.
480	Αἱ Θερμοπύλαι. Ὁ Θεμιστοκλῆς εἰς τὴν Σαλαμίνα.
450	Ἡ ἀκμὴ τῶν Ἀθηνῶν. Ὁ αἰὼν τοῦ Περικλέους.
404	Ἡ Σπάρτη νικᾷ τὰς Ἀθήνας.

Γ'. 400—301. Δ'. αἰὼν π. Χ.

π. Χ.	
400	Ἡ ἡγεμονία τῆς Σπάρτης. Ὁ Σωκράτης. Ἐκστρατιῶν Μυρίων.
371	Ἡ ἡγεμονία τῶν Θηβῶν.
338	Χαιρώνεια. Ἡγεμονία τῆς Μακεδονίας.
330	Ἡ κοσμοκρατορία τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου.
301	Οἱ Διάδοχοι. Ἡ μάχη εἰς τὴν Ἰψόν. Ἰδρυσις τῶν Ἑλληνικῶν βασιλείων.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΡΟΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑΙ ΓΝΩΣΕΙΣ σελ. 5

Α΄. ΟΙ ΠΑΛΑΙΟΙ ΧΡΟΝΟΙ

ΚΕΦ. Α΄. — Ἡ χώρα καὶ οἱ κάτοικοι. — Αἱ Ἑλληνικαὶ χώραι. — Οἱ Πελασγοὶ καὶ οἱ Ἑλληνες. — Οἱ Ἀνατολικοὶ λαοί.	» 9
ΚΕΦ. Β΄. — Ὁ πρῶτος πολιτισμός. — Ὁ Μυκηναϊκὸς πολιτισμός. — Οἱ ἀρχαῖοι χρόνοι. — Ὁ Ὀμηρικὸς πολιτισμός. — Οἱ θεοὶ καὶ οἱ ἥρωες	» 20
ΚΕΦ. Γ΄. — Ἡ ἐξάπλωσις τῶν Ἑλλήνων. — Αἱ μεταναστεύσεις τῶν Ἑλλήνων. — Ἡ Ἀσιατικὴ Ἑλλάς. — Τὸ Αἰγαῖον πέλαγος. — Αἱ ἀποικίαι. — Οἱ Δωριεῖς καὶ οἱ Ἴωνες.	» 33
ΚΕΦ. Δ΄. — Ἡ Σπάρτη καὶ αἱ Ἀθῆναι. — Ἡ Σπάρτη καὶ ὁ Λυκοῦργος. — Αἱ κατακτήσεις τῆς Σπάρτης. — Αἱ Ἀθῆναι καὶ ὁ Σόλων. — Ἡ πρόοδος τῶν Ἀθηνῶν.	» 44
ΚΑΦ. Ε΄. — Ὁ Ἑλλην. κόσμος ἕως τὸ 500 μ.Χ. Ἡ λατρεία καὶ οἱ ἀγῶνες. — Ὁ πολιτισμός.	» 56
ΠΕΡΙΛΗΨΙΣ.	» 66

Β΄. Η ΑΚΜΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΚΕΦ. ς΄. — Οἱ Περσικοὶ πόλεμοι. — Οἱ Πέρσαι καὶ οἱ Ἑλληνες	» 71
ΚΕΦ. ζ΄. — Ἡ ἐκστρατεία τοῦ Δαρείου (490 π. Χ.). Ὁ Μαραθῶν (490 π. Χ.).	» 78
ΚΕΦ. η΄. — Ἡ ἐκστρατεία τοῦ Ξέρξου. (480 π. Χ.) Αἱ Θερμοπύλαι. (480. π. Χ.). — Ἡ Σαλαμίς καὶ αἱ Πλαταιαί.	» 85

ΚΕΦ. Θ'.	— Τὸ θαλάσσιον κράτος τῶν Ἀθηνῶν. — Ἡ Ἑλλὰς μετὰ τὰς νίκας. — Ἡ ἡγεμονία τῶν Ἀθηνῶν.	Σελ. 95
ΚΕΦ. Γ'.	— Ὁ Ἀθηναϊκὸς πολιτισμὸς. — Ὁ αἰὼν τοῦ Περικλέους. — Ἡ Ἀθηναϊκὴ δημοκρατία. — Ὁ βίος τῶν Ἀθηναίων. — Αἱ τέχναι καὶ τὰ γράμματα. — Αἱ ἐορτακαὶ ἡ πόλεις.	99
ΚΕΦ. ΙΑ'.	— Ἡ παρακμὴ τῶν Ἀθηνῶν. — Ὁ Πελοποννησιακὸς πόλεμος. — Αἱ Ἀθῆναι μετὰ τὸν πόλεμον.	119
	ΠΕΡΙΛΗΨΙΣ	124

Γ'. Η ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΗ ΚΟΣΜΟΚΡΑΤΟΡΙΑ

ΚΕΦ. ΙΒ'.	— Ἡ Σπάρτη καὶ αἱ Θῆβαι. — Ἡ Σπάρτη καὶ αἱ Ἀθῆναι. — Αἱ Θῆβαι καὶ ὁ Ἐπαμεινώνδας.	130
ΚΕΦ. ΙΓ'.	— Ἡ ἡγεμονία τῆς Μακεδονίας. — Ἡ Μακεδονία καὶ ὁ Φίλιπος Β'. — Αἱ Ἀθῆναι καὶ ὁ Φίλιππος.	136
ΕΕΦ. ΙΔ'.	— Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος. — Ὁ Ἀλέξανδρος καὶ οἱ Ἕλληες. — Ἡ κατάκτησις τῆς Περσίας. — Τὰ μεγάλα σχέδια τοῦ Ἀλεξάνδρου.	141
ΚΕΦ. ΙΕ'.	— Ὁ Ἑλληνικὸς κόσμος τὸν Δ'. αἰῶνα. — Ἡ ἐποχὴ τῶν Διαδόχων. — Τὸ Ἑλληνικὸν κράτος τῶν Συρακουσῶν. — Ὁ Ἑλληνικὸς πολιτισμὸς.	151
	ΠΕΡΙΛΗΨΙΣ	161
	Γενικὸν συμπέρασμα	165
	Χρονολογικὸς πίναξ.	166

Ἄριθ. Πρωτ. 16224
Διεκπ.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 18ῃ Μαΐου 1923.

ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ

ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Πρὸς τὸν κ. Ἀδ. Ἀδαμαντίου

Συγγραφέα διδακτικῶν βιβλίων

Γνωστὸν ποιούμεν ὑμῖν, ὅτι δι' ἡμετέρας πράξεως τῇ 21 τοῦ λήξαντος μηνὸς ἐκδοθείσης καὶ τῇ 14 τοῦ ἰσταμένου καταχωρισθείσης ἐν τῷ ὑπ' ἀριθμὸν 37 δευτέρῳ τεύχει τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως, ἐνεκρίθη τὸ πρὸς κρίσιν ἐν χειρογράφῳ ὑποβληθὲν ὑμέτερον βιβλίον «*Ἀρχαία Ἑλληνικὴ Ἱστορία*» διὰ τὴν Α' τάξιν τῶν Ἑλληνικῶν σχολείων, εἰσακτέον εἰς τὰ οἰκεία σχολεῖα ἀπὸ τοῦ ἐρχομένου σχολικοῦ ἔτους 1923—1924.

Ἐντολῇ τοῦ Ὑπουργοῦ

Ὁ Τμηματάρχης

ΙΩ. ΓΡΥΠΑΡΗΣ

ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΣ

- 1) ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, διὰ τὴν Α' τάξιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Σχολείου.
- 2) ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ (Ἑλληνιστικοὶ-Ρωμαϊκοὶ καὶ Βυζαντινοὶ χρόνοι). Διὰ τὴν Β' τάξιν τοῦ Ἑλληνικοῦ.
- 3) ΝΕΩΤΕΡΑ ΙΣΤΟΡΙΑ, Διὰ τὴν Γ' τάξιν τοῦ Ἑλληνικοῦ.
- 4) ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ, διὰ τὴν Γ' τάξιν τῶν Γυμνασίων.
- 5) ΡΩΜΑΪΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ, διὰ τὴν Β' τάξιν τῶν Γυμνασίων.

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

ἀπὸ τείχη. Διὰ τὸ εἶναι δὲ τελείως προφυλαγμένοι αἱ δύο πόλεις, κατεσκευάσθησαν μεγάλα τείχη, τὰ ὅποια ἤνωνον τὰς Ἀθήνας μετὸν Πειραιᾶ. Τὰ τείχη αὐτὰ ἐλέγοντο *Μακρὰ τείχη*. Αἱ Ἀθηναῖοι λοιπὸν καὶ ὁ Πειραιεὺς μετὰ τὰ Μακρὰ τείχη τῶν ἦσαν ὡς μία πόλις.

Τὸ Ἀθηναϊκὸν ἐμπόριον.—Εἰς τὰς Ἀθήνας ἰδρύθησαν τότε πολλὰ βιομηχανικὰ ἐργαστᾶσια. Εἰς ἄλλα ἀπὸ τὰ ἐργαστᾶσια ἐκεῖνα κατεσκευάζοντο οἰκιακὰ σκεύη, εἰς ἄλλα ἔπλα, καὶ εἰς ἄλλα διάφορα ἀγγεῖα. Μετὴν εὐφυῖαν καὶ τὴν δεξιότητά των οἱ Ἀθηναῖοι τεχνίται κατεσκευάζον ἀντικείμενα τελειότατα καὶ καλλιτεχνικώτατα.

Ἐκτὸς τοῦ πολεμικοῦ στόλου, οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον καὶ ἐμπορικόν. Μετὰ τὰ πλοῖα μετέφερον τὰ προϊόντα τῆς βιομηχανίας των εἰς ἕλας τὰς ξένας χώρας καὶ ἐδημιούργησαν μέγιστον ἐμπόριον. ἤρχοντο δὲ εἰς τὸν Πειραιᾶ διάφορα ἐμπορεύματα (σίτος, μέταλλα, ὑφάσματα, οἶνοι κλπ.). Ἀπὸ ἕλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου συνηθρίζοντο εἰς τὸν Πειραιᾶ ἔμποροι, ναῦται, ἢ κινήσεις ἦτο τόσον ζωηρά, ὅπως καὶ σήμερον εἰς τοὺς μεγάλους ἐμπορικοὺς λιμένας.

Ὁ πλοῦτος τῶν Ἀθηναίων.—Ἀπὸ τὰ λάφυρα τῶν πολέμων ἐναντίον τῶν Περσῶν καὶ ἀπὸ τὸ ἐμπόριον συνεχεντρώθη μέγας πλοῦτος εἰς τὰς Ἀθήνας. Πολλὰ δὲ χρήματα, τὰ ὅποια ἐλέγοντο φόροι, ἔδιδον καὶ οἱ σύμμαχοι εἰς τοὺς Ἀθηναίους διὰ τὸ τοὺς προφυλάττειν ἀπὸ τοῦ Πέρσας. Ὅλα τὰ χρήματα αὐτὰ οἱ Ἀθηναῖοι τὰ ἐδαπάνων διὰ τὰ ἐξοδα τῆς διοικήσεως καὶ διὰ τὰς στρατιωτικὰς δυνάμεις, αἱ ὅποια ἐχρειάζοντο. Ὁ Ἕλληνας ὄφειλε γὰρ εἰς τὸ κράτος τὸν καιρὸν του, τὰ χρήματά του, καὶ ὅτι ἄλλο ἐχρειάζετο.

Ὁ στρατὸς καὶ ὁ στόλος.—Διὰ τὸ διατηροῦν τὴν δυνάμιν των οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον ἰσχυρὸν στρατόν, ἰδίως δὲ πολὺ ἰσχυρὸν στόλον. Τὸ σπουδαιότερον μέρος τοῦ στρατοῦ ἦτο τὸ πεζικόν, οἱ δὲ πλῆται, οἱ βαρέως ὀπλισμένοι. Εἶχον ὅμως καὶ ἵππικόν καὶ ἄλλους πεζοὺς, οἱ ὅποιοι ἦσαν ἐλαφρῶς ὀπλισμένοι.

Πολὺ δὲ σπουδαῖος ἦτο ὁ Ἀθηναϊκὸς στόλος, ἀποτελούμενος ἀπὸ 300 τριήρεις. Ἦτο δὲ ἰσχυρότερος στόλος, ὁ ὅποιος ὑπῆρχε τὸν καιρὸν ἐκεῖνον.

Ἡ διοίκησις.—Οἱ πολῖται τῶν δύο πόλεων καὶ τῆς ἐξοχῆς συνήρχον εἰς μίαν συνέλευσιν καὶ ἐλάμβανον τὰς σπουδαίας ἀποφάσεις. Ἐλέγετο δὲ ἡ συνέλευσις αὕτη τοῦ λαοῦ ἐκκλησία τοῦ δή-

μου, εις αὐτὴν δὲ ἐξελέγοντο οἱ ὑπάλληλοι τοῦ κράτους. Οἱ μεγαλύτεροι ἦσαν οἱ ἄρχοντες καὶ οἱ στρατηγοί. Οἱ ἄρχοντες ἤσυχολοῦντο εἰς τὴν διοίκησιν τῆς πόλεως, οἱ δὲ στρατηγοὶ ἦσαν οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ στρατοῦ. Ἐπίσης ἀπὸ τοῦς πολίτας ἐξελέγοντο οἱ δικασταί, διὰ ν' ἀπονέμουν τὴν δικαιοσύνην. Τὸ ἀνώτατον δικαστήριον ἦτο ὁ Ἄρειος Πάγος, ὁ ὁποῖος ἔκρινε τὰ μεγάλα ἐγκλήματα καὶ εἶχε τὴν ἀνωτάτην ἐπίβλεψιν, διὰ νὰ διατηροῦνται τὰ παλαιὰ καλὰ ἤθη.

Ἡ ἀγορά.—Ἡ ἐκκλησία τοῦ δήμου ἐγίνετο εἰς ἓν μέρος ἀπέναντι εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, τὸ ὁποῖον λέγεται Πνύξ. Ἐπίσης συνήρχοντο εἰς τὴν ἀγοράν, ἡ ὁποία ἦτο στολισμένη μὲ πολλὰ ὠραία κτίρια. Ἐκεῖ συνηγιώντο τακτικῶς οἱ Ἀθηναῖοι, διὰ νὰ ἴδουν ἀλλήλους καὶ νὰ συζητήσουν. Εἰς δὲ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου κάθε πολίτης εἶχε δικαίωμα νὰ εἴπῃ τὴν γνώμην του. Μόλις ἤρχιζεν ἡ συνεδρίασις, ὁ κήρυξ ἐφώναζε: «τίς ἀγορεύειν βούλεται;» Ὁ ῥήτωρ ἀνέβαινεν εἰς ἓνα ὑψηλότερον τόπον, ὁ ὁποῖος ἐλέγετο βῆμα, καὶ ἠγόρευε (ἀγορεύω, ἐκφωνῶ λόγον εἰς τὴν ἀγοράν). Οἱ Ἀθηναῖοι ἠγάπων πολὺ τοὺς ὠραίους λόγους. Ἦκουον ὄλους τοὺς ῥήτορας καὶ ἐπειτα ἐψήφισον, δηλαδὴ ἀπεφάσιζον. Διὰ τοῦτο ὁ Περικλῆς ἐκυβέρνησεν τὰς Ἀθήνας μὲ τὴν δύναμιν τοῦ λόγου του, διὰ τοῦτο εἰς τὰς Ἀθήνας ἡ ῥητορικὴ τέχνη ἐφθασεν εἰς μέγα ὕψος.

β.—Ὁ βίος τῶν Ἀθηναίων.

Αἱ ἀσχολίαι.—Κατὰ τοὺς πολὺ παλαιούς χρόνους οἱ Ἀθηναῖοι ἤσυχολοῦντο εἰς τὸ νὰ καλλιεργοῦν τὴν γῆν καὶ νὰ βόσκουν τὰ ποίμνιά των.

Ἀργότερον οἱ ἐλεύθεροι πολῖται ἦσαν κτηματῖαι ἢ ἔμποροι, πολλοὶ δὲ κατεγίνοντο εἰς τὰς τέχνας, ἕκαμνον ἀγάλματα ἢ ζωγραφίας. Ἄλλοι ἐγράφον ποιήματα ἢ συγγράμματα. Αὐταὶ ἦσαν αἱ ἀσχολίαι, αἱ ὁποῖαι κατὰ τοὺς ἀρχαίους ἤρμοζον εἰς ἓνα ἐλεύθερον ἄνθρωπον. Τὰς δυσκόλους ἐργασίας τὰς ἄφιναν διὰ τοὺς δούλους.

Ἡ κατοικία.—Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἔζων τὸν περισσότερον καιρὸν εἰς τὸ ὑπαίθριον. Τὸ κλίμα εἶναι ὠραῖον καὶ ὁ Ἕλλην εὐχάριστος περὶ τὴν ἡμέραν του εἰς τὸ ὑπαίθριον.